

**T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**CAHİT UÇUK'UN ÇOCUK ROMANLARI ÜZERİNE BİR
DEĞERLENDİRME**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
ALTUN ALĞAN**

**DANIŞMAN
PROF. DR. SONGÜL TAŞ**

**ŞUBAT 2009
MALATYA**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	2
ÖN SÖZ	11
KISALTMALAR.....	13
1. GİRİŞ	14
1.1. ÇOCUK ROMANI/ KİTABI VE ÇOCUK	14
1.1.1. Çocuk Romanı/ Kitabı	14
1.1.1.1. Biçim Yönünden Çocuk Kitapları	16
1.1.1.2. İçerik Yönünden Çocuk Kitapları.....	17
1.1.1.3. Dil ve Anlatım Yönünden Çocuk Kitapları	19
1.1.2. Çocuk ve Çocuğun Yaş Grubuna Göre Özellikleri	20
1.1.2.1. 09- 12 Yaş Grubundaki Çocukların Özellikleri	20
1.1.2.2. 13- 15 Yaş Grubundaki Çocukların Özellikleri	21
1.3. CAHİT UÇUK'UN HAYATI SANATI VE ESERLERİ	23
1.3.1. Romanları.....	26
1.3.2. Hikâye Kitapları	27
1.3.3. Piyesleri	27
1.3.4. Çocuk Romanları.....	27
1.3.5. Çocuk Hikâyeleri.....	27
1.3.6. Çocuk Masalları	27
1.3.7. Manzum Eserleri	28
1.3.8. Anıları.....	28
2. CAHİT UÇUK'UN ÇOCUK ROMANLARININ İNCELENMESİ.....	29
2.1. TÜRK İKİZLERİ.....	30
2.1.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ	30
2.1.1.1. Kapak.....	30
2.1.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni	31
2.1.1.3. Resimlendirme	31
2.1.1.4. Bölümlenme	32
2.1.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ	32
2.1.2.1. Konu	32
2.1.2.2. Ana Fikir	33
2.1.2.3. Kompozisyon	33
2.1.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları	36
2.1.2.5. Yer ve Zaman	39
2.1.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı	41
2.1.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER	42
2.1.4. DİL VE ANLATIM.....	43
2.1.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı.....	43
2.1.4.1.1. Atasözleri	43
2.1.4.1.2. Deyimler.....	43
2.1.4.1.3. İkilemeler	44
2.1.4.2. Anlatım Teknikleri	44
2.1.4.2.1. Öyküleme Tekniği	44
2.1.4.2.2. Betimleme Tekniği	45
2.1.4.2.3. Gösterme Tekniği	46
2.1.4.2.4. Özgün Söyleyişler.....	46

2.2. GÜMÜŞ KANAT	47
2.2.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ	47
2.2.1.1. Kapak	47
2.2.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni	48
2.2.1.3. Resimlendirme	48
2.2.1.4. Bölümleme	48
2.2.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ	48
2.2.2.1. Konu	48
2.2.2.2. Ana Fikir	49
2.2.2.3. Kompozisyon	49
2.2.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları	54
2.2.2.5. Yer ve Zaman	58
2.2.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı	59
2.2.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER	60
2.2.4. DİL VE ANLATIM	60
2.2.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı	60
2.2.4.1.1. Deyimler	60
2.2.4.1.2. İkilemeler	61
2.2.4.1.3. Halk İnanmaları	61
2.2.4.2. Anlatım Teknikleri	62
2.2.4.2.1. Öyküleme Tekniği	62
2.2.4.2.2. Betimleme Tekniği	62
2.2.4.2.3. Gösterme Tekniği	63
2.2.4.2.4. Özgün Söyleyişler	63
2.3. MAVİ OK	64
2.3.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ	64
2.3.1.1. Kapak	64
2.3.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni	64
2.3.1.3. Resimlendirme	65
2.3.1.4. Bölümleme	65
2.3.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ	65
2.3.2.1. Konu	65
2.3.2.2. Ana Fikir	66
2.3.2.3. Kompozisyon	66
2.3.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları	70
2.3.2.5. Yer ve Zaman	73
2.3.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı	75
2.3.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER	75
2.3.4. DİL VE ANLATIM	77
2.3.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı	77
2.3.4.1.1. Atasözleri	77
2.3.4.1.2. Deyimler	77
2.3.4.1.3. İkilemeler	78
2.3.4.2. Anlatım Teknikleri	79
2.3.4.2.1. Öyküleme Tekniği	79
2.3.4.2.2. Betimleme Tekniği	79
2.3.4.2.3. Gösterme Tekniği	80

2.3.4.2.4. Özgün Söyleyişler.....	81
2.3.4.2.5. Tekrarlar.....	81
2.4. YALÇIN KAYALAR.....	81
2.4.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ.....	82
2.4.1.1. Kapak.....	82
2.4.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni.....	82
2.4.1.3. Resimlendirme.....	82
2.4.1.4. Bölümleme.....	83
2.4.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ.....	83
2.4.2.1. Konu.....	83
2.4.2.2. Ana Fikir.....	83
2.4.2.3. Kompozisyon.....	83
2.4.2.4. Yer ve Zaman.....	85
2.4.2.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları.....	86
2.4.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	89
2.4.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER.....	90
2.4.4. DİL VE ANLATIM.....	90
2.4.4.1. Romanların Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı.....	90
2.4.4.1.1. Atasözleri.....	90
2.4.4.1.2. Deyimler.....	90
2.4.4.1.3. İkilemeler.....	91
2.4.4.2. Anlatım Teknikleri.....	91
2.4.4.2.1. Öyküleme Tekniği.....	91
2.4.4.2.2. Betimleme Tekniği.....	91
2.4.4.2.3. Gösterme Tekniği.....	92
2.4.4.2.4. Özgün Söyleyişler.....	93
2.5. İRAN İKİZLERİ.....	93
2.5.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ.....	93
2.5.1.1. Kapak.....	93
2.5.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni.....	93
2.5.1.3. Resimlendirme.....	94
2.5.1.4. Bölümleme.....	94
2.5.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ.....	94
2.5.2.1. Konu.....	94
2.5.2.2. Ana Fikir.....	94
2.5.2.3. Kompozisyon.....	95
2.5.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları.....	97
2.5.2.5. Yer ve Zaman.....	99
2.5.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	100
2.5.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER.....	101
2.5.4. DİL VE ANLATIM.....	103
2.5.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı.....	103
2.5.4.1.1. Atasözleri.....	103
2.5.4.1.2. Deyimler.....	103
2.5.4.1.3. İkilemeler.....	103
2.5.4.2. Anlatım Teknikleri.....	104
2.5.4.2.1. Öyküleme Tekniği.....	104

2.5.4.2.2. Betimleme Tekniği	105
2.5.4.2.3. Gösterme Tekniği	105
2.5.4.2.4. Özgün Söyleyişler	106
2.6. SUMRU KIZ	106
2.6.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ	106
2.6.1.1. Kapak	106
2.6.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni	107
2.6.1.3. Resimlendirme	107
2.6.1.4. Bölümleme	108
2.6.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ	108
2.6.2.1. Konu	108
2.6.2.2. Ana Fikir	108
2.6.2.3. Kompozisyon	109
2.6.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları	111
2.6.2.5. Yer ve Zaman	114
2.6.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı	117
2.6.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER	118
2.6.4. DİL VE ANLATIM	119
2.6.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı	119
2.6.4.1.1. Atasözleri	119
2.6.4.1.2. Deyimler	119
2.6.4.1.3. İkilemeler	120
2.6.4.2. Anlatım Teknikleri	120
2.6.4.2.1. Öyküleme Tekniği	120
2.6.4.2.2. Betimleme Tekniği	121
2.6.4.2.3. Gösterme Tekniği	122
2.6.4.2.4. Özgün Söyleyişler	122
2.7. DOĞANIN ARMAĞANI	123
2.7.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ	123
2.7.1.1. Kapak	123
2.7.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni	123
2.7.1.3. Resimlendirme	124
2.7.1.4. Bölümleme	124
2.7.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ	124
2.7.2.1. Konu	124
2.7.2.2. Ana Fikir	125
2.7.2.3. Kompozisyon	125
2.7.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları	129
2.7.2.5. Yer ve Zaman	132
2.7.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı	135
2.7.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER	136
2.7.4. DİL VE ANLATIM	137
2.7.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı	137
2.7.4.1.1. Atasözleri	137
2.7.4.1.2. Deyimler	137
2.7.4.1.3. İkilemeler	138
2.7.4.2. Anlatım Teknikleri	138

2.7.4.2.1. Öyküleme Tekniği	138
2.7.4.2.2. Betimleme Tekniği	138
2.7.4.2.3. Gösterme Tekniği	139
2.7.4.2.4. Özgün Söyleyişler.....	139
2.8. ALIN TERİ.....	140
2.8.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ	140
2.8.1.1. Kapak.....	140
2.8.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni.....	141
2.8.1.3. Resimlendirme	141
2.8.1.4. Bölümleme	141
2.8.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ	142
2.8.2.1. Konu	142
2.8.2.2. Ana Fikir	142
2.8.2.3. Kompozisyon	142
2.8.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları.....	145
2.8.2.5. Yer ve Zaman	153
2.8.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı	155
2.8.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER.....	156
2.8.4. DİL VE ANLATIM.....	157
2.8.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı.....	157
2.8.4.1.1. Atasözleri	157
2.8.4.1.2. Deyimler.....	158
2.8.4.1.3. İkilemeler	158
2.8.4.2. Anlatım Teknikleri	159
2.8.4.2.1. Öyküleme Tekniği	159
2.8.4.2.2. Betimleme Tekniği	159
2.8.4.2.3. Gösterme Tekniği	161
2.8.4.2.4. Özgün Söyleyişler.....	161
2.9. KÜÇÜK ÇOBAN ALİM KIZ SERİSİ	162
2.9.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ	162
2.9.1.1. Kapak.....	162
2.9.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni.....	163
2.9.1.3. Resimlendirme	163
2.9.1.4. Bölümleme	164
2.9.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ	164
2.9.2.1. Konu	164
2.9.2.2. Ana Fikir	165
2.9.2.3. Kompozisyon	165
2.9.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları.....	169
2.9.2.5. Yer ve Zaman	170
2.9.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı	171
2.9.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER.....	172
2.9.4. DİL VE ANLATIM.....	173
2.9.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı.....	173
2.9.4.1.1. Atasözleri	173
2.9.4.1.2. Deyimler.....	174
2.9.4.1.3. İkilemeler	174

2.9.4.2. Anlatım Teknikleri	175
2.9.4.2.1. Öyküleme Tekniği	175
2.9.4.2.2. Betimleme Tekniği	176
2.9.4.2.3. Gösterme Tekniği	176
2.9.4.2.4. Özgün Söyleyişler	177
2.10. ALİM KIZ BÜYÜDÜ SERİSİ	177
2.10.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ	177
2.10.1.1. Kapak	177
2.10.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni:	178
2.10.1.3. Resimlendirme:	178
2.10.1.4. Bölümleme:	179
2.10.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ	180
2.10.2.1. Konu	180
2.10.2.2. Ana Fikir	182
2.10.2.3. Kompozisyon	182
2.10.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları	191
2.10.2.5. Yer ve Zaman	197
2.10.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı	204
2.10.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER	207
2.10.4. DİL VE ANLATIM	209
2.10.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı	209
2.10.4.1.1. Atasözleri	209
2.10.4.1.2. Deyimler	209
2.10.4.1.3. İkişemeler	210
2.10.4.2. Anlatım Teknikleri	212
2.10.4.2.1. Öyküleme Tekniği	212
2.10.4.2.2. Betimleme Tekniği	213
2.10.4.2.3. Gösterme Tekniği	213
2.10.4.2.4. Özgün Söyleyişler	215
2.11. EVE DOĞAN GÜNEŞ	216
2.11.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ	216
2.11.1.1. Kapak	216
2.11.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni	217
2.11.1.3. Resimlendirme	217
2.11.1.4. Bölümleme	217
2.11.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ	217
2.11.2.1. Konu	217
2.11.2.2. Ana Fikir	218
2.11.2.3. Kompozisyon	218
2.11.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları	221
2.11.2.5. Yer ve Zaman	223
2.11.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı	224
2.11.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER	225
2.11.4. DİL VE ANLATIM	226
2.11.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı	226
2.11.4.1.1. Atasözleri	226
2.11.4.1.2. Deyimler	226

2.11.4.1.3. İkilemeler.....	226
2.11.4.2. Anlatım Teknikleri	227
2.11.4.2.1. Öyküleme Tekniği	227
2.11.4.2.2. Betimleme Tekniği.....	227
2.11.4.2.3. Gösterme Tekniği	228
2.11.4.1.4. Özgün Söyleyişler.....	228
2.12. ESRARENGİZ YALI	229
2.12.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ	229
2.12.1.1. Kapak.....	229
2.12.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni	230
2.12.1.3. Resimlendirme.....	230
2.12.1.4. Bölümleme	230
2.12.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ	231
2.12.2.1. Konu.....	231
2.12.2.2. Ana Fikir	231
2.12.2.3. Kompozisyon	231
2.12.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları	233
2.12.2.5. Yer ve Zaman	235
2.12.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı	238
2.12.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER	239
2.12.4. DİL VE ANLATIM.....	240
2.12.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı.....	240
2.12.4.1.1. Deyimler.....	240
2.12.4.1.2. İkilemeler.....	241
2.12.4.2. Anlatım Teknikleri	241
2.12.4.2.1. Öyküleme Tekniği	241
2.12.4.2.2. Betimleme Tekniği.....	242
2.12.4.2.3. Gösterme Tekniği	243
2.12.4.2.4. Özgün Söyleyişler.....	243
2.13. SİHİRLİ RÜZGÂR ÇANI.....	244
2.13.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ	244
2.13.1.1. Kapak.....	244
2.13.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni	244
2.13.1.3. Resimlendirme.....	244
2.13.1.4. Bölümleme	245
2.13.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ	245
2.13.2.1. Konu.....	245
2.13.2.2. Ana Fikir	246
2.13.2.3. Kompozisyon	246
2.13.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları	248
2.13.2.5. Yer ve Zaman	253
2.13.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı	255
2.13.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER	256
2.13.4. DİL VE ANLATIM.....	257
2.13.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı.....	257
2.13.4.1.1. Atasözleri.....	257
2.13.4.1.2. Deyimler.....	257

2.13.4.1.3. İkilemeler.....	258
2.13.4.1.4. Tekrarlar.....	258
2.13.4.1.5. Halk İnanmaları.....	259
2.13.4.2. Anlatım Teknikleri.....	260
2.13.4.2.1. Öyküleme Tekniği.....	260
2.13.4.2.2. Betimleme Tekniği.....	260
2.13.4.2.3. Gösterme Tekniği.....	261
2.13.4.2.4. Özgün Söyleyişler.....	261
2.14. MAVİ DERİNLİKLERDEKİ SIR.....	262
2.14.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ.....	262
2.14.1.1. Kapak.....	262
2.14.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni.....	262
2.14.1.3. Resimlendirme.....	262
2.14.1.4. Bölümleme.....	263
2.14.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ.....	263
2.14.2.1. Konu.....	263
2.14.2.2. Ana Fikir.....	263
2.14.2.3. Kompozisyon.....	264
2.14.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları.....	266
2.14.2.5. Yer ve Zaman.....	268
2.14.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	270
2.14.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER.....	271
2.14.4. DİL VE ANLATIM.....	272
2.14.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı.....	272
2.14.4.1.1. Deyimler.....	272
2.14.4.1.2. İkilemeler.....	272
2.14.4.2. Anlatım Teknikleri.....	273
2.14.4.2.1. Öyküleme Tekniği.....	273
2.14.4.2.2. Betimleme Tekniği.....	273
2.14.4.2.3. Gösterme Tekniği.....	273
2.14.4.2.4. Özgün Söyleyişler.....	274
2.15. DÜĞÜM DÜĞÜM ÜSTÜNE.....	274
2.15.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ.....	274
2.15.1.1. Kapak.....	274
2.15.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni.....	275
2.15.1.3. Resimlendirme.....	275
2.15.1.4. Bölümleme.....	275
2.15.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ.....	276
2.15.2.1. Konu.....	276
2.15.2.2. Ana Fikir.....	276
2.15.2.3. Kompozisyon.....	276
2.15.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları.....	280
2.15.2.5. Yer ve Zaman.....	282
2.15.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	283
2.15.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER.....	283
2.15.4. DİL VE ANLATIM.....	285
2.15.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı.....	285

2.15.4.1.1. Atasözleri.....	285
2.15.4.1.2. Deyimler.....	285
2.15.4.1.3. İkilemeler.....	286
2.15.4.2. Anlatım Teknikleri	286
2.15.4.2.1. Öyküleme Tekniği	286
2.15.4.2.2. Betimleme Tekniği.....	287
2.15.4.2.3. Gösterme Tekniği	287
2.15.4.2.4. Özgün Söyleyişler.....	288
3. GENEL DEĞERLENDİRME	289
4. KAYNAKÇA	302
4.1. CAHİT UÇUK'UN İNCELENEN ÇOCUK ROMANLARI.....	302
4.2. YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	303
5. EKLER	305
5.1. HEDEF KİTLEYİ DİKKATE ALAN SEÇME SÖZLÜK	305
5.2. CAHİT UÇUK'A AİT FOTOĞRAFLAR.....	316

ÖN SÖZ

Türk edebiyatı kadın yazarlar bakımından zengin sayılmaz. Yirminci yüzyıl özellikle de Cumhuriyet Dönemi kadınların sanat ve edebiyat alanında kendilerini ön plana çıkarmaları için uygun zeminler oluşturmuştur.

Bu araştırmanın konusunu teşkil eden çocuk romanlarının yazarı **Cahit Uçuk**, II. Meşrutiyet'in ilanından bir yıl sonra 1909 yılında doğmuş ve ilk edebî ürünlerini Cumhuriyet Döneminde vermiştir.

Cahit Uçuk 1937 yılından itibaren çocuklar için çocuk romanları kaleme almıştır. **Cahit Uçuk**, yazdığı çocuk romanlarında çocuk için önemli olan üç unsur üzerinde önemle durmuştur. Bunlar aile, okul ve çevredir. Çocuğun güvenli bir aile ortamında yetişmesi, eğitimine gereken önemin verilmesi ve çocuğun çevresine ve doğaya karşı hassasiyeti birçok romanda işlenen temalar arasındadır. Çocuklar için yazdığı eserlerinde yazarın samimi üslûbu ve betimlemedeki başarısı göze çarpmaktadır.

Kendini çocuk okurlar için eser yazmaya adanmış olan **Cahit Uçuk**'un bu alandaki çalışmaları önemlidir. Özellikle çocuklar için yazdığı çocuk hikâyeleri ve romanları çocuklara iyi ve güzel değerleri, vatan ve millet sevgisini kazandırmayı, onların önünde yeni ufuklar açmayı hedeflemiştir.

Bu çalışmanın hazırlanmasına **Cahit Uçuk**'un bütün çocuk romanlarını değerlendiren bir çalışma yapılmamış olması vesile olmuştur. Çalışmada yazarın yazdığı yirmi bir (21) çocuk romanı eleştirel bir gözle detaylı bir biçimde incelenmiştir.

Bu çalışma, **Cahit Uçuk**'un çocuk romanlarının biçim ve içerik, romanlardaki olumlu ve olumsuz iletiler, dil ve anlatım yönünden değerlendirilmesini kapsamaktadır. Araştırmada **Cahit Uçuk**'un 1937'den itibaren yazmış olduğu yirmi bir (21) çocuk romanı esas alınmıştır. Bu romanlar çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması önerilen özellikler ve eserlerin hitap ettiği yaş grubu çocuklarının özellikleri dikkate alınarak incelenmiştir. Bu bağlamda yazılan romanların biçim, içerik, iletiler, dil ve anlatım yönünden çocuk okurların seviyesine uygunluğu değerlendirilmiştir.

Çalışmanın “Giriş” kısmında öncelikle “Çocuk Romanı/ Kitabı” hakkında bilgi verilmiş, **Cahit Uçuk**’un çocuk romanlarının seslendiği “09- 12, 13- 15 Yaş Grubu Çocukların Özellikleri” belirtilmiştir. “**Cahit Uçuk**’un Yaşamı ve Sanatı” ile ilgili kısa bilgi de bu bölümde yer alır.

Giriş bölümünden sonra kısa bir bilgi verilmiş ve **Cahit Uçuk**’un yazmış olduğu çocuk romanları yayın tarihlerine göre biçim ve içerik yönünden, dil ve anlatım yönünden ve vermek istediği iletiler yönünden değerlendirilmiştir. Biçim yönünden “Kapak”, “Resimlendirme”, “Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni”, “Bölümlenme” başlıkları, içerik yönünden “Konu”, “Ana Fikir”, “Kompozisyon”, “Kahramanlar ve Fonksiyonları”, “Yer ve Zaman”, “Bakış Açısı ve Anlatıcı” başlıkları kullanılarak eserler incelenmiştir. Ayrı bir başlık olarak “Romandaki Olumlu ve Olumsuz İletiler” verilmiştir. Dil ve anlatım yönünden, “Romanın Anlama ve Anlatım Becerilerine Katkısı” ana başlığı altında “Atasözleri”, “Deyimler”, “İkilemeler”, “Tekrarlar”, “Halk İnanmaları”; “Anlatım Teknikleri” ana başlığı altında da “Öyküleme Tekniği”, “Betimleme Tekniği”, “Gösterme Tekniği”, “Özgün Söyleyişler” başlıkları kullanılarak eserler incelenmiştir. Eserlerin tamamında atasözlerine, halk inanmalarına ve tekrarlara yer verilmediği için bazı eserlerde bu başlıklar açılmamıştır.

Çalışmanın “Genel Değerlendirme” bölümünde ise yazarın tüm çocuk romanları dikkate alınarak ulaşılan bazı genel yargılar verilmiştir. İncelenen eserler ve incelemede yararlanılan kaynaklar “Kaynakça” bölümünde verilmiştir. **Cahit Uçuk**’a ait özel resimler ve romanlarda yer verilen, hedef kitleyi dikkate alan seçme sözlük “Ekler” bölümünde verilmiştir.

Bu çalışmanın konusunun tespitinde bana yardımcı olan ve çalışma süresince beni yönlendiren, tecrübe ve deneyimlerini benimle paylaşan sayın hocam Prof. Dr. Songül Taş’a ve her zaman yanımda olan annem Hanım Kılıç’a, ağabeyim Ahmet Kılıç’a ve eşim Hasan Alğan’a teşekkürlerimi sunuyorum.

Altun ALĞAN
2009 MALATYA

KISALTMALAR

AT	: Alın Teri
DA	: Doğanın Armağanı
DDÜ	: Dügüm Dügüm Üstüne
EDG	: Eve Doğan Güneş
GİY	: Gurbette İki Yürek
İİ	: İnan İvizleri
KÇAK	: Küçük Çoban Alim Kız
KM	: Karlıcadağ'ın Melekleri
MO	: Mavi Ok
RH	: Rengârenk Hayaller
SDD	: Sevgiler Dügüm Dügüm
SK	: Sumru Kız
Tİ	: Türk İvizleri
vb.	: ve benzeri
vs.	: vesaire
VUY	: Vatana Uzanan Yollar
YK	: Yalçın Kayalar

1. GİRİŞ

1.1. ÇOCUK ROMANI/ KİTABI VE ÇOCUK

1.1.1. Çocuk Romanı/ Kitabı

Roman kavramının kapsamı ve niteliği göz önünde bulundurulursa romanı oluşturan unsurların kapsam ve nitelik bakımından çocuk okurlar için sınırlandırılmış olması gerekir. Çünkü çocuklar için yazılan romanlarda bu unsurlar birçok açıdan pedagojik kaygılar dikkate alınarak işlenir. Kısacası çocuklar için yazılan çocuk edebiyatı eserlerinin her yönü ile çocuk okurlara hitap etmesi gerekmektedir ve bu eserlerin onları topluma faydalı, bilinçli birer birey olarak yetiştirmeye yönelik olması gerekmektedir.

Çocuk romanın nitelikleri belirtilmeden önce roman kavramına dair tanımlara yer vermek gerekir:

“Romanın bugüne kadar herkesin kabul ettiği bir tarifi yapılamamıştır. Bu husus milletlerarası kültür farklılığı kadar devirler ve edebî mektepler arası anlayış farklılığı veya türün dinamik yapısının tabi sonucu çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Roman türüne dair şu tanımları vermek mümkündür:

‘Romandan maksat geçmemişse dahi geçmesi imkân dâhilinde olan bir olayı, ahlak, adetler, hisler ve ihtimallere dayanan tafsilatıyla beraber tasvir etmektir.’

‘Roman hayatı her cephesiyle geniş olarak kavrayan ve her şeyi bir akış, değişme ve gelişme olarak idrak eden bir duyuş ve görüş tarzının ifadesidir.’

‘Roman belli bir zaman ve mekân içinde belli bir kişinin başından geçenlerin sebep- netice ilişkisi ve sağlam bir mantık dokusu içinde, sade bir nesil dili ile hikâye edilmesidir’

‘Roman insana insanı aydınlatan bir sanat koludur. İnsanın ay gibi hiç görülmez öteki yüzünü, ruhunu, davranışlarını, gizli kalan yönlerini aydınlatan bir sanat kolu. Roman toplumların gerek insan, gerek dış dünya gerçeklerine karşı saygı duyma katına yükseldikleri, insan olarak önce kendi kendiliklerini, sonra çevrelerindeki öteki insanları sahiden merak ettikleri bir tarihsel devrenin sanat koludur.’

‘Roman anlatım yolu olarak düz yazının kullanıldığı bir edebiyat türüdür. En genel anlamıyla insanların serüvenlerini, iç dünyalarını, toplumsal bir olayı ya da

durumu ayrıntılarıyla anlatan bir tür olarak tanımlanabilir'(Çetişli, 2005: 20).

Bu tanımlara ek olarak Oğuzkan romanı şöyle tanımlar:

“Çocukların ilgi ile okudukları eserlerin başında hikâye ve roman gelir. Hikâye ve roman birer edebiyat türü olarak birbirine çok benzer. Belli bir zaman ve yerde birkaç kişinin başından geçen gerçeğe uygun bir olayı anlatan veya birtakım kimselerin karakterini çizen, insanların serüvenlerini düşünce ve duygularını ayrıntılarıyla anlatan uzun düz yazılara roman denir.

Çocuklar hikâye ve romanlarda çeşitli konulara ilişkin olarak çözülmesini gerekli gördükleri birçok sorunun karşılığını, olayların ‘neden’ ve ‘niçin’ini açıklayan bilgileri, görüş ve yorumları bulabilirler” (Oğuzkan, 2000: 98).

Yukarıda verilen tanımlardan da anlaşılacağı üzere roman gerçek ya da gerçeğe yakın olan, belirli bir zaman ve mekân içinde, belirli kişilerin başından geçen olayları bir plan dâhilinde kapsamlı bir şekilde anlatan yazı türüdür.

Çocuk romanları romanın tüm unsurlarını içine almakla beraber belirli eğitsel kaygıları da dikkate alarak yazılmalıdır. Çocuk romanları çocuklara bazı davranışları kazandırmayı amaçlamalıdır.

“Çocuk romanları çocukların gelişim özelliklerine ilgi, beğeni ve gereksinimlerine sanatçı duyarlılığı ile seslenir ve çocukların aşağıdaki davranışları kazanmalarına katkı sağlayabilir:

- Çocukların kavramsal gelişimini destekler; somut ve soyut kavramları öğrenmelerini kolaylaştırır.
- Çocukların dil bilinci ve duyarlılığı kazanmalarına yardımcı olur.
- Çocukların bilişsel süreçlerini işler. (kavram oluşturma, anımsama vs.)
- Çocukların düş kurma becerilerini geliştirir.
- Çocuğa içinde yaşadığı toplumun insan ilişkilerini tanıtır. Bu ilişkileri okuduğu farklı kültürleri tanıtan kitaplardaki insan ilişkileriyle karşılaştırma olanağı yaratır.
- Çocuğun kendini tanımasına, değerli bulmasına yardımcı olur.
- Topumlarda kabul gören, daha çok benimsenen; kabul görmeyen, karşı çıkılan tutum ve davranışların sezilmesine yardımcı olur.
- Çocuklar sanatçının kurguladığı olayların kahramanıyla özdeşim kurarak iyiye, güzele, doğruya yönelirler; sanatçının yarattığı insana özgü

kıskançlık, nefret, düşmanlık gibi duygulardan arınabilirler.

- Kitaplar, çocuklara anne, baba, kardeş dışında ilişki kurabileceği yeni arkadaşların komşuların yer aldığı çevreyi tanıtır. Bu ilişkileri, içinde sorunların, sevinçlerin, dayanışmanın, paylaşmanın olduğu değişik durumlarla örneklendirerek çocuk için yeni yaşam kesitleri oluşturur.
- Kitaplar çocuklara kendileriyle, çevresindeki yetişkinlerle, arkadaşlarıyla, kardeşleriyle, çevresindeki yetişkinlerle yaşayabileceği sorunların çözümüne ilişkin ipuçları sunar.
- Çocuklar kitaplarda karşılaştığı kahramanlarla; insanların farklı işler yaparak yaşamlarını sürdürdüklerini, değişik kişilik özelliklerine, duygu ve düşüncelere sahip olduklarını, olabileceklerini anlar.
- Kitaplar sanatçı bakış açısıyla geleneksel anlayışın dışına taşarak kız ve erkek çocukların birçok işte nasıl başarılı olabileceklerini özgün kurgularla gösterir.
- Kitaplarda yaratılan kahramanlarla birçok konuda, amaca uygun karar vermenin yolları ve aşamaları örneklendirilir; çocuklara bu kararları değerlendirme olanağı yaratılır.
- Çocuğun kısa yaşam deneyimini, değişik kültürlerin ve coğrafyaların özelliklerini sunarak zenginleştirir.
- Kitaplar çocuğun her an ulaşabileceği, yalnızlığını giderebileceği, söyleşebileceği bir arkadaş olma işlevini yerine getirir” (Sever, 2003: 61).

Çocuk romanlarının çocuğun eğitimi için ne denli önemli olduğu buradan da anlaşılmaktadır.

Çocuklara bütün bu özellikleri kazandıracak çocuk romanlarında şu niteliklere sahip olmalıdır:

1.1.1.1. Biçim Yönünden Çocuk Kitapları

Çocuklar kitapları öncelikle biçim yönü ile çocuk okurların ilgisini çekmeyi hedeflemelidir. Çünkü çocuğun bir kitapta dikkatini çeken ilk şey kitabın görünümüdür. Bu nedenle kitabın renki, canlı ve sağlam olması gerekmektedir.

“Hangi yaş grubu için yazılmış olursa olsun çocuk kitabında bulunması gereken ortak nitelikler şunlardır:

- Çocuk kitabı çarpıcı olmalıdır. Dış görünüşü büyükler için hazırlanmış kitap cilt veya kapaklarına benzememeli, buna karşılık alışılmışın dışında da olmamalıdır.
- Neşeli ve cazip; ne çok ağır ne de çok ince olmalıdır. Çocuklar aslında, kalınca kitapları sever. Çocuklar için kısa metinler değil özlü, içerikli metinler gereklidir. Çocuk kitabı mutlaka resimli olmalı. Resimlerde mutlaka bir anlam bulunmalıdır. Hele metinli kitaplardaki resimler, metni anlamalarına yardım ediyorsa metinde anlatılan zamanı, sahneyi ve atmosferi göz önüne getirebiliyorsa çocuklar resme bakmayı sever. Kelimelerle ifade edilemeyen bazı şeyleri de göz önüne serebildikleri için resimler özellikle faydalıdır. Bazı yazarlar muhayyileye hitap eden resimlerin, genç okuyucuda melekenin çalışmasını azalttığını söylerler. Belki de durum bazen böyledir. Ama iyi resimlendirme çoğu zaman muhayyileyi tahrik eder. Ancak çok yetenekli çocuklar iyi bir desinatörün yapacağı sahneyi hayalinde canlandırabilir.
- Kâğıt iyi olmalıdır. Kuşe kâğıdı tavsiye edilmez, çocuklar pek sevmezler, gözleri yorar, uzun süre bakamazlar; kalın ve yumuşak sanma kâğıdı da çabuk kirlenir ve kırılır. Mukavim, aprenmiş, mat ve iyi kaliteli bükülebilir olmalıdır.
- Kullanılan harfler net kolay okunabilir büyüklükte, basit ve tabii olmalıdır.
- Satır aralıkları geniş, sayfa içinde iyi ayarlanmış olmalıdır.
- Kitaplar dikişli olmalı, hiçbir zaman tek agrafla tutturulmuş veya yapıştırılmış olmamalıdır” (Alpay, Anhegger, 1975: 21).
- “Hacim itibariyle fazla kalın olmamalıdır.
- İmla ve noktalama bakımından tamamiyle kusursuz olmalıdır” (Gökşen, 1961: 22).

1.1.1.2. İçerik Yönünden Çocuk Kitapları

Çocuk kitapları biçimsel yönü ile olduğu kadar içerik yönü ile de birtakım özellikler taşımalıdır. Yazarın seçtiği konu, kazandırmak istediği eğitsel değerler, seçilen konunun ana fikri çocuk okurların yaş seviyeleri dikkate alınarak verilmelidir.

“Çocuk kitabı içerik yönünden çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına hitap edebilmelidir. Okuduğu kitapta kendine ve çevresine dair herhangi bir şey bulan çocuğun kitaba olan ilgisi artacaktır. Güzel sanatların hangi alanında olursa olsun insan gerçeğini başarılı bir şekilde işleyen eserler, dikkat çekip sevilmiştir. Çocuk okuyacağı eserde gerçek hayatı görebilmeli ve yaşamın gerçeğini kavrayabilmelidir. Çocuklar için yazılan kitaplar onlara yazarların fikir ve düşüncelerini dikte ettirmemeli, eleştirel düşünme ve sorunlara çözüm bulabilme yeteneği kazandırmalıdır.

Çocuk yayınları içerik yönünden aşağıda belirtilen özellikleri taşımaktadır:

- Devrimlerimizi ve sosyal hayatımızı, kökleştirmeye ve geliştirmeye hizmet etmeli,
- Adet ve geleneklerimizi tanıtır sevdirmeli,
- Masal ve şiir nevelerin dışında kalanlar, realiteye uygun olmalıdır” (Gökşen,1977: 22).
- “Yaşantıyı etkileyen, çocuğun kişiliğini, kişisel yaratıcı ve yapıcı güçlerini geliştiren,
- Toplumun değişen değer yargılarını kapsayan,
- Çocuğa insanı, doğayı, yaşamayı sevdiren,
- İnsanı olduğu gibi gösteren (zayıf ve güçlü yönleriyle, çelişkileriyle yansıtan),
- Çocuğun, okuduğu kitaplardaki kahramanlarla özdeşim yaptığı göz önüne alınarak: acıma, iyilik, korku, dehşet, kin, kahramanlık, fedakârlık vb.
- Konularla, insanüstü, gerçek ötesi kavramları iyi ve yerinde kullanan, abartmayan, sağlıklı bir duyarlılığı geliştiren, güldürünün (mizahın) çocuk psikolojisindeki önemi göz önünde tutularak çocuk kitaplarında bu öğeye geniş yer veren,
- Din ve ırk üstünlüğü, bağnazlık, kadercilik gibi yargıları işlemeyen, akıllı olan,
- Çocuğa kavratılmak istenilen ana fikri bir ders, bir ibret şeklinde vermeyip, bunu sezinleten,
- Çocuk düşüncesinin somuttan soyuta ve yakın çevrelerden uzağa doğru geliştiğini göz önüne alan,

- Çağdaş bilim, teknoloji ve düşünceden geleceğe uyum yapmak üzere araştırmacı, düşünen insanlar yetiştirmeye yönelik olan,
- Çocuğun güven, sevmeye, iyilik, güzellik (estetik), cesaret, hoşgörü, sorumluluk, gerçeklik gibi duygularının gelişmesine yardımcı olan,
- Çocuğa toplumun bir bireyi olduğu, ondan soyutlanamayacağı bilincini veren, kendine ve topluma yabancılaştırmayan niteliklerde olmalıdır.

Yukarıda sıralanan ilkeler dışında içerik yönünden bazı ölçütler konup sanatçı kısıtlanmamalıdır” (Alpay, Anhegger, 1975: 87).

1.1.1.3. Dil ve Anlatım Yönünden Çocuk Kitapları

Çocuk kitaplarında kullanılan dil çocuğun anlayabileceği düzeyde açık ve anlaşılır olmalı, yaşanan çağın dilsel özelliklerine uygun olmalı ve sade, açık, anlaşılır olmalıdır.

“Çocuk kitapları dil ve anlatım yönünden açık ve anlaşılır olmalıdır. Olaylar belirli bir sıraya göre verilmeli, çözülmesi sonucuna bağlı bir bulmaca gibi karmaşık olmamalıdır. Yazarın kullandığı cümleler uzun olmamalı ve sıkıcı uzun tasvirlerle yer verilmemelidir. Çocuk kitaplarında bulunması önerilen dilsel özellikler:

- Arı, yalın, gelişen, özleşen dil doğrultusunda olan, dilimizde karşılığı bulunan yabancı sözcükleri kullanmayan,
- Doğal ve yalın olan, dil tadını veren ve dil beğenisini geliştiren,
- Çocuğun kendi dil düzeyinden başlayıp sözcük dağarcığını zenginleştiren,
- Anlatımda çocukların anlayış güçlerine, yaş ve yaşam düzeylerine uygun kavramlar kullanan,
- İlk sınıflarda uzun tümce ve paragraflardan kaçılmalı,
- Düşünceleri açık ve seçik olarak veren,
- Anlatımda da yakın çevreden yakın çevreden uzağa somuttan soyuta ilkesini göz önünde bulunduran özellikler olmalıdır” (Alpay, Anhegger, 1975: 88).

Çocuklar için yazılmış olan edebi ürünler onların yaş grubu özellikleri de dikkate alınarak yazılmalıdır.

1.1.2. Çocuk ve Çocuğun Yaş Grubuna Göre Özellikleri

Çocuk edebiyatı yazarlarının çocuklar için oluşturduğu yazınsal metinlerde çocuk gerçekliği göz önünde bulundurulmalı ve çocuğun hangi yaş grubunda ne tür ilgilerinin olacağı yazarlar tarafından bilinmelidir. Bu alanda eser veren yazarlar aynı zamanda çocuğun bakış açısıyla olayları görebilmeli ve kavrayabilmelidirler. Seçtikleri konular aracılığıyla benimsetmek istedikleri değerleri iyi tespit etmeli ve bunun çocuk üzerindeki etkisini önceden kestirebilmelidirler. Bu da ancak çocuğu tanımakla mümkün olur.

Cahit Uçuk'un yazmış olduğu çocuk romanları 9-15 yaş grubundaki çocuk okurlara hitap ettiği için bu bölümde 9-12 ve 13-15 yaş grubundaki çocukların özellikleri üzerinde durulmuştur.

1.1.2.1. 09- 12 Yaş Grubundaki Çocukların Özellikleri

Bu yaş grubundaki çocuklar **Alemdar Yalçın** ve **Gıyasettin Aytaş**'ın ifadeleri ile şu özellikleri taşımaktadır:

“Çocuklar gelişim süreçlerinde yaşlarına göre farklı özelliklere sahiptirler. Bu yaş grubu çocukların kendi benliklerinden uzaklaşarak artık grup ilişkilerine önem vermeye başladıkları ve düşünce dünyalarının geliştiği bir dönemdir. Temel ve soyut kavramları elde etmeye başlarlar (vatan, millet, çevre, arkadaşlık, özveri vb.). Sosyal baskılara karşı duyarlıdırlar. Bu dönemde aile içi olumsuzluklar çocuğun kişiliğini etkiler. Bu dönem çocuklarında iç salgı bezlerinin ve sinirlerin gelişimi istikrarlı bir hal alır. Boy ve ağırlık düzgün bir şekilde artmaya başlar. Varlıklara, tabiata ve olaylara canlılık verirler ve kendilerine göre yorumlar yaparlar. Olaylar karşısında duyarlı olup karşılaştırmalara giderler. Bu grup çocuklar sorgulayıcı özellikleri sebebiyle daha önceki yaşlarda bazı olayları masal motifi içerisinde algılamakta, bu yaş grubunda bilimsel araştırma sonuçlarını öğrenerek çevreyi algılamaktan hoşlanırlar. Bu yaş grubu çocuklarının ileri yaşlarda mantık, derinlik kavramı ve gramer bilgisine dayalı bir anlamlandırma yavaş yavaş gelişir. Beynin sol üst yarısını kullanmaya başlarlar.

Bu yaş grubuna hitap edecek eserlerde;

- Bütünden parçaya gitmelidir. Örneğin; önce aile, sonra ailenin üyeleri anlatılmalıdır.

- Eleştiri duygusu bu yaş grubundan itibaren gelişmeye başlar; adalet duygusu ayrıntıları olmamakla birlikte ana hatlarıyla oluşur. Eserlerde bu konulara dikkat edilmelidir.
- Kutlamalar törenler ve özendirmelerden çok hoşlanırlar. Bu yüzden eserlerde yasaklamalardan çok, özendirmeler hâkim tema olmalıdır.
- Bu yaş grubu çocuklarda eğer hayal ve imgelere yer verilmezse hayal etme eksikliği görülmeye başlar. Eserlerde hayal dünyasını geliştirici imgelere yer verilmelidir.
- Tarihî olaylara karşı ilgi duyarlar, koleksiyon yaparlar. Basit çalışma ve resim yapmaya ilgili oldukları için, konusunu tarihten alan resimli eserler yazılmalıdır.
- Kendisini baskı altında tutmaya çalışanlara karşı tutukluk ve içe kapanıklılıkla cevap verirler. Kendi üzerinde kurulan baskılar sonucunda bu yaş grubu çocuklarda hayal dünyasındaki gerilemeler sonucunda dinî duygularda zayıflama görülür. Hayal dünyasını geliştirici ve manevi duyguları besleyici konulara yer verilmelidir.
- Toplu oyunlara karşı ilgi duyarlar. Paylaşım duyguları gelişmiştir. Olağanüstü bilgilerden çok gerçekçi bilgilere yer verilmelidir.
- Bu yaş grubuna giren çocuklar için yazılacak eserler çocukların anlamını bildiği üç yüz kelimeyi geçmemelidir” (Yalçın, Aytaş, 2005: 40).

1.1.2.2. 13- 15 Yaş Grubundaki Çocukların Özellikleri

“Teorik konulara ilgi duyarlar, uzun ve dikkat isteyen çalışmalardan hoşlanırlar. Okuma ilgi ve becerileri bu yaştan itibaren farklılık göstermeye başlar. Spor eğlence fen ve tabiat konulu araştırmalara ve araştırma yazılarına ilgi duyarlar. Düşüncelerine önem verilmesinden hoşlanırlar.

Bu dönem çocukları zihinsel, duygusal ve fiziksel gelişimleri bakımından birbirlerinden hızlı ve farklı bir gelişim süreci içine girerler. Gizlilikten hoşlanırlar gizlilik içeren roman, film ve öyküleri severler. Okudukları kitaplarda kendilerini görürler. Beğenilme istekleri çok fazladır. İlgi ve ihtiyaçları dağınıktır. Yalnız kalma istekleri vardır. Duygusal yönden bağımsız olma isteği hâkimdir. Bazen çocuksu bazen yetişkin rol üstlenir.

Ruh dünyalarındaki iniş çıkışlarda ölçü ve dengeyi bulamazlar. Kendilerine verilen yanlış telkinler bu çağlarda çocuğun intiharına kadar gidecek aşırılıklara sebep olabilir. Kendileriyle çevreleriyle ve ülkeleriyle ilgili somut gerçekleri arama ve bulma isteği vardır. Bu yüzden kolay inanır ve yönlenirler. Öğretmenlerinin adil davranışlarına dikkat ederler, "Ben kimim?" sorusu önem kazanır. Soyut işlemler üzerine çalışırlar, saldırganlık eğilimleri artar. Yeni ve değişik etkinliklerden hoşlanırlar, kurallara isyan isteği hâkimdir. İlgi duydukları konulara ve öğretmenlere aşırı ilgi gösterirler ve toplumun onaylamadığı değerlere uygun varsayımlar geliştirirler. Eğer bu varsayımlar yetersiz olursa algılamaları ve düşünceleri olumsuz olabilir.

Kendi kimliklerinden vazgeçme pahasına topluma bağlı kalabilirler ya da karşıt politik gruplar içinde kaybolmayı yeğleyebilirler. Sosyalleşmeyi ve mevcut kültürü reddedebilirler ya da toplumsal değişimin getirdiği sorunlardan kurtulmak için geleneklere, dini inançlara otoriteye aşırı bağımlılık gösterebilirler. Bu çağda çocuk kendisinin engellendiğini hissettiği anda depresyona girebilir. Arkadaşlık ilişkileri çok önemlidir. Kısa vadeli hedeflerden hoşlanırlar. Farklı giyim ve davranış göstererek kimlik kazanmaya çalışırlar. Arkadaşlarının ve öğretmenlerinin eksik ve noksanlarını bulmaya çalışırlar. Kimlik arama çabalarında olma düşüncesi her şeyi bırakma terk etme düşüncesini doğurabilir. Amaca ne oranda ulaştıklarını bilirlerse çok daha çabuk öğrenirler. Özdeşleşecekleri modelleri ararlar. Bu modellerin farklı, önemli, aktüel değerlere transfer edilebilir olması gerekir.

Bu yaşlara hitap edecek eserler;

- Okuyacakları eserlerde cümleler yedi/on kelimedenden oluşmalıdır.
- Metinler anlamını bildikleri yedi yüz kelimeyi aşmamalıdır.
- Yalın, sade bir dil kullanılmalı, mecazlar ve benzetmelerle birlikte bütün zaman kipleri kullanılabilir.
- Kızlar sevgi, bağımlılık, özveri konularını işleyen duygusal eserler, sanat değeri olan kitap ve dergiler; erkekler soyut, duygusal düşünceye dayalı eserler, gazetelerdeki güncel olaylar, spor yazılarına ilgi duyarlar.
- Cinsiyet ayrımının kesin hatlarla ayrıldığı bu dönemde karşı cinse ilgileri ve sanat eğilimleri artar. Bu hususlara dikkat edilmelidir” (Yalçın, Aytaş, 2005: 42).

Belirtilen tüm bu hususlar dikkate alınarak yazılan çocuk romanları, çocuk okurları hem kitap okumaya heveslendirecek hem de onların birçok konuda duyarlı bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlayacaktır.

1.3. CAHİT UÇUK'UN HAYATI SANATI VE ESERLERİ

Cahit Uçuk 1909 yılında Selanik'te doğdu. Meclis-i Mebusan'da Siverek milletvekilliği, Cumhuriyet Döneminde ise kaymakamlık yapan İbrahim Vehbi Bey'in büyük kızı olan **Cahit Uçuk**, ailesiyle Anadolu ilçelerinde dolaşırken kesintilere uğrayan öğrenimini, evinde özel olarak tamamladı ve yazarlık kariyerine 1935 yılında başladı.

Cahit Uçuk Yapı Kredi Yayınları tarafından 2003'te yayımlanan *Yıllar Sadece Sayı, Silsilename II*, kitabında kendi hayatını şöyle özetler:

“Diyarbakırlı ağırbaşlı, görgülü, soylu bir ailenin evladı olan babamın ve uçsuz bucaksız topraklarıyla, ekinleri, sürüleri, evcil hayvanlarıyla, içinden akan dereleriyle ünlü Köşeler Çiftliği'ni ve Selanik'teki güzelim evini bırakıp mübadele sonucu annesiyle birlikte Antalya'ya gelen annemin üzerlerine titredikleri çocuklarının en büyüğüydüm.

Çocukluğum anılarımın ilk cildinde anlattığım gibi, doğayla haşır neşir, mutlu bir çocuk olarak geçmişti. Çok küçük yaşlardayken kaymakam olan babamın görevi nedeniyle İstanbul'dan Balıkesir'e göçmüş, sonra annemin çabalarıyla babamın tayinini önce o zamanki adı Alaîye olan Alanya'ya çıkınca Antalya'ya yerleşmiştik. Neler olmamıştı ki o uzun yıllar boyunca...

Antalya'da henüz 14–15 yaşlarında bir kızken Gazi Mustafa Kemal Paşa ile sekiz saat konuşmuş, onunla dans etmiş, manevi evladı Afet Hanım'a arkadaşlık etmişim. Hoş olmayan dedikodular sonucunda, Antalya'da yaşamak benim için imkânsız hale gelmişti. Bunun için İstanbul'a göçtük. Önce Şişli'de oturuyorduk. Şişli'den Kızıltoprak'a taşındık. Derken Moda'ya...

İlk yazım 1935 yılında yayımlandı, Yarımay dergisinde. Nazım Hikmet üstadım yarım sayfalık bir övgü yazısı da yazmıştı.

Şair-i âzam Abdülhak Hâmit ise şiirlerimi yazdığım defterimi Nazım Hikmet'ten evvel okumuş ve son sayfasında o da yarım sayfa uzunluğunda şevk veren bir yazı kaleme almıştı. İki yıl boyunca kimliğimi gizlemiştim, sonra açıkladım.

Herkes benim erkek olduğumu sanıyordu. Oysa adım Cahit'ti, soyadımı da kendim üretmiştim. Bana mahsus bir soyadım olsun istemiş ve Üçok olan aile soyadımızı Uçuk'a çevirmiştim.

Antalya'dayken o zamanın şartlarınca istemediğim bir şekilde nikâhlanmışım. Damat adayıyla evlenmeyi hiç istemiyordum. Beni hep üzen bu olaydan bir süre sonra kurtulmuş, Cumhuriyet gazetesinin idarehanesinde tanıştığım Mahmut Yesari ile ilginç bir hikâyeye sonucunda evlenmişim. Bu arda ülkemizin içinde bulunduğu şartlar nedeniyle zorluklar çeken ailem, babamın emekli olması sonucu daha rahat yaşamak için tekrar Antalya'ya göçmüşlerdi.

Biz Mahmut Yesari Bey'le Galatasaray'da oturuyorduk. Mahmut Yesari Bey son derece nazik, tatlı bir insandı, benden hayli büyüktü. Olmadı, yürümedi... Boşandık. Bu arada yazıyor, yazıyor, yazıyordum. Kitaplarım arka arkaya yayımlanıyor, gazetelerde, dergilerde tefrika ediliyor, beni tanıyan sevgili okurlarım hiç beklemediğim yerlerde bile karşıma çıkıyordu. Hepsi çok sıcak, unutulmaz anılardı. Okurlarımın bu sıcak ilgisi, gazete ve dergilerde çok sık sayfaları kaplamam Babîâli'nin bazı kalemlerini rahatsız ediyordu, çeşitli dedikodularla sütunların, sayfaların bana kapatılmasını sağlamaya çalışıyorlardı. Başarılı olamadılar.

Bir gün evvelce tanıdığım Galatasaray Kulübü'nün ünlü sağaçağı Cici Necdet diye bilinen Necdet Kayral ansızın Antalya'ya geldi. Benimle evlenmek istiyordu. O arada kız kardeşim Kaya, Antalyalı diş doktoru Ethem Ağva ile nişanlıydı.

*Ben gençliğimde flört yaşayamamış, sevdiği bir gençle el ele gönül gönüle dolaşmamışım. Mahmut Yesari Bey flörtüm değil, ağırbaşlı bir eşim, hatta arkadaşım olmuştu. Cici Necdet'in bu teklifi beni şaşırtmıştı. Ona peki demiş, evlenerek Ankara'ya yerleşmişim. Bu arada **Türk İkizleri** kitabımla, **Herte, Verte, Pitte** kitabımla, **Uçan Su, Değirmentası, Dikenli Çit** gibi kitaplarımla ve sayısız hikâyelerim, masallarımınla tanınmış bir genç yazardım. Çocuk Esirgeme Kurumu'nun üyesiydim. Çocuk yayınları hazırlıyordum.*

Galatasaray'ın sağaçağı Necdet Cici olmanın getirdiği ün kocamı biraz şımartmış, sorumluluklarını tümüyle unutturmuştu. Bu nedenle onunla evliliğimiz kolay geçmiyordu. Ben biraz da ayrılma kararıyla Ankara'dan Antalya'ya ailemin yanına geldim. Burada mübadele sonucu, büyükannemin Selanik'teki muhteşem

Köseler Çiftliği'ne karşılık verilen portakal bahçesi ve çiftlikte biricik annemle, babamla bir müddet oturmaya karar vermiştim. Kız kardeşim Kaya'nın dünyalar tatlısı bir oğlu olmuştu.

Yavaş yavaş kendime geliyordum, iyiydim, aklımın bir köşeciği sürekli Necdet'le meşguldü, galiba gönlüm annemin babamın dizinin dibinde kalmayı istiyordu. Ama bir gün bir mektup geldi. Ülkemizin etrafında harp devam ediyordu. Necdet'i de tıpkı kardeşim Aydın gibi yedek subay olarak tekrar orduya çağırılmışlardı. Gidecekti ve benim de hiç değilse bir süre için gitmemi istiyordu.

Gittim ona destek olmam, yanında yer almam gerekiyordu. Birlikteliğimizin en güzel zamanını savaş korkusu içinde geçen bu aylarda yaşadık. Genç, cesur yakışıklı subay Necdet, başka bir Necdet'ti sanki. Ancak döndüğümüzde hayat Muratlı'daki gibi tatlı gitmiyordu yuva kurma yuvayı yürütme sorumluluğu yine benim üstümdeydi. Üstelik anne olmak isteklerimin kanlı acılarla son bulması ve benim acı çektiğim zamanlarda Necdet'in yanımda olmayışı...

Ama bir nokta geliyor insan pes diyor. Pes dedim ben de.

Hayatım devam ediyordu, yazılarıma hız vermiştim. Okurlarım, tanıdıklarım, arkadaşlarım beni hep evli biliyorlardı. Bu evlilik akdinin ortadan kalktığı duyulduğunda hayatımda hiç aklıma gelmeyecek birtakım olaylarla karşılaşabileceğimi düşünmeliydim..." (Uçuk, 2003: 7)

Bütün bu olanlardan sonra **Cahit Uçuk** yazı hayatına devam eder. Önce anneannesini sonra annesini ve iki yıl sonra da babasını kaybeder. **Cahit Uçuk** Servet-i Fünun Matbaası ve Ece Ajandaları sahibi olan Murtaza Kâğıtçı ile evlenir. Hayatına İstanbul Arnavutköy'deki evinde devam eder. **Cahit Uçuk** 2004'te vefat etmiştir.

Cahit Uçuk kültürlü ve modern bir ailenin içinde doğduğu için kendini yetiştirme ve geliştirme fırsatı bulabilmiştir. Babasının zengin kütüphanesinin ona çok yararı olur. Gazete ve dergi okuma alışkanlığı da olan yazar nerde olursa olsun bu alışkanlığından vazgeçmemiştir. Halit Ziya, Reşat Nuri, Ömer Seyfettin, Faruk Nafiz, Nazım Hikmet ve Halide Edip'ten etkilenmiştir.

Yazar edebiyat dünyasına ilk önce şiirle adım atar. On üç yaşındayken şiir yazmaya başlar. Şiirlerini eniştesinin aracılığı ile Abdülhak Hamit'e ulaştırır.

Abdülhak Hamit'in şiirlerini inceledikten sonra nesirde daha başarılı olacağını belirtmesi yazarı şiiri bırakmasına ve nesre yönelmesine sebep olur.

Cahit Uçuk'un Yarımay dergisinde, Resimli Ay, Salon, Yıldız, Perşembe dergilerinde, Cumhuriyet ve Tan gazetelerinde peş peşe hikâyeleri yayımlanır. (Doğan:1999:36).

Çocuk edebiyatımıza kazandırdığı eserlerin yanında hikâye ve romanlarında yurdun gündelik yaşamından tatlı bir dille kesitler sunan, gerçekçilik akımını destekleyen **Uçuk**'un *Türk İkizleri* Adlı çocuk kitabı, dünyaca ünlü çocuk klasikleri "İkizler" serisinin 28. kitabı olarak yayımlanmış, İngilizceden Japoncaya kadar birçok dile çevrilmiş ve 1958'de *Uluslararası Çocuk Kitapları Birliği*'nin *Hans Christian Andersen Yarışması* 'nda şeref armağanı kazanmıştır.

"*Türk İkizleri*"nin "Dünya İkizleri" serisinin kaçıncı kitabı olduğu konusunda değişik görüşler vardır. Bunlardan birkaçı:

-**Cumhuriyet Kitap**, 2 Kasım 1995, sayı: 298'de serinin 31. kitabı.

-**Tuna Yıldırım**'ın " Bir çöküşün ve yeniden doğuşun öyküsü" adlı yazısında serinin 28. kitabı (*Siyah Beyaz*, 24.10.1995).

-**Ulunay**'ın "Bizde Roman" başlıklı yazısında serinin 27. kitabı (*Özlem Şarkısı*, iç kapak) olarak gösterilmiştir.

-**Cahit Uçuk**'un kendi ifadesine göre ise, eser, "İkizler" dizisinin 28. kitabı olmuştur"(Doğan, 1999: 363).

Gerek romanlarının konuları, gerekse kelimeleri kullandığı anlatım rahatlığı, sıcaklık ve uyum ile tanınan **Cahit Uçuk**, yetişkin ve çocuk okurlar için birçok eser vermiştir.

1.3.1. Romanları

Kirazlı Pınar (1936), *Dikenli Çit* (1936), *Kırmızı Balıklar* (1937), *Sürü Çingirakları* (1941), *Uçan Su*(1940), *Değirmen Taşı* (1942), *Küçük Ev*(1946), *Güneş Kokusu* (1950), *Kanlı Düğün* (1951), *Siyah Dantelli Şemsiye* (1952), *The Black Lace Parasol*(1958), *Hep Yarın* (1955), *Sabır Taşı* (1957), *Gecenin Bu Saatinde* (1966), *Özlem Şarkısı* (1967), *Bıraktığı Yerden* (1973).

1.3.2. Hikâye Kitapları

Cin Tayfası (1945), *Unutmayacaktı* (1964), *Artık Geçti* (1965), *Cennet Bahçe* (1969), *Altın Pabuçlar* (1968), *Bir Işıklı Pencere* (1969), *Değişen Sensin* (1971), *Kurtların Saygısı* (1970), *Üç Bacanın Dumunu*(Basılmamış).

Bunların dışında yazarın *Yarım Ay* dergisi, *Resimli Ay* dergisi, *Perşembe* dergisi, *Tan Gazetesi*, *Cumhuriyet Gazetesi*, *Yıldız* dergisinde yayımlanan hikâyeleri mevcuttur. Bu konu ile ilgili olarak **Abide Doğan**'ın "*Cahit Uçuk'un Hayatı Sanatı ve Eserleri*" kitabına bakılabilir (Doğan,1999: 45).

1.3.3. Piyesleri

Sihirli Bilezik (1943), *Yaşamak İstiyoruz* (1945), *Gök Korsan* (1946), *Bir Boşanma Sebebi*, *Unutmayacaktı* (1964), *Dâhiyane Bir Keşif*, *Artık Geçti* (1965).

1.3.4. Çocuk Romanları

Türk İkizleri (1937), *Gümüş Kanat* (1962), *Mavi Ok*(1968), *Yalçın Kayalar* (1972), *İran İkizleri* (1974), *Sumru Kız*, *Doğanın Armağanı*(1980), *Alın Teri* (1981), *Küçük Çoban Alim Kız 1,2,3*(1992), *Alim Kız Büyüdü 1,2,3,4,5* (1993), *Eve Doğan Güneş* (1996), *Esrarengiz Yalı* (1996), *Mavi Derinliklerdeki Sır* (2004), *Sihirli Rüzgâr Çanı* (2004), *Düğüm Düğüm Üstüne*(2004).

1.3.5. Çocuk Hikâyeleri

Kırmızı Mantarlar (1943), *Bahçemden Mektuplar* (1970), *Cepteki Yavrular* (1973), *The Babies in The Pouch*,(*Cepteki Yavrular*), *Unutulmaz Gezi* (1993), *Çiğdem'in Düşleri* (1995), *Tavşan Kızla Sarı Ayaklı Horoz* (1995), *Kara Eşek Kayboldu* (1995), *Ormanın Küçük Meleği* (1995), *Yalnız Ağaç* (1995), *Rüzgârın Sesi* (1995), *Açgözlü Tilki* (1996), *Fadiş*, *Bediş*, *Ediş* (5 cilt)

Yazarın bunların dışında Çocuk Dergisinde yayınlanan çocuk hikâyeleri bulunmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak **Abide Doğan**'ın "*Cahit Uçuk'un Hayatı Sanatı ve Eserleri*" kitabına bakılabilir (Doğan,1999: 55).

1.3.6. Çocuk Masalları

Üç Masal (1944), *Ateş Gözlü Dev* (1970), *Şahnazar* (1956), *Şahnazar-I* (1990), *Şahnazar-II* (1940), *Kurnaz Tilki*(1946), *Herte*, *Verte*, *Pitte 1,2,3,4,5*

(1990), *Ateş Gözli Dev* (1993), *Kavalcık Masalı*, *Bir Işıklı Pencere* (1969), *Sihirli Ayna* (Basılmamış).

Yazarın bunların dışında Çocuk Dergisinde ve Çocuk Duygusu'nda yayımlanan çocuk masalları bulunmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak **Abide Doğan**'ın "*Cahit Uçuk'un Hayatı Sanatı ve Eserleri*" kitabına bakılabilir (Doğan,1999: 60).

1.3.7. Manzum Eserleri

Kurumun Destanı(1945), *Bir Köy Masalı* (1945), *Benden Selam Yunus'a* (1974), *Benden Selam Yunus'a 2* (1996).

1.3.8. Anıları

Bir İmparatorluk Çökerken (1995), *Erkekler Dünyasında Bir Kadın Yazar* (2003), *Yıllar Sadece Sayı* (Silsilename II)(2003).

2. CAHİT UÇUK'UN ÇOCUK ROMANLARININ İNCELENMESİ

Bu bölümde **Cahit Uçuk**'un yazmış olduğu 21 çocuk romanı öncelikle biçim özellikleri bakımından “Kapak”, “Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni”, “Resimlendirme” ve “Bölümleme” başlıkları kullanılarak değerlendirilmiştir. Eserlerin sağlamlık ve çekicilik unsurları, çocuk okurlara hitap edip etmediği, yazarın eserlerinin hitap ettiği 9-15 yaş grubu arasındaki çocukların özellikleri ve beğenileri dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

Romanların içerik özellikleri “Konu”, “Ana Fikir”, “Kompozisyon”, “Kahramanlar ve Fonksiyonları”, “Yer ve Zaman”, “Bakış Açısı ve Anlatıcı” başlıkları kullanılarak değerlendirilmiştir. Yazarın yazmış olduğu çocuk romanlarında en çok hangi temalara yer verdiği ve seçilen konularla temaların çocuk okurların seviyelerine uygunluğu değerlendirilmiştir. Eselerin tamamında başkahramanın çocuk olduğunu söylemek mümkündür. Romanlarda yer verilen yetişkin ve çocuk kahramanlar yaşadıkları sosyal çevre, sosyal konumları ve fiziksel ve ruhsal özellikleri bakımından değerlendirmeler yapılarak verilmiştir. Romanların kapsadıkları zaman dilimi ve zamana dair önemli anlar üzerinde durulmuştur. Eserlerde olayların geçtiği mekânlar geniş ve dar mekânlar, iç ve dış mekânlar olarak sınıflandırılmak suretiyle incelenmiştir. Romanların tümünde anlatıcının hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniğini kullandığı belirtilmiş ve bu kullanıma çocuk edebiyatı eserlerinde yer verilmesinin olumlu ve olumsuz yönleri üzerinde durulmuştur.

İncelenen eserlerin verilmek istenen iletiler bakımından olumlu ve olumsuz yönleri “Romandaki Olumlu ve Olumsuz İletiler” başlığı kullanılarak verilmiştir.

Romanların dil ve anlatım yönü ile incelendiği bölümde ise romanlarda yer verilen “Atasözleri”, “İkilemeler”, “Deyimler”, “Tekrarlar” ve “Halk İnanmaları” başlıklarına “Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı” başlığı altında yer verilmiş, eselerde kullanılan atasözü, deyim ve ikilemelerin anlatım gücüne ve konuşma becerisine olan etkileri üzerinde durulmuştur. Özellikle eserlerde yer verilen atasözlerinin konu ve tema ile uygunluğu değerlendirilmiştir.

“Anlatım Teknikleri” başlığı altında “Öyküleme Tekniği”, “Betimleme Tekniği”, “Gösterme Tekniği” ve “Özgün Söyleyişler” başlıkları kullanılarak eserler incelenmiştir. Anlatım teknikleri incelenirken bu tekniklerin özellikleri üzerinde durulmuş, yazarın tercih ettiği tekniklerin çocuk okurların sevelerine uygunluğu nedenleri ile birlikte belirtilmiştir. Yazarın kullanmış olduğu özgün söyleyişler verilirken çocuk okurların anlamakta zorlanabileceği yabancı kelimeler ve gündelik hayatta kullanılmayan özgün söyleyişlere yer verilmiştir. Bu kelimelerle ilgili olarak incelemenin ekler bölümünde küçük bir sözlük oluşturulmuştur.

2.1. TÜRK İKİZLERİ

2.1.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ

Cahit Uçuk'un *Türk İkizleri* adlı romanı 1937 yılında ilk baskısını yapmıştır. Eserin incelenen baskısı Bilge Kültür Sanat Yayınları tarafından 2006'da yayımlanmıştır. Bu baskı 270 sayfadır.

Türk İkizleri 1956 yılında Londra'da Jonathan Cape Müessesesi tarafından yayımlanarak meşhur ikizler serisine girmiştir.

Eseri **Dorothy Blatter** İngilizceye çevirmiş, **Sabiha Bozcalı** resimlemiştir. Yazar kitabı kardeşi Yılmaz'a ithaf etmiştir.

“Eser İngilizceden başka 1964 yılında Münih'te Franz Schneider Kitabevi'nce Almancaya, Japonya'da Japoncaya, İran Şahbanusu Farah Pehlevi'nin beğenileriyle Farsçaya çevrilmiştir. Eseri Avustralya Millî Eğitim Bakanlığı radyoyla ders müfredatına almıştır”(Doğan, 1999: 288).

2.1.1.1. Kapak

Kitabın kapağı renklidir. Kapakta romanın konusunu çağrıştıran bir resim yer alır. Aynı resim romanın 119. sayfasında yer alır. Resimde romanın başkahramanı Parlak, Durak ve Fatma bibi ile hayvanları Pamuk ve Nazlı bir buğday tarlasındadırlar. Üzerlerinde yöresel kıyafetler bulunmaktadır. Kapakta sarı ve mavi renk hâkimdir. Kapak çocuk okurların ilgisini çekebilecek şekilde tasarlanmıştır. Kitabın adı, yazarı ve yayın evinin adı kitabın ön yüzünde yer almaktadır. İncelenen kitabın sekizinci baskı olduğu yine kapakta belirtilmiştir. Arka yüzde kitabın kısa bir özeti yer almaktadır. Ayrıca Tercüman Gazetesinde

(1958) **Vedat Nedim Tör**'ün ve Milliyet Gazetesinde **Refii Cevat Ulunay**'ın roman hakkındaki yorumlarına yer verilmiştir.

*“Milletlerarası Andersen Çocuk Kitapları Ödüllüünün şeref listesinde iki yıl önce **Eflatun Cem Güney**'in ‘**Açıl Sofram Açıl**’ adlı masalı, bu yıl da **Cahit Uçuk**'un ‘**Türk İkizleri**’ adlı romanı yer aldılar. Büyükler için yazılan romanlarımızın hiçbiri böyle, milletlerarası bir ödül kazanamazken, iki çocuk kitabının ardı ardına şeref listesinde yer almasını büyük bir kültür zaferi olarak selamlamalıyız.*

***Eflatun Cem Güney** ve **Cahit Uçuk**, artık dünya çocuk edebiyatında adları ‘tescil’ edilmiş iki yazarımızdır. Her ikisini de heyecanla selamlayalım. (Vedat Nedim Tör, Tercüman Gazetesi, 1958).”*

2.1.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Eserde harfler on iki punto büyüklüğündedir. Her sayfanın üzerinde bir çizgi yer alır. Bu çizginin üzerinde sayfa numaraları, romanın adı ve yazarın adı yer almaktadır. Kitapta bölüm başlıkları büyük harflerle ve koyu yazılmıştır. Punto büyüklüğü on iki yaş ve üstü çocuk okurların seviyesine uygundur.

Çocuk kitaplarında normal aralıklı ve ya normalden çok aralıklı satırlarla dizilmiş sayfalar tercih edilmelidir. Sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakılmalıdır. Sayfalar tek sütun olarak düzenlenmelidir. Eserde bu özelliklerin çocuk seviyesine uygun olduğu görülmektedir.

2.1.1.3. Resimlendirme

Çocuk yayınlarında resimlerin sade açık ve aynı sayfadaki olaylara yani metne uygun olması gerekir. Romanın kapağında ve içinde bu özellikleri taşıyan resimlere yer verilmiştir. Resimler romanda anlatılan olayların çocuğun zihninde somutlaştırılmasını sağlaması bakımından önem taşır. **Abide Doğan** romanda yer verilen resimlerle ilgili şöyle bir değerlendirme yapmıştır:

*“ **Türk İkizleri** bir çocuk kitabıdır. Çocuk kitaplarında bulunması gereken niteliklerden biri de kitaptaki resimlerin konumu ve konuya uygunluğudur. Buradaki resimlerin kiminin tek sayfada, kiminin sayfa başında yer aldığı, yani düzensiz yerleştirildiği; küçük bir kız olan Parlak'ın, büyük bir kadın gibi çizildiği hemen göze çarpmaktadır. Çocuk kitapları için resmin öneminin farkında olan yazar,*

bilhassa kendi yazdığı hikâye ve masallarda bu konuya özen göstermiştir. Burada yapılanın ise teknik bir hatadan kaynaklanmış olabileceğini düşünmek istiyoruz.” (Doğan, 1999: 293).

2.1.1.4. Bölümleme

Roman 270 sayfadır. Romanda dört ana bölüm vardır. Bu bölümler kendi içinde ayrıca bölümlendirilmiştir. İlk bölüm kendi arasında dokuz bölüme, ikinci bölüm altı bölüme, üçüncü bölüm dört bölüme ve dördüncü bölüm yedi bölüme ayrılmıştır. Toplam yirmi altı bölümden oluşmaktadır. Romanın ilk iki bölümü giriş, son bölüme kadar gelişme son bölüm ise sonuç bölümüdür. Esasen romanda tek bir olay söz konusu değildir. Her olayın giriş, gelişme ve sonuç bölümleri bulunmaktadır. Ancak romandaki esas önemli konu olan Hasan onbaşının dönüşü son bölümde gerçekleşir. Eserde yer alan bölüm başlıklarını şöyle sıralamak mümkündür:

“Yayla Köyüne Göç, Köy Damına Yerleşmek, Tavuk Hırsızları, Kapan Kimi Tuttu, Abuğ Hasan, Köşeler Çiftliğine Gidiş, çiftlikte Saklananlar, Heyecanlı Bir Kovalanış, Fatma Bibinin Müjdesi, Harman Zamanı-Döğen, Mektup, Dereye Kurulan Bent, Dut Silkme, Sel, Abuğ Hasan’ın Müjdesi, Güz-Göç Hazırlığı, Boyacılık, Son Eğlenceler, Yayladan Göç, Kış- Parlak’a Gelen Mektup, Tosunun Yaptıkları, Seçim Günü, İlk Kar, Parlak’ın Rüyası, Beklenmeyen Yolcu.”

Eserde bölümleme yapılırken olayların gerçekleşme zamanı dikkate alınmıştır.

2.1.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

2.1.2.1. Konu

Romanda Anadolu’da yazın yayla köyünde, kışın kasabada yaşayan bir ailenin yaşamı konu olarak işlenmiştir. Anne ve iki çocuktan oluşan bu aile hayata dört elle sarılmış, içinden umudu eksik etmeyen bireylerden oluşmaktadır. Ailede otoriteyi temsil eden babanın yokluğu ve bundan duyulan eksiklik vurgulanmıştır. Eserde seçilen konu çocuk okurların seviyesine uygun olduğu gibi onların ilgisini de çekebilecek özelliklere sahiptir. Eğlendirici olaylara yer verilmiştir. Hareket unsuru dikkate alınmış ve eser sıkıcı olmaktan kurtarılmıştır. Esas konu etrafında farklı olaylara yer verilmiş ve eserin sonuna kadar bir konu sürüklenmemiştir. Bu durum

eseri sıkıcılıktan kurtarmıştır. Konu işlenirken merak unsuru ön planda tutulmuştur. Bu tutum çocuk okurların ilgisini canlı tutmayı hedeflemektedir.

Eserdeki yaşamın umutla sürülebileceği fikri, eğitimin önemi gibi unsurları evrensel nitelikte olup, ailenin yaşam tarzını ele alan bölüm ise gelenek ve görenekleri yansıtacak niteliktedir.

2.1.2.2. Ana Fikir

Eserin ana fikri umut, çalışkanlık ve sevgi kavramları etrafında şekillenir. Yaşanan olumsuzluklara rağmen özellikle Fatma bibi çocuklarına bakabilmiş ve yaşama dört elle sarılabilmiştir. Çocukları da kendisi gibi çalışkan ve başarılı kimselerdir. Babalarının döneceği umudunu yitirmezler. Çalışkanlıkları sayesinde katıldıkları bir yarışmada para bile kazanırlar.

Ayrıca eserde eğitimin önemi teması da işlenmiştir. Fatma bibi çocuklarını okutmak için uğraşır. Abuğ Hasan onca zaman sonra okuma yazmayı öğrenmek ister ve öğrenir. Hasan Onbaşı okuma yazma bilmediği için birçok zorlukla karşılaşmıştır. Bu yüzden çocuklarını mutlaka okutacağını belirtir. Durak ve Parlak da okuyarak hem kendilerini hem de köylerini geliştirebileceklerini düşünürler.

2.1.2.3. Kompozisyon

Romanda Anadolu'da yaşayan Fatma bibi ve çocukları Durak ile Parlak ikiz kardeşlerdir. Ok ve Tok adında iki de köpekleri vardır. Sekiz yıl önce babalarını kaybetmişlerdir. Babalarının ölü ya da sağ olup olmadığını bilmemektedirler. Yazı yaylada, kışı kasabada geçirirler. Roman, ailenin yaz başlarında yayla köyüne göçüşüyle başlar. Köydeki evlerine yerleşirler. Fatma bibi evin tüm sorumluluğunu üstünde taşır. Tarlalarını sürer. Ekinleri kaldırır, buğdayını alır. Yaz mevsiminde kışlık hazırlıklarını tamamlar. Hayvanlara bakar. Çocukları ile ilgilenir. Çocukları da ona işlerinde yardımcı olur. Her ikisi de çalışkan olan bu çocuklar aynı zamanda okullarında da başarılı öğrencilerdir. Yayla köyüne göçmelerinden kısa bir süre sonra evlerine hırsız girer. Hırsızı yakalamak maksadıyla kapan hazırlarlar. Ertesi gece kapana birisi düşer. Onun haline ve yalvarışlarına acıyan Fatma bibi suçlu olmadığını anlar ve onu çukurdan çıkarırlar. Eve davet ederler. Abuğ Hasan, Parlak'ın babası Hasan Onbaşı ile Kurtuluş Savaşı'na katılmıştır. Askerden döndükten sonra annesini kaybetmiş ve köyünü terk etmiştir. O günden sonra nerde

iş bulsa orda çalıştığını söyler. Köylerine bu amaçla geldiğini söyler. Hırsız değildir, evin ışığına doğru karanlıkta yürürken birden kendisini çukurda bulmuştur. Fatma bibi ve çocuklar onun kendileriyle birlikte kalıp orda çalışmasını isterler, Abuğ Hasan da kabul eder. Onlara tüm işlerinde yardımcı olur. Köyün çalınan bütün hayvanlarının Köseler Çiftliğinde olduğunu bilen Abuğ Hasan köydeki çocuklarla, Durak ve Parlak'ı yanına alır ve hayvanları kurtarırlar. Hepsini sahiplerine dağıtırlar.

Abuğ Hasan okuma yazma bilmeyen biridir. Çocukluğunda babasını kaybettiği için annesine bakmak zorunda kalmış ve okumaya zaman ayıramamıştır. Buna çok üzülmemektedir. Parlak onun okuma yazma bilmesine şaşırır. Ona okuma yazma öğretir.

Köyde işler olağan şekliyle devam etmektedir. Ekinlerin hasat zamanı gelir. Tarlada birlikte çalışır ve işlerini hallederler. Dutları silkelerler.

Bir gün tarlada Parlak, Abuğ Hasan'ın bir mektup okuduğunu görür ve elinden alır. Sonra yaptığından utanır ve geri verir. Abuğ Hasan mektubu daha sonra ona okutacağına söz verir. Akşam eve döndüklerinde Parlak da mektubu okur. Bu mektuptan kimseye söz etmeyip plan yaparlar. Parlak çok mutludur. Mektup babasından gelmiştir.

Durak ve Parlak çocuklarla birlikte yüzmek için dereye bir bent kurarlar. Kurdukları bu bent daha sonra Parlak'ın hayatını kurtaracaktır.

Bir gün Parlak pınar başında bulaşık yıkarken köyü sel basar. Parlak sele kapılır. Selde üzerine gelmekte olan ağaç daha önce kurmuş oldukları bende takılır ve durur. Köylülerin ve Parlak'ın köpeği Tok'un sayesinde Parlak selden kurtulur.

Evlerine bir telgraf gelir. Parlak ve Abuğ Hasan cevap yazarlar. Durumdan hala kimsenin haberi yoktur. Parlak sık sık annesine babasıyla ilgili sorular sorar. Bu durum Fatma bibinin dikkatini çeker ama yine de pek bir şey anlamaz.

Durak koç besleyerek, Parlak da halı dokuyarak yarışmaya katılmaya karar verirler. Bunun için gerekli hazırlıkları yaparlar. Parlak halısını bitirir. Cumhuriyet Bayramı ikinci gününde köy meydanında yapılan yarışmada Durak'ın koçu ve Parlak'ın halısı birinci gelir. İkisi de çok mutlu olurlar. Ayrıca ellişer liralık para ödülü de alırlar.

Kışın ilk kar yağar. Parlak yollar kapanacağı için telaşlanır. O gece rüyasında babasının geldiğini görür. Rüyasını evdekilere anlatır. Hepsi çok heyecanlanır. O gece gerçekten de babası gelir. Herkes çok şaşırır. Böylece Abuğ Hasan ve Parlak'ın sırrı da ortaya çıkar. Kaymakamlığa bir mektup gelmiştir. Mektup Hasan onbaşından gelmiştir. Kaymakam durumu Abuğ Hasan'a bildirmiştir. Parlak, Abuğ Hasan'ın mektubu okuduğunu görmüş ve kendisi de o mektubu okumuştur. Abuğ Hasan'la Parlak'ın sırrı Hasan Onbaşı'nın hayatta olduğudur.

Hasan Onbaşı'nın hikâyesi şöyledir:

Miras meselesini hallettikten sonra evine dönerken bindiği vapur batmış, tahta üzerinde epeyce beklemiştir. Ümidini kesmek üzereyken bir vapur gelmiş ve onu İskenderiye'ye kadar götürmüştür. Orda bir iş bulmuş, fakat ancak karnını doyuracak kadar para kazanıyormuş. Sıtma hastalığına yakalanmış ve artık çalışamaz duruma gelmiştir. Okuma yazma bilmediği için ailesine haber verememiştir. Sokaklarda yaşarken biri ile karşılaşmıştır. Adam ona acımış ve evinde uşaklık etmeyi önermiştir. Çaresiz bu teklifi kabul etmiş, sonra onu Mısır'a göndermiş ve oradan da Afrika'ya gitmiştir.

Bir gün ticaretle uğraşan bir Türk'le karşılaşmış, adam onun da Türk olduğunu öğrenince derdini dinlemiş ve ona aylık vermiştir. Hasan onbaşı bu arada ailesine mektup yazmasına rağmen cevap alamamıştır. Bir süre sonra ticaretle uğraşmaya başlamış ve durumu düzelmiştir. Zengin olmuştur. Tekrar yurduna dönmüş, ailesinden kaymakam aracılığı ile haber almıştır. Onların yaşadığını öğrenmiştir. Ancak mektupta Abuğ Hasan imzasını görünce Fatma'nın evlendiğini düşünmüştür. Daha sonra Parlak'tan kendi el yazısı ile mektup alınca içi rahatlamıştır. Birdenbire dönmekten çekinmiştir. Parlak mektubunda annesini buna alıştıracağını söyleyince bir süre bekledikten sonra dönmüştür. Hava koşulları uygun olmasa da köyüne ulaşmayı başarmıştır.

Hasan Onbaşı ve ailesi o gün sabaha kadar uyumazlar. Hasret giderirler. Hasan onbaşı eşine ve çocuklarına bir takım hediyeler getirmiştir. Hepsi çok mutlu olur. Artık her sabah doğan güneş onlar için de doğacaktır. Kötü günler geride kalmıştır.

Roman kurgu bakımından gerçeğe uygun olmayan bazı durumlar içerir. Örneğin Abuğ Hasan'ın – hiç tanımadıkları bir kişi- sözlerine inanılıp onun eve

alınması, Hasan Onbaşı'nın sekiz yıl içinde yaşadıkları yüzünden eve dönmeme sebepleri, Parlak ve Durak'ın bütün en'lere sahip olmaları, idealize edilmiş olmaları romanı gerçek hayattan kopuk bir yapıya büründürür.

Bunun yanında fedakârlık, özveri, yardımlaşma ve dayanışma gibi toplumsal değerleri içinde barındırması ve buna yönelik mesajlar içermesi olumlu bir özellik olarak nitelendirilebilir. Ayrıca eserde köy hayatına dair birçok şey anlatılır. Yaylaya göçmek, harman dövmek, dut silmek, imece usulü çalışmak, hayvanları halk ilaçları ile tedavi etmek buna örnek gösterilebilir.

2.1.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Romanın başkahramanı Parlak'tır. Fatma bibi, Durak, Abuğ Hasan, Hasan Onbaşı ise ikinci dereceden kahramanlardır. Durak ve Parlak'ın arkadaşları, diğer köylüler üçüncü dereceden kahramanlardır.

Romanda köpekleri Ok, Tok; inekleri Uslu, buzağuları Nazlı; Keçilerinin kızı Gümüş, oğlu Mercan; Yumuk koyunlarının kızı Pamuk hayatlarının vazgeçilmezleri olan hayvan kahramanlardır. Köpekleri Tok, Parlak'ın hayatını kurtarır. Diğer hayvanlar ise onların geçimlerini sağlarlar.

Roman kahramanları çocuk okurların kendileri ile özdeşleştirebileceği karakterlerdir. Gerçek hayatta karşılaşılabilecek kahramanlar olmaları bakımından iyi çizilmişlerdir. Çocuk okurlar kendi yaşlarına hitap eden bu çocuk kahramanlardan bazı davranış özellikleri kazanabilirler. Kız ve erkek çocuklar yaşamdaki rollerini daha iyi kavrayabilirler. Yaşam tarzı kahramanların yaşamlarına benzeyen çocuk okurların özdeşim kurması elbette ki daha kolay olur. Kahramanların zor işleri birlikte yapmaları, çalışkan olmaları, her şeylerini birbirleriyle paylaşmaları, aile içi dayanışma örnek alınacak özellikler olarak gösterilebilir.

Romanda kahramanlar gerçek hayattan kopuk olarak verilmemiştir. Abartılı yönleri yoktur. En belirgin özellikleri sevgiye, umuda, çalışmaya çok önem vermeleridir. Romanda iyi kötü dengesi kurulmasına rağmen iyi yönler ağır basmaktadır. Kahramanların başına gelen türlü olumsuzluklar olumlu bir şekilde sonuçlanır. Çocuk okurlar olumsuz sonuçlarla karşılaşmak istemezler. Çocuğun içindeki umut ışığını yeşertebilmek açısından bunun olumlu bir özellik olduğunu

söylemek mümkündür. Yaşanan kötü olaylara rağmen kişi hayata sınımsız bağlanmalı, içindeki umudu koruyabilmelidir. Parlak Durak ve Fatma bibi, Hasan Onbaşı'nın bir gün döneceği umudunu içinde saklarlar. Onları ayakta tutan bu inançtır. Yazar kahramanların içinde yeşerttiği umutları her eserinde olduğu gibi bu eserinde de hayal kırıklığı ile sonuçlandırmaz. Onların acı çekmelerine izin vermeden olaylara müdahale eder ve babayı eve geri döndürür.

Romanın başkahramanı olan Parlak, ikizlerin kız olanıdır. Çalışkan, akıllı ve dürüst bir çocuktur. Annesine ve kardeşlerine her işlerinde yardımcı olur. El dokuma halısının yarışmada birinci olması onun yeteneğinin bir kanıtıdır. Sabırlı biridir. Abuğ Hasan'la çok önemli bir sırrı uzun süre saklamayı başarır. Bu sırrı annesinden saklamasının onu rahatsız etmesi dürüst biri olduğunun kanıtıdır.

Parlak ve Durak'ın yaşamlarında oyun çok önemlidir. Köyün diğer çocukları ile bir araya gelerek çeşitli oyunlar oynarlar. Oyunlarında mızıkçılık yapan çocuklar yoktur hep birlikte hareket ederler. Oynadıkları oyunlardan birinin tekerlemesi eserde yer alır. Bu tekerleme şöyledir:

*“Pırpır eder uçamaz,
Yalaktaki çıkamaz.
Keçi gibi sıçrarsın,
Kuşlar gibi uçarız.
Sen yalakta kalırsın!
Kuzu gibi bağırsın!
Bacakta kuvvet ister,
Senin varsa çık, göster...
Kuvvetsizdir yalakta,
Kuvvetliler ayakta!
Çırpınır, çabalarsın,
Çıkamazsın ağlarsın...
Kuvvetsizler güç alsın,
Kuvvetliler öç alsın!
Pırpır eder uçamaz,
Yalaktaki çıkamaz!..” (206).*

Parlak, hayvan sever bir kahramandır. Besledikleri tüm hayvanları sever. Ayrıca sorumluluklarının bilincindedir. Eserde çocukları küçük de olsa çeşitli görevler vererek onlarda sorumluluk bilinci geliştirilmesi gerektiği mesajı vardır.

Durak, ikiz kardeşlerin erkek olanıdır. Parlakla benzer özelliklere sahiptir. Çalışkan, dürüst ve başarılı bir çocuktur. Annesi artık büyüme çağına olan Durak'ı evin erkeği olarak görür. Durak özellikle tarla işlerinde ve hayvanların bakımında annesine yardımcı olur. Romanda Parlak kadar ön planda yer almaz. Abuğ Hasan'ın Hasan Onbaşı hakkında bildiklerini Durak'la değil de Parlak'la paylaşması düşündürücüdür. Durak her ne kadar yetişme çağına çizilen bir çocuksa da bu çağdaki çocukların ilgilerini, aykırılıklarını üzerinde taşımaz. Kendisini, babası olmadığı için evin erkeği gibi hissetmesi gerekirken ona böyle bir nitelik yüklenmez. Eserde, belirli sınırlılıklar çerçevesinde çizilmiş bir tip olarak çıkar karşımıza.

Romandaki diğer kahraman fedakârlığı ve özverisiyle ön plana çıkan Fatma bibidir. Fatma bibi hayata karşı dirençli, çocuklarını ve eşini çok seven iyi bir annedir. Eşinin yokluğuna alışmaya çalışmaktadır.

“Fatma Bibi sekiz yıl önce kocasını kaybetmiş, ikizleriye yalnız kalmıştır. Güçlü, kuvvetli bir kadın olduğu için, kocasının yokluğu ile işleri aksamamış, tarlalarını sürmüştü, ekmiş, biçmiş, buğdayını arpasını almış, tarlalarını sürmüştü, ekmiş, biçmiş, buğdayını, arpasını almış, çocuklarını, aç bırakmayarak geçindirmişti. Kasabada ve yaylada birer evi vardı. Bahar gelince yaylaya göçerler, kışa doğru, soğuklara başlarken kasabadaki evlerine dönerlerdi.” (24).

Fatma Bibi merhametli biridir. Abuğ Hasan'a acır ve ona iş verir. Fatma Bibi kocası yanında yokken sadece anadır. Bu yüzden Abuğ Hasan'ın eve alınmasında bir sakınca görmez. İyi niyetli bir bakış açısı vardır eserin bu bölümünde.

Romanın diğer kahramanı Abuğ Hasan'dır. Her sözünde bir 'Abuğ' dediği için ona bu ad verilmiştir. Küçük yaşta babasını ve sonra da annesini kaybetmiştir. Kimsesiz biridir. İş bulduğu yerlerde çalışıp geçimini sağlar. Okuma yazma bilmez. Okumayı çok istemesine rağmen hayat şartları onu okuldan uzaklaştırmıştır. Parlak'ın babası olan Hasan onbaşıyı askerden tanır. Parlak ona okuma yazma öğretir. Abuğ Hasan'ın, köylülerin çalınan hayvanlarını bulup sahiplerine teslim etmesi onun iyi niyetinin bir göstergesidir.

Hasan Onbaşı ikizlerin babasıdır. Kişilik özelliklerine çok fazla değinilmez. Romanın son bölümünde eve döner. Hasan onbaşı ile ilgili özellikler Fatma bibinin anlattıklarından hareketle verilir. Evine bağlı, çalışkan ve dürüst bir insan olması bu özelliklerden bazılarıdır. Ayrıca cesur biri olduğu da Abuğ Hasan'ın '*Onbaşımdı... Ne gözü pek, yılmaz askerdi!*'(69) cümlelerinden anlaşılmaktadır.

2.1.2.5. Yer ve Zaman

Cahit Uçuk, *Türk İkizleri* romanında mekân olarak Sivas ilinin bir köyünü seçmiştir. Eserde konu edilen aile kışın kasabada, yazın köyde yaşamaktadır. Eser ailenin yayla köyüne göçüyle başlar.

Köyün dağlık olması, köyde bulunan dere ve patika dış mekânla ilgili detaylı unsurlardır. Eserde dış mekân tasvirleri yapılmıştır:

“Dik yokuş sona erince, ince patika, köy yolunda genişledi.

Köye girerlerken, güneş doğuyordu. İki yanı çit duvarlı ağaç dallarından yapılmış bahçelikli köy yolundan geçiyorlardı.”(18).

“ Bahçe yolunu genişlemiş, dere kıyısına çıkmışlardı. Sol yanda bir değirmen bendi vardı, parıl parıl suyu kavaklıkların yanından akıyordu.” (19).

Romanda köy evinin ve bahçenin de betimi yapılmıştır:

“Fatma Bibi bahçenin, ağaç dallarından yapılmış kapısındaki kilidi açtı. Büyük dut, erik, kiraz, elma ağaçlarının gölgelerinde zümrüt gibi çayırklar büyümüştü. Çiçeği yeni yeni dökülen dallarda, yeşil mini mini yemişler görünüyordu.” (20).

Romanda bir diğer mekân, köylülerin hayvanlarının çalınıp saklandığı Köşeler Çiftliği'dir. Abuğ Hasan ve köy çocukları bir araya gelerek çalınan hayvanları kurtarmak için çiftliğe giderler. Çiftliğe dair detaylar eserde verilmez. Fakat burada eleştirilmesi gereken nokta tehlikeli bir işe çocuklarla girişmenin sakıncasıdır. Hırsızlar onlara zarar verebilir. Üstelik durumdan çocukların ailelerinin de haberi olmaz. Abuğ Hasan'ın bu tutum işgüzarlık olarak değerlendirilebilir.

Köy çocuklarının bent kurarak yüzdükleri ve türlü oyunlar oynadıkları Aladere romanda önemli bir mekândır. Parlak bu derenin kenarında bulaşık yıkarken sele kapılır.

“Gölgeli yeşil yoldan alana çıkmışlardı. Ekini biçilen, buğdayı samanı kaldırılan tarlalar, göz alabildiğine uzanıyordu. Tarlaların ortasından akan dere, gökten inen güneş ışıkları altında altın gibi parlıyordu.”(149).

Romanda ailenin kış mevsiminde taşındıkları kasaba evi bir diğer mekândır. Bu mekân eserde şöyle tanıtılır:

“İkizlerin kış damları, ak sıvalı, geniş camlı iki katlı şehir evlerine benzeyen bir yapı idi. Üst katını memurlara kiraya verirler, alt katında kendileri otururlardı.

Dört göz odası, bir de odaların açıldığı uzun sofası, her odanın ve sofanın birer ocağı vardı.” (217).

Romanda ayrıca Hasan Onbaşı'nın hikâyesi anlatılırken belirli yerlerden söz edilir. İskenderiye, Mısır, Afrika sözü edilen yerlerdir.

Yazar romanda başarılı mekân tasvirleri yapmıştır. İç dış mekâna dair tüm güzellikler bu tasvirlerde ayrıntılı bir şekilde aktarılır. Mekânın insan hayatına etkisini de eserde görmek mümkündür. Köy hayatı ve buradaki sosyal yapı kişilerin hem görüntülerini hem de yaşamlarını etkiler. **Cahit Uçuk** köy hayatını birçok eserinde işlemiştir. Eserlerde dikkat çeken özellik köy hayatının sıkıntıları ve zorluklarının gerçekçi bir bakış açısıyla işlenmemiş olmasıdır. Köy hayatını bu kadar seven kişi ya da kahramanların yüzü birçok eserde şehre dönüktür. Bunda eğitime dair yaşanan sıkıntıların önemli bir etkisi söz konusudur. Yazar köyü kalkındırmak fikri yerine kişileri şehre taşımayı tercih eder.

Eserde olayların yaşandığı mekân sınırlıdır. Mekânlara dair gereksiz ayrıntılara yer verilmemiştir. Eserde doğa insan uyumu verilmiştir. Kişiler zaman ve mekânla bütünleştirilmiştir. Eserde iç mekânlardan ziyade dış mekânlar üzerinde durulmuştur.

Eser zaman bakımından yaklaşık iki mevsimi kapsar. Aile baharda yaylaya göçer, sonrasında güz gelir ve kasabadaki evlerine dönerler. Yaşamları zaman bağlı olarak şekillenir. Ayrıca eserde zamanda geri bakış tekniği ile Fatma Bibi'nin Hasan Onbaşı'yla yaşadıkları, Abuğ Hasan'ın hayatı, Abuğ Hasan'ın ailesinden uzakken yaşadıkları anlatılmıştır.

“ –Kar tam üç gün üç gece durmadan yağdı. Bütün köylülerle beraber ben de ümidimi kesmiştim. Köyden çıkıp ormana giderek babanızı aramaya imkân yoktu.

Üç gün üç gece gözümün yaşı dinmedi. El açmış yalvarıyordum, şu çocukları öksüz bırakma Allah'ım diyordum.

Dördüncü gün kar dindi, güneş doğdu, ortalık pırıl pırıl oluvermişti. Siz kocaman beşikte uyuyordunuz. Ben de kapının önünde durmuş, babanızın gidip bir daha dönmediği yola bakıyordum. Uzaklarda beyaz karların üzerinde bir karaltı belirmişti. İçime bir ümit düştü. Kapıyı yavaşça çekerek bahçeye fırladım... Babanızla yüz yüze geldim. Oracıkta bayılıvermiştim.” (54).

Eserde en önemli zaman Hasan Onbaşidan mektup geldiği zamandır. Bunun dışında Parlak'ın sele kapılması, ikizlerin hediye kazanmaları, Köseler Çiftliği'ndeki maceralar, tavukların çalındığı zaman Abuğ Hasan'la tanışmaları önemli olay ve zamanlar olarak belirtilebilir.

Eserde çocuklar bir arada oyun oynarken zaman çok çabuk geçer. Parlak babasının gelmesini dört ay süresince bekler. Bu bekleyiş oldukça uzundur. Hasan Onbaşı geldiği zaman, vakit çok çabuk geçer ve sabah olur. Tüm bunlar psikolojik zamana örnek olarak verilebilir.

“Geceyi gündüz ettik. Dertli başımın güneşi doğdu. Yarı karanlık yüreğim aydınlandı. Şimdi yatalım, köylümüz geldiğini duyarsa ne bu gün ne de gece seni uyutmazlar.” (269).

2.1.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Romanda olaylar hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniği ile anlatılmıştır.

“En önde Fatma Bibi, onun ardından Durak, sonra Parlak katırları yedeğe almış yürüyorlar, arkalarından, daha uzun tüyleri kırılmamış koyunları Yumuk'la, kocaman kara gözlerini iki yana döndürerek yürüyen Uslu ve arkada sivri sakallı, yumuşak düşük kulaklı, parlak gözlü keçileri Haylaz sıçraya zıplaya, sağdan soldan, birer tutam ot koparıp yiyerek geliyordu.” (11).

Romanda yazar okuyucunun düşüncesini yönlendirmeye çalışmamış, eserden çıkarılması gereken dersleri okura bırakmıştır. Fakat öğüt niteliği taşıyan cümleleri de vardır. Bu cümlelerde belirli davranışların kazandırılması için davranışın önemi belirtilmiş ve uygulaması da verilmiştir. Örneğin Parlak sabah uyandığında dişlerini ovması gerektiğini öğretmenin kendisine söylediğini belirtir ve dişlerini fırçalar. Annesine, annesini dinlemeyen çocukların işlerinin yolunda

gitmeyeceğini söyler. Yine Parlak çok yorgun olsa bile hayvanları doyurmanın onun vazifesi olduğunu söyler.

Yazarın ben dilini kullanıp okurlarıyla birlikte düşünmesi çocuk romanlarında bulunması gereken bir özelliktir. **Cahit Uçuk, *Türk İkizleri*** romanında bunu yapmamıştır. Ancak kullandığı dil sade ve samimidir. Doğayı ve insanları olumlu ve sevecen bir bakış açısıyla anlatır. Çocuklara anlattığı her şeyi sevdirmek isteyen bir üslupla eserini kaleme almıştır. Eserin geneline yansımış bir umut tablosu bulunduğunu belirtmek gerekir. Yazar kesinlikle okuru karamsarlığa taşımamıştır.

Eserde detaylı açıklamalardan çok diyaloglara yer verilmiştir. Olayın okurun zihninde canlanabilmesi açısından gösterme tekniğinin kullanılması olumlu bir özelliktir.

Eserde diyalog cümlelerinde kelime sayısı açıklamaların bulunduğu paragraf cümlelerine oranla daha azdır.

Eserde yazar dış dünyada meydana gelen olayların çocukların dünyasından nasıl görüldüğünü de vermiştir. Örneğin Köşeler Çiftliği'ne gidilerek hayvanların kurtarıldığı bölümde, yapılan bu iş tehlikeli olmasına rağmen çocuklara oyun gibi gelmektedir. Tavuklar çalındığında hırsız yakalamak için kapan kuracakları zaman içlerinde korkudan çok dolup taşan bir merak vardır. Hırsızdan korkmak yerine onun kim olduğunu merak ederler.

2.1.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER

Romanın en belirgin iletisi her ne olursa olsun umudu yitirmemek gerektiğidir. Romandaki aile bireylerinin hepsi Hasan Onbaşı'nın döneceği umudunu taşırlar.

Çalışkanlık bir erdem olarak işlenmiştir. Başarıya ulaşmak için çok çalışmak gerektiği vurgulanmaktadır.

Yardımlaşma ve paylaşmanın önemi eserde verilmek istenen bir diğer iletidir. El birliği ile tüm işler çabucak halledilir.

Özveri ve fedakârlık aileyi ayakta tutar. Fatma bibi tüm gücüyle çalışarak çocuklarını geçindirmeyi başarır.

Büyüklerin sözünü dinlemenin önemi üzerinde durulur.

Hayvanları ve doğayı seven çocuk kahramanlar okura hayvan ve doğa sevgisinin önemini gösterirler.

Eserde çocuk kahramanlara sorumluluk bilinci verilir ve çocuklar bu sorumluluklarını zamanında yerine getirirler.

İnsanlara karşı dürüst ve merhametli olmak gerektiği fikri eserde verilir.

Eğitimin önemi üzerinde durulur. Parlak ve Durak okumak ve köylerine faydalı olmak isterler.

Kahramanlar birbirlerine karşı saygılı ve anlayışlı davranırlar. Böylelikle aile içi huzur bozulmaz.

Kişilerin ailelerinden gizli hareket etmemesi gerektiği belirtilir.

Değişen dünyaya ayak uydurmak gerektiği fikri eserde *Atatürk*'ün getirdiği yeniliklerden 'Harf İnkılâbı' üzerinde durularak verilmiştir.

Eserde iyi kötü dengesinin kurulmamış olması, eserde hâkim olan iyimserliğin çocuğu geçekçilikten uzaklaştırması, çocuğun hayal dünyasını geliştiren unsurlara yeterince yer verilmemesi esere dair olumsuz özelliklerdir.

2.1.4. DİL VE ANLATIM

2.1.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı

2.1.4.1.1. Atasözleri

Atasözleri bir milletin yüzyıllardan beri geçirdiği deneyimlerden ve buna bağlı olarak oluşan düşüncelerden doğmuştur. Eserde yer verilen atasözleri şunlardır:

“Fazla (artık) mal göz çıkarmaz.”(71).

“Suya düşen yosuna sarılır.”(179). “(Denize düşen yılan (yosuna) sarılır.)” (Aksoy, 1993: 234).

Metinde yer verilen atasözleri birikimim önemini göstermektedir. Ayrıca zor durumda kalındığında tehlikeli bile olsa bir işe kalkışılabilğini gösterir.

2.1.4.1.2. Deyimler

Bir milletin söz gücü olan ve doğduğu toplumun malı olan deyimler, bazı istisnaları dışında mecazdırlar. Deyimler kalıplaşmış sözler olup kısa ve özlü ifadeler taşırlar. Anlatımı güçlü kırlarlar. Çocukların dili kullanma becerisinin gelişimi

sürecinde deyimler oldukça önemlidir. **Cahit Uçuk** da *Türk İkizleri* romanında deyimlere çokça yer vermiştir. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

“ *yola düşmek, hatırını kırmamak, aklına gelmek, hoşnut etmek, kulak vermek, el ele vermek, baş eğmemek, kusura bakmamak, ümidini kesmek, yüz yüze gelmek, içini çekmek, göğsü kabarmak, kulak kesilmek, gözleri dolmak, can kulağı ile dinlemek, akli ermemek, boynunu bükmek, kendini kaybetmek, gözden kaybolmak, canı sıkılmak, ele geçirmek, dert yanmak, yolunu kesmek, temize çıkarmak, gözleri gülmek, kulak kabartmak, akli kesmek, aklına yatmak, yola düşmek, başa çıkmak, gözleri dolmak, yüreği yanmak...*”

Yazarın kullandığı bu deyimlerin çoğu yaşam mücadelesini ve özlem duygusunu ifade etmektedir.

2.1.4.1.3. İkilemeler

Türk İkizleri romanında anlatım gücünü pekiştiren şu ikilemelere yer vermiştir:

“*kıvrıla kıvrıla, çarpa çarpa, kesik kesik, ince ince, parıl parıl, ayrı ayrı, birer birer, uzun uzun, pırıl pırıl, dalgın dalgın, yan yana, şaşkın şaşkın, fıkır fıkır, savura savura, korka korka, tatlı tatlı, düşe kalka, hüüngür hüüngür, yavaş yavaş, kıs kıs, soluya soluya, şıkır şıkır, güle oynaya, küskün küskün, yorgun argın, döndüre döndüre, ağır ağır, susar susmaz, çatır çatır, utangaç utangaç, uslu uslu, basa basa, sıkı sıkı, birer birer, sıra sıra, için için, soluk soluğa...*”

İkilemler çocuğun anlatım gücüne zenginlik kazandırması bakımından önemlidir.

2.1.4.2. Anlatım Teknikleri

2.1.4.2.1. Öyküleme Tekniği

Bir konunun, bir olayın bir ya da daha çok kahraman etrafında, belirli bir zaman ve yer içinde anlatıldığı anlatım tekniğidir. Bu anlatım tekniği olay kaynaklıdır. Öyküleyici anlatımda her şey hareket halindedir. Varlıklar hayatın akışı içinde devamlı bir hareketlilik ve değişme içinde ele alınır. Romanda bu anlatım tekniğinden faydalanılmıştır:

“Parlak, Abuğ Hasan’ın halindeki değişiklikten şaşırmış, işin içinde gizlenecek bir şey olduğunu sezmişti. Biraz önce, kaparak, entarisinin cebine soktuğu mektubu çıkardı. Abuğ Hasan’a uzattı.” (131).

“ Çocuklar kazdıkları çukurun başlarında duruyorlardı. Ebe sağ elindeki çeliği, sol elindeki çomağa vurarak havalandırdı. Çomak, sağdan birinci duran Parlak’a doğru gitmişti. Parlak, kendi çeliği ile, arkadaşlarına gelen çomağı çeldi. Ona hızla vurdu. Küçük çomak ta uzaklara gitti.” (206).

Romanda Hasan Onbaşı’nın başından geçen olaylar bu anlatım tekniği kullanılarak okura verilmiştir. Çocuk edebiyatı eserlerinde öyküleme tekniğinden faydalanılması eseri masalsı bir havaya büründürmektedir.

2.1.4.2.2. Betimleme Tekniği

Yazarın dış dünya ile ilgili gözlemlerini okuyucunun gözünde canlanacak şekilde anlatması ile oluşan betimleyici anlatım tekniğinde bir doğa parçası, bir bahçe, bir ev, bir dağ ve hatta iç ve dış özellikleri ile bir insan ayırt edici yönleri ile anlatılabilir.

Varlıkların değişik yönleri ile anlatıldığı betimlemelerde sıfatlar çokça kullanılır. Romanda betimleyici anlatım tekniğinden faydalanılmıştır.

Mekân betimine örnek:

“ Fatma Bibi bir hafta önce gelip odaları temizlediği için odalar pırıl pırıldı. Ayvanın sağındaki penceresi demir parmaklıklı odanın iki yanındaki tahta kerevetlere döşekleri serdi, çarşafı açtı. Yastıkları yorganları birleştirerek düzeltti. Raflara bakırları sıraladı. İş bitmiş, evleri döşenmiş dayanmıştı.

Fatma Bibi, dışarı çıktı. Yeşil çimenli, gölgeli bahçesine, atlayan hayvanlarına, zıplayarak birbirini kovalayan köpeklere, yerleşen ayvanına uzun uzun baktı. Büyük bir soluk alarak keyifle içini çekti.” (24).

Doğa betimine örnek:

“ Parlak gözlerini açtı. Güneş sarı başını karşı yeşil dağın ardından uzatıyordu. Bahçeden dem başına kadar yükselen dut ağacının atlas yaprakları, taze gün doğusu rüzgârlarıyla hışırdıyor, sallanıyorlardı.”(115).

Kişi betimine örnek:

“...İkizler fenerin kırmızımsı ışığında onun yüzünü görünce, birer kahkaha salıverdiler.

Bu geniş yassı burunlu, küçücük kara gözlü, kalın kaşlı bir adamdı. Yalnız başı görünüyor ve hüüngür hüüngür ağlıyordu.” (63).

Betimleyici anlatım çocuğun betimlenen nesnelere ya da kişilerdeki ayrıntılara dikkat etmesini, çevresindeki olayların farkında olmasını sağlar.

2.1.4.2.3. Gösterme Tekniği

Gösterme tekniği çocuk edebiyatı eserlerinde en çok kullanılması önerilen tekniktir. Yazar bu teknikten her eserinde olduğu gibi bu eserinde de faydalanmıştır.

Gösterme tekniğine örnek:

“ –Benim suçum yok ki!..

Fatma Bibi sopasını kaldırdı:

-Suçun yoksa fakın içinde ne arıyorsun, işin ne?

-Ben yolcuym.

-Ne yolcusu? Kümeslere dadanan tavukları aşırın bir yolcusun ha?”

(64).

Gösterme tekniği ile çocuk adeta bir tiyatro sahnesine taşınmak istenmiştir. Bu teknik sayesinde olaylar çocuğa daha gerçekçi gelebileceği gibi eser de sıkıcılıktan kurtarılacaktır.

2.1.4.2.4. Özgün Söyleyişler

Romanda özgün söyleyişlere yer verilmiştir. Köy hayatını yansıtan birçok kavram kullanılmış ve bu kavramların açıklaması da verilmiştir. Yazarın kullandığı kavramlar üslubunu daha samimi kılması ve çocukların kavram dünyasının zenginleştirilmesi bakımından oldukça önemlidir. **Cahit Uçuk** da bu romanda bu kavramlara yer vermiştir. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

“ *bibi, dağın, dürmeç, dam, üsküre, ayvan, taka, döşek, gürk, kerpiç, gömmece yalak, sitil, sini, arık, yal, fak, büriük, ece, miyet olmak, uşak, krep, yazma, gocuk, emmi, katık, itik, kesmece, döğen, ayakcak, çimmek, ola, essah, pastık, bildir, topunu, yemeni, kavim, çağnağa, yenlik, seyri, cicim, erişte, batman, sümek, kavurma, argaç, kirkit, makat, küriümek.”*

Yazarın kullandığı bu özgün söyleyişlerin olayın yaşandığı mekânın özelliklerini daha gerçekçi yapmaktadır. Bu kavramların anlamlarının eserde yer alması olumludur.

2.2. GÜMÜŞ KANAT

2.2.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ

Cahit Uçuk'un bu romanı, Doğan Kardeş Yayınları arasından İstanbul'da 1968 yılında yayımlanmıştır.

Romanda tam ve yarım sayfa olmak üzere resimler yer almaktadır. Resimler **Yalçın Emiroğlu** tarafından yapılmıştır (Doğan, 1999: 294).

Eserin incelenen baskısı 207 sayfa olup, Bilge Kültür Sanat Yayınları tarafından Ekim 2006'da basılmıştır.

2.2.1.1. Kapak

Kitabın kapağı renklidir. Kapakta romanın başkahramanı olan Kemal, rüyasında gördüğü gizli geçide girerken resmedilmiştir. Elinde fener vardır. Geçit örümcek ağlarıyla kaplıdır. Kemal meraklı gözlerle geçide bakmaktadır. Kapak kullanılan renkler ve düzenleme açısından çocuk okurların ilgisini uyandırabilecek niteliktedir.

Kapağın ön yüzünde yazar, eser ve yayınevi adları yer alır. Ayrıca ön yüzde kitabın Millî Eğitim Bakanlığı tarafından önerilen yüz temel eser arasında olduğunu belirten bir ibare bulunmaktadır.

Kapağın arka yüzünde Gümüş Kanat adı verilen kuş gizli bir geçidin içine doğru uçarak Kemal'e yol göstermektedir. Arka yüzde ayrıca Gümüş Kanat'la ilgili bir açıklama da yer alır:

“ Minicik yüreklerin, sevgiye ve umuda en çok ihtiyaç duydukları zamanda ortaya çıkar Gümüş Kanat. O, kaybolmayan ümitlerin, hayallerin, ideallerin, günden güne çoğalan sevginin sembolüdür. Küçük yaşta hayatın acı yüzüyle tanışan Kemal; bütün zorlukları sevgi, gayret ve dostluğun, en çok da Gümüş Kanat'ın yardımıyla aşar. Onun ardında kara günlerden mavi hayalleri yükselir. Acıları biter güzelliklere kavuşur.

Yazarın akıcı, sade ve sevgi yüklü kaleminden Gümüş Kanat'ı tanımaya ne dersiniz."

Eserde Gümüş Kanat rüya aracılığıyla Kemal'in hayatına girer. Yazar Gümüş Kanat'ı sembol olarak kullanmakla ve ona farklı vasıflar yükleyerek eseri masalsi bir havaya büründürmüştür.

Kapak çocuk okurlara hitap edecek biçimde tasarlanmıştır. Baskı bakımından kaliteli ve renk bakımından dikkat çekicidir.

2.2.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Eserde kullanılan harfler on iki punto büyüklüğündedir. On iki punto ile yazılmış olması ikinci kademe öğrencilerine hitap etmesi bakımından olumludur.

2.2.1.3. Resimlendirme

Kitabın kapağında ve iç bölümlerinde resimler yer almaktadır. Kapak resmi renkli, diğer resimler renksizdir. İç bölümlerdeki resimler içerikle uyumlu resimlerdir, eserde anlatılan olayların somutlaştırılmasını sağlayıcı niteliktedir. On iki yaş ve üstü çocuklara hitap eden eserlerde resim kullanılmaması soyut zekânın gelişimini etkilemesi bakımından önerilmemektedir.

2.2.1.4. Bölümleme

Eser 207 sayfadır. Yirmi üç bölümden oluşmaktadır. Bölüm başlıkları şöyledir:

"Başlangıç, Güzel Günler, Alın Yazısı, Büyük Karar, Rüya Gibi, İlk Haftalık, Fatih'in Ruhunu, İlk Hediye, Örumcek Ağları, Kamerde İlk İnsanlar, Zümrüt Gözlü Kedi, Güzel Günün Gecesi, Çay Saati, Gazetede Resim, Madalyon, Naf, Yeni Arkadaş, Gizli Hazine, Unutulmayacak Karlı Bir Gün, Mavi Taşlı Yüzük, Pencerenin Dışında, Perinin Sihirli Değneği, Gümüş Kanatlar."

Eserin bölüm başlıkları içerikle uyumlu olup, başlıklar dikkat çekici niteliktedir.

2.2.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

2.2.2.1. Konu

Eserde İstanbul'da yaşayan bir ailenin hayatının bir bölümü konu olarak seçilmiştir. Baba Celil matbaada çalışmaktadır. Anne Süzen sanat lisesi mezunu bir ev

hanımıdır. Çiftin henüz eğitimini sürdürmekte olan Kemal adında bir oğulları vardır. Celil Bey'in başına matbaada talihsiz bir olay gelir ve Celil Bey sol elinin dört parmağını kaybeder. Eserin serim bölümünde bu olaydan söz edilir. Ailenin başına gelen bu talihsiz olayın yarattığı olumsuz durumlar konu olarak işlenir eserde. Eserde, bu olumsuzlukları aşmak için örnek bir aile içi dayanışma sergilenir. Bir sembol olarak çizilen gümüş kanat da sorunları aşmada yardımcı ve yol gösterici olarak verilir.

2.2.2.2. Ana Fikir

Eserin ana fikri umut, mücadele, vefa ve dayanışma kavramları etrafında şekillenir. Aile bireyleri arasındaki dayanışma üzerinde önemle durulur. Okumanın önemi üzerinde durulur. Ayrıca hayatın zorluklarını yenmek için mücadele etmek ve çalışmak gerektiği belirtilir. Bu mücadelede onlara şans da yardımcı olur. Eserde önemle üzerinde durulan unsurlar çalışma, okuma, dayanışma olmasına rağmen aileyi içinde bulunduğu durumdan kurtaran şanstır. Bu durum eseri hem gerçekçilikten uzaklaştırmakta hem de seslendiği kesimi yani çocukları şans konusunda yanıltmaktadır.

Eserde seçilen konu ve verilmek istenen mesaj çocukların ilgisini çekebilecek niteliktedir. Eser iyi kötü dengesi dikkate alınarak yazılmıştır. Yazar zorluklar karşısında nasıl mücadele edileceğini okura gösterir. Eser olumsuzluklarla başlar. Olumsuzlukları aşabilmek için de birlikte hareket etmek gerekir. Bu yaşam mücadelesinin insanı olgunlaştırdığı başkahraman tarafından düşünülür. Mücadeleden başarıyla çıkan aile, bunu, aslında Nevzat Bey'e borçludur. Ayrıca 'Gümüş Kanat' da Kemal'e yol gösterir.

2.2.2.3. Kompozisyon

Eserde olaylar klasik bir kurgu ile anlatılmaz. Eser düğüm bölümüyle başlar. Kahramanlar düşündürülerek olayın başlangıcı okura verilir.

Kemal'in babası matbaada ciltçi ustabaşdır. İş yerinde çalışırken bir çocuğun kolunu makineden kurtarmaya çalışmış, bu sırada dört parmağını makineye kaptırarak kaybetmiştir. Bu talihsiz olay yüzünden ailenin hayatı alt üst olmuştur. Baba Celil Bey işsiz kalır. Çünkü yaptığı iş için iki eline de ihtiyacı vardır. Bütün bu olanlar Kemal'i

çok üzer. Babası ve annesi de olanlara çok üzülürler. Babasında bu olaydan sonra bir de kansızlık ortaya çıkar.

Anne Süzen Hanım ailenin geçimini sağlamak için çalışmak zorunda kalır. Sanat Mektebi mezunu olduğu için gündelik dikişe gider. Kocasının gönlü pek razı değildir çalışmasına. Fakat Süzen Hanım eşine o iyileşinceye kadar çalışacağını söyler.

Süzen Hanım hem ev işlerini hem de diğer işleri aksatmadan yapar. Ancak bir süre sonra iş alamamaya başlar. Maddi olarak güç duruma düşerler. Eşiyle bu durumu konuşurlarken Kemal onları duyar. Çok üzülür. Düşünüp taşınır ve ailesine destek olmak için çalışmaya karar verir. Kararını annesine açıklar. Derslerini hafta sonu hocasıyla görüşerek halledeceğini de söyler. Annesi mecburen bu kararı onaylar. Kemal'in bu kararı almasında rüyasında gördüğü gümüş kanatlı kuşun da etkisi vardır. Eserin başında daldan kurtarmış olduğu gümüş kanatlı kuş bundan sonra rüyalarında ona yol gösterecek ve sürekli karşısına çıkacaktır.

Kemal ve annesi babasının rahatsızlığına çok üzülürler ama ona hissettirmemeye çalışırlar. Onu tamamen kaybetmekten korkarlar.

Bir süre sonra Kemal babasının çalıştığı matbaada çalışmaya başlar. Hafta sonu da hocasıyla çalışır ve derslerinden geri kalmaz. Bu durum babası iyileşinceye kadar devam edecektir. Kemal matbaadaki makineleri canlı birer varlık gibi düşünür. Kimi zaman onları bir arkadaş olarak görür, kimi zamanda korkunç bir dev gibi. Kemal ilk haftalığını aldığında çok sevinir. Önce daima kitap aldığı nevzat amcasının yanına uğrayıp uzun zamandan beri almayı düşündüğü “Kamerde İlk İnsanlar” kitabını almayı tasarlar fakat Nevzat Bey sergisini açmamıştır. Kitabı almayı daha sonraya bırakır. Pul biriktiren Kemal, Mikloş Efendi ile pullarını değiştirir. Parasına kıyamaz. Kadınlar Kongresinin bir serisini verip yeni çıkan Memleket serilerinden alır. Pul koleksiyonu yapması çocuk okurları koleksiyon yapma konusunda heveslendirebilir.

Nevzat Bey ailesini Erzincan (1939) depreminde kaybetmiştir. Kimsesiz biridir. Kitap satarak geçinir. Kemal'e “Param olsa bile dükkân açmam burada kazandıklarım güvercinlerime de bana da yetiyor.” der. Nevzat Bey, kemal'i oğlu gibi sever.

Kemal eve döndüğünde annesi onu sevgiyle karşılar. Matbaada çalıştığını babasına söylerler. Anne ve baba evlat ekmeği yemenin hüznüyle karışık sevincini duyarlar. Ailenin yükünün çeşitli bahanelerle Kemal'e yüklenmesi eseri inandırıcılıktan uzaklaştırır.

Kemal ile annesi bir hafta sonu Rumeli Hisarını gezmeye giderler. Kemal bu geziden çok etkilenir. Hisar restore edilmiştir. Bando takımları çeşitli marşlar çalarlar. Kemal, Fatih Sultan Mehmet'i ve askerlerini düşünür. Kendisini asker gibi hisseder. Fatih'in yaşadığı odayı görmüştür. Onun ruhunu derinden hisseder ve içinden ona sevgiyle birlikte saygı duyar. Hisarın merdivenlerinden yavaş yavaş yaşadıkları zamana inerler. İstanbul'un tarihî kokusu ve atmosferi eserin bu bölümünde yansıtılır. Geçmişini bilmek ve önemsemek **Cahit Uçuk**'un birçok eserinde önem verdiği bir değerdir.

Kemal hisarda gördüklerini çalıştığı matbaada usta olan Usta Barba'ya anlatır. Usta Barba ona matbaanın alt katında Ayasofya Müzesi'ne kadar giden bir gizli geçit olduğundan söz eder. Bu geçidin sonuna kadar gitmeyi göze alamamıştır. Kemal Usta Barba'nın anlattıklarından çok etkilenir. O geçide girmek ister. Ustasıyla beraber geçide girerler ancak fazla ilerleyemeyip geri dönerler. Kemal bu geçitte ine gümüş kanatla karşılaşır. Bu kez gümüş kanat bir gümüş paranın üzerindedir. Kemal buna çok şaşırır. Parayı annesine verir.

Kemal rüyasında kendini yine o geçitte görür. Geçide girer. Ancak geri dönüp baktığında beş kapı görür. Telaşlanır oradan çıkamayacağını düşünür. O esnada gümüş kanat ona yol gösterir ve geçidin sonuna varır. Uyandığında bir an gerçekle rüyayı karıştırır. “*Acaba biz de bir rüyanın içinde miyiz?*” diye düşünür. Kemal'in rüyası gerçek olmaktadır. Olanları annesine anlatır. Annesi evrenin açıklanamayacak sırlarla dolu olduğunu söyler. Rüyanın gerçek olması düşüncesi bir inanışı yansıtmaktadır. Yazar rüya motifini diğer romanlarında da kullanmıştır. **Mavi Ok**, **İran İkiizleri** romanları buna örnek olarak gösterilebilir. Görülen rüyalar sıradan rüyalar olmayıp kısa bir süre içinde gerçekleşirler ya da kahramana yol gösterirler.

Kemal matbaada çalışmaya devam eder. Aynı zamanda derslerini de aksatmadan yürütür. Öğretmeni ile haftada bir kez görüşür.

Matbaadan dönerken Nevzat Bey'in sergisini açtığını görür ve ondan “Kamerde İlk İnsanlar” kitabını alır. Eve dönerken yolda zümrüt gözlü bir kedi ile karşılaşır, onu alıp eve getirir. Annesi bu duruma kızmayınca Kemal çok mutlu olur.

Kemal'in Nevzat Bey'den almış olduğu kitap eski yazıyla yazılmıştır. Kitabı kendisine babası okur. Kitap aya yolculuk yapan iki âlimin başından geçenleri anlatan ilginç bir kitaptır. [(Kamerde İlk İnsanlar, Jules Verne, 1920, (Azra Hudai Akdemir)]. Kemal kitabın içindeki olaya kendini kaptırır. Mösyö Kavor'u ve arkadaşlarını düşünür, onların başına gelen olaylara üzülür. Mösyö Kavor arkadaşlarını dünyaya gönderir ve ayda aylılarla yalnız kalır. Daha sonra onlara ulaşamaz. Kavorit adı verilen ve yer çekimini kaldıran maddenin formülünü arkadaşlarına göndereceği sırada aylılar tarafından yakalanır. Sadece “Naf...” diye yarım kalan bir kelime duyarlar ve Mösyö Kavor'la bağlantıları kopar. Roman burada biter. Kemal Bay Kavor'un başına gelenlere çok üzülür. Onun anısına kedisinin adını Naf koyar.

Kemal bir gün eve dönerken Sultanahmet Cami'sinin bulunduğu yerde kazı yapıldığını görür ve rüyasını hatırlar. Kalabalığın içine dalınca gazetecilerle karşılaşır. Rüyasında gördüğü geçidi kazdıklarını görür. Onlara bu geçidin matbaaya kadar devam ettiğini söyler. Gazeteciler buna çok şaşırırlar. Kemal'in fotoğrafını çekerler. Kemal'in fotoğrafı gazetelerde çıkar, verdiği bilgi doğrudur. Annesi ve babası oğulları ile gurur duyarlar. Kemal'e madalya verirler. Bu bir Bizans Kongresi madalyasıdır. Kemal madalyanın üzerinde yine gümüş kanatla karşılaşır.

Kemal çalıştığı matbaada herkes tarafından çok sevilir. Aydan ve Aysan ablaları ona çok iyi davranırlar. Yaptığı işte iyice ustalaşmaya başlamıştır artık. “Bir işi yapıyorsan o işte en iyi olmalısın.” diye düşünür.

Kemal, annesi ile dolaşırken simit satan bir çocukla karşılaşır. Ayhan Güven adındaki bu çocuğun annesi hastadır. Kemal onun durumuna çok üzülür. Matbaada ona bir iş bulur. Ayrıca Kemal'in ricası üzerine Ayhan okula yazılır. Kemal ona yardımcı olabildiği için çok mutludur. Ayhan'ın Nazlı adında bir kız kardeşi vardır. Annesi hastanedeyken Nazlı ve Ayhan Kemal'in yanında kalırlar.

Kemal Nevzat Bey'den aldığı kitabın içinde eski bir pul bulur. Pulun üzerinde gümüş kanat resmi vardır. Babası pulun Nevzat Bey'e ait olduğunu, ona vermeleri gerektiğini söyler. Kemal pulu vermek için Nevzat Bey'in sergi açtığı yere gider ancak onu yerinde bulamaz. Derviş Ahmet adında bir adamdan onun hastanede olduğunu

öğrenir. Hastaneye gider. Onu ilk önce içeri almak istemezler, ısrarı üzerine içeri girmesine izin verirler. Nevzat Bey çok hastadır. Kemal ona durumu izah eder. Nevzat Bey ona pulun hikâyesini anlatır. Babasından ona kaldığını ve zaten onu Kemal'e vermek istediğini söyler. Değerli bir puldur bu. Nevzat Bey Kemal'e artık ölmek üzere olduğunu söyler. Parmağındaki yüzüğü de ona verir. Kemal'in annesine yadigâr olarak vermesini ister. Kemal'den güvercinlerine yem vermesini, onları yalnız bırakmamasını ister. Kemal söz verir ve ağlayarak hastaneden çıkıp eve döner. Olanları ailesi ile paylaşır. Nevzat Bey'in durumu onları da üzer. Bir gün sonra hastaneyi aradıklarında Nevzat Bey'in öldüğünü öğrenirler.

Kemal Nevzat Bey'in sevdiği insanların yanına gittiğini düşünerek kendini ölüm fikrine alıştırmaya çalışır. Anne ve babasını kaybetmekten çok korkar. Annesi, öldükten sonra sevdiklerinin kalplerinde yaşayacağını söyleyerek onu teselli eder. "Atatürk'ümüz öldü ama kalbimizde yaşıyor." der.

Kemal Nevzat Bey'in kendisine hediye ettiği pulun değerini öğrenmek için Mikloş Efendi'nin yanına gider. Mikloş Efendi meraklısı bulunursa pulun iyi para edeceğini söyler. Dünyanın en kıymetli pulu olan 'GUIANA' isimli İngiliz pulunun 1856'da basıldığını ve onu bulan talebenin pulun kıymetini bilmediği için on beş şiline sattığını söyler. [(İngiliz GUIANA'sı (Guyanası) 1856'da basılmış, sekiz köşeli bir puldur. 1856'da çıkmış, 1873'te bir çocuk bulup çok ucuza satmıştır. 1980'de bir milyon dolara alıcı bulmuştur.)]. Ancak Mikloş Efendi Kemal'in dostu olduğu için onu kandırmaz. Kemal'in pulu 1862 yılında basılmıştır. Renk ve şekil bakımından kendi serisi içinde tek olan bir puldur. Pulun adı gümüş kanattır. [1861'de Çarpanzâde Agâh Efendi (1832–1885), ilk defa pul çıkarılması fikrini verir.]. Mikloş Efendi pulun seksen bin lira değerinde olduğunu ancak bir süre beklerse daha pahalıya satabileceğini söyler. Kemal çok sevinir. Artık içinde buldukları maddi sıkıntıdan kurtulabileceklerdir. Kemal'in pulu yüz yirmi bin liraya alıcı bulur. Ailesi de buna çok sevinir. Paranın yarısını Kemal'in eğitimi için ayırırlar. Geri kalanı ile de bir ev almayı tasarlarlar.

Kemal'in çalıştığı matbaanın patronu Almanya'dan yeni iş makineleri getirir. Eski makinelerden birini Kemal'in babasına verir. Ayrıca ona iş de verir. Artık Kemal'in babasının da küçük bir matbaası vardır. Patronun verdiği makine tek elle

çalışabilen bir makinedir. Bu makinede neden daha önce Celil Bey'e iş verilmediği okuru düşündürebilir. Celil Usta çocuk kitapları basacaktır.

İşler yoluna girdiği için Kemal okuluna geri döner. 23 Nisan Bayramı için arkadaşları ile sınıfı süslerler. Atatürk'ün büstü karşısında kendini çok heyecanlı hisseder. Kemal, mühendis olmak istemektedir. Bu yolda ilerleyebileceği için çok mutludur. Annesi de hayalini kurduğu evi alabilecektir artık. Kemal tüm bunları Nevzat Bey'e borçlu olduğunu düşünür. Okuldan dönerken Nevzat Bey'in sergi açtığı yere gider ve onu anımsar. Güvercinlere yem verir. Onlar artık Kemal'in sevgili gümüş kanatları olmuşlardır.

Eserde bir sembol olarak kullanılan gümüş kanatın sürekli olarak kahramanın karşısına çıkarılması eseri masalsı bir havaya büründürür. Rüya motifi de bu masalsı havayı destekler. Bu yönüyle eser hem tesadüflere hem de mucizevî olaylara dayandırılmıştır. Eseri gerçekçilikten uzaklaştıran bu özellikler çocuk okurların kahramanla özdeşim kurmasını engeller. Ayrıca yaşam mücadelesini ve karşılaşılan zorlukları başkalarının yardımı ile aşmaları çocuk okurların kendi yaşamlarında bir mucize beklentisi içine girmelerine sebep olabilir.

2.2.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Çocuk edebiyatı eserlerinde kahramanlar hem sayı bakımından az olmalı hem de özellikleri bakımından gerçekçi olmalılardır.

Eserde başkahraman Kemal'dir. Süzen Usta, Celil Usta, Nevzat Bey ikinci dereceden kahramanlardır. Usta Barba, Patron, Mikloş Efendi, Aydan ve Aysan, Ayhan Güven ve onun kardeşi Nazlı, Ayhan'ın annesi, Naf, hamallık yapan Derviş Ahmet üçüncü dereceden kahramanlardır. Eserde gümüş kanat sembolik bir kahramandır. Ayrıca Fatih Sultan Mehmet ve Atatürk de tarihî birer kahraman olarak anılırlar.

Kemal, Celil ve Süzen Usta'nın oğullarıdır. On bir yaşındadır. İlköğretime devam etmektedir. Mühendis olmayı ister. Ailenin tek çocuğudur. Kemal, yaşı küçük olmasına rağmen bir yetişkin olgunluğu ile düşünebilen ve öyle hareket edebilen bir çocuktur. Çocuk okurların bazı yönleri ile kendilerini özdeşleştirebileceği bir kahramandır. Çalışkanlığı, dürüstlüğü, ailesine olan bağlılığı örnek alınabilecek yönleridir. Ancak çocuksu özellikleri büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Romanın

merkezinde yer alır. Anne ve babasını çok sever. Babasının içinde bulunduğu duruma çok üzülmesi onun hassasiyetini yansıtır. Ailesine olan bağlılığı onu çalışma hayatının içine sürükler. Maddi anlamda ailesinin desteğe ihtiyacı vardır. Bilinçli bir çocuk olan Kemal, okul ile birlikte çalışma hayatını da başarılı bir şekilde yürütür. Herkes tarafından sevilen uyumlu bir çocuktur. Fakat yaşlı itibariyle bütün bu özellikler onun idealize edilmiş bir kahraman olduğunun göstergesidir.

Kemal'in pul koleksiyonu yapması örnek bir davranıştır. Bu yolla çocuk okurlara pul koleksiyonu yapma alışkanlığı kazandırmak hedeflenmiştir.

Kemal hayvanları seven, çevresine karşı duyarlı biridir. Sokakta bulduğu kimsesiz bir kediyi evinde besler. İnançlı bir insandır. İçinde buldukları sıkıntıları aşmak için Allah'a dua eder. Okulunu, öğretmenini çok seven Kemal, çok başarılı ve örnek bir öğrencidir. Okumayı çok sever.

Kemal'in en önemli özelliği gördüğü rüyaların gerçek olmasıdır. Bazı durumlarda gerçeğe rüyayı birbirine karıştırır. Bu durumu babası gazetecilerle konuşurken şu şekilde ifade eder:

“Oğlumda beni ürküten bir önsezi var... Buna kuvvetli bir altıncı his de eklenince ortaya bizi şaşırtan hadiseler çıkıyor...”(126).

Kemal vatanını seven ve geçmişte yaşamış Türk büyüklerine sayı duyan bir çocuktur. Hisar gezisinde Fatih'in ruhunu hisseder ve böyle bir ulusun evladı olmaktan onur duyar.

Kemal merhametli ve yardımsever bir çocuktur. Ayhan Güven'e kendi çalıştığı matbaada iş bulur.

Kemal'in bütün bu sorumlulukları yüklenirken ve bu sorumlulukların kendisini olgunlaştırdığını düşünürken bir yetişkin gibi, olaylar karşısındaki duygusallığı ve iyimserliği ile de bir çocuk gibi çizilmiş olması bir çelişkili durum olduğunu ortaya koymaktadır. Anne ve babasının, onun hala bir çocuk duygusallığı içinde olduğunu düşünmeleri ve onu gerçek hayata alıştırmak gerektiğini, yaşamın çetin kavgalarına göğüs germesi gerektiğini düşünmelerine rağmen bir yandan da ailenin tüm sorumluluğunu ona yüklemeleri de çelişik bir durumdur. Babanın çocuk çalışırken hiçbir şey yapmaması, annenin çocuk iş bulmasına rağmen iş bulmakta zorlanması, Kemal'in ailesine yardım etmek için çalışmak gerektiğini düşünecek kadar olgun ve sorumluluk sahibi bir birey olması ve buna rağmen anne ve babası tarafından yaşının

çocuğu sıfatıyla tanımlanması hem çelişkili hem de gerçekçi olmayan bir bakış açısını yansıtmaktadır.

Romanın yer verilen bir diğerkahraman Kemal'in annesi Süzen Hanım'dır. Eşi Celil ile yirmi yaşında iken evlenmiştir. Evlenmelerinin üzerinden on iki yıl geçmiştir. Süzen Hanım otuz iki yaşında, eşi Celil Bey ise kırk iki yaşındadır.

Süzen fiziksel görünümü itibariyle sarışın, bal rengi gözleri olan çok güzel bir bayandır. Kız Enstitüsünü bitirmiş eğitimli biridir aynı zamanda.

Süzen, Celil ile çocukluk arkadaşıdır. Henüz çocukken birbirlerinden uzaklaşp on yıl birbirlerini görmezler, daha sonra mahallede karşılaşınca birbirlerinden etkilenirler ve evlenirler.

Süzen Hanım, eşine çok bağlı, fedakâr, sevgi dolu bir anne tipini yansıtır. Zeki ve hazırcevap oluşu Celil Bey'i etkilemiştir. Tek hayali bir ev sahibi olmak istemesidir. Eserin sonunda bu hayali gerçekleşir.

Celil Bey Kemal'in babasıdır. Mücellithanede ustabaşı olarak çalışmıştır. Talihsiz bir kazada parmaklarını kaybeder, bu yüzden işsiz kalır. Psikolojik olarak kendini çok kötü hisseder. Kansızlık hastalığına yakalanır. Bütün bu sebepler yüzünden romanın sonuna kadar evden çıkmaz. Ailenin sorumluluğu da oğluna ve karısına kalır. Bu nedenle kendisini suçlu hisseder. Fakat yapabileceği bir şey olmadığını düşünür. Karamsar bir bakış açısına sahiptir. Başına gelen kaza yüzünden hayata küser adeta. Bu süreç derinlemesine verilmemiştir. Daha sonra çalıştığı iş yerindeki patronu ona iş verince hayata bağlanır. Ailesinin desteği de onu olumlu etkiler.

Celil kırk iki yaşındadır. Fiziksel özellikleri Kemal'in bakışı ile şöyle verilir:

“ Babası dalgalı sarı saçları ile tıpkı aslana benziyordu. Gür, kumral kaşlı, uzun boylu, geniş omuzlu, kuvvetli ve gençti; böyle önüne bakarken kendisini görenlere çok ciddi bir insan hissi verirdi. Fakat başını kaldırdınca bir çift tatlı mavi göz ılık, yumuşak bir ışıkla insanın yüreğine uzanırdı.” (12).

Bir çocuk için babanın ifade ettiği anlam bu cümlelerde kendini göstermektedir.

Romandaki bir diğerkahraman Nevzat Bey'dir. Kitap satarak geçimini sağlar. Ailesini Erzincan depreminde kaybetmiştir. Kimsesiz biridir. Kemal'i çok sever. Ona okuması için ödünç kitaplar verir. Öldüğü zaman Kemal çok üzülür.

Kemal'in ve ailesinin hayatı Nevzat Bey sayesinde değişir. Onun Kemal'e hediye ettiği Kamerde İlk İnsanlar kitabının içinde bulunan değerli pul, Kemal'in ve ailesinin hayatını değiştirir. Kemal ve annesi yaşam mücadelesi için canla başla çalışırken kurtuluşlarının bir iyilik meleği ile olması eseri gerçekçilikten uzaklaştırmasının yanında insanı mucizevî bir bekleyişe yönlendirebilir.

Romadaki bir diğer kahraman Usta Barba'dır. Hıristiyan'dır. Çalışmanın değerine inanır. Merhametli ve iyi niyetli biridir. Usta Barba Kemal'e gizli bir geçitten söz eder. Kendisi çalışmanın erdem olduğuna inanır. Osmanlı Devleti'nin adaletinden ve o dönemde yaşayan insanlar arasındaki uyumdan söz eder. Romanda çalışmanın önemi üzerinde duran yazar tesadüflerle kahramanlarını ödüllendirmeyi ihmal etmez.

Mikloş Efendi, pulcudur. Beyoğlu'nda bir dükkâmı vardır. Macaristan'dan gelmiştir. Yaşlı bir adamdır. Kemal'in bulduğu değerli pulun ederini ona söylemesi dürüstlüğünü göstermektedir.

Aydan ve Aysan Kemal'in çalıştığı matbaada çalışan iyi niyetli kişilerdir.

Kemal'in öğretmeninin özellikleri eserde verilmez. Okula gelemediği günlerde ona derslerinde yardımcı olur. Kemal başarılı bir öğrenci olduğu için öğretmeni onunla gurur duyar.

Sokakta simit satarak ailesini geçindirmeye çalışan Ayhan Kemal'in yaşlarında bir çocuktur. Hasta bir annesi ve bir kız kardeşi vardır. Onun durumuna üzölen Kemal, matbaada iş bulmasına yardımcı olur. Ayhan da pulculuğa meraklıdır.

Derviş Ahmet Kemal'e Nevzat Bey'in hastanede olduğunu haber veren bir hamaldır. Hayata karşı realist bir duruşu vardır.

Romanda yer verilen kahramanlar farklı sosyal kesimlerden ve farklı milletlerden kişilerdir. Hepsinin ortak yönü iyilikleri ve dürüstlükleridir. Kahramanları hepsi Kemal'le bağlantılıdır. Onlar, Kemal'in hayatının bir kesitinde karşısına çıkan ve onun yaşamını kolaylaştıran kişilerdir. Kahramanlar Kemal'in farklı yönlerini ortaya koyabilmek için kullanılan kişiler olarak çizilirler.

Romanda hayvan kahramanlara da yer verilir. Kemal'in kedisi Naf, ve Gümüş Kanat bu hayvanlardır. Kemal, okuduğu Kamerde İlk İnsanlar romanının kahramanı olan M. Kavor'un anısına kedisine bu adı koyar. 'Naf', M. Kavor'un arkadaşlarına aydan gönderdiği son mesaj olan 'nafile'nin tamamlanmamış şeklidir.

Gümüş kanat ise Kemal'e yol gösteren sembolik bir kahramandır. Eserin masalsı bir özellik kazanmasında rüya motifinin ve gümüş kanatlı kuşun etkisi vardır.

2.2.2.5. Yer ve Zaman

Eserde olayın geçtiği yer İstanbul'dur. Önemli mekânlar Kemal ve ailesinin yaşadığı ev, Kemal'in çalıştığı matbaa, okulu, Rumeli Hisarı, Sultanahmet Camisi, Sultanahmet Parkı, Ayasofya Müzesidir. Bunların dışında Kemal'in çok sevdiği Nevzat Bey'in kitap sergisi açtığı alan da önemli bir mekândır.

Eserde mekânların insanlar üzerindeki psikolojik etkisinden söz edilmiştir. Yaşadıkları ev küçük bir evdir. Ancak Kemal burayı çok sever. Ailesiyle birlikte burada mutludur. Ancak evin mutfağına inen dar merdivenler ve nemli mutfaktan pek hoşlanmaz. Annesinin daha iyi bir eve sahip olma umudu vardır. Yaşadığı evden pek hoşlanmaz Süzen Hanım. Ama maddi imkânsızlıklar onu bu evde yaşamaya mecbur kılar.

Kemal'in çalıştığı matbaa ve orda yer alan makineler Kemal'i çok etkiler. Matbaa babası ve Kemal için çok önemlidir. Geçimlerini buradan sağlarlar. Ayrıca burada yer alan gizli geçit önemli tarihî bir geçittir. Geçit, matbaadan Sultanahmet Camisine kadar sürmektedir. Kemal gazetecileri bu durumdan haberdar ettiği için ona ödül olarak madalya verirler.

Nevzat Bey'in kitaplarını sergilediği alan bir diğer mekândır. Kemal Nevzat Bey'i orada görünce mutlu olur, onun olmadığı zamanlarda kendini kötü hisseder. Mekânla kişi bütünleştirilmiştir. Nitekim Nevzat Bey ölünce Kemal bu mekâna gelir ve büyük bir boşluk hisseder. Onu anımsar, kuşlarını besleyerek ona verdiği sözü tutar.

Eserde mekân tasvirlerine de yer verilmiştir. Rumeli Hisarı, Kemal'i çok etkiler. Kendini Fatih'in askeri gibi hisseder. Eserde Kemal'in hisarla ilgili duygu ve düşünceleri şöyle ifade edilir:

“Rumeli Hisarı'nın en yüksek burcundan sağlı sollu Boğaz'a, Hisar'ın içindeki kulelere bakıyorlardı. Sahil boyunca uzayan caddede, oyuncak otomobillere, otobüslere benzeyen taşıtlar geçiyordu. Deniz, köpüklü surları ile çağlayan bir nehri andırıyordu. Üzerinde yelkenler, motorlar, vapurlar, sandallar gidip geliyordu...

Kemal, Fatih'in ordusunun aslanları ile Fatih'in karşısında el pençe divan durmakta idi.” (96).

Eserde İstanbul'un kozmopolit yapısı da verilmiştir. İstanbul birçok medeniyete ev sahipliği yapmış tarihî bir kenttir. Eserde yer verilen Rum ve Makedonyalı kahramanlar bu yapıyı yansıtır.

Romanda olayların geçtiği mekânlar çocuk okurların anlayabileceği ve kavrayabileceği bir şekilde verilmiştir. Dış mekânlardan çok iç mekânlara dair detaylara yer verilir.

Eserde olaylar yaklaşık dört aylık bir zaman dilimini kapsar. Zamanda geri bakış tekniği ile Celil ve Süzen'in tanıştığı yıllar verilir. Celil Bey'in parmaklarını kaybettiği zaman aile için birçok olumsuzluğu ve zorluğu beraberinde getirir. Bu olayın yaşandığı zaman kahramana hatırlatılmak suretiyle okura verilir.

En önemli zaman Nevzat Bey'in Kemal'e bıraktığı değerli pulun bulunduğu zamandır. Bu puldan elde edecekleri para sayesinde ailenin hayatı düzene girer.

Eserde psikolojik zamandan söz etmek mümkündür. Kemal'in hisarda gezerken kendini geçmişte hissetmesi, rüyasında gördüğü gizli geçitte zamanı kestirememesi buna örnek olarak gösterilebilir.

Eserde kişi için dünyada yaşanacak zamanın sınırlılığı yanında ölümden sonra kalplerde yaşamın sonsuzluğu da verilir.

2.2.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Romanda olaylar hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniği ile anlatılmıştır. Anlatıcının çocuk edebiyatı eserlerinde kim olduğu çok önemlidir. Bu konuda önerilen yazarın ben dilini kullanıp okurlarıyla birlikte düşünmesidir.

Yazar kahramanların düşüncelerini yönlendirir. Kahramanların iç dünyaları, düşünceleri onların ağzından yazarın yönlendirmesiyle okura ulaşır.

Eserde detaylı açıklamalardan çok diyaloglara yer verilmiştir. Yazardan çok kahramanlar konuşur. Olayın okurun zihninde canlanabilmesi açısından gösterme tekniğinin kullanılması olumlu bir özelliktir.

Yazar eserde aileyi toplumdan kopuk çizmiştir. Komşuluk ilişkisinden söz etmemiştir. Büyük ölçüde Kemal diğer insanlarla diyalog içine girer. Yazar yetişkin bir insanın mantığını, ruhunu hayata bakışını on bir yaşına bir çocuğun ruhuna

yerleştirmiştir. Çocuklar aileleri için iyi şeyler yapmak isterler ama yazar sadece istememiş aynı zamanda yapmıştır. Eserde Kemal'in ailesi için gösterdiği çabayı Celil Bey gösteremez.

2.2.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER

Eserde yer verilen en önemli ileti sabırlı olmanın ve çalışmanın önemli olduğudur. Buna ek olarak; okumanın ve toplum için faydalı bir birey olmanın önemi, zorlukları yenmek için birlikte hareket etmek gerektiği, fedakârlık ve özverinin önemi, yapılan işte başarılı olmak gerektiği, tarihin önemini kavramak gerektiği, din, dil, ırk ayrımı yapmadan insanları sevmek gerektiği, hayvan sevgisi, tutumlu olmanın önemi, eğitimin önemi romanda yer verilen iletilerdir.

Romanda koleksiyon yapma alışkanlığı da çocuklara kazandırılmak istenmiştir. Kemal pul koleksiyonu yapmaktadır.

Roman olumlu iletiler bakımından çocuk edebiyatı eserlerinde olması gereken nitelikleri barındırmaktadır.

Bütün bunların yanında romanda birtakım olumsuzluklar da göze çarpar. Çalışmanın ve mücadele etmenin erdem olduğu ön plana çıkarılmasına rağmen aileyi içinde buldukları durumdan şans kurtarır. Nevzat Bey'in bıraktığı yadigâr saklanmamış bozdurulmuştur. Baba güven vermeyen bir tip olarak çizilmiştir. Gerçek hayattan kopuk olaylara yer verilmiştir. Kahramanların psikolojik derinliği yoktur. Bu nedenle çocukların gerçek hayatta karşılaşabileceği kişiler olmadıkları için yanıltıcı olabilirler.

2.2.4. DİL VE ANLATIM

2.2.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı

2.2.4.1.1. Deyimler

Bir milletin söz gücünden doğan ve doğduğu toplumun malı olan deyimler, bazı istisnaları dışında mecazdırlar. Deyimler kalıplaşmış sözler olup kısa ve özlü ifadeler taşırlar. Çocukların dili kullanma becerisinin gelişimi sürecinde deyimler oldukça önemlidir. **Cahit Uçuk** da *Gümüş Kanat* romanında deyimlere yer vermiştir. Bunlardan bazılarını şöyle sıralamak mümkündür:

“boy atmak, göğsü kabarmak, akıl erdirememek, yüreği hop etmek, başı boş gezmek, içi ısınmak, yüreği burkulmak, gözlerini dikmek, içini çekmek, aklını oynatmak, içine dokunmak, kabına sığmamak, akıllara durgunluk vermek, kafası karışmak, göğüs germek, iftihar etmek, gözleri parlamak...”

Yazarın kullandığı deyimler, roman kahramanlarının yaşam biçimlerini, önem verdikleri değerleri ve olaylar karşısındaki tavır ve tutumlarını yansıtmaktadır.

2.2.4.1.2. İkilemeler

Çocuğun dil gelişimi sürecinde okuduğu edebî metinlerin büyük etkisi olmaktadır. İkilemeler anlatımı güçlü kılar ve çocuğun dil gelişimini olumlu etkiler. Yazar romanda ikilemelere çokça yer vermiştir. Yazarın kullandığı ikilemelerden bazılarını şöyle sıralamak mümkündür:

“ kocaman kocaman, zümrüt zümrüt, düzelte düzelte, gümüş gümüş, irili ufaklı, yüksekli alçaklı, yan yana, omuz omuza, düşünceli düşünceli, neşeli neşeli, parıl parıl, sık sık, savura savura, pembe pembe, birer birer, usul usul, yavaş yavaş...”

Yazarın kullandığı ikilemelerin kimi zaman bahsedilen olayın ya da durumun önemini vurgulamak için, kimi zaman da hissedilen duygu yoğunluğunu vermek için kullandığını söylemek mümkündür.

2.2.4.1.3. Halk İnanmaları

Eserde halk inanmalarına da yer verilir. Bu inanışlara şu örnekleri vermek mümkündür:

“Kemal dala uzanırken kulağında annesinin sesi çınladı: ‘Şeytan çeker Kemal! Düşersin!’” (10).

“- Buna ben de cevap veremeyeceğim Kemalciğim. Dünyada insanların bilmedikleri öyle esrarlı konular var ki... Birtakım gizli kuvvetler insanlara hükmediyor. Fakat bizler bunu çözemiyoruz. Belki senin gümüş kanatlı kuşta böyle bir tulsım vardır. Günün birinde sihirli kilidin şifresini açarız.” (136).

Romanda sözü edilen bu halk inanmalarının gerçeklik boyutunun oluşturulması eseri gerçek hayattan kopuk bir çizgiye taşır.

2.2.4.2. Anlatım Teknikleri

2.2.4.2.1. Öyküleme Tekniği

Öyküleyici anlatım tekniği roman ve hikâyelerde en çok kullanılan anlatım tekniğidir. Bu anlatım tekniğinin çocuk edebiyatı eserlerinde daha az kullanılması gerekmektedir. Çünkü hareketli unsurlardan hoşlanan çocuk eserden sıkılabilir. Eserden bu anlatım tekniğinin kullanıldığı bölümlerden örnek vermek mümkündür:

“Annesi her gün değilse de haftanın üç günü iş buluyordu. Babasının sigortadan aldığı para, annesi ile Kemal’in kazançları aileyi yaşıyordu.” (112).

“Kapalı gözlerinde ‘sayısız yıldızların mavi tarlası’ dediği güneşi, ayı, bütün gezegenleri ile gök canlanıyordu. Beyaz bir buğu halinde göğü ortasından bölen samanyolu, mavi ışıklı yüzüyle ay, göz kamaştıran altın güneş. Sonra iklimleri, mevsimleri, buzlu kutupları, yanan çölleri ile dünyayı düşündü.”(137).

Öyküleyici anlatım tekniği ile yazar kahramanların düşüncelerini, içinde buldukları durumu ve geçmişte yaşanan olayları anlatır.

2.2.4.2.2. Betimleme Tekniği

Bu anlatım tekniği çocukların eserde yer verilen kahramanlara, varlıklara ve mekânlara dair detayları öğrenmesinde ve sözü edilen bu unsurların somutlaştırılmasında etkilidir.

Yazarın iyi bir gözlemci olduğunu betimlemelerinden hareketle söylemek mümkündür. Onun betimlemeleri betimlediği her şeyi canlı kılmakta ve onlara anlam kazandırmaktadır. Yazar *Gümüş Kanat* romanında mekân, doğa, kişi ve hayvan betimlemelerine yer vermiştir. Eserden betimleyici anlatıma şu örnekleri vermek mümkündür:

“Renkli camlardan süzülen güneş ışıklarından içerisi mavi bir cennetti. Belki bu kadar güzel bir mavilik dünyanın hiçbir mabedinde yoktu. Mavi çinilerin üstünde laleler, sümbüller, şakayıklar, karanfiller nakışlı idi.” (99).

“Kemal, yüksek gövdeli kestanelerin dallarında kalan son yapraklara, dikenli kabukları içinde sallanan kestanelere baktı. Güneş bu yapraklara, kestanelere yıldız sürmüştü. Bir ilkbahar havası yaratan serçeler daldan dala sıçırıyordu.” (94).

“Ayakları beyaz patikli kömür karası bir yavru kedi Kemal’in yanı sıra koşuyordu.” (97).

Betimleme insan ruhundaki sanatsal yönün ortaya çıkması bakımından da önem taşır. Bir edebiyatçının gözüyle betimlenen bir nesneyi ya da yeri, bu betimlemeleri okuyan kişi artık eskisinden daha farklı görecektir. Buda hayata bakış açısının genişlemesine ve olayları farklı boyutları ile düşünmesine vesile olacaktır. Artık kendisinde baktığı şeylerdeki ayrıntıların farkına varabilecek ve bu da dolaylı yoldan soyut zekânın gelişimine katkıda bulunacaktır.

2.2.4.2.3. Gösterme Tekniği

Gösterme tekniğinin özellikle çocuk edebiyatı eserleri için önerilen bir teknik olduğunu söylemek mümkündür. Bunun gerekçesi drama yeteneğinin ve empati gücünün bu teknik sayesinde geliştirilmesidir. Yazar gösterme tekniğinden faydalanır. Romandan bu tekniğe örnek vermek mümkündür:

“ –Ne düşünüyorsun Kemal?

Soran Usta Barba idi. Matbaanın tamirhanesinin ustası ile ahbaptı. Yerinden doğrularak onu selamladı.

— *Pazar günü annemle Rumeli Hisarı'na gitmiştik. Oralari düşünüyorum.*

Usta Barba'nın donuk, mavi gözlerinde Kemal'e bakarken bir ışık yanıyordu.

—*Hoşuna mı gitti Kemal?*

—*Evet, Usta Barba... Çok beğendim.” (68).*

Eserin birçok bölümünde bu teknik kullanılır. Eser bu teknikle daha gerçekçi bir atmosfere taşınır.

2.2.4.2.4. Özgün Söyleyişler

Eserde kullanılan özgün ifadeler şu örnekleri vermek mümkündür:

“mücellithane, klişe, İntertype, Ofset, Haydelberg, maltız, röbdöşambr, arkeolog, muvaffak, arkeolog, muvaffak, maroken, kavorit, elzem, filateli, dimağ, izol, izodoform...”

Eserde özellikle ciltçilikle ilgili farklı kavramlara yer verilmiştir. Bu kavramlar çocukların kavram dünyasını zenginleştirir. Eserde kavramların anlamının verilmesi çocukların bu kavramları öğrenmesini kolaylaştırırdı. Fakat yazar bazı eserlerinde bunu yapmış olmasına rağmen *Gümüş Kanat'* ta yapmamıştır.

2.3. MAVİ OK

Cahit Uçuk'un *Mavi Ok* adlı çocuk romanı 1968 yılında Uçuk Yayınları tarafından, 1995'te Kültür Bakanlığı tarafından basılmıştır. İncelenen baskı Ekim 2004'te Bilge Kültür Sanat Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Bu baskı 259 sayfadır.

Cahit Uçuk bu eserini kendisine bahçeleri ve köyleri sevdiren annesiyle babasının ruhlarına hediye etmiştir.

2.3.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ

2.3.1.1. Kapak

“Kitapların dayanıklılığını artıran başlıca unsur kapaktır. Sağlam ve çocuğun hoşuna giden çekici bir kapak veya cilt eserin okunma ve uzun süre saklanma şansını çoğaltır” (Oğuzkan, 2000: 366).

Eserin kapağı sağlamdır. Ayrıca ilgi çekicidir. Kapakta Vardar ailesinin bireyleri şaşkın bir ifade ile Gobül'e bakarken resmedilmişlerdir. Arka yüzde romanın içeriğine dair ifadeler yer verilmiştir. İlgi çekici ifadeler kullanılması Oğuzkan'ın da belirttiği gibi çocuğun eser olan ilgisini artıracaktır artırmaya yöneliktir:

“ İlke olarak, çocuk yayınlarında boyutların, içerikle uyumlu göstermesi istenilir. Esasen, çocukların sürekli olarak aynı boyutlarda hazırlanmış eserleri okumaktan hoşlanmadıkları bir gerçektir. Çocuklar değişik büyüklükteki kitapları okumaktan zevk duyarlar. Bununla birlikte kitapların hacim bakımından taşınmaya ve kullanmaya elverişli biçimde olmaları gerekir. Belli bir dizide çıkan kitapların aynı boyda ve hacimde olması, evlerinde kişisel kitaplık kurmaya çalışan çocuklar için çok önemlidir. Çocuk kitaplarınının 16/23 cm. büyüklüğünde olması normal sayılır”(Oğuzkan, 2000: 363).

Kitabın büyüklüğü 16/23 olup kitap beklenen niteliklere uygundur.

2.3.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Çocuk kitaplarının hazırlanmasında bazı önemli noktalar gözden uzak tutulmamalıdır. Çocuklara yönelik kitapların öz ve biçim bakımından yaş, cinsiyet, ilgi alanı ve kültür seviyesi dikkate alınarak hazırlanmış olması gerekir. Kapaktan satır aralığına kadar her şey ayrıntılı ve titizlikle düzenlenmelidir. Yine Oğuzkan

tarafından işaret edildiği gibi “Çocuk yayınlarında normal aralıklı veya normalden çok aralıklı satırlarla dizilmiş sayfalar tercih edilmelidir. Çocuk kitaplarında genellikle sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakılması uygun olur”(Oğuzkan, 2000: 364).

Eser on iki yaş ve üstüne hitap etmektedir. Sayfa düzeni normal aralıktır. Fakat sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakılmamıştır. Bu *Mavi Ok* için bir eksiklik olarak düşünülmemelidir. Bu özellik – *sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakılması*- daha çok on iki yaş altı çocuk okurlar için dikkate alınmalıdır.

Harfler on iki punto büyüklüğünde olup beklenen niteliktedir.

2.3.1.3. Resimlendirme

Eserin sadece kapağında resim yer alır. Hitap ettiği yaş seviyesi itibariyle iç bölümlerde resimlere yer verilmemesi olumlu bir özelliktir.

2.3.1.4. Bölümleme

Eser dört ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm kendi içinde on(10), ikinci bölüm kendi içinde dört (4), üçüncü bölüm kendi içinde beş (5) bölüme ve dördüncü bölüm yine kendi içinde sekiz (8) alt bölüme ayrılmıştır.

Yirmi yedi bölümden oluşan eserde bölümler arasında sayfa sayısı bakımından bir dengesizlik dikkati çeker. Bölümleme yapılırken olaylar dikkate alınmıştır. İlk bölüm Türk'ün hastalanması, ikinci bölüm dedesi ile Türk'ün İstanbul'a gitme kararı, üçüncü bölüm Türk ve dedesinin İstanbul'daki hayatı, son bölüm ise İstanbul'dan dönüş ve Türk'ün iyileşmesi etrafında şekillenir.

2.3.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

2.3.2.1. Konu

Çocuk edebiyatı eserlerinde konu çocuğun yaşamını şekillendirmesine yardımcı olabilecek değerleri içermelidir. Dr. A. Ferhan Oğuzkan konu seçiminin önemini öyle dile getirmiştir:

“Çocuk yayınlarında konu seçimi çok önemlidir. Bu seçimde çocuğun evrensel nitelik taşıyan ruhsal özellikleri yanında, onların dünyasına ayrı bir renk ve kişilik kazandıran ulusal kültürel değerlerin, içinde yaşadıkları toplumun

benimsediği ahlak kurallarının, gelenek ve göreneklerinin de göz önünde tutulması gerekir” (Oğuzkan, 2000: 366).

Romanda yazarın seçmiş olduğu konu belirtilen niteliklere uygundur. Şehir hayatını bırakıp köy hayatına alışmaya çalışan bir ailenin yaşamının bir bölümü konu olarak seçilmiştir. Köyde bulunan topraklarına olan sevgileri onları çetin şartları olan bu topraklara bağlamıştır.

2.3.2.2. Ana Fikir

Eserin ana fikri iyi ve güzel değerleri çocuk okurlara kazandırmayı hedef almalıdır. Sözü edilen bu değerleri şöyle belirtmek mümkündür.

“Yazarlar çocuklar için kaleme aldıkları eserlerde genellikle şu temalar üzerinde dururlar: Aile, yurt, ulus, doğa ve yaşama sevgisi; güzelliğe karşı bağlılık ve duygudaşlık(empati); başkalarına karşı saygılı, nazik ve dürüst olmanın erdemi; cesurluğun, kahramanlığın ve özverini değeri, kişisel girişimin önemi, gelenek ve göreneklere karşı bağlılık ve duyarlılık. Bu genel temalara ek olarak yerli eserlerde tarihimizin unutulmaz dönemlerini ve değerlerini tanıtmak, Atatürk Devriminin önemini açıklamak ve bu devrimin genç kuşaklarca yozlaştırılmadan sürdürülmesini sağlamak, demokratik toplum yaşayışı ile ilgili birtakım ana ilkeleri benimsetmek vb. temaların da ele alındığını görmekteyiz” (Oğuzkan, 2000: 365).

Eserin ana fikri zorlukların çalışılarak yenilebileceğidir. Vardar ailesi tüm gücü ile çalışarak topraklarını işler. Bunun dışında geçmişe saygı, vatan sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi, aile sevgisi, eğitimin önemi ve insan sevgisi gibi evrensel değerler de işlenmiştir. Eserin vermek istediği mesajlar bir çocuk kitabı için beklenen niteliklere uygundur.

2.3.2.3. Kompozisyon

Ankara’da yaşayan ziraat müfettişi bir babanın oradan ayrılıp ailesiyle Antalya’ya Çömlekçi Çiftliği’ne yerleşme çabası eserin konusunu teşkil eder. Baba Sait Vardar Ankara’daki işini bırakıp karısı ve dört çocuğuyla birlikte bu topraklara yerleşir. Çocuklarının üçü erkek, Türk adlı çocukları ise kızdır. Sait Bey’in babası Ali Rıza Bey de Antalya’da yaşamaktadır. Şehir hayatını bırakan aile, şehirden bir kilometre uzakta olan bu çorak topraklara tutunabilmek için tüm gücüyle çalışır. [Gerçekte yazarın annesinin Selanik’te bir çiftliği vardır. Adı Çömlekçi Çiftliği olan

bu Çiftliğin ortasından romanda belirtildiği gibi Galik Nehri geçer. Romandaki Türk'ün babaannesi gibi, yazarın anneannesi de bu toprakları Rumeli'nde kalan topraklarına karşılık almıştır. Romandaki bazı kısımların yazarın gerçek hayatı ile paralellik arzettiği görülür (Doğan, 1999: 364).]

Aile reisi Sait Vardar'ın çocuklarının isimleri manalıdır: Mustafa, Kemal, Ata ve Türk. Mustafa hukuk öğrenimi için İstanbul'a gider. Kemal, Yunus gibi şiirler yazar. Ata resim yapar. Türk de hikâye yazmakla meşgul olur.

Şehirde oturan Ali Rıza Bey ara sıra onları ziyarete gelir. Her gelişinde Mustafa'dan gelen mektupları Türk'e ulaştırır. Böylelikle gidişine çok üzüldüğü ağasının ne durumda olduğunu öğrenir, Türk. Mustafa'nın arkadaşı Faruk kendi ailesinin bir trikotaj atölyesi olduğunu ve burada çalışabileceğini söylemiştir. Böylelikle kendine hem iş hem de kalacak sıcak bir yuva bulmuştur. Faruk'un annesi Naciye Hanım Mustafa'yı kendi evlatları gibi gördüğü için yanlarında kalmasını istemiştir. Mustafa da buna memnun olmuştur. Ailesine bu makine ile ördüğü çeşitli hediyeler de gönderir. Mustafa'nın rahat olması bütün aileyi mutlu eder. Tek sıkıntıları onu özlemeleridir.

Günler birbirini kovalar. Aile yavaş yavaş köy hayatına alışır. Öncelikle bahçelerinin içine bir ev yaparlar. Daha sonra bu bahçeyi taşlardan temizleyip fidan ve sebze dikebilmek için düzenlerler. Maddi sıkıntının yanında su sıkıntısı da çekerler. Köy şartları ağır olmasına rağmen hepsi buna çabucak alışır. Şehirdeki alışkanlıklarını unutmaları uzun sürmez. Alışılmışın dışında bir değişme de denilebilir, buna. Çünkü hep köyden kente göç etmenin sıkıntıları işlenir eserlerde, burada ise yazar köye yerleşmenin getirdiği zorlukları dile getirir.

Bir gün Ata ve Türk bahçedeki musluğun yanına konan sabunu çalan ala kargayı öldürmek için bir ok yaparlar. Bu ok ile alakarga vurulur. Onun mavi tüylerini okun ucuna yerleştirirler. Ok, *Mavi Ok*'tur artık. Romana adını veren Mavi Ok Kemal'in şiir kitabı olarak, karganın tüyü olarak ve Türk'ün rüyasında yol gösteren ok olarak verilmiştir.

Türk, dedesi ile gezintiler yapar. Okulda öğrendiklerini bir de dedesinden dinler. Ara sıra Mustafa'ya mektup yazarak olanları anlatır. Türk bir hikâye yazar ve Mustafa'ya gönderir. Bu arada ailenin başına bir felaket gelir. Evin etrafına diktikleri turunç fidanları fırtına ile zedelenmiş, yağmurun çok yağması sebebiyle de

hırpalanmıştır. Bu üzüntüyü ancak Mustafa'nın mektubu giderir. Mektupta Türk'ün yazmış olduğu *'Fırtınada Yalnız Çocuk'* masalı ile *'Kurtların Saygısı'* adlı hikâyesinin bir gazetede yayımlanacağı müjdesi verilir (**Dr. Abide Doğan**'ın yazmış olduğu *Cahit Uçuk Hayatı-Sanatı-Eserleri* kitabında her iki eserin de hikâye olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca Mustafa Vardar'a resim de gönderildiği belirtilmiştir. Romanda resim gönderildiğine dair bir bilgi yer almaz. Ayrıca Türk'ün masalı ve hikâyesi *'Şelale'* gazetesinde, Kemal'in de yazmış olduğu manileri kitap halinde yayımlanır. Oysa **Abide Doğan**, Türk'ün yazmış olduğu eserler için *"Mektupta ağabeyi onun 'Fırtınada Yalnız Çocuk' ile 'Kurtların Saygısı' adlı hikâyelerini arkadaşı Faruk'a okuduğunu, hele büyükannesinin hikâyesi olan 'Kurtların Saygısı'nın daha çok beğenildiğini yazmıştır. Türk'ün yazdıklarını bir dergi yayımlayacak ayrıca ücret de verecektir"* (Doğan, 1999: 300). ifâdesini kullanır. Kemal'in şiirleri *Mavi Ok* adıyla kitap halinde yayımlanır. Ayrıca Türk'ün yazmış olduğu eserlerden *'Fırtınada Yalnız Çocuk'* masal, *'Kurtların Saygısı'* ise hikâyesidir. *"Kurtların Saygısı"* **Cahit Uçuk**'un bir hikâyesidir.

Ailesine bu müjdeyi ulaştırmak için dışarı çıkan Türk, kar yağdığını görür. Zaten yağmurdan hırpalanmış olan fidanları kurtarmak için eline bir sopa alarak fidanlığa koşar. Çok sevdiği köpeği Gobül de yanındadır. Sabaha kadar fidanlıkta kalır. Annesi sabah onu evde bulamayınca aramaya başlar. Fidanlıktan Gobül'ün havlamaları duyulur. Türk yarı uykulu yarı uyanık bir haldedir. Gobül onu yalayarak uyumasına izin vermemiştir. Hemen onu eve getirirler. Çok üşüttüğü için bir hafta şuurunu yerinde olmadan yatar. Şehrin sayılı hekimleri onu tedavi için gelip giderler. Sonunda gözlerini açar. Fakat bir süre sonra yürüyemediğini anlar. Ailesi de kendisi de bu duruma çok üzülür. Dedesi eski bir dostu olan Miralay Müştak Bey'le durumu görüşüp açıklar. Müştak bey oğlu Okan'ın rehabilitasyon uzmanı olduğunu ve işinde çok iyi olduğunu öğrenir. Türk, dedesi ile birlikte İstanbul'a gider.

Orada ağası Mustafa'nın kalmış olduğu pansiyonda kalırlar. Ailesiyle mektuplaşarak onları durumdan haberdar ederler. Türk kırk beş gün süren bir muayeneden geçer. Doktor onun yürüyebileceğini ancak bunun zaman alacağını söylemiştir. Her gün muayeneye gider. Vücudunun tedaviye geç cevap verecek olması onu ümitsizliğe düşürür. Orda kaldığı günlerde yurdumuzun güzelliklerini anlatan bir yurt yarışması için hikâye yazar. Yazdığı hikâye yarışmada birinci

seçilince üç bin lira ödül kazanır. Buna çok sevinir. Trikotaj makinesinde çalışmayı öğrenmiştir. Kazandığı para ile evlerine de bu makineden almak ister ve alır. Yaz geldiği için tedavisine Antalya'da devam eder. Ağası onu her gün denize indirir. Ona sıcak masaj yapar. Türk kendini ona yük gibi hisseder. Hâlâ yürüyemediği için iyice ümitsizleşmiştir. Doktorun kendisine söylediği '*İstersen yürüyebilirsin ama korkmamalısın.*' sözleri aklına gelir. Trikotaj makinesinde, Kemal'in çizmiş olduğu desenleri örerak vakit geçirir. Kemal'in arkadaşının babası bu örgüleri satın alır.

Türk sık sık rüyasında yeşil gölgeli çadır biçimli bir çama bir ok attığını ve okun yerinden su fışkırdığını görür. Rüyasından çok etkilenir. Hatta bir gece Gobül'le konuştuğunu bile görür.

Yaz geldiği için sular çekilmiştir. Aile ciddi bir su sorunu ile karşı karşıyadır. Fidanlar ve sebzeler sulanamaz. Şehirden tankerle getirilen sular yetmez.

Bir gece sabaha karşı Gobül her zaman yaptığı gibi Türk'ün odasına gelir. Türk, onun ıslak olduğunu fark eder. Bu olay birkaç kere tekrarlanınca rüyası ile bu olay arasında bir bağ kurar. Düşüncelerini Ata ile paylaşır. Bir gece Ata, Gobül'ü takip eder ve suyun kaynağına ulaşır. Gobül dönmesine rağmen Ata'nın dönmemiş olması Türk'ü korkutur. Bu korku ile yatağından kalkar ve yürür. Hem kendisi hem de Ata buna çok sevinirler. Türk'ün rüyası gerçek olmuştur. Rüyasında attığı mavi ok onları bu topraklara bağlayacaktır.

Bu durumu önce saklamak isterler ancak dayanamazlar ve ailelerine de söylerler. Herkes çok mutlu olur. Babası ve dedesi vakıfları durumdan haberdar ederler. Suyu bir hortum ile kuyuya kadar getirirler. Artık bu topraklarda yaşabileceklerdir. Bu tüm aileyi çok mutlu eder.

Eser, bir iki eksik dışında çocuk okurların seviyesine uygun bir planla kurgulanmıştır. Çocuğun ilgisini çekebilecek hareketli olaylara yer verilir. Eserin yaşanılan çevrenin sosyal yapısını yansıtmaması olumsuz bir özelliktir. Komşuluk ilişkilerine yer verilmez ve aile dışındaki çocuk kahramanlar yoktur. Çocuk için oyunun önemi düşünülürse edebî eserde buna yer verilmesi gerekmektedir. Fakat eserde arkadaşlıklar ve oyunlar yer almaz. Bunun dışında kahramanların hepsi yine yazarın çizmiş olduğu sınırlar dâhilindedirler. Olumsuz özellik taşımazlar. Ailelerine bağlı kişilerdir.

2.3.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Çocuk edebiyatı eserlerinde kahramanlar gerçekte bağlantısı olan ve çocuğun özdeşim kurabileceği kahramanlar olmalıdır. Bu konuda **Dr. A. Ferhan Oğuzkan** şunları söyler:

“ Masal ve masalımsı eserler dışındaki eserlerin önde gelen kişileri özellikle çocuk okurlar söz konusu olduğu durumlarda, gerçek veya hiç olmazsa gerçeğe yakın olmalıdır. Aksi halde çocuklar okudukları eserlerde başlarından türlü olaylar geçen kişilere inanmakta güçlük çekerler.

Çocuk yayınlarında çok sayıda kahraman yerine az sayıda kahraman bulunması uygun olur. Hele küçük çocuklar için yazılan eserlerde bir iki kahraman yeterlidir”(Oğuzkan, 2000: 368).

Romanın başkahramanı ailenin en küçük çocuğu olan Türk'tür. Anne Seher, baba Sait, dede Ali Rıza Bey ve Türk'ün kardeşleri olan Mustafa, Kemal ve Ata üçüncü dereceden kahramanlardır. Mustafa'nın İstanbul'da kaldığı pansiyondaki Naciye Hanım ve onun oğlu Faruk, Miralay Müştak Bey ve onun oğlu, Doktor Okan, Türk'ün ölmüş olan babaannesi üçüncü dereceden kahramanlardır.

Ailenin en büyük çocuğu olan Mustafa romanda şöyle tanıtılır okura:

“ Annesi oğluna baktı. İçinden ‘Mustafa artık bir delikanlı’ dedi. Boyu ne kadar uzamıştı. İri ela gözlerinde belli belirsiz bir üzüntü gizliydi. Büyük çocuğuydu, onunla analık saadetini tatmıştı. Hala o tat, o sevinç yüreğindeydi. On yedi yaşında, bir seksen iki boylu, atlet yapılı, çıkrık elmacık kemikli, sert köşeli çenesinin ciddi görünüşüne rağmen, gözlerinin kadife bakışlarıyla ne güzel bir çocuktü.” (7).

Mustafa hayali olan Hukuk Fakültesini İstanbul'da okumaktadır. Yaşamının ilerleyen dönemlerinde devlet adamı olmayı istemektedir. Okurken bir arkadaşı sayesinde iş bulur. Arkadaşı Faruk kendi ailesinin bir trikotaj atölyesi olduğunu ve burada çalışabileceğini söylemiştir. Böylelikle kendine hem iş hem de kalacak sıcak bir yuva bulmuştur. Faruk'un annesi Naciye Hanım, Mustafa'yı kendi evlatları gibi gördüğü için yanlarında kalmasını istemiştir. Mustafa da buna memnun olmuştur. Aykırı yönü olmayan bir tiptir.

Evin diğer bireyi olan Kemal romanda şöyle anlatılır:

“ İkinci oğul Kemal on altı yaşındaydı. Ortaokulu pekiyi dereceyle bitirmişti. Seher, ona ‘Yunus Emre’ derdi. Esmer tenli koyu siyah saçlı, yeşil gözlüydü. Boyu

henüz bir altmıştı. Belki Mustafa kadar uzamayacaktı. Toplu vücutlu, yaşından büyük görünmesine sebep, belki çok ağır başlı oluşuydu.” (7).

Romanın bir bölümünde Kemal on beş yaşında olduğunu söylerken bir bölümünde on altı yaşında olduğunu belirtilir.

Kemal şiirler yazmaktadır. Eserin ilerleyen bölümlerinde ‘*Mavi Ok*’ adlı bir şiir kitabı yayımlanır.

Romanda yazmış olduğu şiirlerden örnekler yer alır:

“ *Deniz mi gök, gök mü deniz?*

Her yan, her şey senden iz.

Sorarım hey Allah’ım:

Biz gerçeklerde neyiz?

Gerçekte bizler yokuz.

Senden gayriye tokuz.

Gök kubbeye saptanan,

Sayısız mavi okuz...”(35).

Yazar Yunus Emre’yi çok sevmektedir 1974 yılında ‘*Benden Selam Yunus’a*’ adlı eseri yayımlanır ve bu eser onun bu sevgisinin bir göstergesidir. Romanda da Kemal, Yunus Emre olarak adlandırılır.

Ailenin üçüncü çocuğu Ata on üç yaşındadır. Elli iki kilodur. Ortaokulun üçüncü sınıfına gitmektedir. O da Kemal ve Mustafa gibi çok başarılıdır. Ata resim çizmeyi sevmektedir. Ressam olmayı düşler.

Alenin en küçük çocuğu Türk Vardar on iki yaşındadır. Türk, romanın başkahramanıdır. Bir elli beş boyunda bir kız çocuğudur. Ailedeki herkes Türk’ü çok sevmektedir. Ailenin neşe kaynağıdır. Okulunda başarılıdır. Annesine birçok işinde yardımcı olur. Hayvanları çok sevmektedir. Tarihe ilgisi vardır. Dedesinden sık sık tarih ile ilgili hikâyeler dinler. Özellikle Türklerin Orta Asya’dan göçme sebepleri üzerine anlatılanlardan hoşlanır. Hastalığı esnasında Mustafa’dan trikotaj makinesinde çalışmayı öğrenir. Çok güzel hikâyeler yazar. ‘*Şelale*’ gazetesinde ‘*Kurtların Saygısı*’ hikâyesi ve ‘*Fırtınada Yalnız Çocuk*’ masalı yayımlanır. Gazete sahibi onun gazeteye sürekli olarak yazmasını istemektedir. Ayrıca bunun için kendisine ücret de verilir.

Türk, yurt anlatan hikâye yarışmasına katılır ve birinci olur ve üç bin lira kazanır. Yazmış oluğu hikâyenin tamamı eserde yer alır. Bu para ile annesine bir trikotaj makinesi alır. Eserde olayların merkezinde Türk vardır. Diğer kahramanlardan ziyade o ön plana çıkarılmıştır. İdealize edilmiş bir kahramandır. Yazdığı ödül alan yurt hikâyesi eserde verilir. Bu hikâyenin on iki yaşında bir kız çocuğu tarafından yazılmış olması inandırıcılığı zorlamaktadır. Türk yetişkin bir insanın zekâsını ve hassasiyetini taşır. Bütün bu özellikler bir çocuk kahramanın kimliğine sıkıştırılmayacak kadar gerçeğin sınırlarını zorlar.

Romanda bir diğer kahraman Türk'ün dedesi Ali Rıza Bey'dir. Romanda şöyle tasvir edilir:

“ Dedesi oğlunun üç oğlandan sonra gelen kızına hayrandı. Zaten Türk de büyükbabasını çok ama pek çok seviyordu. Onun yetmiş sekiz sene yaşamış olmasına rağmen, böyle sağlam kalışına, hiç öksürmeyişine, sesinin kahramanlık hikâyeleri anlatırken aldığı iç ürperten kudretine, gözlerindeki mavi rengin tatlılığına bayılıyordu. Sonra boyu ne kadar uzundu. Yüzü yanık, saçları ‘keten helvası saçlı dedeciğim’ dedirtecek kadar beyazdı, ama gençti işte.” (6).

“ Sorgu dolu yaşlı gözleri ile dedesine bakıyordu. Bu güzel ipek dalgalı beyaz saçlar, eskiden kumralmış. Gözleri deniz rengi gri maviydi. Hâlâ o kadar güzledi ki bu gözler. Yüzü tunç gibiydi. Uzun boylu yetmiş sekiz yaşında bir gençti. Sonra babaannesi, o da çok güzel ve çok akıllıydı. İki sevdiği insan demek bu kadar sene bir hiç yüzünden birbirlerinden ayrı yaşamışlardı. Sonra belki de birbirleri için yan yana, bir daha görüşmemek üzere ayrılmışlardı.”(48).

Metinde Türk'ün dedesi ona tarihten söz ederken Atatürk'ten de bahseder. Onun vatani saran düşmanlardan kurtulmak için nasıl yanıp tutuştuğunu söyler. Ali Rıza Bey, Atatürk'ün mektep arkadaşı olduğunu da belirtir.

Memleketin adının Anadolu olması eserde babaannesi tarafından Türk'e şöyle anlatılır:

“Babaannesi ‘ Anadolu... Düşündün mü Türk'üm niçin Anadolu? Çünkü gerçekten bu topraklarda hep analar kalıyordu, babalar Rumeli'yi, dağılmış vatani saran düşmanlardan temizlemek için hep askerdi; onun için Anadolu yavrum.’”(49).

Romanda anne Seher Vardar ve baba Sait Vardar çok belirgin bir biçimde yer almazlar. Her ikisi de birbirini çok sevmektedir. Ankara'dan çıkıp geldikleri bu yerde

hayata yeniden tutunabilmek için bütün güçleri ile çalışmaktadırlar. Alışkanlıklarından vazgeçtikleri gibi bu çorak topraklardaki zorlu hayata göğüs germe çabası içindedirler. Çocuklarını okutmak isteyen anne baba eğitime çok önem vermektedir. Seher Hanım'ın ilgi duyup yapamadığı mesleklere şimdi çocukları ilgi duymaktadır. Seher Hanım bundan dolayı çok mutludur.

Romanda hayvan kahramanlara da yer verilir. Gobül (köpek), Alageyik (inek) ve onun yavrusu Ceylan kız (buzağı) bu hayvan kahramanlardandır. Eserde hayvan sevgisi de işlenir.

Eserde kahramanların diğer insanlarla ilişkileri üzerinde durulmamıştır. Kahramanlar, yaşadıkları yerde dertleri ile baş başa bırakılmış kişilerdir. Kendi sorunlarını kendileri çözerler. Bazen de şans onlara yardım eder. Dede onlara maddi destekte bulunur. Naciye Hanım ve oğlu Faruk romanda tesadüflere yer verildiğinin bir göstergesidir.

2.3.2.5. Yer ve Zaman

Mavi Ok romanında Antalya ile İstanbul mekân olarak yer alır. Antalya, Türk'ün yarışmada ödül kazanan yazısında bir resim gibi canlandırılmıştır. İstanbul hakkında ayrıntı yer almaz.

Eserde olayların yaşandığı dar mekânlar ise Çömlekçi Çiftliği, Ali Rıza Bey'in evi, Naciye Hanım'ın Pansiyonu, Dr. Okan'ın muayenehanesi olarak gösterilebilir.

Çömlekçi Çiftliği eserde şöyle tanıtılır:

“Belirsiz içini çekti. O ‘Çömlekçi Çiftliği’ karısının derebeyi olan dedelerinden kalmaydı. İçinde köyleri, ormanları, sebze bahçeleri, otlaklarıyla bir koca şehirdi. Çiftliğin ortasından Galik Nehri geçirdi. Sürülerin otladığı yamaçlardan her yağmurla inen bereketli gübrelerin beslediği Vardar Ovası...” (15)

Ali Rıza Vardar'ın evi romanda şöyle tasvir edilmiştir:

“ Evin sokağı dardı. Sol yanda, yüzleri caddeye bakan evlerin bahçe duvarı uzanıyordu. Sağda; renkleri kararmış, boyaları ağarmış, cumba camlarında güneş parlayan küçük evler sıralıydı. Bu evlerin içinde oturanlar bir yandan çok mutlu sayarlardı kendilerini, çünkü karşılarındaki bahçeler yaz kış hep yeşildi. Geniş yelpaze yapraklı muzlar, başlarını duvarların üzerinden sokağa çıkarırlardı.

Hurmalar bahçeliklerin taçlarıydı. Uzayıp göğe doğru yol alırlardı. Mevsimlerinde hevenk hevenk hurma salkımlarını, kurumla yeşilliklerden aşağı salarlardı. Baharın ilk müjdelerini yine o bahçeleri dolduran limon, portakal, mandalina ağaçları verirdi. Baş döndüren bir çiçek kokusudur taşardı.” (13).

Ailenin oturduğu ev de eserde tasvir edilir:

“ Dedemin odası Kök Çınar, bizimki İlk Kuşak. Oğlanları Temeller ve Türk’ün odası da Deste Gül...Orta odamız da aş damı iş damı...”(19).

Aile yaşadıkları eve bu isimleri vererek evin gözlerine daha sevimli görünmesini istemektedir. Eserde bu odalara dair tasvirler de yer verilmiştir. Türk’ün odası ve aş damı şöyle betimlenir:

“ Evi oda oda gezdiler. Türk’ün odası göz dinlendirici bir renkti, limon sarısı. Pencerelerine cam yerine sinek teli geçirilmişti. Bu telli çerçeve istenildiği zaman açılabilirdi. Geceleri ise üstlerine vernik çekilmiş tahta kepenkler örtülüyordu. Öbür odalar da hep bir örnek pencereliydi. Kapılar da kepenklere eş, çam tahtasından yapılmıydı.

Aş evi diye adlandırdıkları mutfak, yedi metre boy ve dört metre eninde geniş ve rahat bir odaydı. İki yan duvarın iki ocağı vardı. Birisi mutfak ocağı öbürü ısınma ocağıydı.” (19).

Eserde iç mekânlar insana güven verir. Dış mekânlar ise çetin bir mücadele ve çalışma ister, insanı barındırmak için. Aile bireyleri adeta savaşır, toprakla ve doğayla.

Romanda kahramanların yaşayış tarzları buldukları yere göre değişmiştir. Şehir hayatındaki alışkanlıklarından uzaklaşıp köy hayatına ayak uydurmaya çalışan aile bireyleri kıyafetlerini ve dillerini bile bu yere göre değiştirmişlerdir.

Olaylar bahar başında başlar. Bir yaz boyunca çalışıp çabalayan aile çorak topraklarına fidanlar diker. Olaylar bir yıllık bir zaman dilimini kapsamaktadır. Ailenin en çok sıkıntı yaşadığı mevsim yazdır. Çünkü yaz mevsiminde su sıkıntısı baş gösterir.

Zamanda geri bakış tekniği ile eserde kahramanların çocukluk yılları aktarılır:

“Çocukluk yılları tatlı geçmişti. Anneleri babaları onlardan hiçbir şey esirgememişlerdi. Her şey ölçülü bölüşülürdü kardeşler arasında. Hiçbirisine öbüründen çok sevgi gösterilmemişti. Birbirlerini kıskanmamışlardı. Aralarında çok

yaş farkı olmadığı halde Mustafa'yı sayarlardı. Ailenin ilk evladı o idi. Hepsinin büyüğü idi. Hem onunla övünürlerdi de. Üstün bir zekâsı vardı. Daha şimdiden kendinden küçüklere kanat açmıştı. Sonsuz ansiklopedik bilgisini elinden düşürmediği kitaplara borçluydu.”(39).

Eserde ailenin geçmiş yaşamına dair bilgiler de zamanda geri bakış tekniği ile okura sunulur. Bu hususta, ailece yemek davetlerine katılmaları, tiyatroy ve sinemaya gitmeleri... gibi ayrıntılar aktarılır.

Romanda en önemli zaman dilimi karın yağdığı gündür. Türk, fidanları kardan korumak için sabaha kadar dışarıda kalmıştır ve bu sebeple hastalanır. Bir süre yürüyemez. Diğer önemli zaman suyun bulunduğu andır.

2.3.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Olaylar hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniği ile anlatılmıştır. Eserde mektupla anlatımdan çokça faydalanılır. Bu anlatım tekniğinin kullanılması çocuk okurları mektup yazmaya heveslendirmeye yöneliktir.

Eserde Türk'ün uydurarak söylemiş olduğu masal tekerlemesi çocuk okurların ilgisine yöneliktir. Tekerleme şöyledir:

“ – Buranın adını masal kumsalı koydum!..

Türk sesinde masal söyleyişi tatlılığıyla

- Masal kumsalı!.. Masal kumsalı!..

Hani ya bunun altından salı?

Yakut yemişli, zümrüitten dalı,

Hani kovanlarda sihirli balı?

Masal kumsalı. Masal kumsalı!.. diye bir tekerleme söyleyiverdi.”(37).

Ayrıca çocuğu farklı bir yazı türü olan masalı okumaya heveslendirmesi bakımından da önemlidir.

Romanda olaylar bazen kahraman anlatıcı ve onun bakış açısıyla da aktarılır. Bu bölümlerde de yazarın düşüncelerini hissetmek mümkündür.

2.3.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER

Eserin ilk ve en önemli iletisi çalışma ve mücadelenin önemi ile dayanışmanın ve birlikte hareket etmenin önemidir.

Eserde vatan sevgisi işlenmiştir. Ata vatanı için canını bile seve seve verebileceğini ifade eder.

Eserde savaş konusu işlenir. Barışçı bir millet olmak sadece ulusun ve ülkenin tehlikede olması halinde vatan savunması için savaşmak gerektiği belirtilmiştir. Metinde insan sevgisi şöyle ifade edilmiştir:

“Bulgarların samanlıklara doldurup yaktıkları soyunu sopunu düşündü. Yazın ailesi çiftliklerine giderlerdi. Bütün çiftlik halkı camilerde, samanlıklarda gaz dökülerek yakılmışlardı. Bunları torunlarına anlatamazdı. Onların içinde gizli düşmanlık duygularının filizlenmesini istemezdi. Onlar yeni bir çağın çocuklarıydı. Kendi milletlerin insanlarını da sevmeliydiler.” (49).

Eserde hayatı örnek alınabilecek kişilerden söz edilir. Örneğin Madam Küri hakkında okunulan bir eserde onun hayta karşılaşıp yendiği zorluklar üzerinde durulmuştur.

Eserde ülkemizde bulunan uygarlık kalıntılarını diğer ülkelere tanıtmak gerektiği üzerinde de durulmuştur. Eserde ülkemizde turizmin gelişmesi ile bütün bunların olmasının mümkün olduğu belirtilir.

Eserde yaşam koşullarından ve dünyanın düzeninden de söz edilir. Kümeste besledikleri tavukların kesilmesi Türk’ü üzmektedir. Hayvanları bu kadar seven bir kahramanın sabun çaldığı için bir kargayı öldürmesi ve buna gerekçe olarak da, zarar veren hayvanların öldürülmesi gerektiğini söylemesi hayvan sevgisi ile çelişmektedir.

Eserde Türk, kırk beş günlük bir tedavi görür. Acıların insanı olgunlaştırdığı söylenir. Yaşanan tecrübeler ve acılar insanı ön yargılarından kurtarır. Bu duyuş ve düşünüş hassasiyeti insana hoşgörülü olma özelliği kazandırdığı gibi daha sabırlı olma özelliği de kazandırır.

İnsanın geçmişini bilmesi gerektiği de eserde vurgulanır.

Ata ile Türk, Mustafa’nın gidişine çok üzülürler ancak dertlerini birbirleriyle paylaşıncaya bu dertler azalır. Sorunları paylaşmak gerektiği üzerinde durulur.

Aile bireyleri arasında iş bölümü vardır. Temizlik konusuna özen gösterilir. Aile bireyleri birbirlerine karşı nazik ve kibar davranırlar.

Sanata önem verilmesi gerektiği de vurgulanır. Karacaoğlan, Yunus Emre gibi önemli şairlerin adı verilir. Bunun dışında dünyaca ünlü bir ressam olan Picasso da anılır, eserde.

Sorunların paylaşılması gerektiği ve iletişimin önemi vurgulanır.

2.3.4. DİL VE ANLATIM

2.3.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı

2.3.4.1.1. Atasözleri

Romanda yazar atasözlerine çok fazla yer vermez. Kullandığı atasözleri şunlardır:

Yorgana değil urgana gelsin (132).

Ak akçe kara gün içindir (133.)

İyi olacak hastanın hekim ayağına gelirmiş (161).

Yazarın kullanmış olduğu bu atasözleri birikimin önemini, temkinli davranmak gerektiğini, sağlığın her şeyden mühim olduğunu, umulmadık anlarda sorunlara çözüm bulunabileceğini gösterir.

Çocuk için yazılan sanat eserlerinde dilin zenginliği olan atasözleri de sıkça kullanılmalıdır. Çünkü edebî eser her şeyden önce dili en iyi şekilde kullanmayı çocuklara öğretir. Dili doğru ve güzel kullanmak etkili ve doğru iletişim için gerekli ve önemlidir.

2.3.4.1.2. Deyimler

Eserde kullanılan deyimler şunlardır:

“gözünde büyümek, kök salmak, iç çekmek, sözünü kesmek, kafa tutmak, başı çekmek, göğüs geçirmek, omuz omuza vermek, içi içine sığmamak, göz atmak, dört başı mamur olmak, bir taşla iki kuş vurmak, göz göze bakmak, sözünü kesmek, kırk gün taş bir gün yaş, gözden geçirmek, göğüs germek, elden geçirmek, dert yanmak, taş kesilmek, göz göze gelmek, yoluna ışık tutulmak, dilini yutmak, göğsü kabarmak, göz atmak, boyun eğmek, baş kaldırmak, ateş kesilmek, dile düşmemek, dili tutulmak, gözünde tütmek, baş başa vermek, kulak asmamak, ayak diremek, boyun eğmek, dili damağı kurumak, can kulağıyla dinlemek, yol göstermek, kulak kesilmek, boy atmak”

Yazarın kullanmış olduğu deyimler daha çok zorlu bir yaşam mücadelesi veren bir ailenin yaşadığı topraklara kök salabilmek için verdiği mücadeleyi yansıtır. Bu mücadele sırasında karşılaşılan zorluklar, aile dayanışması, özlem gibi duygular deyimlerle daha etkili bir anlatımla vücut bulurlar.

2.3.4.1.3. İkilemeler

Yazar her romanında olduğu gibi *Mavi Ok*'ta da birçok ikileme kullanmıştır:

“yer yer, boy boy, yan yana, el ele, dövüşe dövüşe, hevenk hevenk, pınar pınar, gül gül, kanat kanat, kurumlu kurumlu, birer birer, alıp alıp, kalıp kalıp, yan yana, topu topu, oda oda, ağır ağır, konuşa konuşa, yeni yeni, akıllı akıllı, umutlu umutlu, kat kat, boydan boya, neler neler, basamak basamak, ateş ateş, kulaç kulaç, birer birer, yavaş yavaş, çabuk çabuk, ağır ağır, sıkı sıkı, hasta hasta, seve seve, renk renk, sık sık, sağa sola, köpüre köpüre, ufak tefek, ara sıra, dolu dolu, iri iri, petek petek, yavaş yavaş, için için diken diken, çakmak çakmak, koşa koşa, usul usul, akıp akıp, mercan mercan, ince ince, kıpır kıpır, döne döne, günden güne, süzgülün süzgülün, kuşak kuşak, yumuşak yumuşak, göz göz, numara numara, yıldız yıldız, sıra sıra, çabuk çabuk, kesik kesik, buğulu buğulu, mercan mercan, fikirden fikire, pırıl pırıl, bağıra bağıra, salına salına, zaman zaman, tatlı tatlı, bölüp bölüp, dertli dertli, düşünce düşünce, bata bata, sessiz sessiz, derinden derine, sıcak sıcak, araştıra araştıra, güzel güzel, elden ele, doya doya, hemen hemen, kıvrıla büküle, sağa sola, döne düzele, kana kana, sitemli sitemli, deli deli, gümüş gümüş, çizgi çizgi, küme küme, çok çok, baş başa, irili ufaklı, çeşit çeşit, bol bol, fısıfısıf, serin serin, köpüre köpüre, damla damla, kova kova, dolana sarıla, dilim dilim, kucak kucak, uzun uzun, çağ çağ, koku koku, süzüle süzüle, ıslıl ıslıl, çelik çelik, sesli sesli, taç taç, çile çile, çevire çevire, ürkek ürkek, neşeli neşeli, kısıf kısıf, inatçı inatçı, kuşku kuşku, kıvılcım kıvılcım, dizi dizi, sıra sıra, çabuk çabuk, dinlene dinlene, korka korka, gizli gizli, evirip çevirip, sesli sesli, sağanak sağanak, bayıl bayıl”

Bu ikilemelere ek olarak yazarın kullanmış olduğu alışılmışın dışında ikilemeler vardır. Bu kullanıma şu örnekleri vermek mümkündür:

“sıcak sıcak kabarmak, vakit vakit ürkmek, omuz omuza yaşam, çelik çelik bakışlar, tutam tutam umut, için için kurulmak, küçük küçük yankılar, atlas atlas

yapraklanakı, köpek köpek kokmak, yol yol parlamak, şaka şaka burunlarını çekerek göz kırpmak, ateş ateş yaşlar, par par çarpmak”

İkilemeler deyimler ve atasözleri gibi anlatımı güçlendirirler. Bunun için özellikle çocuk edebiyatı eserlerinde ikilemelere yer verilmesi önemli ve gereklidir.

2.3.4.2. Anlatım Teknikleri

2.3.4.2.1. Öyküleme Tekniği

Eserde mektupla anlatıma çokça yer verildiği için öyküleyici anlatım daha çok kullanılmıştır. Her ne kadar bu teknik çocuk edebiyatı eserlerinde kullanılması önerilmeyen bir teknik olsa da tahkiye türü eselerde kullanılması kaçınılmazdır. Öyküleyici anlatıma eserden şöyle örnek vermek mümkündür:

“ Karı koca, bir süre ardından baktılar. Sonra da dönüp göz göze geldiler. İkisi de candan yürekte güliyorlardı. Kız evin neşesi, mutluluğuydu. Kara düşüncelerin içine gömülseler bile, küçük evlatları içindeki bulutları dağıtmayı, tasalarını, yürek paslarını silmeyi biliyordu. Türk her duygusunu cömertçe paylaşmayı biliyordu onlarla.”(137).

2.3.4.2.2. Betimleme Tekniği

Eserde bu anlatım tekniğinden de faydalanılmıştır betimleme hayal gücünü artırmak ve somut düşünebilmek için kullanılan bir anlatım tekniğidir. Eseri daha edebî bir atmosfere sürükler. Çocuk edebiyatı eserlerinde uzun ve sıkıcı betimlemelere yer verilmemesi gerekir.

Eserde kişi, hayvan ve mekân betimleri yapılmıştır.

Kişi betimi:

“ Altın saçlı başında renk renk yünlerden, kilim nakışları benzeri örülmüş, kocaman başlıklı bir ponpon vardı. Alnına yaramaz birkaç perçem uzamıştı. Yüzü yazın yanığını, doğada yaşayışın verdiği tazeliğe saklıyordu. Gözleri sevinç ve neşeden ışıltı ışıltı. Ceketinin üstünde omuzladığı ok torbası ve elindeki yayıyla, Ankara’dan gelen Türk’e hiç benzemiyordu. Daha mutlu, daha sağlıklı, daha canlı bir kız olmuştu.”(101).

Hayvan betimi:

“Türk’ün yüzü yeniden sevinçlendi. O sırada aralık kapıdan, ilk önce buzağının başı görüldü. Kocaman parlak bir çift kahverengi gözün ortasında uzun

beyaz bir alaca. Pembe ıslak dudaklar. Bir çift kadife kulak. Sonra babasının kollarında sarkan bacakları, küçük gövdesiyle bütünü göründü.” (171).

Mekân betimi:

“ Mustafa ağam, beni balıkların karşısındaki koltuğa oturttu. Sonra çevreme baktım. Yerler cilalı parke. Sarı vinleks kaplı koltuklar. Büyük istiridye kabuklarından birkaç tabla masalarda. Tertemiz dergiler. Havada ne ilaç kokusu, ne kir kokusu var.”(176).

Eserde kullanılan bu anlatım tekniği ile nesnelere ve doğaya adeta bir tablo gibi canlandırılır.

2.3.4.2.3. Gösterme Tekniği

“Türk dedesinin koluna yapıştı.

-Dede... Dedeciğim ne olur... Bizimle beraber oturun. Odanız hazır.. Daha birkaç saat önce yatağınızı değiştirdik annemle... Biz de siz orada tek başınıza yaşıyorsunuz diye rahat mıyız sanki’...

O bu çağırışı yalvarışı bekliyormuş gibi:

-Hiç fena olmayacak! dedi.

Dede oğluyla erkek torununa döndü:

- Ya sizler. Çöplüğünüzde benim gibi kocamış bir kişi olsun ister misiniz? diye sordu.

Oğlanlar dedelerini yanaklarından öptüler.

-Başımızın tacısın dedeciğim...dedi Ata.

Kemal:

-Bir deneme yapınız dedeciğim... Eğer bizlerden hoşnut kalırsanız! dedi.” (83).

Eserin bu ve buna benzer bazı bölümleri drama için uygundur. İlköğretim okullarında örneğin insan ilişkilerine dair bir metinde böyle bir paragrafa yer verilebilir.

Eserde işlenen diğer eğitim değerlerine dair bölümlerden de böyle alıntılar yapmak mümkündür. Vatan sevgisi, insan sevgisi, hayvan sevgisi gibi değerler buna

örnek gösterilebilir. Gösterme tekniğinin edebî esere kazandırmış olduğu canlılık ve sürükleyicilik '*Mavi Ok*' eserinde de kendini gösterir. Yazarın tercih ettiği bu anlatım tekniği çocuk edebiyatı eserlerinde en çok kullanılması önerilen tekniktir.

2.3.4.2.4. Özgün Söyleyişler

Yazar kendine has ve samimi bir üslupla yazmış olduğu romanında bazı özgün ifadeler de yer verir. 'Sarılışmak' ifadesi günlük dilde bu şekliyle kullanılmayan bir ifadedir. Yazarın kullanmış olduğu diğer özgün söyleyişe şu kelimeler örnek verilebilir:

"sofa (ayvan), kepenk, pırnal, gülabdan, sarma, müslin, kav, peyke, maşrapa, çalpara, seğırtmek, tokuç, muhtemel, mirador, manipülasyon"

Bu özgün ifadelerin bazıları tıbbi terimlerden olup(manipülasyon) bazıları ise köy hayatını yansıtan kullanımları karşılar (sarma, peyke, kepenk, pırnal...).

Eserde *Mavi Ok* bir sembol olarak kullanılmıştır. Ok, ailenin vatan toprağına tutunabilmesi için gösterdikleri çabayı simgelemektedir. Bunun dışında ailenin babası Sait Vardar'ın kullandığı '*şimdilik*' ifadesi de sembolik bir ifade halini alır, eserde. Olaylar ve sıkıntıların geçici olduğu vurgulanır.

2.3.4.2.5. Tekrarlar

Eserde tekrarlara yer verilmiştir. Türk'ün gördüğü rüya birkaç kere yeniden ayrıntılarıyla yazılmıştır. Bu rüya sayesinde ihtiyaç duydukları su kaynağına ulaşırlar. Gobül bu su kaynağında her gece yıkanmaktadır. Türk onun ıslaklığından şüphelenir ve Ata'dan onu takip etmesini ister. Bu takip sonunda su bulunur. Türk bunun '*Ergenekon Masalına*' benzediğini ve Gobül'ün de '*Bozkurt*' gibi yol gösterdiğini söyler. Böylelikle hem okuru böyle bir destanın varlığından haberdar eder hem de merak uyandırdığı için çocukları başka metinleri okumaya yönlendirir.

2.4. YALÇIN KAYALAR

Cahit Uçuk'un *Yalçın Kayalar* romanı 11 Temmuz 1942 yılında Çocuk dergisinde tefrika edilmeye başlanmış, 1972 yılında da Uçuk Yayınları tarafından kitap olarak basılmıştır. İncelenen eser 1942 yılındaki baskı olup doksan beş sayfadır.

2.4.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ

2.4.1.1. Kapak

Cahit Uçuk'un *Yalçın Kayalar* adlı romanı gerek ebatları gerekse kapakta yer alan resimler ve renkler bakımından çocuk edebiyatı eserlerinde olması gereken niteliklere uygundur. Bu nitelikler; kapağın dikkat çekici olması ve kitabın ebatlarının 16/23 oranına uygunluğudur. Kapak kendinden ciltlidir. Cildin üzerinde küçük bir erkek çocuğun resmi yer alır. Kitabın arka yüzünde romanda sözü edilen olayın en önemli kısmı, kahramanların fırtınaya yakalandıkları an, resmedilmiştir.

2.4.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Çocuk kitaplarında normal aralıklı ve ya normalden çok aralıklı satırlarla dizilmiş sayfalar tercih edilmelidir. Sayfa kenarında geniş boşluklar bırakılmalıdır. Sayfalar tek sütun halinde düzenlenmelidir. Eser bu bağlamda belirtilen özelliklere uygun tasarlanmıştır. Eserin bu özellikleri hitap ettiği yaş seviyesini dokuz yaş grubuna kadar indirmeyi mümkün kılar.

Metinde kullanılan harfler birinci, ikinci, üçüncü sınıf öğrencileri için on iki punto büyüklüğünde olmalıdır. Daha büyük öğrenciler için on punto büyüklüğündeki harfler önerilse de on iki punto büyüklüğündeki harflerin kullanılması okuma zevkini artıracaktır.

Eserde sayfa kenarlarındaki boşlukların fazla olması da okuma zevkini artıracaktır. Ayrıca kitap saman kâğıtla basıldığı için gözü yormamakta ve daha çok okuma isteği uyandırmaktadır.

2.4.1.3. Resimlendirme

Çocuk yayınlarında resimlerin sade açık ve anlaşılır olması ve aynı sayfadaki olaylara yani metne uygun olması önerilmektedir. Belirtilen bu husus ikinci kademede eğitim gören çocuklar için geçerlidir. **Cahit Uçuk**'un yazmış olduğu eserlerin on iki yaş ve üstü çocuklar için yazılmış olduğu düşünülürse bu seviyedeki çocukların resimden arındırılmış eserler okuması soyut zekânın gelişimine katkı sağlaması bakımından önem taşır. Buna bağlı olarak eserin sadece kapak bölümünde resim kullanılması on iki yaş ve üstündeki okurlar için olumlu bir özelliktir.

2.4.1.4. Bölümleme

Roman 95 sayfadır. Romanda 5 ana bölüm vardır. Bölümler Romen rakamlarıyla gösterilmiştir. Ayrıca bölümler kendi içinde yıldız simgesi kullanılarak bölünmüştür.

Romanda bölümler arasında bağlantı kişi ve olayın akışı ile sağlanır. Yazar bölümlere başlık koymamış, onları sadece numaralandırmıştır. Olaylar sırasıyla verilmiştir. Eserde ilk bölüm serim, iki, üç ve dördüncü bölümler düğüm son bölüm ise sonuç bölümüdür.

2.4.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

2.4.2.1. Konu

Yalçın Kayalar romanında, kalabalık bir ailenin bireylerinin bir yaz kampında başlarına gelen macera konu olarak seçilmiştir. Mutlu sonla bitirilen bu macerada çocuk psikolojisi ve yetişkinlerin çocuklara karşı sergilemesi gereken tutum üzerinde durulmuştur. Çocuklar, içlerindeki macera yaşama ve kendini ispatlama duygusunun önüne geçemezler. Bu gerçekçi bir tutumdur. Fakat aile büyüklerinin gösterdiği tepki gerçekçilikten uzaktır. Nitekim çocuklara sadece yaptıklarının yanlış olduğu söylenir. Bu tutum onları benzer bir olayı yeniden yaşama isteğine sürükleyebilir.

2.4.2.2. Ana Fikir

Romanda ana fikir insanların yalnız başına, başına buyruk yaşayamayacağı, birbirlerini destekleyerek dayanışma içinde hareket etmeleri gerektiği fikridir. Bu ana fikrin etrafında zamanı iyi değerlendirmenin önemi, kendini çok yönlü geliştirmek gerektiği, her çocukta diğerlerinden farklı bir yeteneğin olduğu ve bunun ortaya çıkarılması gerektiği gibi yan fikirler yer alır. Ayrıca büyükleri dinlemeden hareket etmenin sakıncalı olduğu fikri çocuk okurlara verilmeye çalışılmıştır. Yazarın bu fikri doğrudan aktarmak yerine bir olayın içinde kavratma çabası olumlu bir özelliktir. Nitekim tavsiyelerden ziyade yaşanılarak edinilen tecrübeler insan hayatında daha etkili olur.

2.4.2.3. Kompozisyon

Romanda olaylar klasik bir kurgu ile sıralanmıştır. Birbirini takip eden basit

olaylardan oluşan romanda olaylar şöyle gelişir:

Roman Uçkan ailesine dâhil olan kişilerin tanıtılmasıyla başlar. Bu bölüm eserin serim bölümüdür. Ailenin en küçük oğlu Mühendis Yılmaz ve karısı Kiki yeğenleriyle birlikte Altınbahçe'ye kamp kurarlar. Beşi erkek beşi kız olan çocuklar, o yaz, güzel bir tatil yapacakları için çok sevinçlidirler. Herkes bir araya gelir hazırlıklar tamamlanır. Akşam yemeğinde tüm aile bir araya gelerek kampın açılışını yaparlar. Çocuklar kendi aralarında aile büyüklerinden habersiz bir plan yaparak Yılmaz dayılarının kotrasıyla Lağra plajına gitmeyi düşünürler. Bu fikirden biraz rahatsız olsalar da ertesi gün planı uygularlar. Bütün gün eğlenirler. Fakat akşama doğru aniden kopan bir fırtına planlarını bozar. Fırtına çocukları karşı sahile, yalçın kayaların eteklerine sürükler. Hepsi bayılır, uyandıklarında kendilerini sahile sürüklenmiş bulurlar. Hepsi çok korkarlar. Habersiz iş yaptıkları için pişman olurlar. Kotraları denizin ortasına sürüklenir. Kurtuluşu yalçın kayalara tırmanmakta bulurlar. Sığınacak bir yer bulup geceyi geçirirler. Ailelerini merakta bıraktıkları için hepsi çok üzgündür. Ailelerine haber ulaştırmanın çaresini düşünürler. İçlerinden biri yalçın kayalarda bir çıkış yolu bulur. Bu bölümden itibaren düğümler çözülmeye başlar. Çocuklar yolda rastladıkları bir postacıyla ailelerine yaşadıklarına dair yazılı haber gönderirler. Biraz olsun içleri rahatlar. Daha sonra Çam ile Dağdan'ın ailesinin yaşadığı Zorbahan Dağı'ndaki çiftliğe giderler. Çam ile Dağdan'ın anne ve babası çocukları karşılarında görünce hem şaşırır hem de sevinirler. Çocuklar dinlenir ve yemek yerler. Ertesi gün çiftliğin kamyoneti onları Altınbahçe'ye bırakır. Çocuklar kendilerini nasıl affettireceklerini düşünme telaşıyla Altınbahçe'ye ulaşırlar. Aile bireyleri çocuklara kızmaz fakat büyükbabaları onlara bir daha bu şekilde davranmamalarını öğütler. Onlar için yaşadıkları zaten büyük bir cezadır.

Eserin planında olaylar birbirini takip edecek şekilde sıralanmıştır. Eserde sadece bir olay yer alır. Eser, karmaşık bir yapıya sahip değildir. Bu özellik çocuk edebiyatı eserlerinde olması istenen bir özelliktir.

Eserde olayın kahramanlarının çocuk olması, çocukların başlarından geçen olay ve yaşadıkları macera çocuk okurların ilgisini çekebilecek niteliktedir. Zaten bu gizli gezi fikrini öne süren Ayşe, okuduğu kitaplardan etkilenmiştir. Eserde bu bölüm şu şekilde verilir:

"-Bu sene Robenson'u, Kristol Kolomb'u, Jandark'ı okudum. Bunların üçüne

de çok imrendim. Onlar gibi olmak istiyorum. " (20).

Eserin bu bölümünde yazarların isminin verilmesi çocuk okurlarda okuma merakı uyandıracak ve onları okumaya sevk edecek iletiler içermektedir. Romandaki çocukların bu geziye gitmek istemelerinin bir başka sebebi de kendilerini büyüklerine ispatlayabilmektir. Bu fikir olumlu olduğu kadar ve olumsuz sonuçlar da doğurabilecek bir durumdur.

2.4.2.4. Yer ve Zaman

Romanda olay Antalya çevresinde geçmektedir. Dar mekân ise Altınbahçe'dir. **Dr. Abide Doğan** bu bahçe ile ilgili olarak şunları söyler:

" Yazar bu bahçeyi çok sever. Zira çocukluğunda anneannesinin de buna benzer bir bahçesi vardır"(Doğan, 1999: 306).

Olay Altınbahçe'ye kamp kurma fikri ile başlar ve gelişir. Ancak eserde asıl olayın yaşandığı yer Lağra Plajı, deniz ve yalçın kayalıklardır. Çocukların yalçın kayaları aşarak yollarını bulmaları onların karşılaştıkları güçlüklerle baş etmelerini simgelemektedir. Bu gizli geziye çıkarken zorlukların üstesinden gelebileceklerini büyüklerine kanıtlamak istemişler ve olayın sonunda bunu başarmışlardır.

Eserdeki bir diğer mekân Zorbahan dağındaki çiftlik evidir. Yazar burayı anlatırken köy ve kent kültürünün bir sentezi olduğunu vurgular. Mekânla kahramanların yetiştikleri kültür arasında sıkı bir bağ söz konusudur. Eserde çiftlik evi şöyle tasvir edilir:

"Çocuklar, küçük eve girince, orada geçmiş günleri yaşadılar. Önü ayvanlı iç içe iki oda olan bu ev, eski halinde bırakılmıştı. Ocak başında tencereler, postlar, duvarda silahlar ve duvardaki geyik boynuzlarına asılı Recep'in sazı." (90).

Eserde iç mekân tasvirlerine de yer verilmiştir.

"-Geceye buralıyız! ...

Diyen Zümriüt, salondan yatakhaneye giden tel kapıdan geçti. Tel duvar bir boy perde ile salondan ayrılmıştı. Tam karşıya gelen kısım boydan boya, önü perde ile kapatılmış elbise dolabıydı. İki yanda tel duvara yapışık yatak bölmelerinin içine bakan kısımları volanlı basma perdelerle örtülmüştü. Orta yerdeki iki yüzü aynalı uzun bir tuvalet masasının üstünde taraklar, kolonya şişeleri, saç fırçaları gibi şeyler sıralanmıştı." (15).

"Kotrannın arka kısmında küçük bir güverte, orada açılır kapanır bir masa, yine öyle iki koltuk vardı. Orta kısımdaki çift kapılı kamara çocukların hepsini alacak büyüklükte, yuvarlak pirinç kenarlı dört penceresi ile sevimli bir adacıktı." (31)

Eserde iç mekânlardan ziyade dış mekânlar ön plandadır. Mevsimin yaz mevsimi olması bunda etkilidir. Çocuklar yaz tatillerini yaşamaktadırlar. **Dr. Abide Doğan** romanda belirgin bir zamanın olmadığını belirtse de olayların yaz tatilinde yaşandığı eserin serim bölümünde belirtilmiştir.

"Okullar tatil olunca Mühendis Yılmaz yeğenlerini toplayarak:

—Çocuklar! Dedi. Yazın şehir sıcak oluyor. Buna karşılık Altınbahçe'nin serinliğine diyecek yok. Orada bir kamp yapalım. " (5).

Romanda en önemli zaman çocukların fırtınaya yakalandıkları zamandır. Romanda olaylar birkaç gün içinde yaşanır ve sonlanır. Kısa bir zaman dilimi içine ciddi ve tehlikeli bir yaşam tecrübesi sığdırılmıştır.

Eserde seçilen mekânlar tabiatın kucağındadır ve konu ile iç içedir. Olayın kısa zamanlı olması olumlu bir özelliktir.

2.4.2.5. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Eserde olay kapsamlı olmamasına rağmen kahraman sayısı oldukça fazladır. Eserin serim bölümünde kahramanlar şöyle verilmektedir:

"Uçkan ailesinin, üç kız, üç erkek olmak üzere altı torunu vardı. Bunlardan Osman'la Ayşe büyük kızlarının, Gündüz'le Zümrüt ikinci kızlarının, Oktar'la Mine üçüncü çocukları doktor Aydın'ın kızıyla oğullarıydı. Dördüncü çocukları Mühendis Yılmaz henüz yeni evliydi. Aileye onlardan bir ilave olmamıştı.

Sonra bir de Uçkan ailesinin manevi kızlarından bir torunları onun da Totoş ve Başak adlı bir oğlu bir kızı; Gündüz'le Zümrüt'ün Kolej arkadaşları olan Dağdan'la Çam bu küçükler grubunu tamamlıyordu."(5).

Eserde bunların dışında Çam ile Dağdan'ın anne ve babaları-Figen'le Recep-Yılmaz ve eşi Kiki de kahramanlar arasında yer almaktadır.

Eserde kahramanların fiziksel özellikleri ve kişilikleri tasvir edilmiştir. Bu kişiler arasında en çok ön planda olan Ayşe'dir. Gizli plan onun fikridir ve bundan en çok rahatsızlık duyan da yine odur. Diğer çocuklar ve Yılmaz'la eşi Kiki ikinci

dereceden kahramanlardır. Figen, Recep ve Uçkan dede ile büyükanne üçüncü dereceden kahramanlar olarak nitelendirilebilir. **Cahit Uçuk**'un hemen her romanında hayvan kahramanlar yer almasına rağmen bu romanda yoktur.

Eserde Osman ve Ayşe kardeşlerdir. Anneleri roman yazarıdır. Osman 14 yaşındadır.

Grubun en büyüğüdür. Sporcu yönü ön plandadır. Şiir ve piyes de yazar. Ayşe 8 yaşındadır. Şiire ilgi duymaktadır. Eserde bir şiirine yer verilmiştir. Şiir şöyledir:

" AKŞAM

Deniz durgun göl gibi

Görünüyor hep dibi

Mor dağların gölgesi

Hafif hafif su sesi

Kıyılara vuruyor

Ondan neler soruyor?

Akşam çöktü denize

Dağlar büründü sise

Ay doğuyor karşıdan

O sivri uçlu dağdan

Parladı şimdi deniz

Gece sakın ve sessiz

Düşünürüm hep bunu

İşte gündüzün sonu." (45).

Oktar'la Mine kardeşlerdir. Doktor Aydın'ın çocuklarıdır ikisi de. Oktar iyi bir atlettir.

Mine ise Olgunlaşma Kız Enstitüsünde okumaktadır. Çiçek öğretmeni olacaktır. Arkadaşı Oya da çiçek öğretmeni olacaktır. Gündüz ile Zümrüt kardeşlerdir. Ailenin ikinci kızının çocuklarıdır. Gündüz iyi bir yüzücüdür. Zümrüt ise grubun en ağırbaşlı kızıdır. Ayrıca Zümrüt teniste ustadır. Totoşla Başak eserde yer alan diğer çocuklardır. Totoş kız Başak ise erkektir. Totoş 7, Başak ise 6 yaşındadır. Gruptaki çocukların arkadaşları olan Dağdan ile Çam da kardeşlerdir. Çam teniste Dağdan ise dağ sporlarında ustadır. Yalçın kayalıklardan çocukları

Dağdan kurtarır. Çam ile Dağdan'ın ailesi Zorbahan dağındaki bir çiftlikte yaşamaktadırlar. Çocukların adları ile yaşanan yer arasında bağlantı kurmak mümkündür. Ailelerinin hayat hikâyesine de eserde kısaca yer verilir. Anneleri şehirde yaşamış babaları ise köyde büyümüşür. Yaşadıkları ev bu iki farklı coğrafyanın özelliklerini de barındırır.

Eserde bazı kahramanlara dair verilen özellikler şunlardır.

Osman

"Zeki bakışlı iri mavi gözleri, dalgalı kumral saçları, atlet vücudu ve birdenbire uzayan boyuyla on dört yaşma değin olduğundan daha büyük gösteren Osman, bir genç delikanlı halini almıştı." (6).

Totoş ve Kiki

"Kaşları alınına doğru kalkık, uzun kirpiklerinin sakladığı iri mavi gözleri, tatlı buğday renkli yüzündeki küçücük burnunu saran iri çilleriyle, grubun en güzel kızı Totoş, ağır ve ciddi bir sesle:

—Tabi imrenirsiniz! Dedi. İstanbul'daki koleji birincilikle bitirerek Amerika'ya gitmiş, orada yüksek mimar okulunu bitirmiş. Şimdi de 'Erenkuş' burnuna büyük bir gazino ve otel binası yapıyor. Bir sürü erkek mimar içinde onun projesi kazandı." (8).

Zümrüt

"Zümrüt, kamptan içeri girdi. Altın saçlarını tepesine toplayarak bir kordelayla bağlamış, sırtına dümdüz, geniş cepli bir entari, ayağına beyaz sandallar giymişti.

O, yeşil gözlerinde zekânın ve akım ışığı parlayan, geniş omuzlu düzgün vücudunda jimnastik ve sporun güzelliğini taşıyan bunlarla olgun ruhunu kaynaştıran, grubun en ağırbaşlı kızydı."(14).

Çam

"Çam koyu siyah saçlı, elaya bakan solgun yeşil gözleri rüya dolu bir kızdı." (15).

Mine

"Mine Oya gibi güzel hülyalı, mavi gözlü sarı saçlı bir kızdı. Olgunlaşma Kız Enstitüsünde okuyordu. Çiçek öğretmeni olacaktı. " (16).

Eserde yer alan kahramanlar, ekonomik açıdan belli bir zenginliğe sahiptirler.

Zamanı değerlendirme anlayışları, çocukların kolejde okumaları, aile büyüklerinin mühendis, doktor vs. olması gibi özellikler bunu kanıtlamaktadır. **Cahit Uçuk**'un bu romana kadar değerlendirdiğimiz eserlerinde hâkim olan kadercilik anlayışı bu eserde kendini fazla hissettirmez. Ancak önceki romanlarda görülen esirgeyici tutumu bu romanda da görmek mümkündür. Yazar çocuk kahramanları kaderleriyle yüzleştirme cesaretini göstermiş olsa da yine olaylara müdahale etmiştir. Olayın hiç sorunsuz mutlu sonla bitmesi bunu göstermektedir.

Eserde yer alan çocuk kahramanlar, idealleri olan kimselerdir. Yazar çocukların gelecekte sahip olmak istedikleri mesleği seçerken ilgi ve yeteneklerine göre hareket etmeleri gerektiği mesajını vermektedir. Örneğin Oktar ziraat mühendisi olmak ister ve bunun gerekçesini bu işten zevk alacağını düşünmek olarak açıklar.

Eserde “Dağ başını duman almış” marşı ile **Selim Sırrı Tarcan** da anılmıştır. Çocuklar bu marşı seslendirirken, bunu bir yurt ve gençlik şarkısı yapan Ulu Önder Atatürk’ü de anarlar.

2.4.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Çocuk edebiyatı eserlerinde ‘ben’ anlatıcı yani birinci kişinin ağzından olayların anlatılmasının önerildiği düşünülürse **Cahit Uçuk**'un her romanında olduğu gibi *Yalçın Kayalar*'da da bunun aksi bir durum olduğunu belirtmek gerekir. Olaylar hâkim bakış açısıyla, yazar anlatıcı tekniğiyle anlatılır. Yazar sade bir üslup kullanır. Çocuk kahramanları her yönüyle tanıtmak istemiştir. Mekân tasvirlerine ve kişi tasvirlerine çokça yer verir. Kişileri ve mekânları olayların akışı içinde tanıtır. Sıfatlardan çokça yararlanır. Çocukların yaşadıkları tedirginliği okura tam olarak yansıtmaz. Bu nedenle anlatım kısmen de olsa gerçekçilikten uzaktır.

Hâkim bakış açısıyla anlatıma örnek:

"Çam Dağdan'ın yanına sokulmuş yeşil gözlerinde uzaklar gören bir bakış vardı. 'Zorbahan'ı, uzun boylu iri yapılı sevgili babasının yanında ince narin yapılı annesini görüyorgibiydi. Annesinin yüreğini, bir sıkıntı daraltıyor, çamlığın ucundaki boşluktan, aşağılara bir küçük ayna gibi görünen denize bakarak çocuklarını düşünüyordu. (61)

Eserde detaylı açıklamalardan çok diyaloglara yer verilmiştir. Yazardan çok kahramanlar konuşmaktadır. Olayın okurun zihninde canlanabilmesi açısından

konuşmalarla şekillenen gösterme tekniğinin kullanılması olumlu bir özelliktir.

2.4.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER

Romanda olumlu birçok iletiye yer verilmiştir. Bu iletiler kahramanlar aracılığıyla okura sezdirilir. Romandaki ocuklar büyüklerine saygılı, alışkan ve akıllı kimselerdir. Sorumluluklarının bilincindedirler. Eserde temizliğe önem verilmesi gerektiği üzerinde durulur. Eserdeki her kahramanın belirgin bir özelliği vardır. Kimi sporda, kimi edebiyatta; kimi şiirde hüner sahibidir. Ayrıca hepsi gelecekte kendi ilgilerine yönelik bir meslek sahibi olmayı planlamaktadırlar. Birlikte hareket ederek bütün zorlukların üstesinden gelen çocuklar, çocuklukta yetişkinlere kendini ispatlama arzusunun olduğu gerçeğini ortaya koymuşlardır. Romanda Kiki başarısı ve davranışlarıyla çocukların örnek alabileceği bir kahramandır.

Yalçın Kayalar romanının en önemli iletisi büyüklerden habersiz iş yapmanın sakıncalı sonuçlar doğurabileceğidir. "Bu nedenle her zaman dikkatli ve sorumlu davranmak gerekir." mesajı okura verilmektedir.

Romanda hissettirilen olumlu atmosfer çocukları hoşnut edecek niteliktedir. Fakat ocuk okurlar eseri okuyunca büyüklerinden habersiz gizli bir iş yapmanın heyecanını duyacaklarından bu durum istenilmeyen sonuçlara yol açabilir. Yaptıkları yanlışın cezasız kalması da aynı tutumu yeniden sergileme ihtimalini kuvvetlendirmesi bakımından tedirgin edicidir.

2.4.4. DİL VE ANLATIM

2.4.4.1. Romanların Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı

2.4.4.1.1. Atasözleri

Eserde dilin zenginliğini yansıtan ve insanların tecrübelerine dayanarak oluşturulan atasözlerine sadece bir örnek verilmiştir:

"Kalp- kalbe- karşıdır." (9).

Bu atasözü güçlü bir sevgi bağını yansıtmaktadır. Eserde tema olarak sevginin de işlendiği bu atasözünde açıkça ortaya konulur.

2.4.4.1.2. Deyimler

Cahit Uçuk *Yalçın Kayalar* romanında deyimlere fazla yer vermemiştir.

Romanda yer verilen deyimler şunlardır:

"gözden geçirmek, yüreği burkulmak, göz göze gelmek, söz vermek, içi sızlamak..."

Yazarın kullandığı deyimler romanda anlatılan olaya dair kısa özlü söyleyişlerdir. Çocukların yaptıkları işten dolayı üzgün oldukları, bir daha böyle bir şeye kalkışmayacağına dair konuşmaları deyimlerle daha etkili ve edebî bir şekilde anlatılmıştır.

2.4.4.1.3. İkilemeler

Yalçın Kayalar romanında yazarın kullandığı ikilemeleri şöyle sıralamak mümkündür:

"sessiz soluksuz, kızlı erkekli, yavaş yavaş, derme çatma, bol bol, mis mis, sağlı sollu, renk renk, kırmızılı morlu, boydan boya, büyüklü küçüklü, hafif hafif döne döne, kıpır kıpır ..."

Romanda kullanılan ikilemeler kahramanların iç dünyalarını ve duygularını daha etkili bir anlatımla ifade ederler. Yaptıkları eylemlerin niteliği de yine ikilemelerle ifade edilir.

2.4.4.2. Anlatım Teknikleri

2.4.4.2.1. Öyküleme Tekniği

Öyküleyici anlatım olay yazılarında sıkça kullanılan bir anlatım türüdür. Yaşanılan olaylar eserde bu anlatım türü kullanılarak okura aktarılmıştır. Çocuk edebiyatı eserleri için önerilen anlatım türü daha çok diyaloglara dayalı olmalıdır. Eserde öyküleyici anlatıma örnek:

"Ayşe, evden ayrılırken duyduğu büyük üzüntüyü unutmakla beraber, kendini havanın, denizin, güneşin verdiği tatlı bir neşe ye kaptırmıştı. O küçükler arasında en iyi yüzenlerdendi." (35).

Öyküleyici anlatım tekniği yazarın olaya müdahalesini beraberinde getirmiştir. Okurda, olaylar uzak ve geçmiş bir zaman aitmiş hissi uyandırır. Bu anlatım kurgulanan olayı gerçek hayattan uzaklaştırır.

2.4.4.2.2. Betimleme Tekniği

Eserde betimleyici anlatıma çokça yer verilmiştir. Kişiler ve mekânlar bu

anlatım türü ile okura tanıtılmıştır. Eserde betimleyici anlatıma şu örnekleri vermek mümkündür:

" O gece yüksek boylu turunçların altında kurulan 22 kişilik sofrada büyüklü küçüklü Uçkan ailesi ve misafirleri toplanmışlardı. Ağaçların aralarına renkli ampuller yakmışlardı. Gökte onları söniük bırakan kocamalı bir ay vardı." (16).

"Zümriüt, kamptan içeri girdi. Altın saçlarını tepesine toplayarak bir kordelayla bağlamış, sırtına dümdüz, geniş cepli bir entari, ayağına beyaz sandallar giymişti.

O, yeşil gözlerinde zekânın ve aklın ışığı parlayan, geniş omuzlu düzgün vücudunda jimnastik ve sporun güzelliğini taşıyan bunlarla olgun ruhunu kaynaştırıralı, grubun en ağırbaşlı kızydı." (14).

Betimleyici anlatım tekniği ile kişileri ve mekânları okurun gözünde canlandıran yazar okurun hayal gücüne bu anlatım tekniği ile katkıda bulunur.

2.4.4.2.3. Gösterme Tekniği

Eserde kullanılan tekniklerden bir diğeri gösterme tekniğidir. Bu teknik çocuk edebiyatı eserlerinde yer verilmesi istenilen bir anlatım tekniğidir. Esere canlılık ve hareket kazandırılması için bu tekniğin kullanılması daha öncede belirtildiği gibi çocuk edebiyatı uzmanlarınca önerilmektedir. Eserde gösterme tekniğine örnek:

"- Totoş Totoş ! ..

Nerdesin?

-Hey Totoş! ..

-Acaba ne oldu?

-Başına bir kaza gelmiş olmasın?

-Allah korusun! ..

Konuşmalar, bağrışmalar arasında, plaja gidip aramaya karar veriyorlardı ki kamaranın kapısından, iri çillerle örtülü sevimli yüzüyle, Totoş 'un esmer başı uzandı. " (36).

Gösterme tekniği ile olayların anlatımı çocukta olaya dair gerçeklik hissi uyandırmaktadır. Kahramanların, özelliklerini söyledikleri ifadelerden hareketle okur algılayabilmektedir ve kahramanı onun kendi cümlelerinden hareketle

taniyabilmektedir.

2.4.4.2.4. Özgün Söyleyişler

Eserde yazar, birtakım özgün ifadeler yer vermiştir. Bu ifadelerin çocukların kelime, hazinesini zenginleştireceği aşikârdır. Ancak eserin sonunda bilinmeyen kelimelerin yer aldığı bir sözlük bulunması eseri daha anlaşılır kılacaktır. Kullandığı dil itibariyle sade bir üslubu olan yazarın eserde yer verdiği özgün söyleyişlere şu örnekleri vermek mümkündür.

"lakırdı, kontrplak, şilte, şezlong, diüralit, sundurma, kordela, tas, abajur, volan, akordeon, step, arık, kotra, kuruntu, söğüş, panjur ..."

Yazarın kullandığı bu özgün ifadeler eserin yazıldığı döneme dair ipuçları vermesinin yanında çocuğun kelime dağarcığını geliştirecek nitelikte olması bakımından önemlidir. Kelimeler eserin konusu ile bağlantılı olarak seçildiği gibi, yaşam biçimini de yansıtıcı niteliktedir.

2.5. İRAN İKİZLERİ

Cahit Uçuk'un 15 Ağustos 1973 tarihinde tamamladığı bu roman Uçuk Yayınları tarafından 1974'te yayımlanmıştır. Eserin incelenen baskısı da sözü edilen baskıdır.

Kitap 286 sayfadır.

2.5.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ

2.5.1.1. Kapak

Eserin kapağı oldukça sağlamdır. Uzun süre korunup saklanabilir. Ebat bakımından da 16/23 çocuk edebiyatı uzmanlarınca önerilen niteliktedir.

Kapak oldukça sadedir. Üzerinde sadece eserin, yazarın ve yayınevinin adı yer alır. Albenili ve çekici bir kapak olmadığından çocuk okurun ilgisini çekemeyebilir. Ayrıca kitabın saman kâğıtla basılması ve harflerin çok küçük olması okuma isteğini azaltacaktır.

2.5.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Eserde kullanılan harfler on punto büyüklüğündedir ve satır aralığı normalden de azdır. Sayfaların kenarlarında çocuk kitapları için gerekli görülen boşluklar

bırakılmıştır. Ancak yazının küçük olması ve satır aralığının az olması okuma zevkini azaltacaktır.

2.5.1.3. Resimlendirme

Eserde, kapakta ve iç bölümlerde resimlendirme yapılmamıştır.

2.5.1.4. Bölümleme

Roman genel olarak dört bölüme ayrılmıştır. Bu bölümler kendi aralarında yine bölümlere ayrılırlar. Bölüm başlıkları Romen rakamlarıyla gösterilmiştir. Bölümler ve başlıkları şöyledir:

“ *‘Uyanış, Arkadaki Ev, Akşam Yemeği, Uzun Bir Gece, Yeni Bir Sabah, Kütüphanede, Çorbada Tuz, Binâ'nın Dünyası, Geçmek Bilmiyen Günler’ ‘ Sırlı Küçük Kapı, Renkli Kalemler, Ördekler, Dedenin Anıları, Bir Eski Zaman İlacı, Düşün, Bir Dere Kıyısında, Bir Unutulmaz Gece, Beklenmedik Fırtına, Ah Şu Güzel Ördekler, Sevinçlerin En Büyüğü’ ‘ Minâ'nın Mektubu, Işığa Boğulan Ev, Kalem Yerine, Güze Girerken’ ‘Son Çarşamba, Bayram Sabahı, Nevruzla Gelenler, Çiçeklenen Koca Ağaç, Aradaki Günler, Muştuların En Güzeli, Gerçekleşen Umutlar’*”

Eserin giriş gelişme, ve sonuç bölümleri dikkate alınarak bölümleme yapılmıştır. Bölüm başlıkları çocuk okurların ilgisini çekebilecek niteliktedir.

2.5.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

2.5.2.1. Konu

İran'da bir köyde yaşayan bir ailenin yaşamlarının bir bölümü esere konu olarak seçilmiştir. İranlı ikiz kardeşler Bina ve Mina ailesiyle birlikte yaşamın güç koşullarına karşı dayanışma içinde yaşamaktadırlar. Her ne kadar olay İran'da yaşansa de kahramanlar ve hayata bakış açıları her ulustan kişiler için örnek alınabilecek niteliktedir.

2.5.2.2. Ana Fikir

Eserin ana fikri “çalışmanın önemi”dir. Yaşama umutla bakıp çalışmak ve dürüst olmak önemlidir. Dayanışma ve emekle birçok engel aşılabılır.

Eser seçtiği ana fikir ve vermiş olduğu mesaj bakımından çocuk okurların seviyelerine uygundur.

2.5.2.3. Kompozisyon

Eserde klasik bir kurgu vardır. Serim, düğüm ve çözüm bölümleri sırayla oluşturulmuştur.

İran ikizleri romanında olaylar şöyle gelişir:

Her ikisi de on iki yaşında olan Bina ve Mina ikiz kardeştir. Bina bu kardeşlerin erkek olanı, Mina ise kız olanıdır. Babaları hakkaklık yaparak, anneleri ise halı dokuyarak evin geçimini sağlarlar. İkizler son derece huzurlu ve aile bağları güçlü olan bir evde büyürler. Anne ve babalarına her işlerinde yardımcı olurlar. Ailenin babası Ali Siruz görme sorunu yaşadığı için gümüş işlemciliğini bırakmak zorunda kalır. Mina bunu öğrenince çok üzülür. Babası artık bitkilerle ilgilenmektedir. Karısı Hanım Müjgan Siruz kocasına, daha iyi görmesini sağlamak için bazı karışımlar hazırlayıp içirir. Ama bu karışımlar da onun gözlerinin iyileştirmez.

Bina annesi ile birlikte halı dokur. Mina ise gümüş işlemciliği yapmaya çalışır. Mina'nın yetiştirdiği tavuklar vardır. Köyün bakkalı olan Akay Behzat'a yumurta satarak tavuklarına yem alır. Mina babasına gümüş işlemciliğini bırakmaması gerektiğini söyler. Babası ise rahatsızlığından söz eder. Doktora gidecek kadar paraları yoktur. Fakat karısının yapmış olduğu ilaçların zamanla görmesini netleştireceğini söyler. Dediği gibi de olur.

Mina'nın dedesi çiçek yetiştirir. Mina'nın önerisi ile çiçekler Tarım Kredi Kooperatifine satılır. Babası kuluçkalık yumurtalar alır. Bu sayede Mina'nın aile bütçesine katkısı artacaktır. Ördek ve tavuk yumurtaları kuluçkaya yatırılan hindinin altına bırakılır. Bir süre sonra civcivler görünmeye başlar. Bu arada Bina halı işiyle uğraşır. Onun yeteneği annesini çok şaşırtır. Annesi ile birlikte dokudukları halı İran El Sanatları Müzesine gönderilecektir.

Mina, bir gece, rüyasında kendisinin uğurlu olduğunu söylediği kapının zinciriyle konuşur. Zincir ona geçmişi anlatır. Mina bu rüyadan çok etkilenir. Rüyasında Mina babasının odasının kapısı ile de konuşur. Kapı ona, "Değerini bilseydiniz yaşantınız değişirdi" demiştir. Babası bu odada çalışmaya başladığından beri gözleri daha iyi görmeye başlar.

Bina renkli kalemlerle halı desenleri çizer. Köyün kütüphanesindeki öğretmenden İngilizce dersi alacaktır.

Mina'nın işleri yolunda gitmektedir zaman zaman dedesi ve ninesi Hanım Nuşin'in yanına gider. Dedesinden geçmiş ile ilgili anılar dinler. Dedesi ona hikâyeler de anlatır. Çok çalışarak birçok şeyin üstesinden gelebileceğinin farkındadır. Babası ile birlikte gümüş işler. İşleyeceği desenleri rüyasında görür. Evin kapılarını kalaylar. Yumurta satarak kalay malzemesi alır. Onun bu çalışkanlığı ve gayreti aile bireylerini çok mutlu eder. Dedesi köylerinin yakınındaki eski çağlardan kalma bir kent yıkıntısından söz eder. Köylülerin orada kazılar yaptığını söyler. Kendi sokak kapıları ve çocuk odası kapısı da o yıkıntılardan getirilmiştir. Mina bunları öğrenince çok heyecanlanır. Rüyası aklına gelir.

Bina ise bir yandan halı desenleri bir yandan da resimler çizmektedir. Annesiyle birlikte işledikleri halı da bitmiştir. Onu satarak sermaye yapacaklardır. Dedesi on bin tümene halıyı satar. Bu çok iyi bir paradır. Herkes çok sevinir.

Mina babasının oda kapısını temizleyip modelini bir kâğıda çıkarır. Millî müzeye bir mektupla başvurmayı, eğer kapı değerliyse, onu müzeye hediye etmeyi düşünür. Böyle bir konuda ailesine danışmaması düşündürücüdür. Mektubu gönderir.

O yıl üzümleri çoktur. Bunlardan kazandıkları para ile eve elektrik ve su getirirler. Gece gündüz demeden çalışırlar.

Dedeleri nadide bir siyah gül yetiştirir. Uzun süre üzerinde çalıştığı bu gülü yetiştirmek onu çok mutlu eder.

Bir gün aile hep birlikte bir Nevruz Bayramı sabahı bir arada yemek yerken müze görevlileri gelir. Daha önce geleceklerine dair mektup göndermişlerdir. Gelen dört kişi Siruz ailesine konuk olur. İçlerinden biri fotoğrafçıdır. Müzeler genel müdürü mektubu yazanın Mina olduğunu öğrenince çok şaşırır. Gerçekten kapılar dediği gibi değerlidir. Ayrıca gelenler Bina ile annesinin dokudukları halıya, Ali Siruz'un gümüşlerine, dedenin siyah güllerine ve Mina'nın işlediği bakır levhaya çok ilgi gösterirler. Gördükleri karşısında çok etkilenirler. Her şeyin fotoğrafını çekerler. Kapıları para karşılığı almak isterler fakat Mina onları hediye etmek istediğini söyler. Babası kızının kendine yakışır bir şekilde davrandığını söyler. Kapılar götürülür ve müzedeki yerlerini alırlar. Mina'nın mektubu da buraya konulur.

Baba ve dede Siruzlar ailenin yapmış olduğu diğer el işlerini satarak çok para kazanırlar. Çocuklarının tahsil parasının çıkmış olmasına sevinirler. Genel müdür de çocukların eğitimi ile ilgilenir ailenin Tahran'a taşınmasını ister. Çocuklar için on

beş günlük bir gezi düzenler. Bu arada çocuklar okula yazdırılacaktır. Çocuklar kapıda bekleyen otomobile binerek, geziye çıkarlar. Hallerinden çok memnunnardır. Annelerine, babalarına, dedelerine ve ninelerine el sallarlar. Eser burada noktalanır.

Eser, kahramanların özellikleri bakımından gerçek hayatla örtüşmemektedir. **Cahit Uçuk**'un hemen her romanında rastladığımız gibi burada da çocuk kahramanlar idealize edilmiştir. Ve her iki çocuk kahramana da bir sanatçı ilhamı ve özelliği yüklenmiştir. Gündelik yaşamdaki çabaları daha gerçekçidir. Fakat arkadaşları yoktur. Oyun oynamazlar. Sosyal ilişkileri çok sınırlı ve kısıtlıdır. Hep çalışmaya ve başarmaya odaklanırlar. Hayatın yükü erken yaşta sırtlarına verilmiş gibidir. Ailelerine destek olmak istemeleri olumlu bir özelliktir. Fakat bu destek neredeyse Bina'yı baba, Mina'yı da anne yapacak kadar fazladır. Kısaca abartılmıştır.

2.5.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Romanın başkahramanı ikiz kardeşler olan Bina ve Mina'dır. İkizlerin kız olanı Mina'dır. Romanda Bina'dan daha ön plandadır. Her ikisi de on iki yaşında olan bu çocuklar eserde ailelerine yardım etmeleriyle, çalışkanlıklarıyla ve Allah vergisi olan yetenekleri ile ön plana çıkarlar. Köyde yaşamalarına rağmen okumak istemeleri, dil öğrenmek istemeleri önemlidir. Bu konuda onlara çalışmalarına ek olarak şansları da yardım eder. Bina ve Mina yaş itibariyle küçük olmalarına rağmen arkadaşlık ilişkilerinden söz edilmemesi eserin eksik bir yönüdür. Hayatın yükü omuzlarına bırakılmış çocuk kahramanlar romanda birer yetişkin gibi davranmak zorunda bırakılmışlardır. Mina'nın bazı olaylar karşısında- örneğin hindinin gürk oluşunu merak etmesi ve civcivlerinin çıkacağı günü sabırsızlıkla beklemesi gibi- çocukça tavırlar sergilediğini de söylemek mümkündür.

Eserde Mina annesi tarafından şöyle tanıtılır:

“Anne Müjgan içinden ‘Kızım büyüyor! Hem de güzel bir kız olacak.’ Diye düşündü. Beli incelmeğe başlamıştı. Boyu her gün biraz daha uzuyordu sanki. Mat buğday rengi tenli yüzü öylesine tazeydi ki. Pembe dudakları bu yüzde yeni açılan gonca güle benziyordu.” (123).

Romanın ikinci dereceden kahramanları anne Hanım Müjgan Siruz, baba Akay Ali Siruz, dede Akay Hacı Kasım ve nine Hanım Nuşin'dir.

Hanım Müjgan ailesine çok bağlı, çalışkan biridir. Çok güzel halılar dokur. Ailesine elinden gelen desteği veren bir tip olarak çizilmiştir.

Baba, gümüş işlemeciliği yapar. Romanda görme problemi yaşayan bu yüzden kendini bitkilerle avutan bir tip olarak çizilmiştir. Zamanla sağlığı düzelir. Eski işine geri döner Mina da ona yardım eder. Babanın sigara alışkanlığının bulunması da sağlığını olumsuz etkilemektedir. Eserde babaya dair şu cümleler yer alır:

“Siyah saçları, o koyu siyah gözleri, uzun boyu, sağlam yapılı vücuduyla köyün en yakışıklı erkeğiydi Akay Ali Siruz.”(11).

Hanım Nuşin torunlarını çok seven ve çocuklarına sahip çıkan bir ninedir. Dede Akay Hacı Kasım da torunlarına ve ailesine düşkün bir kişidir. Mina ondan hikâyeler ve tarihî bilgiler dinlemeyi çok sever. Dede birçok konuda kendisine danışılmasından memnundur. Evin büyüklerine önemli konularda danışılması gerektiği mesajı dede aracılığı ile verilir.

Eserde babaanne Hanım Nuşin şöyle tasvir edilir:

“ Orta boyluydu. Örtüsünü açık bıraktığı kınalı saçları görünüyordu. Göz bebekleri kocaman kocamandı. Yüzü bir taze kızın pembeliğini yitirmemişti hâlâ. Sirtında belden büzgülü uzun bir basma entari vardı.” (33)

Romandaki üçüncü dereceden kahramanlar bakkal Akay Behzat, kütüphanede görevli öğretmenler ve müze müdürü ile olun arkadaşıdır. Eserde bu kahramanlara dair şu özellikler verilmiştir:

Akay Behzat:

“ Akay Behzat, hafiften göbekli, kırlaşmış saçlı, kara gözlerinde neşeli bir parıltı, yüzünden gülüş eksilmeyen bir kişiydi. Babasının da tanıştıydı.”(21)

Kütüphanede görevli öğretmen hanım şöyle tanıtılır eserde:

“ Öğretmen genç bir üniversite mezunuydu. Bu kütüphaneyi çekip çevirerek, askerlik görevini yapıyordu. Yirmi iki yaşındaki bu genç kızdan neler neler öğrenmemişti Mina. İçinden ona ‘Ayaklı kütüphane’ adını takmıştı. Karşılıksız kalan bir sorgusu yoktu” (88).

Bina'nın dil dersi almak istediği Kütüphanede görevli öğretmen de eserde şöyle betimlenir:

“ Öğretmen, yirmi üç yaşlarında üniversite mezunu genç bir hanımdı. Geniş paçalı şık bir pantolon giymişti. Beline kocaman tokalı bir kemer takmıştı. Üstünde erkeklerin gömleklerinin eşi bir Frenk gömleği vardı. Düz saçları örgüsüz uzundu. Kocaman kara göz bebekli gözleri ışıltı ışıltıydı.” (131).

Eserde üniversite eğitimi görmüş kahramanlara yer verilmesi çocukların model alabileceği kişiler olması bakımından önemlidir. Eserde kahramanlar aracılığıyla aile içi dayanışmanın önemli olduğu mesajı okura verilmiştir. Kahramanlar karakter olmaktan ziyade tip olma özelliği taşırlar. Bir eserin çocuk romanı olması çocuk kahramanların ön planda tutulmasını gerektirse de onların yetişkin gibi davranmalarını gerektirmez. Çocuğun dünyasından olaylara ve kişilere bakılması gerekir. Oysa yazar bir yetişkin ruhu ile çocuk kahramanlarını yönlendirir.

2.5.2.5. Yer ve Zaman

Romanda olay bir köyde yaşanır. Burası kütüphanesi, Tarım Kredi Kooperatifi olan gelişmiş bir yerdir. Olaylar belirli bir tarihsel zamana oturtulmamıştır. Fakat zamanı bildiren ifadeler kullanılmıştır.

Eserde Tehran (Tahran) gelişmiş bir yer olarak verilir. Mina burayı görmeyi çok istemektedir.

Mekânın kişilerin yaşamındaki belirleyiciliği bu eserde de göze çarpmaktadır. İç mekânlar koruyuculuk ve güven duygusu vermesiyle ön plana çıkar. Eserde babanın çalıştırdığı gümüş işleme makinesinin çalışması yaşamın devamlılığını simgelemesi bakımından önemlidir.

Eserde dış mekânlar çok fazla anlatılmaz. Tahran'a dair bilgiler verilir. Burası da çocuklara son derece cazip gelir. Çünkü köy hayatının eğitim açısından kısıtlayıcılığının farkındadırlar.

Eserde zamanda geri bakış tekniği ile anne ve babanın geçmişine dair bilgiler verilir:

“ Anneleri, gözleri, ikizlerin bilmedikleri bir yerleri görünce daldı bazen. Bahçelerinde merdivenle çıkılıp kiraz, erik, elma toplanan çocukluğunun geçtiği baba evini anlatırdı. Birçok erkek, kız kardeşi vardı annelerinin. Evlerinde her zaman bir bayram havası eserdı. Varlıklı bir evdi baba evi. Tarlaları uçtan uca yeşil, kenarları yemiş ağaçlarıyla çevrili toprakları verimliydi. Kocasiyle evlendiklerinde

bir süre o güzel büyük şehirde oturmuşlardı. Sonra kocası onu alıp baba ocağını tüttürmek üzere, kendi köyüne getirmişti. Baba ocağında çalışmalarının daha iyi olacağını umuyordu.”(14)

Eserde zaman kavramı sayısal verilerden ziyade yaşanan olaylarla okura verilir. Aile zor durumdadır. Zaman geçer işler düzelir ve hayaller gerçekleşir. Burada ne kadar zamanın geçtiği değil ailenin bu değişim sürecini nasıl geçirdiği daha ön plandadır. **Cahit Uçuk**'un birçok romanında olayların kötünden iyiye gidişi ve bunu sağlayan etmenler üzerinde durulur. Her eseri mutlu sonla noktalanır. Yaşanan olumsuz olaylar ise kaderin bir gereği olarak ortaya çıkar ve bu aşamada Allah inancı devreye girer. Yani yazar okurlarına çalışırsanız aşamayacağınız engel yoktur mesajının yanında herhangi bir olumsuzlukla karşılaşırsanız bilin ki onda da sizin için bir hayır vardır mesajını verir. Bu anlayış okuru kadercilik anlayışına sürüklemesi bakımından olumsuz, ona elinden gelen her şeyi yaptıktan sonra hayatı olurluna bırakması düşüncesini vermesi bakımından olumludur.

Eserde Cuma gününün önemi üzerinde durulur:

“Cuma gecesi idi. Mübarek uğurlu gece. Müjgan Cuma günü evin yemek işleri dışında ağır işler yapmazdı. Geceleri de çalışmazdı. Güzel yemekler pişirir, temiz sofralar açar, evinin pencere içlerine çiçekli saksılar sıralar. Vazolara çiçek koyardı. Cuma dinlenme, gezme, sevdikleriyle konuşma misafirlik yapılan gündü.”(150).

Cuma gününün İranlılar için kutsal bir gün olduğundan söz edilir.

Eserde en önemli zaman çocukların sanatsal becerilerinin rüya ya da hayal yolu ile ortaya çıktığı zamanlardır. Sanatsal beceriler bir kendinden geçiş anında ilham olarak kahramanları çok iyi eserler vermeye sürükler.

2.5.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Anlatıcı edebî eserde olayları kendi penceresinden izleyen ve değerlendiren kişidir. Bu kişi çocuk edebiyatı eserlerinde çocuk kahraman olmalıdır. Bu çocuk kahraman çocuğun gözüyle dünyanın nasıl görüldüğünü okura gösterebilmelidir. Eserde anlatıcı yazar anlatıcıdır. Hâkim bakış açısı tekniği kullanılır.

Yazarın anlatımında dikkati çeken bir husus da nesnelere için kullandığı tasvir ve tanımlayıcı cümlelerin romanın akışını yavaşlatmasıdır. Bu durum okuma hevesini kıracaktır.

Eserde çocuk okurların dikkatini çekebilecek hikâye ve masallar da anlatılır. Mina'nın okuduğu bir masal şöyledir:

“Bir yoksul kelebek vardı. Bol yaldızlı, güzel ak kanatlarından başka bir başka varlığı yoktu dünya yüzünde. Oysaki evlenecekti. Düğün yapacak para ne gezer kelebekçikte. Dostları ‘Üzülme kelebek kardeş!’ demişlerdi ona. Salyangoz evini vermişti. Ateş böceği ışıklarıyla düğün gecesini gündüze çevirecekti. Karınca düğünün buğdayını, ar balını verecekti. Ağustos böceği saz çalacaktı düğün gecesini. Yoksul güzel kelebek ‘ Oh ne mutluyum demişti onlara. Dostlarımla yardımıyla eski dut ağacının gölgesinde, Cuma gecesini düğünüm kurulacaktır.” (35).

Eserde halıcılık sanatının inceliklerine dair detaylara da yer verilmiştir.:

“ Abacı’dan öğrendiği kök boyaları toplamak için günlerce kır bayır gezmişti. Sarı kökler bulmuştu. Otları, kökleri, soğan kabuklarını, ceviz yapraklarını, cevizlerin yeşil kabuklarını daha neler neler kaynatarak ne renkler çıkarmıştı ortaya. Böylece elde edilen boyalarla boyanan yünler bir daha yüz bin yıl geçse bile renkleri solmazdı. Bu işte kendisiyle boy ölçüşecek kimse yoktu ortalarda. Zaten kimileri yasak olmasına değin hazır boyaları kullanıyorlardı. Ama halıları tezgâhtan indirdiklerinde su değıdirmeye, gün yüzü göstermeye korkarlardı.”(23).

Dedesini Mina’ya ‘Püf Noktası’ hikâyesini de anlatır. Metin içinde böyle kısa metinlere yer verilmesi metnin akıcılığını bozabilir. Ancak çocuk okurlara farklı yazı türlerini de sevdirebilir.

Ayrıca eserde bir de bilmece yer alır:

“Beş paralık nişadır, bütün evi kuşatır.”(90)

Farklı türlerde metinlere yer verilmesi eseri çekici ve renkli kılar.

2.5.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER

Eserin en önemli iletisi çalışmanın ve yardımlaşmanın önemidir.

Anne ve babaya yardım etme, büyüklere karşı saygılı davranma, doğayı sevmeye ve koruma, çalışma, başarıya ulaşmak için azimli olma gibi olumlu davranışlar çocuklara kazandırılmak istenir.

Bunlara ek olarak tarihî değerlere sahip çıkmak gerektiği üzerinde durulur. Bu değer **Cahit Uçuk**'un birçok romanında karşılaşmak mümkündür. *Alın Teri* romanında romanın başkahramanı Mehmet bulduğu kadın heykelini yetkililere bildirir. Sanata önem vermek gerektiği vurgulanır. Aile bireyleri el sanatlarına ilgi duyarlar. Onlara kendi soylarından gelen bilgi ve beceriler, bu el sanatlarında üstün eserler ortaya koyma şansını verir.

Eğitime önem verilir. Temizliğe önem verilir. Dil öğrenmenin önemi üzerinde durulur.

Kadın ya da erkek herkesin her işi yapabileceği üzerinde durulur. Modern bir bakış açısı hâkimdir eserde. Kız ve erkek çocukların artık üniversitelerde bir arada okuyabildiklerinden söz edilir. Artık İran'ın ileri bir ülke olduğu ifade edilir.

“ *Nasil olsa günün birinde bu bezlere sarınmaktan vazgeçeceksiniz... Büyükannem gibi gezmekle, onun kafasını taşımakla bu günün yaşamına uyamazsınız zaten' diye düşünerek gülümsedi küçük kız arkadaşlarına.*” (130).

Roman vermek istediği güzel değerleri işleyiş tarzı bakımından çocuklar için yararlı iletiler sunmaktadır.

Eserde bilgi içeren ifadelere de yer verilir. Yalın ayak toprağa basılmasının sağlığa iyi geldiği belirtilir. Ördeklerin nasıl beslenmesi gerektiği belirtilir. Çay hakkında bilgi verilir. Çeşitli ilaçların yapılışı hakkında da bilgiler yer alır.

Eserde Allah inancı konusu da işlenir:

“ *Elleriyle yüzünü kapattı. Vücudu sarsılıyordu. Fakat bu ağlamak değildi. Karşılıksız sorgularına kim cevap verecekti? Ortalıkta kendisinden, uçsuz bucaksız kırlarda başıboş dolanıp gezen rüzgârdan başka kimseler yoktu. Ellerini yüzünden açtı. Toprakla gök arasında tek başıydı. Başını göğe kaldırdı o yüce maviliklere baktı.*

O zaman birdenbire bütün sorgularının cevabı geldi yüreğine, duyularının derinliklerine.

“*Bu büyük erişilmez gücü sen verdin bana Allah'ım!..*” (172)

Eser vermek istediği iletiler bakımından çocuk edebiyatı eserlerine uygun özellikle taşır.

2.5.4. DİL VE ANLATIM

2.5.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı

2.5.4.1.1. Atasözleri

Romanda yazar anlatım gücünü artıran atasözlerine yer vermiştir. Yazarın kullandığı atasözleri şunlardır:

Sakla samanı, gelir zamanı (77).

Her taş yerinde ağırdır (101).

Kol kırılır yen içinde kalır, baş kırılır takke içinde (178).

Sabırla koruk helva, dut yaprağı atlas olur (223).

Yazarın kullandığı atasözleri yerleşik yaşamın değerini, sabırlı olmanın önemini, tutumlu olmak gerektiğini ve aile içi sorunların aile içinde kalması gerektiğini vurgular.

2.5.4.1.2. Deyimler

Çoğunlukla değişmeceli anlam taşıyan deyimler, soyut zekâsı gelişmekte olan çocuk okurların zekâ gelişimine katkıda bulunmaktadır. Yazarın eserlerde yer verdiği deyimleri şöyle sıralamak mümkündür:

“kulak kabartmak, bağına basmak, göz göze bakmak, gözden geçirmek, boy ölçüşmek, göz açıp yumana dek, bıyıkları terlemek, içini çekmek, kulak kesilmek, dili tutulmak, sözünü balla kesmek, başvurmak, kafa kafaya vermek, yüreğini sızlatmak, burnunda tütme, kuyruk acısı, gönül bağlamak, göz göze gelmek, gözden geçirmek, göz atmak, gözden kaybolmak, göz göze gelmek, gönül almak, burnunda tütme, içi daralmak, içi titremek, dil dökmek, dert yanmak, dikkat kesilmek, akıl erdirememek, ağzından yel alsın, göğsü kabarmak, çiçeği burnunda çamuru karnında, can kulağıyla dinlemek, akıl almaz, kulaklarına küpe etmek”

Yazarın kullanmış olduğu deyimler kimi zaman yapılan işlerin çabukluğunu kimi zaman da yaşanan olaylardan çıkarılan dersleri, sevgiyi, özlemi yansıtır. Eserde deyimlere yer verilmesi çocuğun deyimlerin cümlede nasıl kullanıldığını görmesi bakımından da önemlidir. Kimi zaman sadece anlamı öğrenilen deyimlerin akılda kalıcılığını sağlamak için cümle içinde görmek ve kullanmak gerekir.

2.5.4.1.3. İkilemeler

Eserde kullanılan ikilemelere şu örnekler verilebilir:

“üst üste, yan yana, altın altın, cıvı cıvı, serin serin, sere serpe, için için, renk renk, uçtan uca, seve seve, iri iri, eksik gedik, basıla basıla, küme küme, pırıl pırıl, altın altın, vakit vakit, gün gün, kara kara, biçim biçim, uzun uzun, kuzu kuzu, çabuk çabuk, kocaman kocaman, konuşa konuşa, ayrı ayrı, duvardan duvara, samsa samsa, serin serin, kara kara, mini mini, buğulu buğulu, kurum kurum, koşa koşa, tek tek, yeşil yeşil, ses seda, sıra sıra, çabuk çabuk, mis mis, keyifli keyifli, gamze gamze, hemen hemen, çok çok, canla başla, doya doya, sıkıştırma sıkıştırma, doya doya, burun buruna, pembe pembe, ak ak, alık alık, ağır ağır, yavaş yavaş, ılık ılık, aptal aptal, gürk gürk, uzun uzun, omuz omuza, vura vura, damla damla, habeş habeş, vura vura, korka korka, hızlı hızlı, sevinçli sevinçli, ateş ateş, tatlı tatlı, hayran hayran, yer yer, boydan boya, erkekli kızlı, çeşit çeşit, kesik kesik, irili ufaklı, biçimli biçimli, sırlı sırlı, derinden derine, zincir zincir,ilmek ilmek, kaşık kaşık, pırıl pırıl, gümüş gümüş, boy boy, boncuk boncuk, hamur hamur, filiz filiz, kıpır kıpır, yapış yapış, mutlu mutlu, üzgün üzgün, sallana sallana, başka başka, usul usul, ciddi ciddi, yavaş yavaş, kafes kafes, kaşık kaşık, çalışa çalışa, alev alev, körpe körpe, kiraz kiraz, yamru yumru, muril muril, ışık ışık, deli deli, güzeller güzeli, ince ince, şaşkın şaşkın, sessiz soluksuz, çipil çipil, altın altın, tas tas, ağır ağır, derin derin, tıpış tıpış, gün gün”

Bu ikilemelerin yanında yazar alışılmışın dışında kullanımlara da yer verir:

‘okşar okşar serinletmek, ileri ileri koşmak, kurum kurum salınmak’

Çocuk edebiyatı eserlerinde anlatımı güçlendiren ikilemelere yer verilmesi olumlu bir özelliktir.

Tekrara dayalı kelimelerin çocuk eserlerinde yer alması onda estetik zevkin oluşturulması açısından önemlidir.

2.5.4.2. Anlatım Teknikleri

2.5.4.2.1. Öyküleme Tekniği

Eserde çoğunlukla öyküleme tekniğinden faydalanılmıştır. Bu anlatım tekniği ile geçmişte yaşanan olaylar aktarıldığı gibi yaşanan zamana dair durumlardan da söz edilmiştir. Tüm anlatım yöntemlerinde olduğu gibi bu anlatımda da yazarın çoğunlukla okurun düşüncelerine yön vermek istediğini söylemek mümkündür:

“Düşünürken bir yandan döşekleri topluyordu. Merdane biçimli baş yastıklarını basma örtülerini katladı. Yastıkları odanın sol yanındaki oturma

köşesine duvara sıraladı. Yorganları topladı. Odanın orta yerindeki duvarın gerisinin dolap benzeri boşluğuna döşekleri yığdı. Üstlerine yorganları düzgünce yerleştirdi. Yataklığın örtüsünü örttü. Geceliğini çıkarıp günlük entarisini giydi.” (63).

2.5.4.2.2. Betimleme Tekniği

Betimleme ayrıntıya dikkat etme, çevredeki olayların farkında olma, güzelliklerin değerini bilme gibi özellikleri bakımından edebî eserlerde tercih edilmesi gereken bir anlatım türüdür. Romanda betimleyici anlatımdan faydalanılmıştır:

“Koca ağacın ardında yükselen yuvarlak yüzlü ay, dallardaki yapraklara, bahçedeki çiçeklere yaldızlı ışıklar sürmüştü. Ortalıkta hiç rüzgâr yoktu. Kıpırtısız bir masal gece sarmıştı bahçeyi. Arka bahçeden yayılan ful’lerin kokuları her yanı kaplamıştı. Bir kuş öttü bu derin susmuşluğun içinde.

İki büyükler ağır ağır evlerinin patikasında gözden yittiler.” (97).

Hayvan betimi:

“Sarışın, kocaman kahverengi lekeleri vardı. Gözleri bal rengiydi. Duygulu derin güzel gözlerdi bunlar. Hele ıslakça pembe burnu. Kocaman, pütürlü pembe dili. Güzeller güzeliydi Fıstık.”(79)

2.5.4.2.3. Gösterme Tekniği

Edebî eserde gösterme tekniği esere drama özelliği kazandırdığı için çocukları hem farklı bir tür olan tiyatroya ilgi duymalarını hem de okullarda drama çalışmaları yapmaya heveslendirebilir.

“ ‘Hoş geldin güzel kızım.’

‘Hoş bulduk abacım... Günaydın...’

‘Günaydın yavrum’

‘Dün geceki şölen için teşekkürle geldim abacım...’

...

‘Hay sağ ol kızım. Bak nineni sevindirdin gine. Demek hoşnut kaldın dün geceden?’

‘Hem de nasıl abacım..’

‘Kahvaltı yemedin değil mi?’

'Yemedim abacım.'

'İyi!..Bizimlesin öyleyse.'

'Evet ninecim''(120)

Eserde verilen bu sıcak tablo gösterme tekniği ile sunulmuştur. Aynı bölüm öykülemeyle anlatılsa çocuk okurların daha az dikkatini çekebilir.

2.5.4.2.4. Özgün Söyleyişler

Metinde özellikle köy hayatını yansıtan özgün ifadeler yer verilmiştir. Kullanılan bazı özgün ifadeler ise halıcılık ve gümüş sanatına dair ifadelerdir. Yazar kullandığı bazı ifadelerin anlamlarına da romanın içinde yer vermiştir. Bazı ifadeler dipnot olarak açıklanmış bazıları ise kahramanların diyalogları ile açıklanmıştır. Yazarın kullandığı özgün söyleyişlere şu örnekleri vermek mümkündür:

“hakkâk, kende draht (üstünde gümüş işlenen kütük), keşk (çökelek), hevenk, ayvan, çapıt, argaç, pıçak, fül, meşveret, pilov, çilov, sundurma, sarma, abguş (nohutla yapılmış bir yemek), şilte, değin (kadar), palaz (hindi yavrusu), höcre, zalımlık, çadıra (yazma), mıcır”

Metinde ‘y’ ünsüzünden önce kullanılan ünlü harflerde daralma vardır. *Yaşamıya, görüşliydiler* gibi kelimler buna örnek gösterilebilir. Eserin yeni baskısında bu tarz kullanımların düzeltilmesi gerekir.

Meslek gruplarına dair ifadeler de kullanılmıştır. *Çekiç, mih, kende draht...*

2.6. SUMRU KIZ

Cahit Uçuk'un *Sumru Kız* romanının incelenen baskısı Bilge Kültür Sanat Yayınları tarafından Eylül 2003 yılında yapılmıştır. Roman 218 sayfadır.

2.6.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ

2.6.1.1. Kapak

Çocuk edebiyatı eserlerinde kapak renkli ve sağlam olmalıdır. Çocuk, eseri okurken yıpratma kaygısı taşımamalıdır. Dikişsiz ve ciltsiz kitaplar çabuk dağılır ve yıpranır. Böyle olunca çocukların kitaplara olan ilgisi azalır.

Belirli bir dizide yayımlanan kitapların aynı büyüklük ve kalınlıkta olması evlerinde kendilerine ait kitaplık oluşturmak isteyen çocuklar için önemlidir. Kitapların 16–23 büyüklüğünde olması normaldir. Kapak resimleri canlı ve çekici

'olmalı, kitabın içeriği ile de ilgili olmalıdır.

Cahit Uçuk'un *Sumru Kız* adlı romanı gerek ebatları gerekse kapakta yer alan resimler ve renkler bakımından belirtilen kıstaslara uygunluk göstermektedir. Kapakta ön yüzde romanın başkahramanı olan Sumru resmedilmiştir.

Kapağın arka yüzünde **Cahit Uçuk**'un resmi ve hayatı ile ilgili kısmi bilgi yer almaktadır. İsmi itibariyle erkek olarak düşünülen bu yazarın resminin kapakta verilmesi olumlu bir özelliktir.

2.6.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Çocuk kitaplarında normal aralıklı veya normalden çok aralıklı satırlarla dizilmiş sayfalar tercih edilmelidir. Sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakılmalıdır. Sayfalar tek sütun olarak düzenlenmelidir. Eser bu bağlamda belirtilen niteliklere uygundur.

Metinde kullanılan harflerin birinci, ikinci, üçüncü sınıf öğrencileri için 12 puntodan küçük olmaması gerekir. Diğerleri için 10 punto önerilmektedir. Fakat çocuk okurlar için harflerin 12 punto büyüklüğünde olması okuma zevkini, artıracaktır. Eserde harfler 12 punto büyüklüğündedir.

Eserlerde uzun ve bol tasvirli paragraflara yer verilmemelidir. Çünkü bu, çocuğun okuma hevesini azaltır. Çocuk tasvirden ziyade olaya ilgi duyar. Çocuk için hareketli unsurlar ve eserin sürükleyici olması önemlidir. Çocukta bir edebî zevk oluşturmanın önemli olduğu düşünülürse eserleri edebî anlatımdan tümüyle uzaklaştırmak da doğru değildir. Yazar bunun dengesini kurabilmelidir. Okurun ilgisini canlı tutabilmelidir. *Sumru Kız* romanında sıkıcı ve uzun tasvirlerle yer verilmez. Yazar çocukların ilgisini uyanık tutma bilinci ile hareket etmekte ve bu yönü ile merak unsuruna da yönelmektedir.

2.6.1.3. Resimlendirme

Çocuk yayınlarında resimlerin sade, açık ve yer aldığı sayfadaki olaylara yani metne uygun olması önerilmektedir. Belirtilen bu husus ilköğretim birinci kademe öğrencilerine hitap eden eserler için geçerlidir. **Cahit Uçuk**'un yazmış olduğu eserlerin on iki yaş ve üstü öğrenciler için yazılmış olduğu düşünülürse öğrencilerin bu seviyede resimden arındırılmış eserler okumaları gerekmektedir. *Sumru Kız* romanının sadece kapağında resim yer alır. Eserin içinde resim yer almaz. Yazar

tasvir yoluyla çocuk okurlara kişileri ve mekânları tanıtır. Bunda da oldukça başarılıdır.

2.6.1.4. Bölümleme

Roman 218 sayfadır. Romanda 4 ana bölüm vardır. Bu bölümler kendi içinde ayrıca bölümlendirilmiştir. İlk bölüm kendi arasında dört bölüme, ikinci bölüm beş bölüme, üçüncü bölüm yedi bölüme, dördüncü bölüm beş bölüme ayrılmıştır. Toplam 21 bölümden oluşmaktadır. Romanın ilk üç bölümü giriş, son bölüme kadar gelişme son bölüm ise sonuç bölümüdür.

Romanda bölümler arasında kahramanlar ve olaylar bakımından dengeli bir bağlantı söz konusudur. Yazar bölümleri başlıksız numaralandırmıştır. Olaylar sırasıyla verilmiştir. Gereksiz tasvir ve tahlillere yer verilmemiştir. Basit bir plana göre yazılan eserde bölümlemede giriş, gelişme ve sonuç bölümleri bakımından bir dengesizlik söz konusudur.

2.6.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

2.6.2.1. Konu

Romanda Antalya yöresinin Çağlolu yaylasında oba hayatı yaşayan yörük bir ailenin yaşamından kesitler konuyu teşkil eder. Olaylar bir yörük kızı olan Sumru'nun etrafında şekillenir. Yazar oba hayatının unsurlarını, insan ilişkilerini ve Sumru'nun karşılaştığı güçlükleri işler.

Kendine özgü anlatımıyla çocuk okurları bir oba hayatının içine çeker. Zaten romanın başkahramanı da dokuz yaşında bir çocuk olan Sumru'dur.

Gerek yazarın seçtiği konu gerekse konu çerçevesinde benimsetmeye çalıştığı temel değerler (vatan sevgisi, hayvan sevgisi, aile bağları... vs) vazgeçilmez nitelikte değerlerdir.

2.6.2.2. Ana Fikir

Cahit Uçuk'un, *Sumru Kız* adlı çocuk romanında yaşama sevinci, umut, insan sevgisi, hayvan sevgisi, eğitimin önemi gibi temalar işlenmiştir. Yazar okuyucuya iyiliğin daima kötülüğe galip geleceği, insanın yüreğindeki umudu yitirmemesi gerektiği fikrini, benimsetmeye çalışır. Ayrıca eserde vatan sevgisi, millî ve insanî değerlere sahip çıkılması gerektiği fikri de benimsetilmeye çalışılır.

Yazar Türkiye'nin doğal güzelliklerinin ve Türk gelenek göreneklerinin yabancı turistlere tanıtılması gerektiği düşüncesine de yer verir.

Çocuk edebiyatı eserlerinde istenilen ölçütlere uygun olarak yazılmış olan eser çocuğa farklı dünyaları tanıma fırsatı yaratırken belirli değerleri de benimsetir. Çocuğa seslenen eserde değerler çocuğa hissettirilmeden verilmeye çalışmalıdır. Ancak yazar bu konuda pek başarılı değildir. Yazarın taşıdığı değerleri benimsetme kaygısı çocuk tarafından hissedilebilir.

Eser içeriği, biçimi ve planıyla çocuklarda başka eserleri okuma isteği de uyandıracak niteliktedir. Eserde konu ile tema birbiriyle bağlantılıdır.

2.6.2.3. Kompozisyon

Sumru Kız romanında olaylar birbirini takip eder ve eserin planı çocuğun anlayabileceği nitelikte basit bir planla sunulmuştur. Bölümler arasında bir dengesizlik söz konusudur. İlk üç bölüm giriş son bölüme kadar gelişme son bölüm ise sonuç bölümüdür.

Yazar ilk üç bölümde hem Sumru'yu hem de diğer kahramanları -ailenin yaşam tarzını da izah ederek-verir.

Sumru küçük yaşta annesini kaybetmiş bir yörük kızıdır. Ebesi ve ablası Nazlı'yla aynı oba çadırında yaşamaktadır. Babası annesinin ölümünden sonra başka bir kadınla evlenmiştir. Sumru'nun babası, üvey annesi ve küçük kardeşi Mehmet başka bir çadırda kalmaktadır.

Üvey annesi Sumru'ya çok kötü davranır. Onu döver ve ona oğluna bakma sorumluluğunu verir. Bu yüzden Sumru arkadaşlarıyla istediği gibi oynayamaz. Üvey anne eşi dışındaki herkese kötü davranır. Sumru'nun babası Ahmet Güngel üvey annesinin kışkırtmasıyla Sumru'yu okuldan almıştır. Sumru tüm bunlara rağmen içindeki yaşama sevincini yitirmez. Umutla okula yeniden başlayacağı günleri hayal eder.

Sumru oyun oynamayı çok sever. Arkadaşlarıyla birlikte kuş yakalar. Sumru kuşlara kıyamaz serbest bırakır. Babasının kendisine hediye ettiği bir kuzusu da vardır. Onu kendi yavrusuymuş gibi sever ve besler. Adını Melek koyar. Bu kuzucuk da üvey annenin gazabından nasibini alır. Üvey anne onu kestirir. Aynı konu, yazarın "**Can Bacının Kuzusu**" adlı hikayesinde de vardır. Bu hikaye Resimli ay

dergisinde (no:4, 1936: 22-25) ve “**Bir Işıklı Pencere**” adlı hikaye kitabında da yer almıştır (Doğan, 1999: 364).

Sumru'nun ablası Nazlı, Recep adında bir genci sevmektedir. Bir gün üvey annelerinin annesinin ve kız kardeşi Didem'in köye geleceğini öğrenir. Geliş amaçları Didem'le Recep'i evlendirmektir. Nazlı buna çok üzülür. Durumu Sumru'ya izah eder. Sumru bir yolunu bulacağını söyler.

Bu arada beklenen misafirler gelir. Didem Sumru ile iyi arkadaş olur. Onun da bu evliliğe taraf olmadığını başka bir sevdiği olduğunu öğrenir. Aradığı çözümü bulmuştur. Recep'e olanları anlatır. Böylece olay, üvey anne hariç diğerlerinin istediği gibi sonuçlanır. İntikam almak isteyen üvey anne Sumru'yu çok sevdiği kardeşi Mehmet'ten ayırır. Kuzusunun da kesilmesi yine bu intikamın bir parçasıdır.

Sumru köye gelen turistlere obalarını ve köyü gezdirir. Onlara obalarında sıcak çorba ikram ederler. Köyün güzelliklerini onlara gösterebildiği için mutludur.

Didem, İstanbul'a Naşide teyzesinin yanına gider. Sumru'yla mektuplaşırlar. Nazlı ile Recep nişanlanır. Düğün hazırlıkları Manavgat'taki evlerinde yapılır. Sumru bir mektubunda Didem'i ve Naşide Hanım'ı davet eder. Düğünden önce Manavgat'a gelirler. Naşide hanım çok iyi bir insandır. Sumru ve diğerleri onu çok severler. Naşide Hanım düğün masraflarını üstlenir. Çocuklarla birlikte alışveriş yaparlar. Recep ile Nazlı'ya düğünden sonra ayrıca hediye olarak bir küçük buzdolabı alır. Çift onun bu iyilikleri karşısında hem mahcup olur ve de sevinir. **Cahit Uçuk**'un hemen her romanında rastlayabileceğimiz iyilik meleği bu kez Naşide Hanım kimliğinde karşımıza çıkar.

Recep Sumru'ya bir kuzu alır. Çok sevip kaybettiği kuzusunun yerini alamasa da Sumru bu kuzucuğu da çok sever.

Bir gün ırmak kıyısında çay içerlerken Naşide Hanım yüzmek ister. Sumru onu ırmağın akıntısının çok olduğu konusunda uyarır. Naşide Hanım pek aldırmaz ve akıntıya kapılır. Sumru onu boğulmaktan kurtarır. Herkes bu duruma çok şaşırır. Eserin bu bölümünde inandırıcılık biraz zorlanmıştır.

Naşide Hanım, Sumru'yu çok sever. Hayatını kurtardığı için ona karşı kendisini borçlu hisseder. Onu İstanbul'a götürmek ister. Sumru buna çok sevinir. Hayallerini gerçekleştirip okuyabilecektir. Zaten Sumru, Naşide Hanım'da çok sevdiği ama erken kaybettiğini annesinin sıcaklığını hisseder. Naşide Hanım da onu

kızı gibi sever. Böylece roman iyi ve güzel duygularla sona erer.

2.6.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Romanın başkahramanı Sumru Güngel'dir. Naşide Hanım ve Didem, Sumru'nun ebesi Fatma, kız kardeşi Nazlı romanın ikinci dereceden kahramanlarıdır. Recep, Sumru'nun babası Ahmet, üvey annesi Fadik, üvey kardeşi Mehmet, Didem'in nişanlısı Hasan Kunt ve oyun arkadaşları eserde yer alan dekoratif unsurlardır.

Sumru, romanın başkahramanıdır. Dokuz yaşındadır. Uzun kumral saçlı, bal rengi gözleri olan, yanık tenli bir kızdır. Yaşına göre çok zeki ve olgun davranır. Olaylar onun etrafında şekillenir.

"Sanki dokuz yaşında bir çocuk değil de Sumru, kocaman güçlü bir kadındı yanında oturan. Kumral örgülerinde altın parıltılar, bal rengi kocaman gözlerinde, yanık teninde güneş saklıydı. Güzellikleri yüreğinin iyilik, sevgi, sıcaklık dolu pınarından taşıyordu sanki. Böyle bir kardeşi olduğundan mutluydu. Hem de nasıl... (38).

Annesini kaybetmiştir. Bunun ezikliğini içinde duyar. Özellikle üvey annesinin ona karşı takındığı tavır onu çok üzmektedir. Babasının, ebesinin ve kız kardeşinin sevgisinden güç alır. Üvey annesi yüzünden ikinci sınıfta okuldan alınmıştır. Oysa onun tek arzusu okuyup vatani ve milleti için hayırlı işler yapabilmektir. Bunun hayalini kurar.

Sumru, çocuk oyunlarında liderdir. Kız çocuğu olmasına rağmen bir erkek gibi hareketli ve cesurdur:

"Kendisi pek anlayamazdı nedenini fakat oyunlarda hep elebaşıydı." (13).

Oyun oynamayı çok sever. Arkadaşlarıyla kuş avına gidip kardeşini yalnız bıraktığı için üvey annesinden zorlu bir dayak yer. Çok sevdiği bir kuzusu vardır. Ona analık eder. Hayvanları çok sever. Kuzusunun kesilmesi onun için büyük üzüntü olur. Didem'le Recep'in evlenmesine Sumru'nun engel olduğunu bilen üvey anne bunu intikam amaçlı yapmıştır. Sumru'nun ebesi onu büyüklerin işine karışmaması konusunda uyarır.

Sumru, inançlı biridir. Dileklerinin gerçekleşmesi için Allah'a yalvarır. Kendisini duyan koruyan birinin var olduğu düşüncesi içini rahatlatır:

"Ellerini göğe açtı. Uzun uzun göğün mavi derinliklerinde aranırsa bakındı.

Kimseler görünmüyordu gökyüzünün derinliklerinde. Fakat o biliyordu; o boşluklarda, bilinmez derinliklerde kendisini seven, dinleyen bir 'Yüce' vardı.” (24).

Sumru sorumluluk sahibi ve becerikli biridir. Ebesinden öğrendiklerini hayatında uygular:

"Sabahları döşekleri kaldırıp istifliyor, geceleri seriyordu. Ebesinden öğrenmişti, değme kız onun kadar biçimli döşek serip toplayamazdı.” (53).

Sumru'nun en belirgin özelliği mani yazma yeteneğinin olmasıdır. Etrafındakileri bu yönüyle çok şaşırtır:

" Yeşildi mordu aldı

Kalpler sevince daldı,

İki kızın sevdası

Ne tatlı bir masaldı” (57).

Sumru'nun yazdığı bu mısraların ardında **Cahit Uçuk**'un sesi işitilir denilebilir.

Sumru, olayları düzenlemesi ve yetişkinlerin hayatını yönlendirmesi yönüyle bir çocuktan beklenmeyecek ölçüde abartılarak çizilmiştir. Bu anlamda çocuk okurların kendini özdeşleştiremeyeceği bir kahramandır. Bunun yanında birçok olumlu yönüyle de dikkati çeker. Hayata bakış açısıyla, etrafına neşe saçmasıyla, temizliğe ve düzene özen göstermesiyle... vs. daha birçok yönüyle örnek bir çocuktur. İçinde barındırdığı güzel duygular, vatan sevgisi, ülkesi için çalışma hevesi gibi yönleriyle çocuk okurların örnek alacağı bir kahramandır. Çevresine duyarlı ve hassas bir çocuktur. Naşide Hanım sayesinde hayallerine kavuşur. Önünde gelecek güzel günlerin kapısı açılır.

Romanın iyi-kötü dengesinde önemli rolü olan kahramanı Fatma ana, Sumru'nun ebesidir. Elli beş yaşındadır. Uzun boyludur. Yaşına rağmen güçlü, sağlam yapılı bir kadındır. Her yönüyle tam bir Yörük kadınıdır. Ağırbaşlı ve olgun bir insandır. Tutarlı ve güçlü bir karakteri olan Fatma ana varlığıyla Sumru'ya güven verir. Üvey annesine karşı daima Sumru'yu savunur ve korur. Annelerini kaybetmiş olan bu yetimlere hem analık hem ninelik yapar. Obasına gelen turistlere konukseverliğini gösterir. Onlara çorba ikram eder. Manavgat'taki evlerine konuk gelen Naşide Hanım'ı da aynı konukseverlikle ağırlar.

Sumru'nun babası Ahmet Güngel romanda belirgin bir karakter değildir. Baba

olma sıfatıyla varlığını hissettirir. Karısının sözüyle hareket eder ve Sumru'yu okuldan alır. Eşiyle ailesi arasında kalmış gibidir. Sessiz kalmayı tercih eder. Varlığı ne Sumru'ya ne de Nazlı'ya baba güvenini verir. Bu güveni yalnızca Fatma ana verir.

Romandaki kötü karakter üvey anne olan Fadik kadındır. Her yönüyle masallarda ve diğer anlatı geleneğinde bilinen üvey anne tipini yansıtır. Çocukları döver. Kocasını onlara karşı kıskırtır. Fatma anaya da kötü davranır. Romanın başında daha ön plandadır. Sonlara doğru varlığı pek hissedilmez.

Sumru'nun ablası Nazlı romandaki bir diğer kahramandır. 16 yaşındadır. Sarı saçlı mavi gözlüdür. Abla olarak çizilmesine rağmen özellikleri bakımından Sumru'dan daha küçük gibidir. Sevdiği kişiyi kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kaldığında çözüm aramak yerine ağlamayı tercih eder. Sumru onu bu durumdan kurtaracağını söyler ve başarır. Utangaç bir mizaca sahiptir. Tek hayali sevdiği insana kavuşabilmektir. Eserin sonunda muradına erer.

Nazlının sevdiği Recep iyi niyetli ve çalışkan bir çocuktur. Fotoğraf çeker. Yaşadıkları bölgeyi turistlere tanıtır. Geleceğe dönük hayalleri vardır. Turistlere rehberlik ederken İngilizce öğrenir ve kendini geliştirir. Bir kır kahvesi açmayı planlar. Yaşadıkları yörenin tarihî kalıntılarının fotoğraflarını çeker. Alın teriyle çalıştıkça koşullar ne olursa olsun isteklerine kavuşacağına inanır. Recep, içinde yaşadığı koşulları zorlayan idealleri olan bir kahramandır.

Romandaki kahramanlardan biri de Fadik kadının kız kardeşi olan Didem'dir. Karakter bakımından ablasına hiç benzemez. Nazlı'yla yaşıt olmasına rağmen çocuk görünümlü zayıf ve çelimsiz bir şehir kızıdır. Eğitimini sürdürmekteyken ailesinin baskısıyla Recep'le evlenme durumuyla karşı karşıya kalmıştır. Oysa onun Hasan Kunt adında sevdiği bir doktor delikanlı vardır. Onunla evlenmek ister. Teyzesi Naşide Hanım bu konu ile ilgilenir.

Yaşam koşullarının gerektirdiği bir sonuçtur bu evlilikler. Didem, Recep'i kendisine yakıştırmaz 'Ben okuyorum hem de şehirde büyüdüm, netsin beni Recep' der. Sağlıklı bir toplumun oluşmasında sağlıklı evliliklerin ve mutlu bir aile yaşantısının çok önemi vardır. Bu sebeple her insan gerçek anlamda sevdiği kişiyle evlenmelidir. Recep, Nazlı, Didem ve Hasan bu mantığı vurgulayan kahramanlardır.

Teyze Naşide Hanım varlıklı ve güzel bir kadındır. Ortadan uzunca boylu, narin bir kadındır. Kahverengi gözlü, kumral orta yaşlı biridir. Eşini kaybetmiştir.

Çocuğu yoktur. Yardımlaşmayı çok sever. İyi niyetli ve kibar bir İstanbul hanımefendisidir. Sumru'yu çok sever. Sumru onun hayatını kurtardıktan sonra da ona büsbütün bağlanır ve onu yanında götürmek ister. Nazlı'nın düğününü yapar ve birçok ihtiyacını karşılar. Bir nevi iyilik meleği gibidir. Bütün bu özellikleri göz önünde bulundurularak Naşide Hanım'ın **Cahit Uçuk**'un sözünü teslim ettiği kahraman olduğunu söylemek mümkündür.

Kahramanlar tavır tutum ve kişilikleriyle gerçekçi olarak verilmiştir. Ama Sumru kısmen idealize edilmiş bir kahramandır denilebilir. Naşide Hanım'ı boğulmaktan kurtarması, Recep'le Nazlı'nın kavuşmasını sağlaması gibi durumlar elbette ki dokuz yaşında bir çocuktan beklenmeyecek kadar inandırıcılığı zorlayan durumlardır. Roman konu itibariyle ve kahramanının kız olması sebebiyle kız çocuklarına hitap edecek tarzda yazılmıştır. Genel olarak kadın kahramanlar ön planda tutulmuştur. Kahramanların gündelik yaşantısı oba hayatı içinde şekillenir. Büyükle gündüz tarlaya gider, çocuklar obada kalır, çoğunlukla oyun oynarlar. Roman kahraman sayısı ve kahramanların özellikleri bakımından olumlu niteliklere sahiptir. Fakat kahramanlar özellikleri bakımından derinlemesine işlenmemiştir. Kahramanlar çoğu zaman benimsetilmek istenen değerlerin aracı konumuna düşürülmüştür. İnsan gerçeği her yönüyle işlenmediği gibi olumlu özellikleri benimsetmek adına çocuğun birey olması durumu ihmal edilmiştir. Elbette ki çocuk okurları yönlendirme kaygısı çocuk edebiyatı eserlerinde olmalıdır. Ancak bu çocuğa her yönüyle örnek bir kahramanın çizilmesiyle olmaz. Çocuk kendi gerçekliğiyle ve içinde bulunduğu koşullarla roman arasında bir uyum göremediği zaman hayal kırıklığına uğrayacaktır. Bu durumda yapılması gereken şey çocuğu bir birey olarak görmek ve onu yönlendirme kaygısını hissettirmeden, insan olmanın gerektirdiği bütün değerleri göz önünde bulundurarak eserleri oluşturabilmektir. Çocuğa benimsetilmek istenen evrensel ve ulusal değerler olaylar içinde verilmeli yazarın bu kaygıyı taşıdığını çocuk hissetmemelidir.

2.6.2.5. Yer ve Zaman

Cahit Uçuk eserine mekân olarak Antalya ilinin Manavgat ilçesinin Çağıluluk yaylasını seçmiştir. Anadolu insanını yakından tanıma fırsatı bulan yazar, eserde aba hayatını tüm canlılığıyla anlatır.

Eserde Çağıluluk yaylası güçlü bir anlatımla tasvir edilmiştir:

"Çağıluluk Yaylası deniz kenarından çok yukarılarda, çamlıklı, otlaklı, dereli tepeli bir alandı. Tepeleri yazın bile ak külahlı Toros dağlarına sırt yaslamaktan kıvançlıydı bu yayla. Köylülere yazın bağırını açardı, kışın rüzgârlar çamları uğuldatmağa koyulduğunda kişkişlerdi yazlığa konanları." (12).

"Az sonra karlı dağların yamacına yol almaya koyulmuştu. Güneş bir adam boyu yükselmişti dağların ardından. Nonnuhlar, kekikler, reyhanlar, nergisler güneşi emdikçe kokularını salmışlardı havaya. Tüm koku kesmişti ortalık. Çamlar altında, öbek öbek nergis fişkırmıştı. Amanın ne güzeldi Çağıluluk yaylası. Çamların üstünde taze filizler, yeşil dallarının şamdanında mumlara benziyordu. Taze çam soluklu rüzgâr, çimenleri sağa sola oynatıyordu. Çiçeklerse nazlı nazlı baş eğiyorlardı rüzgârın estiği yanlara." (23).

Eserde Sumru'nun turistlere tanıttığı, zaman zaman kaçamak yapıp yüzdüğü Gökgöl'de bir başka dış mekân unsurudur. Yazar yurdumuzun doğal güzelliklerinin tanıtılması ve korunması gerektiğini belirtir. Gökgöl de bu yerlerden biridir. Yazar tarafından şöyle tasvir edilir:

"Göle yaz sıcakları bastırduğunda gidilirdi. Gökgöl derlerdi adına. Koca Bey Dağı'nun yanındaki küçük dağın tepesindeydi göl. Eskiden yanardağmış orası. Yağmur yağmış yağmış suyla dolmuş içi. Yıllar yıllar geçmiş, aşağıdan çam tohumlarınız rüzgârlar oralara serpiştirmiş, tek tek çamlar üremiş. Onların da yavruları olmuş. İçine mavi göğün resim resim düştüğü gölün çevresini çamlar kuşatıvermiş. Bir küçük patikadan çıkarlardı oraya. Küçük birkaç düzlük vardı." (60).

" Ne güzeldi mavi göl; çevresi nergisler, çamlar ... İçinde balıklar bile vardı mavi gölün. Ama ne yazık ki bu güzele, Çağıluluk obalarındaki Yörüklerden başka gönül veren, özlemine çeken başka kimsecikler yoktu. Ne ildekiler ne ilçedekiler biliyorlardı burada cennetin bir örneği bir benzerinin gizli olduğunu ..." (65).

"İki yanı gözlü ak nergislerle kaplı patika son dönemeçte bitiverdi. Önlerine serilen güzelliği görünce turistlerin soluklan kesildi. Göğün en durusu rengiyle göl, çarşaf benzeri kıpırtısızdı. Yusuvarlak bir aynaydı. İçine çevrenin renkli resimleri düşmüş bir ayna. Kıyısında ak çakıllı bir kumsal. Öylece yusuvarlak cennet gölü ..." (101).

Eserde iç mekân tasvirlerine de yer verilmiştir. Doğa koşullarıyla kültür ve mekân arasında sıkı bir bağ vardır. Yemek kültüründen yaşam tarzına kadar her şey, içinde yaşanan toplumun ve kültürün bir yansımasıdır. Ailenin yaşadığı aba eserde şöyle tasvir edilmiştir:

" Şöyle çevresine bakındı. Obanın içi genişti. İki büyük direk kaldırılan çadırın tepesi iki adam boyu yükseklikte... Bir yanda sırayla çuvallar, un, bulgur, buğday çuvalları. Soğanlar hevenk hevenk sol yanda büyük direklerdeki çivide asılı. Sarımsakların ak toprak biçimli hevengi soğanlardan daha küçük. Sağda, döşekler katlanmış üst üste yığılı. Yorganlar; dantelli, kanava işlemeli kılıflı yastıklar. Yerlerde hasırlar, hasırların üzerinde keçi kıllarından çullar, koyun yüniünden keçeler serili." (31).

Eserde iç mekân olarak bir de ailenin Manavgat'taki kışlık evleri dikkatini çeker. Düğün hazırlıklarını yapmak için yaz bitmeden Manavgat'a inilir. Ayrıca Naşide Hanım burada misafir edilir. Bu mekân da yine ayrıntılı olarak şöyle betimlenir:

" Kışlık evi Manavgat Çayı'na bitişik bahçelikli bir yamaçtaydı. Ebesinin ebesinden kalma. Ocak odasının Manavgat Çayı'na bakan pencerelerinde, uçları dantel işlemeli patiska perdeler. Pencere önünde sert ot yastıklı minderlikler, ocağın iki yanında yer minderleri, duvara dayalı yastıklar... Yerde hasırlar, üstlerinde keçi kılından örülme çullar, orta yerde ebesinin kızlığında dokuduğu bir halı. Her yan temiz mi temiz. Camlar pırl pırl. Odayı çepe çevre dolanan raflarda kalaylı bakır kaplar. Duvarlarda dolaplar. Geceleri yatakların çıkarılıp serildiği koca yükülük ..." (111).

Eserde yaşanan mekânlar yaşam tarzını biçimlendirir. Bu yaşam tarzı zamana bağlı olarak da şekillenir (Ailenin kışın Manavgat'ta, yazın yaylada yaşaması gibi...). Zaman mekân-kişiler birbirinden bağımsız değildir. İç ve dış mekânlar güçlü bir anlatımla tasvir/ edilmiştir. İç mekânlardaki düzen ve dış mekânların insana verdiği yaşama sevinci yaşanan mekânın insan üzerindeki etkilerini açıkça ortaya koymaktadır. Oba yaşantısı okurda orada yaşama isteği uyandıracak kadar güzel verilmiştir. Çocuklar için özellikle obada yaşayan çocukların oynadığı türlü oyunlar ilgi ve merak uyandırıcı niteliktedir. Bu oyunların oynanması elbette ki mekânın şartlarıyla bağlantılıdır.

Eserde zaman mevsim olarak belirtilmiştir. Olaylar bahar mevsimini ve yaz mevsiminin bir kısmını kapsar. Zamanda geri dönüşler söz konusudur. Örneğin Surmu'nun kuzusunun ölümüyle ilgili olarak Didem'e yazdığı mektupta zamanda geri dönüş yapılmıştır. Eserde en önemli zaman Naşide Hanım'ın Sumru'ya onunla beraber İstanbul'a gitmeyi teklif ettiği zamandır. Bu Sumru için bir dönüm noktasıdır. Çünkü hayallerini gerçekleştirebilme imkânı bulabilecektir.

Eserde psikolojik zamandan da söz edilebilir:

"Günler geçmek bilmiyordu. (90), Nazlı 'Sabah oluyor! 'dedi. Sumru: 'Ne çabuk!' derken şaştı kendi kendine, esnemişti. " (131).

Eserde kişilerin yaşamını kozmik zaman yönlendirir. Zaman unsuru; gece, gündüz, yarın, yaz, kış gibi kelimelerle belirtiliyorsa, bu durum " kozmik zaman" olarak adlandırılır. Eserde zamanda geri dönüşler ve atlamalar söz konusu olsa da zamanda çocuk okurun kafasını karıştıracak herhangi bir karışıklığa yer verilmemiştir. Hem zaman dilimi kısadır hem de neyin ne zaman yapıldığı açık ve anlaşılır bir şekilde belirtilmiştir.

2.6.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Çocuk edebiyatı eserlerinde 'ben' anlatıcı yani birinci kişinin ağzından olayların anlatılmasının önerildiği düşünülürse **Cahit Uçuk**'un her romanında olduğu gibi *Sumru Kız*'da da bu kuralı ihlal ettiğini belirtmek gerekir. Olaylar hâkim bakış açısı, yazar anlatıcı tekniğiyle anlatılır. Yazar hem kahramanların düşüncelerini okur ve yönlendirir hem de kişileştirdiği diğer varlıkların yerine düşünür. İpler daima onun elindedir ve her kahraman da gözetimi altındadır. Hiç biri ondan bağımsız hareket etmez. Aşırılıkları ve taşkınlıkları olmayan kahramanlar yazarın kontrolü altında çizilmiş tiplerdir. Değerleri ve sorumlulukları sırtlarında taşırlar. Olumlu çizilmiş kahramanları okuru hayal kırıklığına uğratmazlar. Yazar, eseri oluştururken olumsuzlukların üstünü örter, ya da onlara hiç yer vermemeyi tercih eder. Okurun iyi kahramanlar için telaşlanmasına bile izin vermez. Okur, yazara güvenir. Bu çocuğu gerçek hayata hazırlamak yerine onu bu yüzleşmeden kaçırmaktır. Tamamıyla esirgeyici olan bu tutumun altında bir anne koruyuculuğunu görmek mümkündür.

Hâkim bakış açısıyla anlatıma örnek vermek gerekirse yazar anlatıcı tekniğinin her şeye hâkim olan tavrı şöyle verilir:

"Bu ilkbahar günlerinde bu mini mini kapaklara gövülcenler düşüverirlerdi. İçinden acıdı bu minicik, güzel kuşlara. Tutulanlar, hemen kesilir, tüyleri yolunur, oracıkta daha önceden yakılan köz kesmiş ateşlerde pişirilir, yufka ekmeği arasına konularak yenilirdi. " (8).

Yazarın kullandığı dil oldukça sade ve samimidir. Doğayı ve insanları olumlu ve sevecen bir bakışla anlatan yazar, çocuklara anlattığı her şeyi sevdirmek isteyen bir üslupla eserini kaleme almıştır. Eserin geneline yansımış bir umut tablosu bulunduğunu belirtmek gerekirse yazarın kesinlikle okuru karamsarlığa taşımadığını söylemek mümkündür.

Eserde detaylı açıklamalardan çok diyaloglara yer verilmiştir. Yazardan çok kahramanlar konuşmaktadır. Olayın okurun zihninde canlanabilmesi açısından gösterme tekniğinin kullanılması olumlu bir özelliktir.

Eserde diyalog cümleleri en az bir, en çok on kelimedenden oluşmaktadır:

" Nerede bizim kapanlar?

Görmedin mi?

Yoh! .. "(11)

Açıklamaların bulunduğu cümlelerde kelime sayısı daha fazladır.

2.6.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER

Romanda olumlu birçok iletiye yer verilmiştir. Bu iletiler kahramanlar aracılığıyla okura sezdirilir. Sumru büyüklerine saygılı, çalışkan ve akıllı bir kızdır. Sorumluluklarının bilincindedir. Temizliğe önem verilmesi gerektiği onun temizlik ve düzen anlayışıyla okura verilir. İçinde yaşama sevinci olan Sumru umudunu yitirmemesi ve gelecek günlerde hem kendisi hem ülkesi için bir şeyler yapmayı planlaması bakımından örnek alınacak bir çocuktur. Hayvan sevgisi temi de onunla bütünleşir. Bir anıyı bile incitmez. Naşide Hanımı akıntıdan kurtaracak kadar cesur ve becerikli bir çocuk olması da önemlidir. Yurdumuzun güzelliklerinin turistlere tanıtılması gerektiğine inanan Sumru ebesiyle birlikte onlara Türk konukseverliğini gösterir. Mecbur kalmadıkça büyüklerin işlerine karışmaz. Yardımsever ve İyi niyetlidir.

Romanda Fatma ana özveri ve fedakârlık değeriyle bütünleşir. Hayata karşı sağlam bir duruşu olan Fatma ana etrafımızda güven duyacağımız insanların

olmasının önemini hissettirir.

Didemin teyzesi, Didem ve Sumru eğitime ve okumaya çok önem verirler. İnsan okuyup çevresine ve kendine faydalı olmalıdır. Atatürk'ün de özellikle kızların okutulmasını istediği eserde vurgulanır.

Romanda vatan sevgisi, insan sevgisi, hayvan sevgisi, aile içi dayanışma ve güven ortamının önemi gibi olumlu iletilere yer verilmiştir.

Romanda hissettirilen olumlu atmosfer çocukları hoşnut edecek niteliktedir. Ancak bunun geçek hayatta böyle olmadığı düşünülürse bu açıdan yanıltıcıdır. Kısacası çocuğu gerçek hayata hazırlayıcı nitelikte değildir. Sumru'nun gerek yabancı turistlerin, gerekse Naşide Hanım'ın hediyelerini kabul etmesi, çocuğu yanlış yönlendirebilir. Bazı durumlarda küçük olmasına rağmen olaylara müdahale etmesi, kendi başına buyruk iş yapması çocukları bu anlamda yönlendirebilir. Bu durum istenilmeyen sonuçlara yol açabilir.

2.6.4. DİL VE ANLATIM

2.6.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı

2.6.4.1.1. Atasözleri

Eserde kullanılan atasözleri:

"Var evi kerem evi, yok evi verem evi(37)"

"Söz gümüş, susmak altın. (69)" (Söz gümüşse sükut altındır.)

Yazarın kullanmış olduğu bu atasözleri varlıklı olmanın insan sağlığı üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. Ayrıca dinlemenin konuşmadan daha önemli bir erdem olduğu vurgulanmıştır. Eser çocuklara hitap ettiği için eğitim sürecinde daha çok dinleyici konumunda olmaları gerektiğinin ve onların bilmek için önce dinlemek gerektiğini anlamalarının sağlanması açısından bu söz önem taşımaktadır.

2.6.4.1.2. Deyimler

Türk dilini geliştirmek ve anlatım gücünü artırmak için çocuklara deyimlerin kavratılması oldukça önem arz etmektedir. Bu kavratmayı bir edebî eser içinde yapmak çocuğun deyim kullanıldığı yeri de görmesi bakımından önemlidir. Böylelikle hangi deyim hangi durumda kullanabileceğini kavrar. **Cahit Uçuk Sumru Kız** romanında deyimlere çokça yer vermiştir. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

"gün doğmak, yüz karası, ciğeri yanmak, içini çekmek, yüreği burkulmak, içi bağıryanıp tutuşmak, astığı astık kestiği kestik, yerden yere çalmak, yakıp kavurmak, el uzatmak, geniş getirmek, iç geçirmek, göz gözü görmemek, yüreği ağzına gelmek, akıl erdirememek, nuh diyip peygamber dememek, işi rast gitmek, dertlerini dökmek, katıla katıla gülmek, gözden kaybolmak, yola koyulmak, yüreği küt küt çarpmak, içi içine sığmamak, yüz vermek, altında kalmamak, yüreği tutuşmak, baş eğmek, hal hatır sormak, canı çekmek, hora geçmek, yüreği hop etmek, kesip atmak, gözden geçirmek, söz etmek, yüreğine korku düşmek..."

Yazarın kullandığı deyimler romanın başkahramanı olan Sumru'nun başından geçen olayları ve hislerini yansıtmaktadır. Edebî bir dille yansıtılan bu duygu ve düşünceler anlatımı daha etkili kılar.

Deyimler kullanılış sırasıyla okunduğunda eserin dokusuna ait ipuçları vermektedir. Yazar çocuğun dil becerisine yönelik söz varlığını geliştiren bir anlayışla deyimleri sıkça kullanır.

2.6.4.1.3. İkilemeler

Sumru Kız romanında yazarın kullandığı ikilemeleri şöyle sıralamak mümkündür:

"civil civil, vız vız, mini mini, buğu buğu, bol bol, söylene söylene, kıpır kıpır, derinden derine, sesli sesli, gün gün, yavaş yavaş, mışıl mışıl, sere serpe, pınar pınar, sıkı sıkı, yaldızlı parıltı, koku koku, resim resim, usuldan usula, sıkısıkı, utana sıkıla, koşu koşu, çabuk çabuk, şanlı şöhretli, kap kacak, yeşil yeşil, mis mis, koşa koşa, parıl parıl..."

İkilemeler çocuğun öğrenme gücüne yardımcı olan tekrarlar olmakla beraber onun güzellik duygusunun gelişmesi için de bir yol açıcıdır.

2.6.4.2. Anlatım Teknikleri

2.6.4.2.1. Öyküleme Tekniği

Yazar çeşitli anlatım tekniklerinden yararlanır. Yaşanılan olayları, yeri, zamanı ve kişileri belirgin kılmak için bu anlatım tekniklerini ustaca kullanır. Bu anlatım tekniklerinden biri de öykülemedir. Romanda öyküleyici anlatıma şu örneği vermek mümkündür:

"Kışlık evin Üç göz odası, baştan başa badanalanmıştı. Sumru'nun sağ elinin

bileği birazcık yaralanmıştı akan kireçlerden ama aldırın kim? Ebesi hemen çam sakızı, zeytinyağı, balmumundan çoban merhemi yapıp sürmüştü bileğine. 'Geçer geçer, bir şey değil!' diyordu ebesine... İşleri sürdürüyordu. (117)"

Bu anlatım tekniği çocuğu yazarla aynı yere oturtup olayları oradan izlemesine sebep olur. Bu nedenle çocuk kahramanın bakış açısıyla değil yazarın bakış açısıyla düşünmek zorunda kalır. Bir yetişkin olmadığı için bu bakış açısını algılamakta zorlanan çocuk eserden uzaklaşabilir.

2.6.4.2.2. Betimleme Tekniği

Romanda betimleyici anlatıma şu paragrafları örnek vermek mümkündür:

" Şöyle çevresine bakındı. Obanın içi genişti. İki büyük direkle kaldırılan çadırın tepesi iki adam boyu yükseklikte... Bir yanda sırayla çuvalları, un, bulgur, buğday çuvalları. Soğanlar hevenk hevenk sol yanda büyük direklerdeki çivide asılı. Sarımsakların ak topak biçimli hevengi soğanlardan daha küçük. Sağda, döşekler katlanmış üst üste yığılı. Yorganlar; dantelli, kanava işlemeli kılıflı yastıklar. Yerlerde hasırlar, hasırların üzerinde keçi kılından çullar, koyun yününden keçeler serili. (31) "

" Az sonra karlı dağların yamacına yol almaya koyulmuştu. Güneş bir adam boyu yükselmişti dağların ardından. Nonuhlar, kekikler, reyhanlar, nergisler güneşi emdikçe kokularını salmışlardı havaya. Tüm koku kesmişti ortalık. Çamlar altında, öbek öbek nergis firkırmıştı. Amanın ne güzeldi Çağıloluk yaylası. Çamların üstünde taze filizler, yeşil dallarının şamdanında mumlara benziyordu. Taze çam soluklu rüzgâr, çimenleri sağa sola oynatıyordu. Çiçeklerse nazlı nazlı baş eğiyorlardı rüzgârın estiği yanlara. (23) "

"Ortadan uzunca boylu, narin bir kadındı gelinin teyzesi. Tertemiz giyimliydi. Lacivert elbisesinin yakası, kol uçları beyaz süslüydü. Kumral saçlarının aralarında gümüş teller parlıyordu. Sıcak bakışlı kocaman kahverengi gözler sevinçliydi. Bu onu olduğundan daha genç gösteriyordu. Güleç yüzü de sevinçle parlıyordu." (121).

"Sandığın içinde kara üzüm gözlü, pembe ağızlı bir kuzucuk vardı. Bir kuzucuk, bir kuzucuk... Melek kuzusunun eşi bir kuzucuk. (138) "

Yazar tüm eserlerinde ve **Sumru Kız**'da çok güzel ve etkileyici betimlemelere yer vermiştir. Anlatımına canlılık katan bu betimlemeler esere ayrı bir güzellik verir.

Yazar mekân, doğa, kişi ve hayvan betimlemeleri yaparak eseri okurun gözünde somutlaştırır. Okuru romanın atmosferine çeker. Orada bulunan varlıklara dair ayrıntılara yer verir.

2.6.4.2.3. Gösterme Tekniği

Gösterme tekniği özellikle çocuk edebiyatı eserlerinde çokça yer verilmesi gereken bir tekniktir. Yazar eserlerinde bu tekniği ustaca kullanır.

Romandaki gösterme tekniğine şu konuşma cümleleri örnek olarak verilebilir:

“ *Ebem çabuk dedi. İki ocakta birden kaynatıyorum suyu.* ”

Beceriklisindir Nazlı bacım ... ’

Beceri sende Sumru 'cuğum ... Teyzeyi kurtardın ... ’

'Kim olsa yapardı.' ” (203).

“Sumru geldiğini duyurmak isterce öksürdü.

Naşide Hanım başını çevirdi.

'Hanginiz?Didem, Sumru?

'Ben! Dedi Sumru 'Uyuyamamıştım, belki teyzem de uyuyamamıştır diye düşündüm.' ”(214).

Gösterme tekniği okuru olay anına çeker kahramanların kendi cümleleri onların kişiliklerini yansıtır. Yazarın olmadığı bir yerde kahramanla karşılaşan çocuk onunla özdeşin-m kurma şansını yakalar. Bu nedenle bu anlatım tekniği eseri dahi ilginç ve çekici kılar.

2.6.4.2.4. Özgün Söyleyişler

Romanda yazar özgün söyleyişlere çokça yer vermiştir. Oba hayatını yansıtan birçok kavram kullanmıştır. Kullandığı kavram ve terimler üslubunu daha samimi yapması bakımından ve çocukların kavram dünyasının zenginleştirilmesi bakımından oldukça önemlidir. Türk kültürünün tanınması ve devamı açısından, yaşam tarzını ve fikirleri yansıtan kelimelerin utulmaması ve yaşatılması son derece önemlidir. **Cahit Uçuk** da bu romanda bu kavramlara yer vermiştir. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

"ebe , ırvasa, urba, topalak , hayın , kötek, çevre, kanava, peyke , kuşak , cazı , çul, savuşmak, hevenk , sehil, sako, ellelem, seğırtmek, satlıcan, ibrişim, şebboy,

nonuh, ece, gıncıracak, Ağu, yumak, ulak, temkin, erkan, gayrı, hallaç, tütsü, firdöndü, hedik, erişte , sümek, kırmak, hora, yalak, arık, patiska, kerevet, senit, bağdaş, manuh, kasavat , peşkir, sini, kısto, güve, konsol, grep...

Yazar özgün ifadeleri cümle olarak da kullanır. Yöresel kullanımlara yer verir. “*Başka kimin ola ki!, ne etsek ola, hele bi ebesi gelsin...*,” gibi ifadeler buna örnek gösterilebilir.

2.7. DOĞANIN ARMAĞANI

Doğanın Armağanı romanı, 23 Nisan 1980 yılında Uçuk Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Eserin incelenen baskısı Eylül 2003’te Bilge Kültür Sanat Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Roman 272 sayfadır.

Cahit Uçuk bu romanı yeğeni **Alp Üçok**’a armağan etmiştir.

2.7.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ

2.7.1.1. Kapak

Cahit Uçuk'un *Doğanın Armağanı* adlı romanı, çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması önerilen; renk bakımından canlılık ve dikkat çekici olma, sağlam ve yıpranmayan bir kapak kullanılması, kapağın içerikle uyumlu olması gibi özellikler bakımından çocuk okurların seviyesine uygundur.

Kapakta romanın başkahramanı olan Erdal ile köpekleri Kara ve Sarı resmedilmiştir. Erdal köpekleriyle ilgilenmektedir ve buldukları yer renk renk çiçeklerin bulunduğu bir bahçedir. Ağırlıklı olarak mavi ve sarı renkler kullanılmıştır. Kapak **Betül Atlı** tarafından hazırlanmıştır.

Kapağın arka yüzünde **Cahit Uçuk**'un resmi ve hayatı ile ilgili kısa bilgi yer almaktadır. İsmi itibariyle erkek olarak düşünülen yazarın resminin kapağın arka yüzünde verilmesi olumlu bir özelliktir.

2.7.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Doğanın Armağanı romanında kâğıt düzeni ve punto büyüklüğü çocuk okurların seviyesine uygun niteliktedir. Eserde 12 punto büyüklüğünde harfler kullanılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi bu kullanım okuma zevkini artıracaktır.

Sayfa kenarlarında boşluklar bırakılmış, satır aralığının uzun olmasına dikkat edilmiştir.

2.7.1.3. Resimlendirme

Çocuk yayınlarında resimlerin sade, açık ve aynı sayfadaki olaylara yani metne uygun olması önerilmektedir. Belirtilen bu husus ilköğretim birinci kademe öğrencilerine hitap eden eserler için geçerlidir. **Cahit Uçuk**'un yazmış olduğu eserlerin on iki yaş ve üstü öğrenciler için yazılmış olduğu düşünülürse öğrencilerin bu seviyede resimden arındırılmış eserler okumaları gerekmektedir. *Doğanın Armağanı* romanının sadece kapağında resim yer alır. Eserin içinde resim yer almaz. Yazar tasvir yoluyla çocuk okurlara kişileri ve mekânları tanıtır. Bunda da oldukça başarılıdır.

2.7.1.4. Bölümleme

Roman 272 sayfadır, 32 bölümden oluşmuştur. Romanın ilk bölümünden itibaren gelişme bölümü başlar. Giriş bölümü zamanda geri dönüşler yapılmak suretiyle verilir. Son bölüme kadar gelişme, son bölüm ise sonuç bölümüdür.

Romanda olaylar arasında bağlantı söz konusudur. Yazar bölümlere başlık koymamış sadece numaralandırmıştır. Olaylar zaman zaman geçmiş hatırlanarak verilse de karmaşık bir düzen içinde değildir. Birbirini takip eden olaylar yer alır. Basit bir plana göre yazılan eserde bölümlemede serim, düğüm, çözüm bölümleri açısından bir dengesizlik söz konusudur.

2.7.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

2.7.2.1. Konu

Çocuk kitaplarının konuları çocuğun güncel hayatı ile doğrudan ilgili olmalı ve gerçeğe uygun düşmelidir. *Doğanın Armağanı* romanında yazar doğa ve insan sevgisini konu olarak seçmiştir. Seçilen konu çocuk okurların seviyesine uygundur. Çocuklara doğa, insan ve hayvan sevgisi verilmeye çalışılmıştır. Doğa iç içe yaşama imkânı bulan çocukların bu imkânı bulamayan çocuklara göre paylaşma duygusu daha çok gelişir. Ayrıca doğa insanı mutlu eder, insan doğada kendi özünün el değmemiş saflığını ve güzelliğini görür. Çocukları doğadan uzak yetiştirmek onları bencil ve mutsuz kılar. Doğadan uzak yetişen çocukların en azından okudukları eserler vasıtasıyla doğayı tanıyıp sevmeleri gerekmektedir. Bu anlamda eserde seçilen konu çocuk okurlar tarafından sevicecek bir konudur. Ancak bu konu 12 yaş grubundaki her çocuğun ilgisini çekmeyebilir.

2.7.2.2. Ana Fikir

Çocuk edebiyatının asıl amaçlarından biri olan eğiticiğin, işlenen temaya bağlı olduğu göz önünde bulundurulacak olursa, ana fikrin önemi daha iyi anlaşılır. Bu yüzden seçilen temalar, evrensel ahlaki doğruları kazandıracak, çocuğun kişiliğini ve kimliğini geliştirerek onun toplum içinde saygın ve başarılı bir yere sahip olmasını sağlayacak özelliğe sahip olmalıdır. Yazar, bunun dışında çocukları kendi düşünceleri ve bakış açılan doğrultusunda yönlendirecek ve çocukların ruh dünyalarında olumsuz etki yapacak konuların seçilmemesi konusunda özenli davranmalıdır.

Aile, doğa, iyi ve güzel değerler gibi temel kavramlar çocuk kitaplarını zenginleştirmek için vazgeçilmez temel unsurlardır. Yazarlar bu temel kavramlar doğrultusunda eserlerini ele almalı ve işlemelidirler. Bu temel değerler, çocuğun dünya görüşünü zenginleştirmesi bakımından da oldukça önemlidir. Her toplumun ortak kültür değerleri vardır. Bu değerler çocukların şuur altına yerleşerek onlara olumlu davranışlar kazandıracak biçimde düzenlenmelidir.

Doğanın Armağanı romanında doğa ve insan sevgisi, okumanın önemi, çocuk için güven duygusunun önemi ve paylaşmanın önemi gibi temalar işlenmiştir. Bu temalar etrafında çocuğa olumlu ve güzel değerler kazandırılmak istenmiştir. Tema konu ile bir bütünlük göstermektedir. Ayrıca eğitime önem verilmesi çocuğun gelecekte toplumda kendine saygın bir yer edinmesi isteğini uyandıracaktır. Eserde çocukların yetişkinlerin düşünceleriyle yönlendirilmesinin sakıncaları da vurgulanmıştır. Çocuğun güzel ve faydalı bilgilerle donatılması gerektiği, ilerde kendi doğrularını kendisi çizip hayatını kendisinin yönlendirmesi gerektiği romanın kahramanı olan Hatun Ana tarafından dile getirilir (102).

2.7.2.3. Kompozisyon

Cahit Uçuk'un *Doğanın Armağanı* romanında olaylar birbirini takip eder. Gelişme bölümünden itibaren başlayan eserde zamanda geri bakış tekniği ile romanın başkahramanı olan Erdal'ın ailesi tanıtılmış, romanda bir diğer kahraman olan Kamuran Hanım'ın hayatına dair bilgiler verilmiş, yine romanda Erdal'ın çok sevdiği Hatun anasının geçmiş yaşantısına dair bilgiler verilmiştir. Romanda olayların seyrini kısaca şöyle özetlemek mümkündür:

Romanın başkahramanı olan Erdal ve ailesi bir apartmanın bodrum katında yaşamaktadırlar. Erdal'ın babası Emin Bey artezyen ustasıdır. On metre yükseklikten düşüp bacağını kırmıştır. Kazadan önce düzenli bir yaşam sürerken birdenbire hayatları alt-üst olmuştur. Emin Bey geçirdiği bu kazanın etkisiyle uzun süre yatalak kalmış eşinin sevgisi ve bakımıyla yeniden hayata dönmüştür. Bu süreç içinde Hayriye Hanın gündelikte çalışmaya başlar. Ancak geçim sıkıntısı yaşayan aile eskiden yaşamakta oldukları, bir köşkün arka bahçesinde bulunan, lojmandan köşkün yeni sahipleri tarafından kirayı geciktirdikleri için çıkarılmışlar ve kendilerini bodrum katında bulmuşlardır. Ne var ki aile bu evde de mutlu değildir. Emin Bey sokakta düşer ve bacağını yeniden kırar. Arkadaşları onu evine getirirler. Doktora gidecek durumları yoktur. Hayriye Hanım eşine çok iyi bakıp onu iyileştirir. Başlangıçta bu yerden memnun olsalar da zamanla ev sahiplerinin bitmez tükenmez buyrukları onları çok yormuştur. Hayriye Hanım küçücük bebeğiyle, hasta kocasıyla ve apartmanın işleriyle uğraşmaktan bitkin düşer. Kışta kıyamette sığınacak bir yerleri olmadığı için mecburen bu olanlara katlanırlar.

Romanın üçüncü bölümünde kıştan bahara geçiş tasvir edilirken, Erdal'ın okuma çağına geldiği ve yedi yaşına girdiği belirtilir. Bu bölümde Erdal ve ailesi yaşadıkları bodrum katından kovulurlar ve komşuları Ayla Hanım sayesinde daha iyi bir eve taşınırlar. Hayriye Hanım çok mutludur. Evin hanımı çok iyi bir insandır. Evin hanımı hem Hayriye Hanım ve Emin Bey'i hem de Erdal'ı çok sever. Erdal da onu çok sever ve ona Hatun ana diye seslenir. Daha sonra Hatun anasının eşine de Ağa baba ismiyle seslenecektir. Bu bölümden itibaren hem Erdal hem de ailesi artık güzel günler yaşayacaklardır. Hatun ana zor durumda olan bu aileye gönderilmiş bir iyilik meleği gibi onlara kol kanat gerer. Hatun ana birçok yönüyle romanda **Cahit Uçuk**'u çağırır. Yazar düşüncelerinin sözcüsü olarak bu kahramanı seçmiştir.

Erdal, evlerinin bahçesindeki çiçekleri izlemeyi ve onlarla ilgilenmeyi çok sever. Adeta doğaya âşık bir çocuktur. Hatun ana ona iki köpek yavrusu hediye eder. Erdal onları çok sever. İsimlerini Kara ve Sarı koyar. Erdal bahçede çeşitli bitkiler ve çiçekler yetiştirmek ister. Babası ve Hatun anası ona bu konuda yardımcı olur. Hatun ananın varlığı Erdal'a güven vermektedir. Onun sayesinde korku ve kaygılarından kurtulur. Ona sürekli kızan ve onu azarlayan Komşu Bey dediği adamdan korkmaktadır. Bu korkusundan da yine Hatun ana sayesinde kurtulur. Komşu Bey

bahçesinde çok güzel çiçekler yetiştirmesine rağmen tohumlarını kimseye vermez. Çünkü çok bencildir. Evinin bahçesinde, müdürlük yaptığı iş yerinde çalışan adamları ücretsiz çalıştırır. Emekli olduğunda ise bahçesi bakımsız kalır. Erdal da komşunun çiçeklerinden yetiştirmek ister. Komşu Bey'in vermediği çiçeklerin tohumları güz geldiğinde rüzgâr vasıtasıyla Erdal'ın bahçesine uçar. Erdal buna çok sevinir. Bu tohumlar ona **doğanın armağanıdır**.

Bir yaz, Hatun ana yardımcısı Kamuran Hanım ve eşiyle yazlığa gider. Erdal kendini çok yalnız hisseder. Hatun ana onu da götürmek için ailesinden izin ister. Ailesi izin verir. Yanlarına köpekleri Kara'yı da alırlar. Erdal yazlıkta geçirdiği dört ay içinde okumayı, balık tutmayı, yüzmeyi öğrenir. Kendini büyümüş hisseder. Hatun anası da ona yaşının çok üzerinde akıllı bir çocuk olduğunu söyler ve bir yetişkinmiş gibi davranır. Görüş ve düşüncelerini paylaşır. Erdal yazlıkta ayrıca turfanda sebzeler de yetiştirir. Bir ürün yetiştirebilmenin ve işe yarar bir şeyler yapmış olmanın mutluluğunu yaşar. Bu konuda babasından yardım alır. Bu arada babası da köşkün bahçesini bir düzene koymuş ve çok bakımlı hale getirmiştir. Burada sebze yetiştirerek ihtiyaçlarından fazlasını satarlar. Emin efendi çok becerikli biridir. Sağlığı düzeldikten sonra canla başla çalışılır. Çeşitli kitaplar okuyarak kendini geliştirir. Kışın da sebze yetiştirebilmek için bahçeye çok güzel bir sera yapar. Erdal babasıyla gurur duyar. Hatun ana da buna çok sevinir.

Hatun ana Erdal'a klasik müzik dinleterek onda bir müzik zevki oluşturur. Klasik müzik dinletmenin çocuklar üzerinde olumlu etkisi olduğunu bilmektedir. Hatun ananın amacı Erdal'ı çok yönlü yetiştirmek ve ona ihtiyacı olan bilgi ve ilgileri sunabilmektir. Yardımcısı Kamuran Hanım da Erdal'a birçok konuda yardımcı olur. Ona anlattığı Göksu Testisi'nin hikâyesi Erdal'ın çok hoşuna gider. Yazar bu sayede çocuklara geleneğe saygıyı ve her işin bir ince ayrıntısı olduğunu bilmek gerektiğini öğretmek ister. Ayrıca Kamuran Hanım Erdal'a annesinin pişirmesi için 'yemekleri sağlıklı pişirme tarifleri' verir.

Erdal, Marmara'daki yazlıklarında kaldığı süre içinde ciddi bir kaza atlatır. Tek başına balığa çıkar ve denizde aniden çıkan fırtınaya yakalanır. Boğulma tehlikesi atlatır. Köpeği Kara'nın havlamaları sayesinde vaktinde müdahale edilerek kurtarılır.

Erdal, Hatun anasının akrabası olan avukat Semine'yle de burada tanışır. Onu

da çok sever. Babasının geçirdiği kaza dolayısıyla süren bir mahkemesi olduğunu ona anlatır ve bu davayı alması için ondan yardım ister. Avukat haksızlığa uğramış insanlara seve seve yardım edeceğini söyler ve davayı kazanır. Erdal'ın babasına tazminat ödenir. **Cahit Uçuk**'un bazı romanlarında olduğu gibi – *Mavi Ok, Alın Teri*- burada da kazanılan para çocuğun eğitimi için harcanır.

Erdal'ın çok güzel geçen yaz tatili biter ve okula başlar. Okumayı öğrendiği için ikinci sınıftan itibaren devam edecektir. Birinci sınıf sınavına girer ve sınavdan başarıyla çıkar. Öğretmenini ve okulunu çok sever. Okulunun bahçesinde ağaç olmaması ve sınıflarında hiç çiçek olmaması bir doğa âşığı olan Erdal'ı çok üzmektedir. Bu konuyu öğretmeniyle konuşur. Öğretmenine çiçek yetiştirdiğinden ve isterse bu çiçeklerden sınıfa getireceğinden söz eder. Öğretmeni çok şaşırır hem de sevinir. Erdal'ın bu fikri diğer sınıflardaki öğrencilerin de dikkatini çeker onlar da Erdal'dan çiçek isterler. Erdal okul bahçesini ağaçlandırma fikrini hayata geçirmek için bu çiçekleri arkadaşlarına satmayı ve toplanan parayla fidan almayı düşündüğünü öğretmenine söyler. Böylelikle vakit yitirilmeden bir ekip oluşturulur ve Hatun ana da onlara bu konuda yardımcı olur.

Hatun ana yazlıktan Erdal'dan sonra dönmüştür. Bu arada kötü Komşu Bey bahçelerindeki kavak ağacını dibine kezzap dökerek kurutmuştur. Hatun ana buna çok sinirlenir. Arkadaşı Ahmet Ülke Bey sayesinde bunu öğrenmiştir. Sökülen kavağın yerine bir sıra kavak diker. Komşu Bey' den intikam almanın en iyi yolu olarak bunu görür.

Erdal çok başarılı bir öğrencidir. Okulundan başarıyla mezun olur. Ailesine yük olmamak için bursluluk sınavlarına girmeyi tasarlar. Bu konuda avukat Semine'den fikir alır. Anne ve babasının ondan desteğini esirgemeyeceklerini bildiği halde onlara destek olmak için bunu ister. Çocukluğunda da yetiştirdiği çiçekleri satarak onlara maddi destekte bulunmuştur. Ailesinin ve kendinin bu günlere ulaşmasında Hatun ananın çok büyük rolü olduğunu bilen Erdal ona minnettardır.

Eserin son iki bölümünde zamanda atlama yapılmıştır. Erdal artık büyümüş ve genç bir çocuk olmuştur. Annesine, dedesine benzediğini ve onun gibi uzun boylu ve güçlü olduğunu söyler. Erdal'ın mezuniyet töreni zamanı gelir. Ailece törene gitmek için hazırlanırlar. Hatun ana da onlarla gelecektir. Erdal Hatun anaya teşekkür etmek için odasına gider. Hatun ana ona kimseye söylemediği bir sırrını söyler.

Hatun ananın bir çocuğu olduğunu ve onu kaybettiğini öğrenen Erdal, hem çok üzülür hem de çok şaşırır. Ona sevgiyle sarılır. Onu da bir annesi olarak gördüğünü artık iki annesi olduğunu söyler. Daha sonra hep birlikte törene giderler.

Erdal'ın okulun bahçesine diktiği ağaçlar yetişmiştir. Bu güzel bahçede ailesi ve Hatun anasıyla birlikte mezuniyet törenine katılırlar. Hepsi çok mutludur.

Romanda türlü talihsizlikler yüzünden zor bir yaşam süren bir ailenin bu zorluklardan kurtulmalarının öyküsü anlatılır. Aile içinde bulunduğu durumdan iyi insanlar ve şans yardımı ile kurtulur. Kendileri de çok iyi niyetli olan aile bireylerini yazar iyiliklerinin ödülü olarak iyi insanlarla karşılaştırır. Maddi olarak kötü durumda olan aile manevi açlık hisseden başka bir aile ile karşılaştırılarak kaynaştırılmıştır. Yazarın gözünde bu destek karşılıklıdır. Fakat romanın çocuk kahramanı olan Erdal'ın Hatun anayı annesinden daha çok sevmesi inandırıcılığı zorlamıştır.

2.7.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Doğanın Armağanı romanında kahramanların sayısı azdır ve bu kahramanlar çocuk okurların kafalarını karıştıracak özelliklere sahip değillerdir. Romanın başkahramanı bir çocuktur. Yedi yaşındadır. Ancak olayın başkahramanı olan bu çocuk yani Erdal kendi yaş seviyesindeki bütün çocukların 'en' lerine sahiptir. Kısacası abartılı bir şekilde idealize edilmiştir. Olumsuz hiçbir yönü yoktur. Bu sebeple çocuk okurlar başkahramanla kendilerini özdeşleştiremeyebilirler. Kendi yaş grubundaki çocukların karşılaştıkları sorunların nasıl üstesinden geldiklerini çocuk eserde görebilmelidir. Ya da o sıkıntıları yaşayan kişinin sadece kendisi olmadığını düşünebilmelidir. Eserde Erdal ve ailesi de birçok sıkıntıyla karşılaşır. Fakat bu sıkıntılardan başka biri yardımıyla kurtulurlar. Bu durumun sakıncaları *Doğanın Armağanı* romanında gözden kaçırılmıştır. İnsanlar kendi sorunlarını başkaları yardımıyla değil kendi başlarına çözebilmelidirler. **Cahit Uçuk**'un hemen her romanında yer verdiği belirli özelliklere sahip olan (çoğu zaman zengin ve iyi niyetli) kimseler gerçek hayatta okurların karşısına çıkamayabilirler. Bu durumda çocuk karşılaştığı sıkıntıyı hep birilerinin çözeceğini düşünme yanılığına kapılıp kendi sorunlarıyla yüzleşmekten kaçabilir. Bu açıdan eser çocuğu gerçek hayata hazırlayıcı değildir.

Romanın başkahramanı Erdal'dır. Erdal'ın annesi Hayriye Hanım, babası Emin Efendi, taşındıkları evin sahibi Hatun ana ikinci dereceden kahramanlardır. Kamuran Hanım, Komşu Bey ve hanımı, avukat Semine, Atilla Bey, Ahmet Ülke Bey, Hasan Bey, Erdal'ın Öğretmeni, Ayla Hanım eserde figüran olarak nitelendirebileceğimiz diğer kahramanlardır. Ayrıca eserde Kara ve Sarı adlarını taşıyan iki de köpek kahraman vardır. Eserde yer alan kahramanların çoğu örnek alınacak niteliktedir. Bu kahramanların karşısında çizilen kötü kahramanlar yeterince kötü değillerdir. Ayrıca daha ziyade aciz oldukları ifade edilir. Onlara acınılır. Tek yönlü düşünülmüş tip niteliğinde kahramanlar yer alır, eserde.

Erdal'ın en belirgin özelliği yaşlılarından farklı niteliklere sahip bir çocuk olmasıdır. Yaşının çocuğu değildir. Doğaya tutkundur. Çiçekleri, toprağı, ağaçları çok sever. Çalışkan ve zeki bir çocuktur. Fiziksel görünümü itibariyle sarışın mavi gözlü bir çocuktur. Romanın son bölümünde boyunun hayli uzadığı ve dedesine benzediği belirtilir. Her ne kadar akıllı ve zeki olsa da çocuksu kaygıları ve korkuları vardır. Bunlardan çok sevdiği Hatun anası sayesinde kurtulur. Hatun ananın varlığı ona güven verir. Eserde hayatlarının düzene girdiği "Arabamız çamurdan çıktı, çimende gidecek artık." ifadesiyle belirtilir.

Hem Erdal hem de Hatun anası doğayı çok severler.

"Ben çok seviyorum toprağı, çiçekleri, ağaçları, kuşları, böcekleri... Tüm doğayı... (35) "

Erdal çok sevdiği doğaya asla zarar vermez.

"Erdal suları boşuna akıtmaz, acımasız değildir. Çiçeklerini yolmaz, dalları kesmez, yaprakları koparmaz.(21) "

Erdal klasik müzik dinlemeyi de çok sever. Bu zevki ona kazandıran da Hatun anadır. Yedi yaşında bir çocuğun klasik müziğe ilgi duyması ve üstün zekâlı olması kahramanı gerçeklikten uzaklaştırır.

"Sizin klasik müzik dediğiniz plaklarınızı dinlerken, acaba neden üşümüştü ürperiyor bedenim? Neden yüreğim çarpıyor, sanki bir armağan verilmiş de sevinmişim gibi?(73)"

Erdal temizliğine çok önem verir, telefonu gereksiz yere kullanmaz. İsraktan kaçınır. Suları boş yere akıtmaz. Yeni fikir ve düşünceleriyle insanları şaşırtır. Çevresindeki herkes onunla gurur duyar. Romanın merkezinde yer alır. Romanda ön

plana çıkarılan Erdal'ın ve Hatun ananın söylemleri önem taşır. Ailesi olmalarına rağmen Erdal'ın anne ve babası onun üzerinde Hatun ana kadar söz sahibi değildir. Üstelik Erdal onlardan daha nitelikli çizilmiş nerdeyse onların örnek almaları gereken bir kahraman niteliğine büründürülmüştür.

Romanın bir diğer kahramanı Hatun anadır. Eserde ailenin hayatını ve olayların akışını tümüyle etkileyen kilit kahramandır. Maddi yönden varlıklı biridir. Çocuğu yoktur. Fiziksel, olarak koyu mavi gözlü sarışın güzel bir hanımdır. Eşi Erdal ona Ağa Babam diye seslenir- hakkında ayrıntılı bilgi verilmez. Romanda geri planda bırakılmış bir kahramandır.

Hatun ana Erdal'ın ailesine kol kanat gerer. Onun olduğu yerde endişeye mahal yoktur. Varlığıyla Erdal'a güven verir. Onu en iyi şekilde yetiştirmeyi amaçlar. Erdal'ı yıllar önce kaybettiği oğlu gibi sever, onun yerine koyar. Erdal da annesi gibi sever Hatun anayı. Kendine güvenen, kişilikli, becerikli biridir. Fakat romanda Hatun ana örnek anne gibi çizilmiştir. Bir çocuğu ancak böyle bir kadının iyi yetiştirebileceği vurgulanır. Her anlamda kendini yetiştiren bir kişi olan Hatun ana inandırıcılığı zorlar.

Hatun ana, yardımcısı Kamuran Hanım hakkındaki düşünceleri ve ona karşı olan küçümseyici tutumuyla eleştirilebilir. Her ne kadar eserde 'Her insanı insan olduğu için sevmek gerekir' düşüncesini savunduğunu vurgulasa da Kamuran Hanıma karşı takındığı küçümseyici tavır ve hissettiği acıma duygusu göz ardı edilebilecek gibi değildir. Üstelik Kamuran Hanım'ın düşüncelerinin yanlış olduğunu Erdal'a aktarırken koruyucu bir tavır sergileme adına Kamuran Hanım'a kaçık demesi eleştirilecek bir tutumdur. Çocuk okurlara farklı düşüncelerde insanların olabileceği fikri verilmeli ve buna saygı gösterilmesi gerektiği vurgulanmalıdır.

Kamuran Hanım varlıklı bir ailenin kızı iken ailesini kaybetmiş sonradan yoksul düşmüş bir kimsedir. Okulunu bırakmak zorunda kalmıştır. Trajik bir hikâyesi vardır. Görünümü itibariyle yeşil gözlü, saçları büyük ölçüde beyazlamış orta yaşlı bir kadındır. Hatun ananın yardımcısıdır. Kitap yazmaktadır. Çok iyi niyetli biridir. Geleceğe yönelik özgürlükçü düşüncelere sahiptir.

Erdal'ın annesi Hayriye Hanım ev hanımıdır. Okuma yazma bilmez. Gündelik işlerde çalışır. Eşini ve çocuklarını çok seven sevgi dolu bir kimsedir. Fedakârdır. Yardımseverdir. Erdal'dan okuma yazma öğrendikten sonra gazete ve dergileri takip

edip kendini geliştirmeye çalışır.

Erdal'ın babası Emin Efendi artezyen ustabaşısıdır. Bir kaza geçirir. Daha sonra çiçeklerle ve sebzeçilikle ilgilenir hem bahçıvanlık hem çiçekçilik yapar. Eşinin yardımı ve desteğiyle ölümden kurtulur. Çok becerikli ve çalışkan biridir.

Eserde yer alan bir diğer kahraman avukat Semine' dir. Genç ve güzel bir kadındır. Erdal onu çok sever. Başarılı ve tuttuğunu koparan biridir. Erdal'ın babasının davasını üstlenir ve kazanır. Haksızlığa uğramış insanların, daima yanında olacağını söyler.

Hatun ananın arkadaşlarından biri olan Atilla Bey çiçekçilik uzmanıdır. Çiçekleri çok sever. Ondan çiçek alarak bahçeye dikerler. Diğer arkadaşı Ahmet Ülke Bey ise ziraat mühendisidir. Başka bir arkadaşı da Hasan Bey'dir. O da çok zor şartlarda okumuş Türkiye'nin ilk kâğıt fabrikasını kurmuştur. Bu kişiler hakkında detaylı bilgi verilmez eserde. Hepsisi belirli yerlere gelmiş örnek alınacak kişilerdir.

Örnek alınacak kişilerden bir diğeri de Erdal'ın öğretmenidir. 25 yaşlarında, uzun siyah saçlı yaklaşık 1.67 boylarında sade bir güzelliği olan biridir. Öğrencilerini ayırım yapmadan seven idealist biridir. İyi niyetli ve fedakâr bir öğretmendir. Ayrıca yeni fikirlere de açıktır. Erdal ile birlikte okulun bahçesini ağaçlandırma çalışmaları yaparlar.

Eserde kötü kahraman olarak çizilen Komşu Bey, bencil bir kişidir. Eşi de onun gibidir. Erdal'a sürekli hakaretler yağdırır ve onu azarlar, küçümser. Hatun ananın bahçesindeki kavağı kezzap dökerek kurutur. Bahçesinde, müdürlük yaptığı yerdeki elemanlarını çalıştırır. Erdal önce ondan korkar fakat daha sonra Hatun ananın desteğiyle bu korku duygusundan kurtulur. Komşu Bey bahçesindeki çiçeklerin tohumunu kimseyle paylaşmayacak kadar bencildir. Romanda çatışma unsurunun yaratılmasında kötü niyetli bu kahramanlar etkilidir. Karşıt güç olarak çizilmişlerdir.

Eserdeki köpek kahramanlar Kara ve Sarı'dır. Bu köpekleri Hatun ana Erdal'a hediye eder. Erdal onları çok sever. Kara sayesinde boğulmaktan kurtulmuştur.

2.7.2.5. Yer ve Zaman

Romanda olayın geçtiği geniş mekân İstanbul'dur. Hatun ananın Marmara kıyısındaki yazlığı, Erdal ve ailesinin oturdukları lojman, bodrum katları ve evlerin

bahçeleri iç ve dış mekânlardır.

Bu mekânlardan en önemlisi Hatun ananın yazlığıdır. Çünkü Erdal burada geçirdiği dört ay süresince olgunlaşmıştır. Yazlık evin bahçesinde çiçekler ve sebzeler yetiştirmeyi, balık tutmayı, sandala binmeyi öğrenmiş, yine klasik müziği burada sevmiştir. Duygu ve düşünce dünyası burada zenginleşmiştir. Kısa bir süreç içinde yedi yaşındaki bir çocuğun bu kadar değişim göstermesi eserin inandırıcılığını zorlar.

Eserdeki diğer mekânlar Erdal'ın ve ailesinin oturduğu mekânlardır. Yaşadıkları bu mekânlar onlar üzerinde olumlu ve olumsuz psikolojik etkiler bırakır. Hayatlarını yönlendiren olaylar ile yaşadıkları mekânlar arasında sıkı bir bağlantı vardır. Şöyle ki mutlu oldukları ve işlerin yolunda gittiği zamanlarda yaşadıkları yerlerden de memnundurlar. Ne zaman ki hayatlarının akışı tersine döner o zaman da mekân iç karartıcı bir görünüm kazanır. Oturdukları lojmandan sonra taşındıkları bodrum katı böyle bir yerdir. Burada yaşadıkları süre sıkıntı ve zorluklarla geçer. Bir süre sonra buradan da çıkmak zorunda kalırlar. Yerleştikleri yeni evi, ev sahibini çok severler. Mekân değişir, kötü günler yerini iyi günlere, kötü insanlar yerini iyi insanlara bırakır. Mevsimlerde bile olaylara bağlı olarak kıştan yaza bir geçiş söz konusudur.

Yaşadıkları evlerin bahçeleri de eserde dış mekânlardır. Erdal bu bahçelerde doğayı tanır, toprağı sever. Kendini doğayla bütünleştirme ve üretme fırsatı bulur.

Romanda mekân tasvirlerine de yer verilmiştir.

"Kocaman oda. Bahçeye penceresi vardı. Bir holü bir de duşlu hamamı. Hem de sıcak su akan musluklu.

Kocaman odanın tabanında eski fakat büyük bir halı döşeliydi. Üstlerinde döşekleriyle iki divan vardı. (19) "

" Erdallar, üç katlı evin kapısı bahçeye açılan alt katında oturuyorlardı. Bahar yaza doğru ilerlerken annesi garajı oturma yeri biçimine sokmuştu. Nasıl olsa garaja araba koymuyorlardı. Bir divan, bir masa, bir dolap, birkaç iskemle bir de radyoları... Gündüzleri güneş düşünce içeri sokuluyordu açık garaj kapılarından. Bahçenin çeşitli çiçekleri açmaya başlayınca, bu yeni oturma yeri daha da sevimli olmuştu. (27) "

Eserde Erdal'ın Okulu bir diğer mekândır. Erdal okulun bahçesinin

ağaçlandırılması için öğretmeni, arkadaşları ve Hatun anasıyla iş birliği yapmıştır. Ayrıca sınıfına da öğretmeninden izin alarak çiçekler getirmiştir. İçinde taşıdığı doğa sevgisi o kadar güçlüdür ki etrafını hep bahçeli, çiçekli ve güzel görmek ister.

Romanda olaylar sekiz yıllık bir süreyi kapsar. Romanın ilk bölümlerinde Erdal yedi yaşındadır, romanın son bölümünde ilköğretimden mezun olur. Eserde bütün bu yıllar detaylı olarak verilmez. Erdal'ın ve ailesinin 7 yaşına gelene kadar yaşadıkları kısmi olarak zamanda geri bakış yapılmak suretiyle verilir. 7 yaşında iken Hatun anasıyla birlikte geçirdiği dört aylık bir yaz tatili ayrıntılı bir şekilde verilir. Tatil dönüşü okula başlar. Bu arada geçen yaklaşık iki mevsimlik zaman dilimi detaylandırılarak verilir. Son bölümlerde yine zamanda bir atlama söz konusudur. Erdal ilköğretimden mezun olur. Bu arada geçen zaman hakkında yine ayrıntılı bilgi verilmez. Erdal bu süreç içerisinde kendi yetiştirdiği çiçekleri satıp eğitimi için gerekli masrafları karşılamıştır. Aynı zamanda hem okulunda hem de yaşadığı kentteki diğer okullar arasında birinci olmuştur.

Eserde kış mevsiminin Erdal üzerinde bıraktığı olumsuz bir etkiden de söz etmek mümkündür. Geçmişte yaşamış olduğu üzücü olaylar bu korkunun sebebidir. Erdal'ın hayata dair korku ve kaygılarından kurtulmasına yardımcı olan Hatun ana onu kış mevsimine dair kötü düşüncelerinden de uzaklaştırır.

Eserde en önemli zaman, romanın konusu ve romanda vurgulanan ana fikir düşünülürse, Erdal'ın bahçesine Komşu Bey'in bahçesinden rüzgâr vasıtasıyla uçuşan ve **doğanın armağanı** olarak nitelendirilen çiçek tohumlarının uçtuğu andır. Bunun dışında Erdal'ın boğulma tehlikesi geçirdiği zaman, okumayı öğrenip karanlık dünyasından kurtulduğu ve her kapıyı açabilecek altın anahtara sahip olduğu zaman da önemli zamanlardır.

Eserde psikolojik zamandan da söz etmek mümkündür. Erdal'ın çok sevdiği yaz tatili çabucak geçer. Kendi evine döndükten sonra Hatun anasının yolunu gözler. Bu bekleyiş ona oldukça uzun gelir. Erdal'ın dört ay süresince annesinden uzak kalması onu etkilemez. Romanın bu bölümünde yedi yaşında bir çocuk için annenin önemi göz ardı edilmiştir.

Genel olarak eserde durağan bir akış söz konusudur. Bu akışı hareketlendiren olay Erdal'ın boğulma tehlikesi geçirdiği 16. bölümde anlatılan olaydır. Çocuk okurlar daha hareketli eserleri okumak isterler. Bu sebeple romanın akışına hareket

verecek unsurlara eserlerde daha çok yer verilmelidir.

2.7.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran belki de en önemli özellik, anlatımın hedef kitlenin anlayacağı biçimde sunulmasıdır. Çocuk kitaplarında anlatımın sadeliğine dikkat edilmeli; gereksiz ve bayağı sözcükler yer almamalı, duruluk, akıcılık, açıklık gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır. Bunlar çocuk kitaplarının ele aldığı konu, olay, yer ve kahramanların anlatım açısından daha etkili ve anlaşılır olmasını sağlayacaktır. Bu yüzden çocuk kitaplarında yüklü ve yoğun bir anlatımdan kaçınılmalıdır. Çocuğun günlük hayatında kullanmadığı kelimeler yer almamalıdır. Her çocuk edebiyatı metninde çocuğun anlamını bilmediği ancak cümle ve anlatım tekniğinden yararlanarak çağrışım yoluyla anlamlandırdığı belirli sayıda bilinmeyen söze yer verilmelidir. Ayrıca çocuklar için bilinmeyen kelimelerle ilgili bir sözlük, kitabın arkasında yer almalıdır. Böylece, çocuğun söz dağarcığında artış sağlanmış olacaktır. Çocuk kitaplarında genellikle, üçüncü kişi ağzıyla anlatım yapılması ilke olarak benimsenmiştir. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, özellikle kafa sesi ile düşünceleri yansıtan üçüncü kişi, anlatımı zorlaştırdığı, inandırıcılığını yitirdiği gibi çocukların da hoşlarına gitmemektedir. Çünkü bu kişinin diğer bir kişinin beyninden geçenleri aynen okuyabilmesi mümkün değildir.

Birinci kişi ağzı ile yapılan anlatımın daha samimi olduğu, karşısındaki ikinci bir kişi ile karşılıklı bir sohbet içtenliği oluşturduğu görülmüştür. Bu çeşit duygu, düşünce ve sırlarını paylaştığı izlenimi veren bu anlatım tekniğinin çocuklar tarafından daha çok beğenildiği ve benimsendiği görülmektedir.

Anlatımda farklı bakış açılarının yer alması, çocuğun okuma zevkini artırdığı gibi, kendi bakış açısını oluşturmasını da sağlamaktadır. Anne çocuk ilişkisini anlatan bir öyküde çocuğun gözünden olayların değerlendirilmesi ve algılanması ile annenin gözünden algılanması ve değerlendirilmesi farklı sonuçlar doğurabilir. Böyle durumlarda kimi zaman üçüncü tekil anlatımı zorunlu olmaktadır. Anlatımda geriye bakış, olayları; birden yarıda bırakılarak bir başka olayın anlatımına geçilmesi teknikleri televizyon ve film izleme alışkanlığı kazanmış olan günümüz çocuklarının gerek algılama güçlerine, gerekse anlatım becerilerine ilave ettikleri alışkanlıklar olarak çocuk kitaplarında kullanılabilir.

Romanda olaylar hâkim bakış açısıyla üçüncü kişinin ağzından aktarılmıştır. Farklı bakış açıları yoktur. Olaylar tamamen yazarın bakış açısıyla değerlendirilir. Çocuk kahraman konuştuğunda bile yazarın sesi-sözü hissedilir. Bütün kahramanlarının yerine düşünür. Onları kendi düşünce yapısının dışına çıkarmaz. Bütün bunların yanında yazarın şefkatli ve esirgeyici bir üslupla eserini oluşturduğunu, dilinin açık ve samimi olduğunu da söylemek gerekir.

Eserde diyalog cümleleri tırnak içinde verilmiştir. Doğa ile ilgili detaylı ve güzel betimlemeler yapılmış, doğadaki varlıklar kişileştirilmiştir. Doğanın bir parçası olan insan doğa ile bir bütünlük gösterir.

" Benim sadık yarım kara topraktır. ' demiyor muydu koca Aşık Veysel. Bu yüzden korkardı için için... O güzelim yemiş ağaçlarına can veren, o renk renk çiçeklere çeşitli biçimli kokular veren topraktı. Çok seviyordu toprağı. Bir de şu sevdiklerine kucak açması olmasaydı. Bu korku kendini bildiği ilk günden başlamıştı yüreğinde." (60).

Bu ifade bir çocuğun gözü ile verilmiştir. Çocuğun yaşına uygun bir düşünce değildir.

Romanın genelinde yazarın kadercı bir tutum takındığını da söylemek gerekir. Doğal dengenin olduğundan, evrenin kurulu bir düzeni olduğundan söz edilir. Ayrıca evrenin insan aklının alamayacağı sırlarla dolu olduğu belirtilir.

2.7.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER

Romanda olumlu birçok iletiye yer verilmiştir. Bu iletileri yazar genellikle kahramanların davranışlarıyla okura sezdirmektedir.

Erdal, ailesine maddi yönden destek olan, başarılı, üretken çalışkan ve zeki bir çocuktur. Büyüklerine karşı saygılıdır. Bütün bu değerlerin önemli olduğu okura vermeye çalışılır. Ayrıca Erdal okulunda birincidir. Herkesin gurur kaynağıdır. Doğayı çok sever ve korur. Temizliğe önem verir. Bilgiye önem verir. Okulunu arı kovani olarak, öğrencileri de bu kovandan bilgi balı almaya çalışan arılar olarak düşünür. Geleceğine dair planlar yapar. Günübürlük yaşamaz. İletişim araçlarını yerinde kullanır. Söylenen her bilgiyi hemen kavrar.

Eserde bunun dışında yardımlaşmanın ve dayanışmanın önemli olduğu, aile sevgisi, insan ve hayvan sevgisi, vatan sevgisi, kötü kişilere karşı mücadele verilmesi

gerektiği gibi iletiler de yer almaktadır. İnsan isterse yapamayacağı şey yoktur. Başarının yolu azimle ve kararlı bir şekilde çalışmaktan geçer.

Ayrıca yazar eserde müzik dinlemenin insan üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirtir ve çocuklara müzik zevki aşlamaya çalışır. Gazete okuma alışkanlığı oluşturmak ister. Okumayı oğlundan öğreten Hayriye Hanım günlük gazeteleri takip eder. Sağlığın önemli olduğu üzerinde durulurken Kamuran Hanım'ın yaptığı sağlıklı yemeklerin püf noktaları da verilir.

Eserde olumsuz iletilere fazla yer verilmez, ancak daha önce de belirtildiği gibi yazar kahramanları kaderleriyle yüzleştirmekten ziyade onları kaderlerinden kaçırarak esirgeyici bir tutum sergiler. Romanda hissettirilen olumlu atmosfer çocukları hoşnut edecek niteliktedir. Ancak bunun geçek hayatta böyle olmadığı düşünülmürse bu açıdan yanıltıcıdır. Romanda Erdal'ın hiç çocuk arkadaşının olmaması da olumsuz bir özellik olarak nitelendirilebilir. Çocuk için oyun ve arkadaş son derece önemlidir.

2.7.4. DİL VE ANLATIM

2.7.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı

2.7.4.1.1. Atasözleri

Eserde yer verilen atasözleri şunlardır:

"Çalışan demir sır tutmaz(11,119) "

" Yaş kesile baş kesile (65) "

Romanda yer verilen atasözleri görüldüğü gibi çalışmanın önemini ve doğa sevgisinin önemini vurgulamaktadır. Eser bu iki tema üzerinde şekillenmiştir.

2.7.4.1.2. Deyimler

Cahit Uçuk Doğanın Armağanı romanında deyimlere çokça yer vermiştir.

Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

"kulak kabartmak, yüreği ağzıma gelmek, dizlerinin dermanı kesilmek, yüreği parçalanmak, akımdan geçirmek, el ele vermek, soluğu kesilmek, göğsü kabarmak, akli başından gitmek ... "

Deyimler genel olarak romanın başkahramanının hislerini yansıtır. Etrafındaki insanların onun hakkındaki düşünceleri de anlatımı kuvvetlendiren

deyimler aracılığı ile verilir.

2.7.4.1.3. İkilemeler

Doğanın Armağanı romanında yazarın kullandığı ikilemeleri şöyle sıralamak mümkündür:

"usul usul, ateş ateş, mini mini, mis mis, pırıl pırıl, pembe pembe, sağnak sağnak, açıklı koyulu, yeşilli kırmızılı, tatlı tatlı, koyu koyu, renk renk, nazlı nazlı, baştan aşağı, yan yana, tek tek, dolu dizgin, saç saça, baş başa, duya duya ..."

İkilemelerin cümleye kattığı vurgu vurgulanmak istenen duydu ve düşüncüyü yada hareketi daha güçlü ifade eder. Bu yönüyle ikileme okurun düşüncesini vurgulamak istediğı noktaya çeker. Yazarın kullandığı ikilemeler de bu özellikleri taşırlar.

2.7.4.2. Anlatım Teknikleri

2.7.4.2.1. Öyküleme Tekniğı

Romanda öyküleyici anlatıma şu örnekleri verebiliriz.

"Otomobile, oradan yukarı odasına, yine otomobile, yine odasına birkaç yol gidip döndü. Tüm paketleri odasındaki divanın üzerine sıraladı. Akli artık bu paketlerde, onların içinde değildi. Bütün düşünceleri Kamuran Hanımın sağlığı üzerinde yoğunlaşmıştı."(153).

Öyküleyici anlatım çocuk edebiyatı eserlerinde çok yer verilmemesi gereken bir anlatım tekniğıdir. Fakat yazar kendi bakış açısı ile eserleri kaleme aldığı için bu anlatım tekniğınden çok faydalanır.

2.7.4.2.2. Betimleme Tekniğı

Varlıkların değişik yönleri anlatıldığından betimlemelerde sıfatlar çokça kullanılır. Romanda betimlemeye çokça yer verilmiştir.

Mekân betimine örnek:

"" Kocaman oda. Bahçeye penceresi vardı. Bir holü bir de duşlu hamamı. Hem de sıcak su akan musluklu.

Kocaman odanın tabanında eski fakat büyük bir haiz döşeliydi. Üstlerinde döşekleriyle iki divan vardı. (19) "

Doğa betimine örnek:

" Deniz gümüş renkliydi. Düz kıpırtısız. Adaların gölgeleri düşmüştü bu parlak suyun Üstüne. Sandalım beyaz boyalı gövdesi de gölgesini yansıtmıştı durgun denizin yüzüne. Bütün bu görüntüler gerçek değildi sanki. Erimiş gümüş dolu bir göldü Marmara ... (112) "

Kişi betimine örnek:

"Yirmi beş yaşlarında mıydı acaba? Belki de daha küçüklü yaşı. Uçları omuzlarına değen düz siyah saçları vardı. Kocaman kocaman kara gözlü, gözlerinin içi ışık saçıyordu ... (175) "

Hayvan betimine örnek:

" Kocaman iki kulak. Sanki siyah ipek kadifeden. Kocaman parıl parıl iki kara göz. Islak pembe bir burun. İncecik kara bir kamçı benzeri kuyruk.(24) "

Yazar tüm eserlerinde ve **Doğanın Armağanı**'nda çok güzel ve etkileyici" betimlemelere yer vermiştir. Anlatımına canlılık katan bu betimlemeler esere ayrı bir güzellik verir.

2.7.4.2.3. Gösterme Tekniği

Gösterme tekniği özellikle çocuk edebiyatı eserlerinde çokça yer verilmesi gereken bir tekniktir. Yazar eserlerinde bu tekniği kullanır.

Romanda gösterme tekniğine şu bölümleri örnek olarak verebiliriz.

"Güldü Erdal gözleriyle, yüreğiyle karşısındaki büyük arkadaşına. Hemen o anda yavruların adlarını bulmuştu.

-Koydum bile!

- Söyle bakalım neymiş bu küçük yaramazlara koyduğun adlar?

- Beğenecek misiniz acaba?

-Öyle sanıyorum!

-Birinin adı Kara, öbürünün adı Sarı! ..." (25).

Konuşma cümleleri eseri hayal âleminden çıkarıp gerçek hayata taşır. Çocuk kendini romanın içinde hisseder. Kahramanla yan yanadır. Onu daha iyi tanır. Onun yerine kendini koyar. Onunla özdeşim kurar. Farklı bakış açılarını görmüş olur bu nedenle bu tekniğin kullanımı büyük önem taşır.

2.7.4.2.4. Özgün Söyleyişler

Romanda yazar özgün söyleyişlere de yer vermiştir. Romanda çokça söz

edilen çiçek adları, denizcilikle ilgili terimler bu özgün ifadelerin başında gelir. Kullandığı kavram ve terimler üslubunu daha samimi yapması bakımından ve çocukların kavram dünyasının zenginleştirilmesi bakımından oldukça önemlidir. Kültürümüzün tanınması ve devamı açısından, yaşam tarzımızı ve fikirlerimizi yansıtan kelimelerin unutulmaması ve yaşatılması son derece önemlidir. **Cahit Uçuk** da bu romanda bu kavramlara yer vermiştir. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

"Tayyör, ırvasa, kuzine, kuruntu, çıra, makosen, iskarpın, sürgün, sardunya, fuşya, kasımpatı, ferace, yaşmak, tokyo, muştı, radyatör, karabasan, temkin, antre, kepenk, kukuleta, iskarmoz, çıpa, şebboy, kiler, ağu, megafon, glayör, tajlan, seçirtmek, mutlanmak..."

Yazar romanın sonunda kullandığı bu kelimelerle ilgili küçük bir sözlük bölümü oluşturmalıdır. Böylelikle çocuğun öğrendikleri zihninde pekişir.

2.8. ALIN TERİ

Cahit Uçuk'un *Alın Teri* romanı 12.02.1981 tarihinde tamamlanmış ve aynı yıl Uçuk Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Eserin incelenen baskısı Eylül 2003'te Bilge Kültür Sanat Yayınları tarafından yayımlanır. Bu baskı 204 sayfadır.

2.8.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ

2.8.1.1. Kapak

Kitabın kapağında bir çocuk resmi yer almaktadır. Söğüt ağaçlarını yanında, kolunun altında bir kitap tutan bu çocuk, eğilerek yetiştirdiği maydanozları toplamakta olan Mehmet'tir. Mehmet, **Cahit Uçuk**'un *Alın Teri* adlı romanının başkahramanıdır. Kapakta yeşil, sarı, mor ve beyaz renkler kullanılmıştır. Kapakta ön yüzde yazarın adı, eserin ve yayın evinin adı bulunmaktadır. Yine ön yüzde kitabın on iki yaş üstü olduğunu belirten bir ibare bulunmaktadır.

Arka yüzde **Cahit Uçuk**'un resmi yer alır. Bu yazarın tanınması ve okuyucunun ilgisini çekmesi bakımından önemlidir. 'Yüzyılın Tanığı Bir Yazar' başlığı altında **Cahit Uçuk** hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca **Cahit Uçuk**'un beş çocuk romanının adı da yer almaktadır.

Kitabın kapağı çocuk okurların ilgisini çekebilecek niteliktedir.

2.8.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Harfler on iki punto büyüklüğündedir. Her sayfanın üzerinde bir çizgi bulunmaktadır. Bu çizginin üzerinde sayfa numaraları romanın adı ve yazarın adı yer almaktadır. Kitapta bölüm başlıkları büyük harflerle ve koyu yazılmıştır. Bölümler ayrıca numaralandırılmıştır. Punto büyüklüğü çocuk edebiyatı eserlerinde önerilen on iki punto olup çocukların seviyesine uygundur.

2.8.1.3. Resimlendirme

Kitabın sadece kapağında resim yer almaktadır. İç bölümlerde resim yoktur. Soyut zekânın gelişim evresinde resimden arındırılmış eserler okunması gerekmektedir. Bu nedenle eserin iç bölümlerinde resme yer verilmemesi olumlu bir özelliktir. Kapaakta yer alan resmin çocuğun ilgisini çekecek biçimde olduğunu söylemek mümkündür.

2.8.1.4. Bölümleme

Kitap 204 sayfadır. Yirmi yedi bölümden oluşmaktadır. Bölüm başlıkları şunlardır:

“Söğütler ve Kuşlar, Süzmebal, Bayram Tatili, Güzel Günler, Söğütler, Kurs, Dünyaya Açılan Pencere, Ak Akça, Tuzak, Gecenin Karanlığında, Bir Taşla İki Kuş, Gobül, Makinenin Önünde, Güz Gelirken, Gökkuşluğu, Hiç Beklenmeyen, Gobül'ün Terbiyesi, Ay ışıklı Gecede, Sevinçli Günler, Geçmişte Bir Gece, Okula Gidiş, Kozalaklar, Üç Pazar Sonra, Bekleyiş, Kazı Alanı, Sevinçlerin Böylesi, Sevinçlerin Daha Ötesi.”

Kitabın ilk bölümü serim, ikinci bölümden itibaren düğüm, son bölüm çözüm bölümüdür. Eserin serim bölümü zamanda geri bakış tekniği ile verilmiştir. Bölüm başlıkları hem içerikle uyumlu hem de çocuk okurlar için ilgi çekici nitelikte oluşturulmuştur.

Eserin bölümlenmesi çocuk için önemlidir. Çünkü roman bu bölümler sayesinde birbirinin devamı olan küçük hikâyelere bölünmüş gibidir. Bu vesileyle çocukta okuma hevesi artar.

2.8.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

2.8.2.1. Konu

Romanda köyde yaşayan bir ailenin hayatından bir kesit konu olarak seçilip okura sunulur. Ali ve Zilha oğulları Mehmet ile birlikte köyde yaşarlar. Kurmuş oldukları düzen alın terlerinin ve emeklerinin sonucu oluşmuştur.

Romanda seçilen konu aracılığıyla aile sevgisi, okumanın, çalışmanın ve alın terinin önemi verilmeye çalışılmıştır. Romanda seçilen konu çocukların seviyesine uygundur. Yazar konu aracılığıyla aile sevgisi, okumanın önemi, alın teriyle çalışmanın önemi gibi değerleri okura kavratmaya çalışır.

2.8.2.2. Ana Fikir

Romanın ana fikri alın teri ile çalışmanın önemidir. Aile bireyleri arasında güven ve dayanışmanın olması gerektiği, boş vakitlerin değerlendirilmesinin önemli olduğu, tarihi bilmenin ve bilinçli insanlar olmanın önemli olduğu yardımcı fikirlerdir.

Romanda seçilen konu ve ana fikir çocukların seviyesine uygundur. Başka hayatları ve başka kişileri tanıtıcı niteliktedir.

2.8.2.3. Kompozisyon

Eserde köyde yaşayan bir ailenin yaşamı anlatılmaktadır. Anne Zilha Zorbahan, baba Ali Zorbahan ve oğulları Mehmet köyde mutlu bir yaşam sürmektedirler. Sahip oldukları her şeye alın teri ve emekle ulaşmışlardır. Mehmet tek başına maydanoz ve nane eker. Bu sayede hem vaktini değerlendirir hem de ailesine maddi yönden katkıda bulunur. Mehmet'in yetiştirdiği maydanoz ve naneler pazarda kapış kapış satılır. Mehmet onları kuş gübresiyle yetiştirmektedir.

Ali Bey ve Zilha Hanım'ın oldukça mutlu bir evlilikleri vardır. Ali Bey bilinçli ve kendini yetiştiren bir babadır. Hem köy odasında dinlediği faydalı bilgileri hem de gazetelerden okuduklarını ailesiyle paylaşır. Zilha Hanım becerikli bir ev hanımıdır. Kocasının getirmiş olduğu gazeteleri takip ederek günlük olaylardan haberdar olur. Köyde açılan dikiş kursuna gider ve zaten becerikli olduğu için kısa zamanda köyün en usta terzisi olur. Becerisi sayesinde para kazanmaya başlar, eşi ona bir dikiş makinesi alır ve köyde ihtiyacı olanlara dikiş diker.

Aile hayatını mutlu bir şekilde sürdürmektedir. Ali Zorbahan ürünlerini at arabasıyla şehre taşıyıp satar. Mehmet okuluna devam eder hem de sebze yetiştirir. Zilha hanım hem hayvanlarla ilgilenir hem de ev işlerini yapar. Aynı zamanda pazarda turistlere satmak amacıyla kamıştan hasır ve çanta dokur. Bir gün Ali Zorbahan'ın ailesinden kalan mirası almak için Cüzüngüt Köyü'ne giderler. Orda bir hafta kadar kalırlar. Bu süre içinde evi ve hayvanlarını Hasan dayıya emanet ederler. Geri döndüklerinde köye dadanan hırsızların Hasan dayıyı uyutup Söğüt ağaçlarını kestiğini öğrenirler. Mehmet olanlara çok üzülür. Babası söğüt ağaçlarının yerine yeni fidanlar alıp, diker. Bir süre sonra aynı hırsızlar komşularının danasını çalarlar. Ali Bey bu duruma çok sinirlenir. İyice kaygılanmaya başlar. Fakat bir şey de yapamaz. Bir gece Mehmet bahçeye tuzak kurar. Şeftalilerini çalmaya gelen hırsızlar bu tuzağa yakalanırlar. Hırsızlar jandarmaya teslim edilir.

Hırsızlar yakalandıktan sonra biraz olsun rahatlarlar. Eve tedbir için bir köpek almayı düşünürler. Cüzüngüt köyündeki akrabaları onlara bir yavru köpek gönderirler. Köpeğin adını Gobül koyarlar. Mehmet onu çok sever ve çok iyi besler. Fakat maalesef kötü olaylar peşlerini bırakmaz. Gobül zehirlenir. Babasının müdahalesi sayesinde köpeği kurtarmayı başarırlar. Bu defa da inekleri Petek Hanım zehirlenir. İneği kurtaramazlar. Et fiyatına satmak zorunda kalırlar. Zilha Hanım yeni inek alabilmeleri için bileziklerini satar. Baba Ali Zorbahan doğumu yakın olan yeni bir inek alır. Mehmet, Petek Hanım'ı kaybettikleri için çok üzülür. Özellikle Petek Hanım'ın yavrusu Süzmebal için üzülür. Ama yeni inekleri Üzüm gözlüm- gelince üzüntüsü biraz olsun hafifler. Bir gece Gobül'ün gürültüsüyle uyanırlar. Bahçeye çıktıklarında bir kadının yerde yattığını Gobül'ün de üzerine çıktığını görürler. Kadın, yakalattıkları hırsızlardan birinin karısıdır. Köpeği de, ineği de o zehirlemiştir. Kötülüklerine devam etmek için gelmiştir. Hasan dayı kadını takip ettiği için olanları gözüyle görmüştür. Kadın jandarmaya teslim edilir. Mehmet ve ailesi artık rahat bir nefes alır. Mehmet bir daha herkesin verdiği yiyeceği yememesi için Gobül'ü eğitir.

Yeni ineklerinin bir buzağısı olur. Mehmet adını Çiğdem koyar. Çiğdem kız da Süzmebal gibi çok şirin bir buzağıdır.

Mehmet zorlu kış günlerinde okuluna yürüyerek gidip gelir. Annesi onun kıyafetlerini yünden ördüğü için üşümez. Köyün çok çocuklu ailelerinin çocukları bu

kış günlerinde doğru dürüst kıyafet bulamazlar. Mehmet onlar için çok üzülür. Nüfus planlamasından haberleri olmadığı için, bilinçsizlikten bunların başlarına geldiğini düşünür. Öğretmeni, Mehmet'i çok sever, çünkü Mehmet derslerinde çok başarılı bir öğrencidir. Diğer çocuklar gibi yaramaz da değildir.

Mehmet yakmak için ormandan çam kozalakları toplayıp eve getirmektedir. Yine çam kozalağı toplamak için ormana gittiği bir gün bir heykel parçası bulur. Bu bir kadın elidir. Mehmet çok heyecanlanır. Heykelin üstünü örter. Eve gidip durumu anne babasına anlatır. Öğretmeninin köylerinde antik bir kent olduğunu söylediğini hatırlar. Mehmet böyle kalıntıların müzeye teslim edilmesi gerektiğini bilmektedir. Ailesiyle heykelin bulunduğu yere gider. Heykelin etrafını kazdıklarında bunun bir kadın heykeli olduğunu görürler. Yetkililere haber verirler. Kazı çalışmaları başlar. Mehmet eşi benzeri olmayan bir antik kenti ortaya çıkarmıştır. Ona ve ailesine teşekkür ederler.

Mehmet annesinin hamile olduğunu öğrenir. Onun etrafında pervane olur. Bir kız kardeşinin olmasını istemektedir.

Mehmet fırsat buldukça kazı çalışmaları yapanların yanlarına gider. Suavi Sonar adında bir foto röportörüyle tanışır. Onunla arkadaşlık eder. Suavi, Mehmet'e kendi hayatından bahseder. Mehmet'te kendini gördüğünü söyler. Kendi çabaları sayesinde bulunduğu konuma geldiğini söyler. Mehmet onun sözlerinden çok etkilenir. Ona bir fotoğraf makinesi olmasını çok istediğini söyler. Suavi Sonar, Mehmet'in fotoğraflarını çeker. Mehmet'in anne ve babası kazı alanına bir çardak kurup orda çalışanlara yiyecek ve içecek satarlar.

Okulun tatil olma zamanı gelir. Mehmet'in karnesi hep pekiyidir. Sevinçle eve döner. Fakat evde kimseyi bulamaz. Hasan dayı olanları Mehmet'e anlatır. Babası, annesini şehre götürmüştür. Annesi doğum yapacaktır. Mehmet bunu öğrenince çok mutlu olur. Babası gelene kadar hayvanlarla ilgilenir. Hasan dayı da ona yardım eder. Hasan dayı üç oğlunu savaşta kaybetmiştir. Hayatta kimsesi kalmamıştır. Mehmet'i torunu gibi sever. Mehmet de Hasan dayıya “dede” der. Onu çok sevdiğini söyler.

Ertesi gün babası onu şehre götürür. Şehirden çok ürker insan kalabalığı, gürültü, trafik lambaları ona çok tuhaf gelir. Ama bir süre sonra alışır. Annesini küçük kız kardeşini görünce çok sevinir. Annesine karnesini gösterir. Anne baba

oğullarıyla gurur duyduklarını söylerler. Mehmet kardeşinin adını Ceylan koyar. Birlikte eve dönerler.

Mehmet' e Suavi Sonar'dan bir mektup gelir. Mektupta Mehmet sayesinde çok para kazandığını belirten Suavi Sonar, ona ihtiyacı olduğunu düşündüğü birçok hediye göndererek borcunu ödemek istediğini belirtir. Mehmet çok mutlu olur. Ayrıca Mehmet'in resimleri birçok dergi ve gazetede çıkar. Suavi Bey bu dergi ve gazetelerden birer örnek, fotoğraf makinesi, teyp ve İngilizce öğrenmesi için materyaller göndermiştir. Dil bilmenin önemini de mektubunda vurgular. Mehmet'e ne zaman isterse ona yazabileceğini söyler. Mehmet hem mutlu hem şaşkındır. Ertesi sabah ilk işi kardeşinin fotoğrafını çekmek olacaktır.

Doğa sevgisi, insan ve hayvan sevisi temaları ile bütünleştirilen eserde çocuk okurların dikkatini çekebilecek bir konu sade bir kompozisyonla şekillenmiştir. Yaş itibarıyla ilköğretim çağındaki çocuklar hitap eden eser birkaç olumsuzluk dışında çocuğu olumsuz düşüncelere sürükleyecek iletiler barındırmaz.

2.8.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Romanın başkahramanı Mehmet'tir. Ali Zorbahan ve Zilha Zorbahan ikinci dereceden kahramanlardır. Hasan dayı, Suavi Sonar üçüncü dereceden kahramanlardır. Kazı ekibinde çalışan profesör, Mehmet'in öğretmeni, hırsızlar, Hasan figürandırlar. Eserde yer alan köpek kahraman Gobül'dür. Kötü kadının yakalar. Evlerini korur. Mehmet'e arkadaşlık eder.

Eserdeki çocuk kahraman olan Mehmet bir yetişkin gibi çizilmiştir. Üstelik bir erkek çocuktan ziyade kız çocuk gibidir. İlgileri tavır ve tutumları bunu göstermektedir.

Eserde iyi ve kötü kahramanlar yer alır. Ancak kötüler çok çabuk alt edilir. Bu anlamda eser gerçekçilikten uzak daima iyilerin galip geleceği fikrini benimsetmeye çalışan masalsı bir edaya bürünür.

Mehmet Zorbahan, Ali ve Zilha Zorbahan'ın oğullarıdır. Mehmet çalışkan, iyi niyetli ve başarılı bir çocuktur. On bir yaşındadır. Babasına benzemektedir. Esmer ve sevimli bir çocuktur.

Mehmet maydanoz ve nane yetiştirir. Zamanını oyundan ziyade çalışarak geçirir:

" Komşular ve onların çocukları Mehmet'e şaşıyorlardı. Çünkü o bütün köy çocukları benzeri oyun oynamazdı. Evlerinin önünde çığlıklar atarak, koşmacalar, birdirbirler, kaydıraklar Mehmet'i pek sarmıyordu. Okul, dersler, evde anasına tarlada babasına yardımcı olmaktan hoşlanıyordu. Kendine ayırdığı bölümlerde bahçede çalışmak onun için en tatlı bir oyundu. Bağırıp çağırarak oynayan çocuklara bakarken: 'Ben de böyle bir çocuğum işte!' diyordu kendi kendine." (6).

"Mehmet 'in en sevdiği oyun, işte o küçük arıktaki dinmeyen suya söğüt dallarından bentler kurmaktı. Su bendin içine dolduğunda yükselirdi. Mehmet incecik bir arık açarak, gelen suyla kendi ektiği karıklardaki maydanozları, naneleri sulardı. İlkten komşuları Mehmet'in bu çabalarına gülmüşlerdi. Ama sonraları maydanozlar, naneler büyüdükçe destelenip babasının eliyle pazara gönderildiklerinde gülemez olmuşlardı." (6).

Mehmet yetiştirdiği maydanoz ve naneleri kuş gübresiyle besler. Bunlar pazarda kapış kapış satılır.

Mehmet çok akıllı ve başarılı bir çocuktur. Babası da onun hakkında böyle düşünür:

"Babası küçük, gevrek kahkahalarla gülmeye başladı. Oğlu akıllıydı. Hem de çok çalışkan." (8).

Mehmet gelecek günlerini düşünür. Bilinçli bir çocuktur. Okul masrafları için para biriktirmek gerektiğini bilir:

" Para gereklidi gelecek günlerde. Okul masrafları artıyordu her yıl. Belki büyük kentlere okumaya giderlerdi. Şimdiden para biriktirmeliydi. Babasıyla annesinin harcamalarına da katkıda bulunmalıydı. Bunu ödev sayıyordu kendisi için." (10).

Mehmet şiir yazma yeteneğine sahiptir. Bahçelerinin önündeki arık için bir şiir yazar:

" Bu arığın suyu için küçük bir şiir yazmıştı. Onu düşündü.

'Arıktaki arı su

Sanki hiç yok uykusu

Akar şırıltularla

Karşığı dağlar karla

*Ak kebeye bürünmüş
Rüzgâr ona sürünmüş
Buzlu buzlu esiyor
Solukları kesiyor...’ ” (12).*

Mehmet ailesiyle birlikte gittiği Cüzüngüt köyünde çok eğlenir. Ancak çok fazla boş vakit geçirmemek gerektiğini düşünür:

"Mehmet'e her şey değişik geliyordu. Hayatın bilmediği bir yönüydü bu: oynamak, koşmak, bağırarak. Hoşuna gitmiyor değildi. Kendi kendine 'Kısa bir tatil süresi. Belki de güzel... Ama tüm günleri böyle geçirmek olamaz!' diye söyleniyordu vakit vakit." (29).

Mehmet tutumlu bir öğrencidir. Derslerinde başarılıdır. Annesi onunla övünür.

Ailesinin yanında kendini güvende hisseder. Annesine ve babasına çok bağlıdır:

" Annesinin dizinde hep mutlu olurdu. Büyük bir güven duygusu sarardı yüreğini. Bedenini tümüyle bir sıcaklık sarar gevşerdi. Yine öyle oldu." (31).

Annesi ve babası Mehmet' in okumasını istemektedirler:

"Sen okuyacaksın... Okullar sıra sıra önünde... Bütün o yollardan geçtikten sonra ancak o zaman elinin emeğini bize katabilirsin oğlum!

*Sade elimin emeğini mi anne.. **ALNİMIN TERİNİ** de sizin **ALIN TERİNİZE** katacağım. ” (47).*

Mehmet azimli bir çocuktur:

"Çalışacaktı ölesiye. Yorulmadan, bıkmadan, usanmadan. Bir Türk köylü çocuğunun yaşam kavgasında nasıl yükseslere ulaşabileceğini gösterecekti." (200).

Hayvanları çok sever. Onlarla iyi iletişim kurar:

"İnsan hayvanların sevince, onlar da insanlara sevgi ve güven duyuyorlardı. Aralarında bir çeşit anlaşma doğuyordu. Hatta konuşuyorlardı bile." (215).

Mehmet'in çok sevdiği arkadaşı Suavi Sonar, ona bir mektup yazar ve geleceği için faydalanabileceği bazı materyaller gönderir. Mehmet çok mutlu olur.

Mehmet'in çocuk arkadaşları yoktur. Konuştuğu ve görüştüğü kimseler yetişkinlerdir.

Bu nedenle çocuk kahramanlar Mehmet ile kendilerini

özdeşleştiremeyebilirler. Zaten Mehmet bir çocuktan ziyade bir yetişkin gibi davranır.

Ali Zorbahan Mehmet'in babasıdır. Eşini ve çocuğunu çok sever. Esmer ve yağız tenli biridir. Eserde çok yakışıklı ve uzun boylu olduğu Zilha tarafından söylenir. Karısıyla birlikte sahip olduğu her şeye el emekleri sayesinde ulaşırlar.

Ali Zorbahan Mehmet' e yaşama dair öğütler verir:

"Bak Mehmet! Yaşam bu! İnsanın başına çeşitli işler gelebilir. Aniden bastıran fırtına benzeri olaylarla karşılaşılır. Güle oynaya gittiğin bir yerden döndüğünde, evini barkın yanmış, yıkılmış bulduğun olur. Seller basar, depremler her tarafı yerle bir eder. Dedim ya yaşam bu!. Hem güzel hem de kötü sularla doludur. Biriyle ikisiyle karşılaşır insan... Çeşitli felaketler karşısında kendini kapıp koy vermemek gerekir. Yere sıkı basmalıdır insan. Kendini tutmasını bilmelidir olaylar karşısında. Ölümden gayrisine çare vardır." (38).

Ülkenin içinde bulunduğu durum hakkında bilgiler vererek hem karısını hem de Mehmet'i bilgilendirir. Bütün bu bildiklerinin köy odasında konuşulduğunu belirtir.

Ailece israftan kaçınırlar ve sahip oldukları nimetlerin değerini bilirler. Alın teriyle kazandıkları her şey onlar için değerlidir:

"Atarlar! Çünkü onlar, şehirliler bir başak buğdayın ne zorlukla yetiştiğini, ekmek olana kadar köylünün nasıl didindiğini bilmezler." (41).

*" Hayır oğlum... Biz bir lokmayı kolay elde edemeyiz. Çalışarak, **ALIN TERİ** dökerek kazandığımızdan kıymetlidir bizim için... Ekmeğimiz, yağımız, şekerimiz, tuzumuz, giysileriniz, hayatımızda bize gereken her nesne kıymetlidir oğlum." (42).*

Ali Zorbahan'ın türlü becerileri vardır. Eserde Zilha bunu şu şekilde dile getirir:

" Ana oğul gücümsediler. Gerçekten Zorbahan, şöyle bir gölgelere bakar, güneşe göz atar, saati tamı tamına söylerdi. Esen rüzgârın serinliğinden, sıcaklığından hava raporu verirdi. Fırtına çıkmadan uyarırdı evdekileri. Sonra da komşularını. Geceleri yıldızlara bakarak yönünü kestirildi. Daha bunlara benzer bir sürü becerileri vardı. " (54).

"Ali Zorbahan, bir saniye boş değildi. ALIN TERİ topraktaydı. Karısı hem işlere yardımını azalttığından üzüntülü, hem de başarılı bir öğrenci olmanın

mutluluğu içindeydi. Öğreniyor, her gün becerileri artıyordu.” (60).

Ali Zorbahan savurgan bir insan değildir. Savurganlığın dinimizce ayıp ve günah olduğunu belirtir:

” İyi ettin bu gün çorbalı kahvaltı hazırladığına... Anamızdan gördüğümüz üzere. Töremiz böyleydi. Bir zamanlar çay dışarıdan gelirdi. Bizim büyüklerimiz, para ödeyerek dışarıdan getirilen şeylere pek yüz vermezdi. Devletimizin para ödeyerek getirdiği şekeri kullanmaz, yerine bal yerlerdi. Gaz yağım çok dikkatli harcarlardı. Ona da devletimiz para öderdi. Zaten her nesne hesaplı kitaplıydı evimizde. Savurganlık hem ayıp hem de dinimizce günahı.” (70).

Kanunsuz işler yapanlara karşı katı bir tutum takınır:

”Zilha, acıdı adamlara. Ama kocasına belli etmedi. Ne söylese kocasını yumuşatamayacağını bilirdi. Kocasını böylesi kanunsuz işler yapanlara acımadı. 'Biz acır bağışlarsak bu kez başkalarının canlarım yakarlar!' derdi her zaman.” (178).

Kötü sözler söylemeyen ve küfür etmeyen biri olduğu belirtilir:

”Babası hiç küfür etmezdi. Edenlere de son derece öfkelenirdi. Onun en kızgın zamanlarında bile ağzından kötü laf çıkmazdı .”(82).

Alın terine ve çalışmaya önem verir. Atatürk'ün köylü hakkında söylemiş olduğu bir özdeyişi düşünür. Onun kurmuş olduğu bu vatana ve ona yakışır bir biçimde çaba göstermek gerektiğini söyler:

”Ali Zorbahan, tüm köylüsüne örnek bir çalışma içinde idi. Her konuşmada köylünün daha bilinçli olması gerektiğini söylerdi. Koca Atatürk 'köylü bizim efendimizdir!' dememiş miydi? Onun bu sözlerine yakışır bir biçimde çaba göstermeliydiler.” (97).

Ali Zorbahan eserde idealize edilmiş bir babadır. İleri görüşlü biri olduğu için eşinin doğum yapacağını öğrendiğinde onu tam teşekküllü bir hastaneye götürür.

Zilha Zorbahan, Mehmet'in annesidir. En belirgin özelliği çok becerikli ve aynı zamanda özverili olmasıdır. Fiziksel bakımdan sarımsın mavi gözlü ve çok güzel biridir. Eserde idealize edilmiş bir annedir. Eşini ve çocuğunu çok sever. Onlar için yapamayacağı şey yoktur.

Zilha Zorbahan akıllı ve kendini geliştiren biridir:

”Mehmet, annesini, onun konuşmalarını dinlemeyi, hem de merakla dinlemeyi pek severdi. Akıllıydı annesi. Okumuştur. İlkokulu pekiyi dereceyle bitirmişti.

Babasının pazardan getirdiği gazeteleri okurdu her zaman. Kanser konularım da okumuştum herhalde.” (9).

” Annesi, birçok komşuların kullandıkları plastik kapları evlerine sokmamıştı. Bugüne dek. 'Dedelerimizden kalma güzelim bakır üsküreler, bakraçlar, gümüş benzeri kalaylı kaplarımız ne güne... Suyumuzun tadım bozan, yoğurdu ağulayan, plastik denen, naylon denen oyalı boyalı nesnelere benim evimde işleri yok. Yüz çeşit dert geliyor insanın başına. İlk önce kanser yapıyor!’” (9).

Temizliğe çok önem verir:

”Annesi çok özenirdi temizlik işlerine. Kuyuya dalacak kova tozlu, kirli olmamalıydı.” (11).

Kocasını ve oğlunun mutluluğu onun mutluluğudur:

”Annesi keyifliydi. Kocasıyla oğlunu mutlu gördükçe yüreği güneş güneş sıcaklardı. ” (24).

Eşiyle birlikte yaşadığı zorlukları Mehmet' e anlatır:

” Evet yavrum... Babanla ben evlendiğimizde, ikimiz de anasız babasızdık. Yoksulduk. Bizi koruyanımız, barındıranımız yoktu. Eskiden uzak duranlar şimdi yakınlar bize...

Kavuştuk dilekelerimize... Ama şimdi daha çok çalışmamız gerekiyor. ” (46).

Zilha yalan söylemez. Dürüst bir insandır.

”Eğer annem bir laf ediyorsa, söz götürmez gerçektir! ” (55).

Bütün işlerini istek ve hevesle yapar. Yaşama sevinciyle doludur:

”Kurstan evine döndüğünde, üstünü değiştirerek evin geri kalan işlerine saldırıyordu.

Bahçe işlerine yardım, ahırın bakımı yemek hazırlamak. Çamaşırları yıkayıp kurutmak, yerlerine yerleştirmek.” (61).

Kaybettikleri ineklerinin yerine yenisini alabilmek için bileziklerini satar.

Tutumlu biridir:

” Zihninde kendi kendine pazarlıktaydı. Kollarına baktı. Dört tane altın bileziği vardı.

Altının ucuz zamanında süt, yoğurt, tereyağı, yumurta paralarından biriktirip ayrı toplayarak almıştı bunları. 'Satsam!' diye düşündü. Ne çıkardı kollarında bilezikleri olmasa. Dikiş dikerse kısa zamanda yenilerini alabilirdi.” (63).

Esi, onun örnek bir anne ve eş olduğunu düşünür:

"Sen köyümüzün örnek bir eşisin Zilha kız!

Hem de örnek bir annesi! Her kim senden söz etse, 'Zilha gelin başkadır' derler... Okulda çocuklar senin yaptığın çöreklerle, tandır ekmeklerine bayılıyorlar." (71).

Hasan dayı da Zilha hakkında şunları söyler:

"Hasan dayı, ceviz ağacına bağlı danayı çözüyordu. Zilha'nın ateş saçan gözlerine, kızaran yanaklarına baktı. Sesi de gözleri kadar ateşliydi. 'Vay, vay, vay! ...' dedi içinden. 'Zilha gelin yaman esiyor. Tam bir Türk kadım. Tam bir Türk eşi anası. Tuttuğunu koparan cinsten... Tanrı sayılarım artırsın!' " (123).

Yaşam savaşında bilinçli bir şekilde yol almanın gereğine inanır:

"Belki bir koşuyla kazanılmıyordu bu yaşam savaşı. Ama bilinçli adımlarla doğru yolda yürüdüklerine inanıyordu Zilha. Bu hızla yürüyüşlerini sürdürürlerse, kısa zamanda istediklerine kavuşabileceklerdi." (99).

Bilinçli bir annedir. Nüfus planlamasının önemini farkındadır:

"Biz nüfus planlamasına uygun bir aileyiz. Şimdilik bir çocuğumuz var. Onu besliyor, giydiriyor okutuyoruz." (99).

"Evet yavrum... Kendimi de, bebeğimi de bilerek besliyorum şimdi. Hiçbir ilaç içmiyorum... Başım ağrırsa, bu ağrıyı aspirin içerek değil de, başını oğuşturarak, kan dolaşımını hızlandırarak geçiriyorum..." (208).

Zilha inançlı biridir ve her işine besmeleyle başlar:

"'Bismillahirrahmanirrahim!' Her işe Allah adım anarak başlardı Zilha. Allah'ın o gizliliklerden kendisini gördüğüne inanıyordu. O büyük gücün kanatları altına sığınırdu çoğu zamanlar. Bu çok güzel bir duyguydu. Yalnız olmadığım, sevildiğini, düşünüldüğünü bilmek." (100).

Hasan dayı eserde Mehmet'in ailesinin yakın dostudur. Kimsesiz yaşlı bir adamdır. Mehmet onu dedesi gibi görür:

"Hasan dayı, köyün kimsesiz, kocamış bir kişisi idi. Herkesten çok Ali Zorbahanlara yakındı. Ali olsun, Zilha olsun ona her zaman yardım ederlerdi. Sık sık sofralarına buyur ederlerdi. Annesi arada bir üstünü başım yıkar, urbalarının yırtıklarını yamardı. Hasan dayı, Mehmet'i de çok severdi. Elinden geldiğince Zorbahan ailesine yardımcı ederdi. Kocamıştı ama sağlıklıydı. " (18).

Hasan dayı yakınlarını savaşta kaybetmiştir. Bunu Mehmet'le konuşurken şu şekilde ifade eder:

"Vardır ya evladım, vardır ya... Sen beni hep böyle kuru başıma sanıyorum... Benim üç tane babayiğit oğlum vardı. Biri Çanakkale 'de, biri Anafartalar'da, en küçük ciğerparem Dumlupınar'da gittiler. Anaları bu acılara dayanamadı. Ben kaldım kuru başıma bu dünyada." (130).

Hasan Dayı **Gümüş Kanat** romanındaki Nevzat Bey'i hatırlatır. O da yakınlarını kaybetmiştir. Yazarın kimsesiz kalan insanlara karşı genel tutumu, onları yeni insanlarla karşılaştırmak ve özellikle kaybettikleri insanların yerine koyacak kişilerle tanıştırmaktır.

Suavi Sonar, eserde sözü edilen kazı yerinde röportör olarak çalışan biridir. Mehmet'te kendi çocukluğunu bulduğunu belirtir. Onun önünde yeni ufuklar açar. Eserde şu şekilde tasvir edilir:

"Uzunca boylu, esmer yüzlü, kara gözlüydü bu kimse. Kara gözleri bir başka parlıyordu, içten vuran bir ateşle yanıyordu sanki. Çabuk çabuk konuşuyordu. Kazılan yapanlara benzemiyordu hiç. Öbürlerine benzemiyordu hiç. Öbürleri geçmiş zamanda yaşıyorlardı sanki. Bu adam ise yaşadıkları günün saatin içindeydi." (197).

"Bak arkadaş... Ben senden çok hoşlandım. Neden mi? Hiç merak ettin mi? Nedeni şu... Sende kendi çocukluğumu buluyorum da ondan." (197).

Suavi Sonar, kendi çabalarıyla yapmak istediklerini başardığını Mehmet'e anlatır. İnsanların yetenekleri doğrultusunda eğitilmesi gerektiği belirtilir. Eserde bu şöyle ifade edilir:

" Bak arkadaşım... Ben de tıpkı senin gibi bir köylü çocuğuydum uzun yıllar önce. Üstelik benim anamla babam senin ananla baban benzeri aydınlık kişiler değillerdi. İkisi de kör cahil... Eski kafa. Ben resim yapmak isterdim; babamdan bir dayak, anamdan bir kötek yerdim. Ama hepsi bana vız gelirdi... Ben resim yaptım arkadaş gizli gizli; ilkten yalın ayak gittim okula. Bir tabelacı yanma çırak girdim tatilde. Para kazandım pabuç aldım ayağıma. Sonra bisiklet aldım. Sonra motosiklet. Sonra ortayı okudum. Liseyi bitirdim. İstanbul'a attım kapağı. Ne iş buldumsa çalıştım. Sonra da Güzel Sanatlar Akademisi'ne girdim. Artık istediğim yoldaydım. Bugün dünyanın en ünlü dergilerinde kapak resimlerim, içinde röportajlarım çıkar."

(198).

İnsanların yetenekleri doğrultusunda eğitilmesi gerektiği fikri **Cahit Uçuk**'un *Yalçın Kayalar* romanında da işlenmiştir.

Suavi Sonar, **Cahit Uçuk**'un birçok romanında yer verdiği iyilik yapan kahramanlardan biridir.

Kazı alanında çalışan genç bilgin, Mehmet'in kurs öğretmeni ve Hasan eserde yer verilen dekoratif niteliğindeki kahramanlardır. Genç bilgin ve kurs öğretmeni örnek alınacak kişiler olmaları bakımından önem taşırlar.

Hasan ise eserde sorumsuz ve kötü bir çocuk olarak verilir. Mehmet onu ormanlık alandan uzaklaştırmaya çalışır. Doğaya zarar vermesinde korkar. Mehmet'in bilinçliliğini ispatlamak için seçilmiş kötü çocuktur Hasan.

2.8.2.5. Yer ve Zaman

Eserde, Mehmet ve ailesinin yaşadığı köy mekân olarak seçilmiştir. Bu köy Akdeniz'dedir. Ailenin yaşadığı ev, Cüzüngüt Köyü, doğum için gidilen şehir ve Mehmet'in bulduğu kazı alanı eserde yer alan mekânlardır.

Eserde mekân tasvirlerine yer verilir. Yazar mekânları ustaca betimler. Sözü edilen köyler kalkınmış şehirler gibidir:

"Arık, evlerinin oldukça uzağında akan güre çaydan bağlanmıştı. Köy evleri içinde çaya en yakın Mehmetlerin eviydi. Köye giden baş arıkta su bölüşümü yüzünden çoğu zaman kavgalar bile çıkardı. Ama Mehmetlerin evine çaydan gelen bu su hiç kimsenin müdahalesi ile kesilmezdi."(5).

Yazar bir yayla köyü olan Cüzüngüt köyünü tüm güzelliğiyle betimler:

"Mehmet ilk kez geliyordu akrabalarının yaşadığı bu yayla köyüne. Çam ormanlarından sonra bir tepede düzlükteydi Cüzüngüt. Köyün çevresini dutluklar, kayısı bahçeleri, üzüm bağları sarmıştı. Evlerin tümü ak sıvalı, tek katlıydı. Bahçelikler çit duvarlı, ağaç dallarından kaplıydı. Gökte bir tutam olsun bulut yoktu. Göz alabildiğine sonsuz mavilik."

"Köy meydanında bir küçük mescit, birkaç dükkân, bir kahve vardı." (27).

Yaşadıkları ev onlara güven ve mutluluk veren bir başka mekândır. Çocuklar için güven duyulan bir mekânın olması onların psikolojileri açısından son derece önemlidir. Eserde bu mekân şöyle tasvir edilir:

"Pencerelerin rüzgâr sızan yerlerini, çirişli ince bezler yaparak kapatırdı. Pamuk yataklar alta, yün şilteler üste çıkarılırdı. Pamuk yorganlar kaldırılır, yün yorganlar örtünülürdü. Yataklara el tezgâhı çarşafklar kaplanırdı. Yerlerdeki hasırların üzerine çullar serilir, ocak başındaki minderlere kuzu postları konulurdu. Dışarıda tipiler, boralar haykırır, ulurken, kalın kerpiç duvarlı evlerinin içi sıcaktı hep." (146).

"Evleri, evlerinin önündeki ayvan yüze gülüyordu. Bütün bunları babasız, annesi, kendisi yapıyorlardı. Koşuşmak, yorulmayı düşünmeden çalışmak. Bu düzende el emeklerinin el birliği vardı. ALIN TERİ beraberce toprağa damlıyordu." (209).

Mehmet şehre ilk kez gittiğinde çok şaşkındır. Köyde yetişmiş küçük bir çocuğun gözüyle şehir bu betimde şöyle dikle getirilmiştir:

"Mehmet, şaşkın şaşkın bakındı çevresine. On katlı yapılar sıralıydı geniş caddelerin iki yanında. Çeşitli şeyler satan dükkânlar vardı bu uzun boylu yapıların yükünü taşıyan alt katlarda. İnsanlar, insanlar, insanlar... Kadınli erkekli, çoluklu-çocuksuz, büyüklü-küçüklü, genç- kocamış insanlar. Koşuşuyorlardı büyük bir telaş içinde. Neden bu kadar çabuktu adım atışları? Hepsinin de mi bitecek acele işleri vardı?"(233).

Mehmet'in bulmuş olduğu kazı yeri eserdeki bir başka mekândır. Tarihî eserleri koruma bilinci bu mekân aracılığı ile okura verilir:

"Burası Türkiye'nin en ünlü antik şehirlerinden sanıyoruz. Kazılar ilerledikçe, daha çok şeyler bulacağız. Hem oldukça sağlam yapılar çıkaracağız. Buralar deprem kuşağından uzak. Toprak örtüsü sıkıca sarmış tüm yapıları. Düzenleri bozulmadan yeryüzüne çıkarabileceğiz sanıyorum." (218).

Eserde dış mekânlar iç mekânlardan daha çok ön plandadır. Yazar dış mekân betimleri yaparken sade ve samimi üslubuyla bu mekânlara dair tüm güzellikleri ustaca yansıtır. İç mekân betimlerinde köy hayatını yansıtan detaylara yer veren yazar iç mekânların insanda uyandırdığı güven duygusunun önemi üzerinde de durur.

Eser yaklaşık olarak bir yıllık bir zaman dilimini kapsar. Eserde Mehmet'in kış günleri okula gitmesi, annesinin hamile kalıp doğum yapması, Mehmet'in okulu bitirip karnesini alması zamanı belirten ipuçlarıdır.

Eserde zamanda geri bakış yapılmak suretiyle Zilha ve Ali'nin evlendikleri

zaman anlatılır. Hasan dayının hayatından söz edilir. Suavi Sonar da yine kendi hayatını ve yaşadıklarını zamanda geri bakış tekniği ile Mehmet'e anlatır.

Eserde psikolojik zamandan söz etmek mümkündür.

"Yüreğini büyük bir heyecan kapladı. Birdenbire onun doğacağı zamanı bekleme günlerinin hiç gelmeyeceğini sandı." (210).

"Böylece göz açıp yumana dek saydı günler bitivermişti." (29).

"O az sonra bana yüz yıllar kadar uzun geldi oğlum."(230).

Eserde yer ve zaman belirli sınırlılıklarla verildiği için karmaşık değildir.

2.8.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Eser hâkim bakış açısıyla ve yazar anlatıcı tekniği ile anlatılır. Yazar romanda yer alan bütün varlıkların yerine düşünür ve kendi düşüncelerini, duygularını onlar aracılığıyla okura ulaştırır. Bu nedenle eserlerindeki kahramanların ortak Özelliği çok fazladır. Hepsisi tip niteliğinde kahramanlar olup idealize edilmişlerdir. Yazarın benimsediği iyimser anlayış hemen bütün kahramanların ruhuna sinmiştir. Eserde keskin çizgiler yer alır. Yani sadece siyah ve beyaz vardır. İnsan gerçeğinden uzak olmasından kaynaklanan bu sonuç, eseri inandırıcı olmaktan uzaklaştırır.

Anlatıcı kahramanların düşüncelerini okur.

"Zihninde kendi kendine pazarlıktaydı. Kollarına baktı. Dört tane altın bileziği vardı.

Altının ucuz zamanında süt, yoğurt, tereyağı, yumurta paralarından biriktirip ayrı toplayarak almıştı bunları. 'Satsam!' diye düşündü. Ne çıkardı kollarında bilezikleri olmasa. Dikiş dikerse kısa zamanda yenilerini alabilirdi.(63)

Yazar olayları anlatırken ve kişileri tanıtırken bazı değerleri okura kavratma amacı güder. Köy hayatına dair birçok bilgi verir. Farklı yaşam tarzlarıyla okuru tanıştırır. Fakat bu tek yönlü yapılmıştır.

Çocuk eserlerinde genellikle üçüncü kişi ağzıyla anlatım olması bir ilke olarak kabul edilmiştir. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki, özellikle kafa sesi ile düşünceleri yansıtan üçüncü kişi, anlatımı zorlaştırdığı, inandırıcılığını yitirdiği gibi çocukların da hoşlarına gitmemektedir. Çünkü bir kişinin diğer bir kişinin beyninden geçenleri aynen okuyabilmesi mümkün değildir. Birinci kişi ağzı ile yapılan anlatımın daha samimi olduğu, karşısındaki ikinci bir kişi ile karşılıklı bir sohbet

içtenliği oluşturduğu görülmüştür. Bir çeşit duygu, düşünce ve sırlarını paylaştığı izlenimi veren bu anlatım tekniğinin çocuklar tarafından daha çok beğenildiği ve benimsediği görülmektedir.

2.8.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER

Metinde verilmek istenen en önemli ileti alın teriyle çalışmanın önemidir. Aile bireyleri arasında dayanışmanın ve sevginin önemi, bu sevginin insana verdiği güven duygusu üzerinde durulur. Tutumlu olmanın önemi, kötülükler karşısında sessiz kalmamak gerektiği üzerinde durulan diğer konulardır.

Yazar temizliğe önem vermek gerektiği üzerinde de durur. Romanın başkahramanı Mehmet temizliğine çok dikkat eder:

"Çengele asılı maşrapayla su aldı bakraçtan. Yanma getirdiği diş fırçasının üzerine diş macunu sıktı birazcık. Bir güzel dişlerini ovdu. Ağzını çalkaladı. Sonra yüzünü, ayaklarını yıkadı. " (11).

Atatürk sevgisi ve tarih bilici çocuklara kazandırılmak istenir. Mehmet tarih bilincine sahip bir çocuktur. Atatürk'ü çok sever:

"Bu vatani vatan yapan ATATÜRK'Ü seviyordu. Tüm sevgilerden çok daha büyüktü ona duyduğu sevgi. Sanki yüreğinin içinde yaşıyordu. Kafasının içi bir müzeydi sanki. Bu ATATÜRK müzesiydi. Tüm resimleri bu müzede idi. Ama bu müze bir başka çeşit müzeydi. Orada ATATÜRK'ÜN resimleri değil kendisi vardı. Yaşayan, konuşan, gülen, uyuyan ATATÜRK'Ü bu. Çoğu zamanlar Mehmet ile konuşuyordu ATATÜRK. Onuncu yıl konuşması hep onun sesinden dinleye dinleye öğrenmişti. Gençliğe seslenmesini de ezbere biliyordu Mehmet. 'NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE.' Bu sesini de hep duyuyordu Mehmet. " (93).

Mehmet ve ailesi köyde yaşamalarına rağmen dünyayı ilgilendiren olaylar hakkında gazetelerden bilgi edinip kendilerini yetiştirirler. Mehmet babasının eve getirdiği gazeteleri takip eder. Dünyada olup bitenlere karşı meraklıdır. Annesi de bu gazeteleri okuyarak bilgi sahibi olur:

" Köyde yaşıt olan kadınların hemen hepsi okuryazardılar. Ama bundan pek de faydalanamıyorlardı. Kitap gazete okuyanları parmakla gösterilecek kadar azdı. Oğlan okuyalı Ali Zorbahanların evlerine biraz gecikmiş de olsa günlük gazete giriyordu artık. Mehmet dünyada olup bitenlere her gün biraz daha merak sarıyordu.

Her gün anlatacak bir olay buluyordu gazetelerde. ” (97).

Mehmet okulda öğrencilerin heyecanlı bir sesle Türk andını okuduğunu duyunca kendisi de heyecanlanır. Yazar Mehmet'in ağzından millî birlik ve bütünlük bilincini okura verir:

"Mehmet Ürpererek düşündü. Tüm yurdunun, tüm okullarında şu anda, memleketinin çocukları bir ağızdan, bir yürekte 'Türküml... Doğruyum!' diye okuyorlardı Türk'ün yeminini. Türk çocuklarının bağlarından taşan bu sesler halka halka genişleyerek, büyüyor büyüyor, sonunda birleşiyordu bir tek ses olarak. Bunu düşünmek Mehmet'i daha çok heyecanlandırdı. ” (180).

Mehmet'in öğretmeni antik kalıntılar hakkında öğrencileri bilinçlendirir. Mehmet ve ailesi bilinçli bir şekilde hareket ederler ve Mehmet'in bulunduğu antik kalıntıyı yetkililere gösterirler.

Eserde nüfus planlaması yapılması ve her ailenin bakabileceği kadar çocuk sahibi olması gerektiği üzerinde durulan bir diğer husustur.

Eserin gerçekçilikten uzak olması olumsuz bir özelliktir. Herkesi karşı konuma yerleştirip sadece sözü edilen ailenin yüceltilmesi olumsuz bir özellik olup çocuk okurlarda güvensizlik duygusu yaratabilir. Yazar başkaları-onlar zıtlığını kullanırken çocuğun da böyle bir tavır sergilemesi riskini düşünerek hareket etmelidir. İyilik sadece iyi insanlara, kötülük sadece kötü insanlara mahsus özellikler değildir. İyi-kötü insanda, farklı oranlarda olsa da vardır.

Mehmet'in yalan söylemesi her ne kadar eserde doğayı korumak adına da olsa yanlıştır.

2.8.4. DİL VE ANLATIM

2.8.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı

2.8.4.1.1. Atasözleri

Romanda yazarın yer verdiği atasözleri şunlardır:

"Merhametten maraz hasıl olur." (154).

Yazar birçok romanında iyilik yapmanın önemi üzerinde dururken bu atasözüne romanda yer vermesi ilginçtir. Kurguladığı kahramanların birçoğu insanlara yardım ederler, onlara acırlar ve yanılmazlar. Toplumdaki kötü insanları cezalandırmak adına böyle bir atasözüne yer verilse de bu tarz insanları dışlamak

yerine onları topluma kazandırmak gerekir.

"Korkulu rüya (düş) görmektense uyanık yatmak yeğdir (hayırlıdır.)."(188).

İnsanlara risk almak yerine temkinli davranmayı öğütleyen bu atasözünde de bir kısıtlayıcılık söz konusudur. Bu kısıtlama yazarın çizdiği kahramanların çemberlerini kırmalarına izin vermemesini de yansıtır. Kısıtlamaların yaratıcılığın önünde engel olduğu düşünülürse bu olumsuz bir tutumdur. Çünkü yaratıcılığın olmadığı yerde sanattan ve edebiyattan söz etmek mümkün değildir.

2.8.4.1.2. Deyimler

Yazar erserinde deyimlere de yer verir. Yazarın kullandığı deyimlerin bazıları şunlardır:

"Boy atmak, göğsü kabarmak, akıl erdirememek, yüreği hop etmek, el ele vermek, allak bullak olmak, kapıp koyuvermek, dört elle sarılmak, kulak kesilmek, beti benzi solmak, göz atmak, dereyi görmeden paçayı sıvamak, düşünüp taşınmak, içi içine sığmamak, boyun eğmek, dilini yutmak, hapi yutmak, parmakla göstermek, çaba göstermek, merak sarmak, gözlerinden yaşlar boşanmak, düşünüp taşınmak, hayran kalmak, akli almamak, göğüs germek, göz kulak olmak, kapıp koyuvermek, kaçacak delik aramak"

Yazarın kullandığı deyimler anlatımı güçlendirmekle birlikte eserin dokusunu da yansıtır. Özellikle birlikte çalışmanın önemi (el ele vermek, dört elle sarılmak, çaba göstermek, göğüs germek), başarının önemi(göğsü kabarmak, parmakla göstermek), olaylar karşısında kahramanların tavırları (dilini yutmak, akıl erdirememek, yüreği hop etmek...)deyimlerle daha etkili bir şekilde ifade edilir.

2.8.4.1.3. İkilemeler

Romanda kullanılan ikilemeler çoğunlukla aynı kelimenin tekrarıyla yapılmıştır.

Alışılmışın dışında kullanımlara da yer verilmiştir. İkilemeler eserde çokça kullanılmıştır. Bu kullanıma şunlar örnek olarak gösterilebilir:

"kocaman kocaman, düzelte düzelte, gümüş gümüş, irili ufaklı, yüksekli alçaklı, yan yana, omuz omuza, düşünceli, neşeli neşeli, parıl parıl, sık sık, savura savura, pembe pembe, birer birer, yığın yığın, seke seke, doya doya, avuç avuç,

okşar okşar, vakit vakit, diş diş, bol bol, yeni yeni, mis mis, beşik beşik, bol bol, usul usul, kolay kolay, konuşa konuşa, tatlı tatlı, yavaş, yavaş, sıra sıra, pınar pınar, ufak tefek, söyleşe konuşa, acılı tatlı, çabuk çabuk, güle güle, dal dal, yeşil yeşil, boydan boya, kurum kurum, par par, dalgm dalgın, çiçek çiçek, dolu dolu, ıslıl ıslıl, al al, çakmak çakmak, mırıl mırıl, sıcak sıcak, biraz biraz, alaf alaf, soru soru, sağanak sağanak, sızım sızım...”

İkilemeler çocukların anlatım güçlerini geliştirir. Çocuğun temel dil becerilerinden olan konuşma becerisi ikilemelerin ve deyimlerin kullanımıyla zenginleşmektedir. Bu bağlamda eser de ikilemelerin çokça kullanılmasının olumlu bir özellik olduğunu söylemek mümkündür.

2.8.4.2. Anlatım Teknikleri

2.8.4.2.1. Öyküleme Tekniği

Cahit Uçuk, *Alın Teri* adlı romanında öyküleyici anlatımı kullanmıştır.

Romandan bu anlatıma örnekler:

" Evlerinin önünde incecik bir su akardı, hem de bahar, yaz, kış, güz demeden. Bu suyun yatağı olan arığı babası açmıştı. Ta iki göz damlarını açtığı zaman.(5)"

"Oturduğu yerden kalkarak çevresine bakındı. Ali görünürlerde yoktu, oysa bir saat kadar önce sebzeleri suluyordu. Mehmet de ortalıkta yoktu. İkiisiyle de konuşmalıydı. Yadımları gerekliydi Zilha'ya." (112).

"Bir başka türlü davranıyordu annesine. Pervaneydi çevresinde. Kuyudan su mu çekiyordu annesi, Mehmet çığırğa yapıştıyordu. Bakracı elinden kaptığı gibi bir koşu içeri taşıyordu. Ocağa odun mu gelecekti, Mehmet annesinin önünü kesiyordu." (s.205).

Yazar romanda en çok bu anlatım tekniğini kullanır. Tek taraflı bakış açısıyla oluşturulan eserde bu tekniğin kullanılması kaçınılmazdır. Yazar romanlarında karakter yaratamadığı için onların cümlelerinin kendi cümlelerinden farkı yoktur.

2.8.4.2.2. Betimleme Tekniği

Betimleyici anlatım romanda yararlanılan bir diğer anlatım türüdür. Romanda betimleyici anlatıma örnekler:

Kişi betimine örnek:

Bırak beni şimdi anne... bir kız kardeş istiyorum böyle buğday saçlı, gözleri suların en derin yerinin mavi, yeşili olsun. Söğüt dalı benzeri ince uzun. Fazla söze ne gerek anneciğim. Sana benzesin kardeşim.” (209).

“ 'Hep dua etmiştim bir oğlum olsun... Hem de Ali'me benzesin.' diye. Allah 'um dualarımı duymuş olmalı ki sen babanın renkleriyle doğdun. Kara gözler, kara kara ibrişim kaşlar, yağız ten.. Boyun da baban kadar daha uzayacak sanıyorum. Baban köyün en yakışıklı delikanlıydı.” (209).

Hayvan betimine örnek:

"Mehmet, Petek Hanım'ın yanına çömeldi. Buzağıya baktı. Kocaman kocamandı gözler. Güzel mi güzel, pempecik bir ağız, alnında avuç içi büyüklüğünde bir ak leke. Gövde kahverengi beyaz, alacaydı.” (14).

"Eli Gobül'ün kocaman başındaydı. Gerçekten kocaman bir baştı bu. Birazda ormanlar kralı aslanın başına benziyordu. Sadece rengi aslanın tüyleri benzeri san değildi. Pırıl pırıl ak gümüşlü bir kırçıl baştı Gobül'ün başı. Tüyleri uzun ve yumuşak. İri, iri tatlı kahverengi gözleri insancıl bakışlıydı. Pembe burnunun ucu hep ıslaktı. Daha koyu dili zımpara kâğıdı kadar pürüzlüydü.” (909) .

Doğa betimine örnek:

"Pencereden ince bir güneş dilimi içeri uzanmıştı usul usul. Sarı, sıcaktı bu ışık. Artık havalar güze doğru yönelmişlerdi. Söğütlerin ince biçimli yeşil yaprakları arasında altın renkliler vardı. En küçük esintinin soluğuyla yeşillerin yanından kopup savruluyorlardı havaya. Ölü kelebekler benzeri döne döne düşerek toprağa konuyorlardı.” (96).

Yer betimine örnek:

"Mehmet, ilk kez geliyordu akrabalarının yaşadığı bu yayla köyüne. Çam ormanlarından sonra bir tepede düzlükteydi Cüzüngüt. Köyün çevresini dutluklar, kaysı bahçeleri, Üzüm bağları sarmıştı. Evlerin tümü ak sıvalı tek katlıydı. Bahçelikler çit duvarlı, ağaç dallarından kaplıydı. Gökte bir tutam olsun bulut yoktu.” (27).

Betimleyici anlatım tekniği ile tanıtilen mekânlar ve kahramanlar eseri çocuğun gözünde bir gerçekliğe oturtur. Çocuk hem kahramanları hem de olayların yaşandığı yerleri daha iyi kavrar.

2.8.4.2.3. Gösterme Tekniği

Romanda gösterme tekniğine de yer verilmiştir. Anlatılan olayın somutlaştırılması ve çocuk okurlarının ilgisinin çekilmesi bakımından bu tekniğin çocuk romanlarında kullanılması önem arz etmektedir. **Cahit Uçuk** da *Alın Teri*'nde bu anlatıma yer verir. Bu anlatıma eserden bazı örnekler:

"- *Neyi çalmışlar? Neyi çalmışlar?*

Mehmet 'in sorusuyla duraladılar. Annesi bir adım attı.

— *Hiç!*

Babası:

—*Nasıl hiç Zilha... dedi telaşla. Oğluna döndü telaşla:*

—*Hiç değil evlat... Hırsızlar bu kez komşulardan birinin danasını çalmışlar!"*(50).

—*Bak Mehmet oğul neler oldu bilemezsin!*

—*Nasıl bilmezmişim Hasan dayıcığım!*

—*Bilemezsin, evlat bilemezsin!*

—*Gece olanlar!*

Hasan dayı onun sözüne bütünledi.

—*Sabah olanlar*

—*Sabah olanlar mı?*

—*Elbet sabah olanlar ya!*

—*Neler oldu ki Hasan dayı?*

—*Neler olmadı ki evlat... Bak şöyle bir oturalım da ..."* (85).

Eserde gösterme tekniği ile oluşturulan bölümler eseri bir tiyatro metni özelliği vermektedir. Ayrıca esere bir hareketlilik ve canlılık kazandıran bu anlatım tekniği eseri monotonluktan kurtarır ve daha ilgi çekici kılar.

2.8.4.2.4. Özgün Söyleyişler

Alın Teri adlı romanda çocukların kavram dünyasını zenginleştiren farklı ifadelere ve kelimelere yer verilmiştir. Bunlara şu örnekleri vermek mümkündür:

"güğüm, sistira, üsküre, bakraç, ağu, maşrapa, seki, ayvan, seğirtmek, tandır, gurk, çemremek, genger, ünlemek, meşveret, yunmak, tokuc, eselmek, kürümek, teyel, peşkir, sıyrıga, dürmeç, peylemek, süsmek, eğ, kunnamak, ayakçak, aratsak,

sındı, kebe, eşelemek, sair, üstübeç, mucip, çıkırık, zembil, yama.”

Yazar köy hayatını yansıtan birçok kelimeye yer verir. Bunun dışında eserde bazı özgün söyleyişler de yer alır. Bu kullanımlara şu cümleleri örnek vermek mümkündür:

"Kendimi alıştırılmışım bir yol...(71), Bir düşman işi bu kim ola ki... (102), Ocağın içindeki çıralı odunlar alaf alaftı. (104), Bu tümünden güzel düşmüş... Ellerine sağlık!(114), Gobül!... Oğlum sen uymadın mı benimle birlik? (117), Böyle habersiz tebersiz... (222), Eve dönmeliydi. Hem de en çabuk tarafından (220) "

2.9. KÜÇÜK ÇOBAN ALİM KIZ SERİSİ

2.9.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ

Cahit Uçuk'un *Küçük Çoban Alim Kız* serisi üç kitaptan oluşmaktadır. Eserler 1988 yılında yazılmış, ilk baskıları 1992 yılında Uçuk Yayınları tarafından yapılmıştır. İncelenen baskılar Eylül 2002'de Bilge Kültür Sanat Yayınları'na aittir. Toplam 281 sayfadır. Eserleri **Betül Atlı** resimlemiştir.

2.9.1.1. Kapak

Kitaplar çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması önerilen; renk bakımından canlılık ve dikkat çekici olma, kapağın içerikle uyumlu olması gibi özellikler bakımından çocuğa göre tasarlanmıştır. Ancak eserler baskı kalitesi bakımından istenilen sağlamlıkta değildir.

İlk kitabın kapağında romanın başkahramanı olan Alim Kız ile köpeği Gobül ve koyunları resmedilmiştir. Alim Kız kaval çalmaktadır ve buldukları yer karlı bir yerdir. Arka fonda yüksek dağlar karla kaplı bir biçimde resmedilmiştir. Ağırlıklı olarak mavi ve yeşil renkler kullanılmıştır.

İkinci kitabın kapağında Alim Kız ile köpeği Gobül birlikte resmedilmiştir. Alim Kız köpeğine sarılmış gülümsemektedir. Kapakta bahar mevsimini çağrıştıran renkler ve çiçekler yer alır.

Üçüncü kitabın kapağında Alim Kız elinde kavalını çalarken resmedilmiştir. Üzerinde yöresel kıyafetler vardır. Kapakta ağırlıklı olarak yeşil renk kullanılmıştır. Eserde zaman baharın başlangıcıdır. Kapaktaki resim de baharın izlerini taşımaktadır.

Kapak resimleri **Betül Atlı** tarafından çizilmiştir. Kapakların arka yüzünde **Cahit Uçuk**'un resmi ve romanın içeriğine dair kısa bir özet yer alır. Ayrıca **Emine Sevim**'in romanlar hakkındaki düşüncelerini yazdığı bir paragrafa yer verilmiştir. Romanlar özetlenirken merak uyandırıcı ifadeler kullanmaya özen gösterilmiştir.

2.9.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Küçük Çoban Alim Kız 1, 2, 3 kitaplarının kâğıt düzeni ve punto büyüklüğü on iki yaş grubu çocuk okurların seviyesine uygun niteliktedir. Eserde harfler 12 punto büyüklüğündedir. Bu kullanım okuma zevkini artıracak niteliktedir.

Eserler büyük ölçüde diyalog cümleleri kullanılarak yazılmıştır. Konuşma yöntemi adeta bir tiyatro sahnesi gibi okuyucuya yaşananları zihninde canlandırma imkânı sunar.

Eserlerde sayfa düzeni de çocuk okurların seviyesine uygun nitelikte düzenlenmiştir.

2.9.1.3. Resimlendirme

Belirli bir yaşa kadar çocuk okurların okuyacakları çocuk edebiyatı eserlerinde resim kullanılması, çocuk edebiyatı alanında uzman olan kişilerce önerilmektedir. Bu yaş grubu ilköğretimin birinci kademesinde okumakta olan öğrencileri kapsamaktadır ikinci kademedeki okuyucuların da okumaya hitap etmektedir. Çünkü bu tarz çocukta soyut zekânın gelişimine katkıda bulunmaktadır.

Eserlerin hem kapağında hem de iç bölümlerinde renkli ve canlı resimlere yer verilmiştir. Bu yönüyle eserler on iki yaş altındaki öğrencilere de hitap etmektedir. Eserlerin resimli olması çocuk okurları okumaya heveslendirmek bakımından olumlu bir özelliktir. Eserlerdeki resimler **Betül Atlı** tarafından çizilmiştir. Dikkat çeken bir özellik eserlerdeki yaşlı kahramanların da gençmiş gibi çizilmesidir. **Cahit Uçuk**'un eserlerinde ölüm konusu işlenir, fakat yetişkin kahramanların yaşlandığı çoğu zaman çocuklar tarafından kabullenilmez. Çünkü çocuklar onları kaybetmekten korkarlar.

Eserlerde yer verilen resimler içerikle uyumludur. Bu kullanım çocuk okurun hayal dünyasını desteklemeye yönelik olması bakımından olumlu bir özelliktir.

2.9.1.4. Bölümleme

Küçük Çoban Alim Kız serisinin birinci cildi 96, ikinci cildi 91 ve üçüncü cildi 94 sayfadır.

İlk kitap on bölümden oluşmuştur. Bölüm başlıkları şunlardır:

“Başlangıç, Gece Konuşmaları, Günlük Yaşam, Gizliliklerin Derinliklerinden, Bekleyiş, Doğaya Saygı, Fırtınanın Ortasında, Gecenin Karanlığında, Yıldız Yağmuru, Gecenin Tadı.”

Eserin ilk iki bölümü giriş, diğer bölümler gelişme bölümüdür. Olaylar ikinci kitapta devam eder. Serinin birinci kitabında eş zamanlı olaylara yer verilmiştir. Yazarın bu anlatımı çocuk okurun zihnini karıştırabilir.

İkinci kitap altı bölümdür. İlk kitabın devamı niteliğindedir. Bölümlere şu başlıklar verilmiştir:

“Kanat Sesi, Yeni Bir Sevgi, İkinci Kez, Sumru'nun Babası, Aile Büyüyor, Haber Kuş Kanadında.”

Üçüncü kitap altı bölümden oluşmaktadır. İkinci kitabın devamı niteliğindedir. Bölümlere verilen başlıklar şunlardır: *“Naşide Anne de Kim?, Yeni Yaşama İlk Adımlar, Korku Dolu Gece, Sır Açıklanıyor, Büyük Tören, İstanbul'a Yolculuk.”*

Küçük Çoban Alim Kız serisinin son cildi olan bu kitabın serinin sonuç bölümünü oluşturduğunu söylemek mümkündür.

2.9.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

2.9.2.1. Konu

Küçük Çoban Alim Kız serisinin konusunu Toroslar'ın Kalıcadağ'ında yaşayan bir nine ile torununun yaşamından bir kesit teşkil eder. Eserlerin başkahramanı olan Alim Kız ninesi ve hayvanları ile birlikte yaşamaktadır. Alim Kız ve Gümüş ninesi doğayla iç içe mutlu ve huzurlu bir yaşam sürmektedirler. Gümüş nine oğlunu ve gelinini genç yaşta kaybetmiştir. Torunu onu hayata bağlayan tek varlığıdır. İlk ciltte Gümüş Nine ve Alim Kız tanıtılır ata yadigarı olarak nitelendirilen hazineler bulunur.

İkinci ciltte Alim Kız, Sumru Kız ve onun babası ile tanışır. Onlar da Alim Kız ve ninesi gibi Karakoyunlu Sülalesinden kişilerdir. Onları evlerinde konuk eder.

Sumru Kız'ın ablası ve onun eşi de bu ciltte Alim Kız ve ninesi ile tanışrlar. *Sumru Kız* romanının kahramanı olan bu kişilere eserlerde yer verilmesine rağmen *Sumru Kız* romanına göndermede bulunulmaz.

Birinci ve ikinci kitapta yer verilen ata yadigârları olan hazinelerin ne yapılacağı sorunu bu kitapta çözüme kavuşturulur. Bu, esere üçüncü ciltte dâhil olan ve aynı zamanda *Sumru Kız* romanında da yer alan Naşide Hanım sayesinde olur.

Çocuk edebiyatı eserlerinde seçilen konu çocuğun güncel hayatı ile ilişkili olmalı ve kendi hayatından kesitler taşımalıdır. *Küçük Çoban Alim Kız* serisinde seçilen konu çocuk okurların ilgisini çekebilecek niteliktedir. Konunun işlenişinde diğer eserlerden farklı bir yön yoktur. Yazar zor durumda olan insanların yardımına bir iyilik meleği yetiştirir. Romanda bu kahraman Naşide Hanım'dır.

2.9.2.2. Ana Fikir

Çocuk edebiyatı eserlerinin konu ve ana fikir bakımından çocuk okurların ilgi ve seviyesine uygun olması gerekmektedir. Bir toplumu oluşturan bireylerin yetişmesinde önemli rol oynayan çocuk romanları çocuklara iyi ve güzel değerleri kazandırmayı hedeflemelidir. Bu değerler vatan ve millet sevgisi, aile ve doğa sevgisi, sorumluluklarının bilincinde olma, eğitime önem verme, millî hazinelere sahip çıkma vb. olarak sıralanabilir.

Serinin üç kitabında da tema konu ile bütünlük gösterir. Doğa sevgisi, insan ve hayvan sevgisi işlenen başlıca temalardır. Paylaşmanın önemi üzerinde durulur. Çocuğa doğruluk, dürüstlük kavramları kazandırılmaya çalışılmıştır.

2.9.2.3. Kompozisyon

Küçük Çoban Alim Kız serisi birbirini takip eden olaylardan kurgulanmış bir nehir roman özelliğine sahiptir. İlk ciltte olaylar şöyle özetlenebilir:

Gümüş nine ve Alim Kız, Karlıcadağ'ın eteklerinde yer alan yayla evinde hayvanları ile birlikte sade ve mutlu bir hayat sürmektedirler. Gümüş nine oğlunu ve gelinini kömür zehirlenmesi yüzünden kaybetmiştir. Alim Kız'ın asıl adı Aliye'dir. Ancak ninesi ona oğlunun adı ile seslenir ve Alim der. Alim on iki yaşındadır. Her gün ninesine gündelik işlerinde yardım eder ve koyunlarını otlatır. Ninesi ve Alim Kız Karakoyunlu sülalesine mensup kişilerdir. Ninesi Alim Kız'a Karakoyunlu sülalesinin başına gelen korkunç olaydan söz etmiştir. Sözü edilen olayda bu sülale

korkunç bir sele kapılmış ve çoğu mensubunu kaybetmiştir. Geri kalanların bir kısmı göç etmiş, bir kısmı da buldukları yere yerleşmişlerdir. Karakoyunlu sülalesinin ileri gelenlerinden biri sel günü bu sülaleye mensup olan kişilerin altınlarını bir yere saklamıştır. Fakat daha sonra o altınları kimse bulamamıştır. Alim Kız ninesine ata yadigarı olan bu altınları bulacağına dair söz vermiştir. Bir gün koyunlarını otlatmaya gider. O gün Alim Kız için zor bir gün olacaktır. İki koyunu doğurur. Alim onları kuzuları ile birlikte çok sevdiği çam ağacının büyük ve geniş kovuğuna yerleştirir. Birden yağmur başlar. Alim Kız telaşlanır. Köpeği Gobül'ün yardımı ile hayvanlarını toplayıp ağacın kovuğuna yerleştirir. Ağacın kovuğunun ağzı sele ters yönde olduğu için boğulmaktan kurtulurlar. Fakat geceyi bu ağacın içinde geçirmek zorunda kalırlar. Ninesi Alim Kız'ı çok merak eder. Nerede olduğunu kestiremediği için onu aramaya gidemez. Bütün geceyi kapının önünde onu bekleyerek geçirir. Alim Kız koyunları üşümesin diye gece bir ateş yakar. İçerisi aydınlanınca Alim'in gözüne bir parıltı çarpar. Ata yadigârı olan altınları bulmuştur. Sabah olunca sevinç içinde eve döner. Ninesine olanları anlatır. Her ikisi de çok mutlu olurlar. Hazineyi saklarlar. Eserin ilk cildi burada noktalanır.

Eserde dikkat çeken bir durum ailenin sosyal yaşantısının olmayışdır. Kimse ile bağlantıları yoktur. Alim'in bir arkadaşı yoktur. Buna rağmen hayvanları ile birlikte olmaktan mutludur. Bir çocuk için görev ve sorumluluk kadar oyun ve arkadaşlık kuracağı kişilerin olması önemlidir. Bu, eserde ihmal edilmiştir. Ayrıca hazineyi bulduktan sonra bu hazineyi gizlemek istemeleri ve daha önce hazineyi arayanlar hakkındaki söylemleri, diğer insanlara karşı güvensizlik duygusu oluşmasına sebep olabilir. Eserde doğaya ve diğer canlılara karşı sevgi ve saygı duymak gerektiği temi yine doğanın bir parçası olan insana da aynı tutumu sergilemek gerektiği mesajını içermelidir. Eserde biz ve öteki ayrımı vardır ve sözü edilen öteki kötüyü temsil eder. Bu taraflı bir tutum olduğu gibi çocuğa objektif bir bakış açısı kazandırmaktan da uzaktır.

Olaylar ikici ciltte şöyle devam eder:

Gümüş nine hazineyi ahıra saklamıştır. Bir süre hazineden kimseye söz etmemeyi kararlaştırırlar. Hazinenin kendi soyundan kimselere ait olduğunu düşündüğü için civar köylerden kimsenin durumdan haberdar olmasını istememektedir. Hazinenin yerini bir tek Alim bilir. Alim, koyunlarını güderken

Sumru ile karşılaşır. Sumru, aşığı Çağluluk yaylasından bir Yörük kızıdır. Kaybolan koyunlarını aramak için babasıyla birlikte Karlıcadağ'a tırmanmıştır. Alim, Sumru Kız ile aynı soydan olduklarını öğrenince çok mutlu olur. Her ikisi de hayat hikâyelerini birbirlerine anlatırlar. Alim, durumu ninesine anlatır. Ninesi de hazineyi paylaşabilecek birilerini bulduğu için sevinir. Alim, Sumru ile ikinci görüşmesinde onu ve babasını eve davet eder. Sumru ile babası eve konuk olurlar. Gümüş nine Sumru'nun babasına hazineden söz etmez. Sumru'nun üvey anası olan Fadik gelinin kötü biri olduğunu bildiği için babasına söylememeyi tercih etmiştir. Bunun üzerine Alim Kız Sumru'nun ablası Nazlı'yı ve onun eşi Recep'i eve davet edip onlara durumu anlatma fikrini ninesine söyler. Ninesi bu fikri beğenir. Nazlı ve Recep eve misafir olurlar. Bu sırada Alim'in Gurbet Kuşu adını verdiği kuş yanına gelir. Kuşun Recep'in posta güvercini olduğu anlaşılır. Herkes bu duruma çok şaşırır. Gümüş nine, Sumru'yu ve onun ailesini çok sevmesine rağmen bir süre daha onlara hazineden söz etmeyi uygun görmez. Aradan bir haftalık bir zaman geçer. Sumru Kız, Alim'e Gurbet Kuşu ile haber gönderir. Mektubunda bir dörtlük yer alır. Bu dörtlükte Naşide teyzeden söz edilmektedir. Alim, onun kim olduğunu çok merak eder. Kendisi de Sumru gibi okumak istemektedir.

Eserde sadece akrabalık ilişkisi olduğu düşünülen kişilerle iletişim kurulmuştur. İlk kitapta olduğu gibi burada da diğer insanlara karşı güvensiz bir tutum sergilenir. Alim'in Gurbet Kuşu ile Sumru'ya haber göndermesi inandırıcılığı zorlamaktadır. Eserin ilgi çekici yönü Alim'in hayvanlarla kurduğu iletişimidir. Buna ek olarak Sumru ile karşılaşınca çocuksu duygularının harekete geçmesi ve oyun oynamaları çocuk okurların ilgisini çekecektir. Oyun ve arkadaşlık kavramları ilk ciltte ihmal edilmiştir, ancak bu ciltte bu kavramlara yer verilmiştir. Oyun çocuğun kendini ifade etme aracıdır. Bu nedenle çocuk edebiyatı eserlerinde ihmal edilmemelidir.

Üçüncü ciltte olaylar eserin ikinci cildinin devamı olarak başlar. Bu cilt serinin sonuç bölümü olarak nitelendirilebilir. Ancak kendi arasında da giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden söz etmek mümkündür. Eserde, kurgulanan olaylar birbirini takip eder. Diğer ciltlerin devamı olan bu kitapta olaylar şu şekilde gelişir:

Gümüş Nine ve Alim Kız ikinci kitapta sözü edilen Naşide Hanım ile tanışırlar. Gümüş Nine ve Alim, Naşide Hanım'ı görür görmez çok severler. Alim

onu annesi gibi sever o da Alim'i kızı gibi sever. İlk görüşmede bu derece yakınlık hissetmeleri inandırıcılığı zorlamaktadır. Naşide Hanım da karlı dağların eteklerinde doğmuş bir Yörük kızıdır. Ama artık İstanbul'dadır. İlk tanışmadan bir süre sonra misafirler evlerine dönerler. Bir gece Gümüş nine çok rahatsızlanır Alim ne yapacağını bilemez. Gurbet Kuşu ile Sumru'ya haber gönderir. Ertesi gün Naşide Hanım ve Sumru gelirler. Yanlarında gelen doktor, Gümüş nineyi tedavi edip onun için ilaç yazar. Gümüş nine, Naşide Hanım'a bir gün Alim Kızı yalnız bırakmaktan korktuğundan söz eder. Alim'in kendisinden başka kimsesi olmadığını söyler. Naşide Hanım onu ve Alim'i İstanbul'a götürmek istemektedir. Gümüş Nine ve Alim buna çok sevinirler. Alim, Karlıca'dan ayrılacağı için üzgündür ancak geleceği için bunun gerekli olduğunu bilir. Eğitimine devam edebilmesinin tek yolu budur. Gümüş nine ata yadigârı altınlardan Naşide Hanım'a söz eder. Hazineyi ne yapacağını bilememektedir. Naşide Hanım hazinenin çocukların hakkı olan bölümünü ayırıp geri kalan kısmının müzeye verilmesine karar verir. Gümüş nine de onu onaylar. Aldıkları karardan dolayı ikisi de mutludurlar. Hazine bir törenle müze müdürlüğüne bağışlanır. Geri kalan kısmı da bankada saklanacaktır. Evdeki eşyalar toplanıp İstanbul'a gönderilir. Kendileri de ertesi gün yola çıkarlar. Artık Alim ve Gümüş Nine'yi bambaşka bir yaşam beklemektedir.

Eserin üçüncü cildinin konusu Alim Kız ve Gümüş Nine'nin Karlıca'da terk edişinin öyküsüdür. Eser kendi içinde bu sonla noktalanır. Sorunlara çözümler bulunur. Bu çözüm bulma süreci Naşide Hanım sayesinde sorunsuz halledilir. Olayların kolaylıkla sonuca ulaşması eserde inandırıcılığı zorlayan ve eseri gerçekçilikten uzaklaştıran bir özelliktir. **Cahit Uçuk**'un birçok romanında yer verdiği zor durumda kalan insanları kurtaran kahramanlar okurlarda yaşadıkları hayatın çıkmazından kurtulmak için bir kurtarıcıya ihtiyaç duyma yanılığısı oluşturabilir. Gerçek hayatta insan sorunlarıyla yüzleşmeli ve kendi sorunlarını halledebilmelidir. Naşide Hanımın teklifi çok ciddi bir karardır ancak yıllarca Karlıca'da yaşayan Gümüş nine tarafından çabucak onaylanır. Gerekece olarak da Alim'in yalnız kalmaması gösterilir. Sağlam bir gerekçe değildir bu. Ayrıca eserde köy hayatına insanları özendirerek anlatımlara yer verilmiş olmasına rağmen Alim Kız ve Gümüş nine kurtuluşu şehirde bulurlar.

2.9.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Çocuk hangi yaş grubunda olursa olsun, okuduğu kitapların kahramanlarıyla özdeşleşir. Yazar bunu bilmek, kahramanlarını seçerken de bu özdeşleşme yönünü sürekli göz önünde bulundurmaya zorundadır. Çocuk kitaplarında gereğinden fazla kahraman bulunmamalı, diğer kahramanlar bir ana kahraman çevresinde açık tanımlarla ilişki kurularak anlatılmalıdır. Çünkü çocuk karmaşık yapıları anlayabilecek, karmaşık ilişkileri yorumlayacak düzeyde değildir.

Eserlerde çocuk okurların özdeşim kurabileceği kahraman Alim Kız'dır. Alim yaşam ve sevgi dolu bir kızıdır. On iki yaşındadır. Sorumluluk sahibi biridir. Dış görünüş bakımından sarı saçlı ve mavi gözlüdür. Sumru Kız ile hemen hemen aynı özelliklere sahip bir kahramandır. Karakter olmaktan ziyade tip olma özelliği taşır. İdealize edilmiş bir kahraman olan Alim, yaşının üstündeki davranışlarıyla üstün çocuk olarak nitelendirilir. Olaylar karşısında bir yetişkin tavrı sergiler. Alim yedi aylıkken yürüyüp, dört buçuk yaşında kendi kendine okumayı öğrenir. Eserlerdeki diğer kahramanlar da karakter olmaktan ziyade tek yönlü tiplerdir. Gümüş Nine, Naşide Hanım, Sumru, Nazlı, Recep serinin ikinci ve üçüncü cildinde karşımıza çıkarlar. *Sumru Kız* romanının içeriğine de romanlarda yer yer değinilir. Sumru ile Alim'in kaderi birbirine çok benzemektedir. Naşide Hanım ile de Gümüş Nine kişilik özellikleri bakımından birbirlerine benzerler. Aynı coğrafyanın insanları oldukları için çabuk kaynaşırlar. Eserlerde kahramanların olumsuz yönleri yoktur. Karşıt gücü oluşturan bir kahramana da yer verilmez. Bu eserleri sıkıcı yapan bir özelliktir. İyi-kötü dengesi kurulmamıştır.

Kahramanların hepsi köken bakımından köylüdür. Naşide Hanım şehirde büyümüştür. Ama o da bir Yörük kızıdır.

Eserlerde kişi betimlerine yer verilmiştir. Gümüş nine birinci ciltte şöyle tasvir edilir:

“ Gümüş nine uzun ak saçları gümüş gümüş, yanakları pembe pembe, kocaman gözleri gök mavisi pırıl pırıl. Yüzü hep güleç. Uyurken bile gülümserdi onun yüzü.” (KÇAK-1:12)

Eserlerde hayvan kahramanlara da yer verilir. Gobül, gurbet kuşu, yadigâr kedicik bu kahramanlardandır. Hayvanlar, insanlar gibi çizilmiştir Alim onlarla arkadaş gibidir. Gurbet kuşu sayesinde Sumru ile haberleşirler. Bu iletişim biçimi

çocuk okurların ilgisini çekecektir. Ancak inandırıcılığı zorlar. Ayrıca eserlerde hayvanların sezgilerinin güçlü olduğu üzerinde durulur. **Cahit Uçuk** tüm romanlarında olduğu gibi bu romanlarda da çocuk okurlara hayvan sevgisi vermeyi amaçlamıştır.

2.9.2.5. Yer ve Zaman

Küçük Çoban Alim Kız serisinin üç cildinde de mekân Karlıcadağ'ın etekleri ve Alim ile Gümüş ninenin evidir. İlk ciltte yer verilen çınar ağacı da mekân olarak önem taşır. Çınar ağacı geçmişe bağlı olmanın yani köklü olmanın simgesi niteliğindedir. İnsana güven duygusu vermesinin sebebi budur. Eserlerde mekân kişilerin yaşamında belirleyicidir. Yaşamın zorlu koşulları Alim ve Gümüş ninenin hayatlarını da etkiler. Eserlerde kapalı mekânlar güven verici niteliktedir. Açık mekânlar ise insanda yaşam sevinci ve doğa sevgisi duygularını canlandırmaktadır.

Üçüncü ciltte mekânlara müze müdürlüğü, Nazlı ve Recep'in evleri de eklenir. Eserlerde olaylar büyük ölçüde iç mekânlarda yaşanır. İnsanların sosyal ilişkilerini ve yaşama biçimlerini etkileyen mekânlar kimi zaman sınırlayıcı olmaktadır.

Eserlerde iç ve dış mekânlar ve yaşam tarzı köy hayatına dair tüm özellikleri taşırlar. Alim Kız ve Gümüş nine giyim kuşamları ve yaşam tarzları ile köy hayatını her yönüyle yansıtırlar.

Eserlerde mekân tasvirlerine yer verilmiştir. Karlıcadağ eserde şöyle tasvir edilmiştir:

“ Koskoca dünya üstünde, bu koskoca dünyanın bir köşeciğinde Karlıcadağ adında bir yüce dağ vardı. Adı Karlıcadağ'dı ama bu dağda öylesine büyük, öylesine heybetli, yüzyıllar görmüş çamlar yaşamaktaydı ki, adının Çamlıdağ olması gerekirdi. ” (KÇAK-1:5)

Alim Kız ve Gümüş ninenin evi şöyle tasvir edilmiştir:

“ Çam kütüklerinden yapılma iki gözlü yani iki odalı bir evdi. Bacası taştan yapılmaydı. Hem de çok yüksekti. İçerideki güzel ocağı kar, fırtına, tipi, yağmur, lodos, poyraz, meltem dinlemezdi. Odunlara ateş değdiğinde gürül gürül yanardı. Bu bacadan her zaman ak bir duman yükselirdi göğe. ” (KÇAK-1:6).

“Çevre öylesine doyulmaz güzeldi ki. Çam dallarının tepesindeydi gümüş sini benzeri ay. Kara gölgesi düşmüştü ağaçların. Ortalık çimenlerin, kır çiçeklerinin, doğanın kokusu ile dopdoluydu. Hava çamların süzgeçlerinden geçerek süzölmüş arı, duruydu.” (KÇAK-3:25).

İlk romanda olayın yaşandığı zaman, kış mevsiminin sonlarıdır. Etrafta karlar erimeye, bahar yavaş yavaş yüzünü göstermeye başlamıştır. En heyecan verici zaman Alim Kız ve sürüsünün sele yakalandığı zamandır. Âlim’in anne ve babasının başına gelenler ve Karakoyunlu sülalesinin yaşadıkları eserde zamanda geri bakış tekniği kullanılarak verilir.

Gümüş nine, Alim’in eve gelmediği gece çok meraklanır ve vakit geçmek bilmez. Bu durum psikolojik zamana örnektir.

İkinci eserde olayın yaşandığı zaman, bahar mevsiminin başlarıdır. Bunun dışında olaylar günlük yaşamın seyri doğrultusunda gelişir. En önemli zaman Alim Kız’ın Sumru Kız’la tanıştığı zamandır. Eserde Sumru’nun ailesi tanıtılırken zamanda geri bakış tekniği kullanılmıştır.

Üçüncü eserde olayların yaşandığı zaman bahar mevsimidir. Zamanda geri bakış tekniğini kullanmak suretiyle bazı olaylar aktarılır. Örneğin Gümüş Nine, Âlim’in hazineyi bulduğu geceyi Naşide Hanım’a anlatır. Bunun dışında eserde günlük hayatın akışını belirleyen kısa süreli olaylardan söz edilir. Eserde hüznün verici zaman Gümüş ninenin hastalandığı gecedir. Bu gecenin sonunda Karlıcadağ’dan ayrılma fikri netleşir. Gümüş nine, Alim’in yalnız kalmasından korktuğu için bu fikri kabul eder. Eserde psikolojik zamandan da söz etmek mümkündür. Örneğin bir araya gelen Nazlı, Sumru ve Alim vaktin nasıl geçtiğini anlamazlar.

Eserlerinde zaman kavramını geçmiş, bugün, gelecek bağlantısını ihmal etmeden veren yazar geçmişi unutmamak, bugünü yaşamak ve gelecek için bir şeyler yapmak gerektiği fikrini okura benimsetmeyi hedefler. Boş zaman diye bir şeyden söz edilmez. Zamana değerlendirmek gerektiği mesajı okura verilmek amaçlanır.

2.9.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Romanlarda olaylar hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniği ile anlatılmıştır. Bu tarz, masal havası taşıyan ve inandırıcılığı zorlayan yönü ile çocuk

okurlar için pek uygun değildir. Eserlerde ayrıca mektupla haberleşmeye de yer verilmiştir.

Eserlerde diyalog cümleleri tırnak içinde verilmiştir. Bu diyaloglarda samimi bir üslup var gibi görünse de yazarın kullandığı dil kitabidir. **Cahit Uçuk**'un her romanında olduğu gibi bu eserlerde de yazar kahramanlara müdahale eder. Hayata ve olaylara görmek istediği gibi bakan anlatıcı yaşamın gerçeklerini aktaramaz. Kendi muhayyilesi sınırları dâhilinde eseri işler. Oluşturulan yapıtların pedagojik bir kaygı güdülerek oluşturulduğunu söylemek mümkündür. Çocuğa iyi ve güzel davranışları benimsetme kaygısı yazarı böyle bir tutuma sürüklemiş olabilir. Ancak gerçek hayata hazırlayıcılıkla sözü edilen tutum arasında bir çelişki söz konusudur.

Hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniğine örnek:

“Gece ilerlerken çörekler poğaçalar, kurabiyeler, kuru yemişler yenilmiş, Gümüş nine, mısır patlatmış, buğday, kuş darısı yumurtası yapmıştı. Tadına doyulmaz gece böylece sürüp giderken Gümüş nine Alim Kız’a baktı ‘zamanı geldi’ dercesine. Sonra birer birer hepsini süzdü, dikkatli, yüreğe sokulan bakışlarıyla söze başladı.(KÇAK-2:65)”

“Derin bir soluk aldı Alim. Soluğunu daha geriye vermemişti ki, kapalı gözlerinde tümüyle bırakacağı yaşam canlandı. Karlıcadağ eteklerindeki yuvaları, koyunları, kuzuları, ördekleri, tavukları, babahindi sonra sevgili Gobül’ü. Ayrılacak mıydı tüm bunlardan. (KÇAK-3:35)”

2.9.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER

Çocuk edebiyatı eserlerinde, çocuğu iyiye doğruya ve güzele yönlendirecek iletilere yer verilmelidir. Fakat bu, olaylar içinde çocuğa sezdirilmeli, doğrudan söylenmemelidir. **Cahit Uçuk** çocuklara vermek istediği iletileri kahramanlar aracılığı ile vermek ister. Eserin olumsuz yönü herhangi bir olumsuzluğa yer verilmemesidir. Zıt değerleri birbiriyle kıyaslama imkânı çocuğa verilmemiştir.

Olumlu iletileri ise şöyle sıralamak mümkündür:

Çalışmanın önemi vurgulanır, doğa ve hayvan sevgisi verilir, yardımseverlik erdem olarak nitelendirilir, millî hazinelerimize sahip çıkmak gerekir (Ata yadigârı hazineler müzeye teslim edilmesi), sabırlı olmak önemlidir, eşyaları temiz ve düzenli kullanmak gerekir, fedakârlık ve özveri önemlidir, hayata sıkıca tutunmak ve

zorluklardan yılmamak gerekir, paylaşmak önemlidir, arkadaşlık ve sevgi önemlidir, yapılan her işte başarılı olmak için çaba harcamak, karamsarlığa kapılmadan umutlu yaşamak gerekir, büyüklere işlerinde yardımcı olmaya çalışmak, eğitimi ve öğretimi ihmal etmemek gerekir, temizlik önemlidir.

Romanda olayların gerçek hayattan kopuk bir iyimserlik perdesi arkasından yaşanması inandırıcılığı zorlamaktadır. Kahramanların idealize edilmiş tipler olması, felsefi ve psikolojik derinliğe sahip olmamaları, gerçek yaşamdan kopuk olmaları romanı gerçekçilikten uzaklaştırır ve çocukların özdeşim kurmasını engeller denilebilir. Eserlerde köy hayatının zorluklarından söz edilmemiştir.

2.9.4. DİL VE ANLATIM

2.9.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı

2.9.4.1.1. Atasözleri

Eserde atasözlerine fazla yer verilmemiştir. Atalarımızdan bize kalan her şeye karşı duyarlı bir yazar olan **Cahit Uçuk**'un eserlerinde atasözlerine daha fazla yer vermesi beklenirdi. Çünkü atasözleri yaşamsal tecrübeleri öğüt vererek insanlara aktaran ve kültürün birçok özelliğini içinde barındıran söz varlıklarıdır. Yazarın kullandığı bazı atasözleri şunlardır

“Yolcu yolunda gerek.”(KÇAK-1:50).

“Sırrını söyleme dostuna, dostunun da dostu var o da söyler dostuna.”(KÇAK-2:46).

“Söyleyenden dinleyen arif gerek.”(KÇAK-3:17).

“ Akıl yaşta değil başadur.”(KÇAK-3:21).

Anlatımı güçlendirmek bakımından eserlerde atasözlerine yer verilmesi olumlu bir özelliktir. Yazarın kullandığı bu atasözlerinde herkese güvenmemek gerektiği, dinlemenin önemi, zekânın yaşla bağlantılı olarak gelişmediği üzerinde durulmuştur. Alim Kız'ın yaşının üzerinde davranışlar sergilemesi zekânın yaşla bağlantılı olarak gelişmediğine örnek gösterilebilir.

2.9.4.1.2. Deyimler

Cahit Uçuk, *Küçük Çoban Alim Kız* serisinde deyimlere de yer vermiştir. Çocuğun soyut düşünme yeteneğini geliştirmesi ve anlatımı güçlendirmesi bakımından deyimlere yer verilmesi olumlu bir özelliktir.

Yazarın kullandığı bazı deyimler şunlardır:

“*yüreği yanmak, dikkat kesilmek, dili tutulmak, soluğu kesilmek, söz vermek, can vermek, aklını şaşırarak, göz gözü görmemek, iç çekmek, yüreği hoplamak, aklını başına toplamak, yola düşmek, akli almamak, kulak misafiri olmak, içi içine sığmamak, alçak gönüllü olmak.*” (KÇAK-1).

“*göz atmak, yüreği şişmek, göğsü kabarmak, iç çekmek, gözden kaybolmak, baş vermek, gözden geçirmek, naza çekmek, dili tutulmak, alnın kara yazısı, akli almamak, yol almak, kulak kesilmek, dili çözülmek, bağına basmak, tadını çıkarmak, söz vermek, derdini dökmek, boy atmak.*” (KÇAK-2).

“*ellerin dert görmesin, dalıp gitmek, elle tutulup gözle görülmemek, göz atmak, aklının ucundan geçmemek, dil dökmek tez canlı olmak, gövdesi taş kesilmek, yüreği cız etmek, sözünü kesmek, eli kolu bağlı olmak, içi parçalanmak, aklını başına toplamak...*”(KÇAK-3).

Yazarın kullandığı deyimler insan ilişkilerindeki düzeyi, kahramanların ruh hallerini fikir ve düşüncelerini etkili bir dille yansıtmaktadır.

2.9.4.1.3. İkilemeler

Yazar antlımı güçlendirmek ve anlatıma akıcılık kazandırmak için ikilemelere çokça yer verir. Alışılmışın dışında ikileme kullanmak yazarın eserlerinde dikkati çeken özelliklerden biridir. Yazarın kullandığı ikilemelerden bazıları şunlardır:

“*yavaş yavaş, geniş mi geniş, kol kol, güriül güriül, kurum kurum, anasız babasız, baka baka, yırtık pırtık, gümüş gümüş, pırl pırl, kona göçe, söylene öylene, taze taze, büyük büyük, akıllı fikirli, canlı canlı, yayan yapıldak, çubuk çubuk, elmes elmas, neşeli neşeli, çıtır çıtır, yağlı ballı, zincir zincir, lav lav, yıldız yıldız, biçim biçim, billur billur, çiçek çiçek, kuşak kuşak, parıl parıl, oğul oğul, çağıl çağıl, halka halka, kanat kanat, renk renk, günlük güneşlik, kabar kabar, çabuk çabuk, kıpır kıpır,*

kıvrıla kıvrıla, kocaman kocaman, peş peşe, küçük küçük, kol kol, gümbür gümbür, mini mini.” (KÇAK-1).

“kanat kanat, cik cik, pınar pınar, şakır şakır, bol bol, yeşil yeşil, acele acele, avuç avuç, kurum kurum, yan yana, küçülte küçülte, baştan aşağı, yavaş yavaş, mini mini, güzeller güzeli, birer birer, ıslıl ıslıl, uslu uslu, kucak kucağa, cıvıl cıvıl, daladan dala, ak ak, sarı sarı, tek tek, derin derin, çize çize, uçuk uçuk, diken diken, ılık ılık, ayrı ayrı, mırıl mırıl, içli dışlı, parıl parıl, ince ince, uzun uzun, çakmak çakmak, anlata anlata, soluk soluğa, oluk oluk, koklaşa koklaşa, konuşa konuşa, başka başka, kocaman kocaman, boy boy, filiz filiz, yürüya yürüya, sevinçli sevinçli, alev alev, masal masal, telaşlı telaşlı, el ele, sıcak sıcak, çizgi çizgi, tatlı tatlı, ağlaya ağlaya dalga dalga, peş peşe, koşu koşu, kesik kesik, halka halka, tane tane, düğüm düğüm, şamdım şamdım, renk renk, ıtır ıtır, sırlı sırlı, yürek yürek, sile sile, seve seve, utangaç utangaç, isli isli, ateş ateş, buğu buğu, kabar kabar, dolu dolu, tütsü tütsü, güneş güneş, minik minik, usul usul, ağır ağır, elmes elmas.” (KÇAK-2).

“ usul usul, doya doya, kısık kısık, pıt pıt, tatlı tatlı, parıl parıl, pınar pınar, duya duya, şamdım şamdım, kelebek kelebek, geçit geçit, sıkı sıkı, yavaş yavaş, ışık ışık...”(KÇAK-3).

Eserlerde yer verilen ikilemeler köy hayatına ve romanın kahramanına dair ipuçları vermesinin yanında eserin dokusunu oluşturur.

2.9.4.2. Anlatım Teknikleri

2.9.4.2.1. Öyküleme Tekniği

Eserlerde öyküleyici anlatımdan yararlanılmıştır. Roman ve hikâyelerde çokça kullanılan bu anlatım türü çocuk okuru dinleyen konumuna taşır. Pasif bırakır. Eserlerde öyküleyici anlatıma örnek:

“Ceddimiz aşiret reisinin fırtınayı bastıran sesini duyuyormuş. ‘Korkmayın atalar yadigarları varlıklarımızı, göçümüz boyunca yaptığımız gibi gizlediğim yerden koyduğum gibi çıkaracağım korkmayın.’” (KÇAK-1:13).

“Naşide Hanım memnundu Gümüş Nine’yi bir çıkmazdan söküp çıkarabildiği için. Bir süre konuşmadılar. Tasarıları başlarının içinde yankılarını dinlediler. İkisinin düşünceleri bir örnekti. Sonra Naşide Hanım, çıkardığı özetleri açıkladı.(KÇAK-3:71).

Öyküleyici anlatım **Cahit Uçuk**'un bütün romanlarında en çok yer verdiği anlatım türüdür.

2.9.4.2.2. Betimleme Tekniği

Romanda betimleyici anlatıma da yer verilmiştir. Yazar kişileri, iç ve dış mekânları, hayvanları, doğayı, olayları betimleyerek okura aktarır. Bu anlatım türüne örnek:

“Aslan pençeli, aslan yelesi, kocaman başlı, yüksek boylu Gobül. Bal rengi, sevgi dolu, ilgi dolu, dikkat dolu kocaman gözlü Gobül...”(KÇAK-1:25).

“Saatin çıt çıtları geceyi tüketiyordu. Korlar küllendi. Sistira ile bastırıldı. Pencerelelerin kepenkleri kapatılıp örtüldü. Dış kapıların kol demirleri vuruldu. Kerevetin üstüne yataklar yapıldı.”(KÇAK-2:49).

“Naşide Hanımın beyaz iskarpinli, zarif ayağı görüldü ilkten. Ardından sol ayağı. Sonra başı uzandı dışarı ve tümüyle arabadan çıktı. Üstünde çok alımlı, beyaz bir elbise vardı. Narin vücutluydu. Kumral saçlarını, beyaz bir şifonla sarmıştı. İri kahverengi güzel gözleri, sevgiyle sıcacıktı.”(KÇAK-3:10).

Romanda olayların yaşandığı yere, kahramanlara dair ipuçları veren bu anlatım tekniği ayrıntılara dikkat edilmesini sağlaması bakımından önem taşır.

2.9.4.2.3. Gösterme Tekniği

Küçük Çoban Alim Kız serisinde gösterme tekniği ile anlatıma da yer verilir. Çocuk edebiyatı eserleri için özellikle bu tekniğin kullanılması önerilmektedir. Eserde gösterme tekniğine örnek:

“Neden sonra Gümüş nine sordu torununa:

‘Nerede, nasıl buldun yavruuum?’

Alim Kız sırlı sırlı güldü:

‘Nineciğim, atalarımın yadigarlarını nasıl bulduğumun öyküsünü sonra anlatacağım daha sonra.’(KÇAK-1:45)

“ ‘Aman ne güzel tandır ekmekleri, tandır çörekleri bunlar... Hay ellerine sağlık Gümüş Hatun!’ Gümüş Nine, başını kaldırarak Naşide Hanım’a baktı sevecenlikle.

‘Bana hatun deme güzelim. Ben tümünüüzün Gümüş ninesiyim.’

'Peki ama öyle sağlıklı ve gençsin ki... Sana nasıl nine diyeyim?' "(KÇAK-3:16).

Eserin gösterme tekniği ile yazılan bölümleri şekillendirilerek eser bir tiyatro metnine dönüştürülebilir.

2.9.4.2.4. Özgün Söyleyişler

Cahit Uçuk serlerinde özgün ifadeler de kullanır. Eserlerinde kullandığı özgün ifadeler şu kelimeleri örnek gösterebiliriz:

"sako, kebe, yapağı, yayan, telkari, kerevet, palazlık, beze, urba, kaytan, loğusa, sistira, yalak, cet, antika, kepenk, menku..."(KÇAK-1).

"taka, yemeni, nalın, peşkir, kiler, bakraç, palaz, yemlik, şebboy, isbiçar, yakı, münasip, debelleş olmak, muştı, sacayağı, samur, müşkül, sezi, ağu, ıtır, tinek, meşveret, mahzun" (KÇAK-2).

Bu ifadeler kimi zaman köy yaşantısını, kimi zaman da herhangi bir meslekle ilgili terimleri içerir. Çocuğun kavram dünyası öğrendiği bu ifadeler sayesinde gelişir.

2.10. ALİM KIZ BÜYÜDÜ SERİSİ

Alim Kız Büyüdü serisi beş kitaptan oluşmaktadır. Bunlar:

Rengârenk Hayaller, Karlıcadağ'ın Melekleri, Sevgiler Düğüm Düğüm, Gurbette İki Yürek, Vatana Uzanan Yollar adını taşıyan kitaplardır. Kitapların ilk üçünün üzerinde '9 yaş ve üstü', diğer ikisinin üzerinde ise '12 yaş ve üstü' ibareleri yer almaktadır.

2.10.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ

2.10.1.1. Kapak

Cahit Uçuk'un *Küçük Çoban Alim Kız Büyüdü* serisinin kitapları olan *Rengârenk Hayaller, Karlıcadağ'ın Melekleri, Sevgiler Düğüm Düğüm, Gurbette İki Yürek, Vatana Uzanan Yollar* romanları, çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması önerilen; renk bakımından canlılık ve dikkat çekici olma, kapağın içerikle uyumlu olması gibi özellikler bakımından beklenen niteliktedir. Eserler baskı kalitesi bakımından istenilen sağlamlıktadır.

Rengârenk Hayaller romanının kapağında Alim Kız, Gümüş nine ve Naşide anne bir evin içinde resmedilmiştir. Hepsinin yüzünde mutlu bir gülümseme vardır. Alim ayaktadır, diğerleri oturmaktadırlar. Resimde kahramanlar ve buldukları ortam modern hayatın izlerini taşımaktadır. Romanın içeriğinde de köy yaşamından ayrılıp İstanbul'da yeni bir hayata başlayan kahramanların bu modern yaşama ayak uydurmaları konusu işlenmiştir.

Karlıcadağ'ın Melekleri romanının kapağında Alim Kız ve Sumru Kız birbirlerine sarılmış, yüzlerinde mutlu bir gülümseme vardır. İkisi de oturmaktadırlar. Arkalarında Karlıcadağ görülmektedir.

Sevgiler Düğüm Düğüm romanının kapağında yer alan resimde Naşide Hanım ve Gümüş nine bir masada çay içmektedirler. Pencereden deniz görünmektedir. Eserin iç bölümlerinde resim yer almaz.

Gurbette İki Yürek romanının kapağında ise Alim ve Metin'in resmi yer alır. Birbirlerine sarılmışlardır. Yüzlerinde mutlu bir ifade vardır.

Vatana Uzanan Yollar romanının kapağında Alim kucığında bir bebekle resmedilmiştir. Bebek Alim'in Gümüş adını verdiği kızıdır.

Eserlerin arka yüzünde **Cahit Uçuk**'un resmi ve onun hakkında kısa bir bilgi yer almaktadır. Ayrıca *Alim Kız Büyüdü Dizisi*'nde yer alan kitapların adları yer alır. Okuru diğer kitaplara heveslendirmek ve bilgi edinmesini sağlamak açısından bu olumlu bir özelliktir.

2.10.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni:

Rengârenk Hayaller, Karlıcadağ'ın Melekleri, Sevgiler Düğüm Düğüm, Gurbette İki Yürek, Vatana Uzanan Yollar romanlarında kağıt düzeni ve punto büyüklüğü on iki yaş ve üstü çocuk okurların seviyesine uygun niteliktedir. Eserde harfler 12 punto büyüklüğündedir.

Eserde sayfa düzeni de çocuk okurların seviyesine uygun nitelikte düzenlenmiştir. Sayfa düzeni okuma hevesi uyandıracak niteliktedir.

2.10.1.3. Resimlendirme:

Eserlerin kapaklarında renkli ve canlı resimlere yer verilmiştir. Eserlerdeki resimler **Betül Atlı** tarafından çizilmiştir. Dikkat çeken bir özellik eserlerdeki yaşlı kahramanların da gençmiş gibi çizilmesidir. Eserlerde kapakta yer verilen resimler

içerikle uyumludur. **Rengârenk Hayaller** romanında Naşide Anne, Gümüş Nine ve Alim Kız çay içmek için bir araya gelmişlerdir. Fakat romanının bir diğer kahramanı olan Sumru resimde yer almamaktadır. **Karlıcadağ'ın Melekleri** romanında da Alim ve Sumru küçük yaşta çizilmişlerdir. Oysa romanın içeriği göz önünde bulundurulursa 16 yaşlarında genç kızlardır ikisi de. Resim ile içerik arasında uyumsuzluk söz konusudur. Eserlerin kapağında resim kullanılması çocuk okurun hayal dünyasını desteklemeye yönelik olması bakımından olumlu bir özelliktir. Kapağın içerikle bütünlük göstermesine dikkat edilmelidir.

2.10.1.4. Bölümleme:

Küçük Çoban Alim Kız Büyüdü serisinin ilk kitabı olan **Rengârenk Hayaller** romanı 103 sayfadır. On iki bölümden oluşmaktadır. Bölümlere verilen başlıklar şunlardır: “İlkbahara Doğru, Naşide Annenin Köşkünde, Büyük Şölen, Yaz Boyunca, Gümüş Nineyle, Naşide Annenin Yakınında, Kızlar İş Başında, Tezgâh Önünde, Sumru'yla Birlikte, Yavrular, Çakıllı Kıyı, Yazın Sonuna Doğru.

Roman, **Küçük Çoban Alim Kız 3** romanının devamı niteliğindedir. Eserin ilk iki bölümü giriş niteliğindedir. Son bölüm sonuç, diğer bölümler gelişme bölümü olarak değerlendirilebilir. Bölümler biriyle bağlantılıdır. Ancak eserin son iki bölümünde olay Manavgat'ta yaşanmasına rağmen önceki bölümlerde bu duruma dair bir bilgi verilmemiştir. Bu da okurda olaylar arasında kopukluk varmış hissi uyandırabilir

Karlıcadağ'ın Melekleri romanı on üç bölümden oluşmaktadır. Romanda yer alan bölümleri şöyle sıralamak mümkündür.

Canlanan Çakıllar, Öbür Yanda Sumru, Pınardan Çağlarca, İlk Adım, Konuk,, Yeni Kararlar, Alim'in Fırtınaları, Yeni Yaşama İlk Adımlar, Yeni Bir Dönem, Sevinçle, Yalnız Başına, Bir Yeni Konuk, Birdenbire.

Eserde bölüm başlıkları yedinci bölümden itibaren numaralandırılmıştır. İlk üç bölüm giriş, son iki bölüm sonuç bölümü olarak değerlendirilebilir. Diğer bölümler gelişme bölümünü teşkil eder.

Sevgiler Düğüm Düğüm romanı 88 sayfadır. Dokuz bölümden oluşmuştur. Bölüm başlıkları rakamlar verilerek adlandırılmıştır. Bölümler:

Sırasıyla, Kuş Kanadında, İlk Roman, Canlanan Yaşam, O Günün Gecesi, Çözülen Kördüğüm, Dağılan Bulutlar, Göz Bebeği, Geleneksel Gece.

Eserin ilk iki bölümü giriş, son iki bölümü sonuç, diğer bölümler ise gelişme bölümleridir.

Gurbette İki Yürek romanı 131 sayfadır. On dört bölümden oluşmaktadır. Bu eserde de bölüm başlıkları numaralandırılmıştır. Bölümler:

Gurbet Yollarında, Gurbette İlk Gün , Değişik Günler, Kavuşmanın Tadı, Derinden Derine, Yoksulluğun Tadı, Yeni Bir Soluk, Hiç Beklenilmeyen, Doğuş, Büyük Oda, Yılbaşı, Sevinçli günler, Alışmışlardı, Tatil.

Eserin ilk dört bölümü giriş, son iki bölümü sonuç, diğer bölümler gelişme bölümü niteliğindedir.

Vatana Uzanan Yollar romanı 151 sayfadır. Yirmi iki bölümden oluşmaktadır. Bölümler:

Kasıl, Sürdüremeyeceklerdi, Belki Kolaydı, Temelli, Yollar, Bir Fırtınadır Esiyor, Mektuplar Mektuplar, Yeni İşler, İnanılmayacak Olaylar, Sonuç, Geziler Geziler, Mektuplar Kartlar, Gezi Dönüşü, Korku, İş Başında, Müjde Müjde, İnanılmayacak Olaylar, Beklenmedik, Neden Sonra, Kuş Kanadında, Sessizliğin İçinden, Hoşça kal.

Eserin ilk iki bölümü giriş, son beş bölümü sonuç, diğer bölümler gelişme bölümü niteliğindedir.

Eserlerin son sayfalarında bir de “**Okuduğumuzu Anlayalım**” bölümü ile “**Kitap Hakkındaki Görüşlerim**” bölümü yer almaktadır. Okurun zihninde eserin kalıcılığını sağlaması bakımından bu bölümlere yer verilmesi olumlu bir özellik olarak nitelendirilebilir. Bölümler arasında bağlantı söz konusudur. Ayrıca nehir roman olma özelliği taşıyan kitaplar birbirinin devamı niteliğindedir.

2.10.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

2.10.2.1. Konu

Çocuk edebiyatı eserlerinde konu çocukların ilgilerine, hayat tecrübelerine ve kavrayış güçlerine uygun olmalıdır. Çocuk düşüncesine aykırı olmayan sade ve gerçekçi bir planla eser yazılmalıdır. Ayrıca eser mantıklı sonuçlarla biten hareketli

olaylar içermelidir. Somut doğru fakat dikkati dağıtmayan ayrıntılara yer verilmelidir.

“Çocuk kitaplarının konuları çocuğun güncel hayatı ile doğrudan ilgili olmalı ve gerçeğe uygun düşmelidir. Bir yazar ele aldığı konuyu işlerken, çocukların ilgilerini, beğenilerini, okuma eğilimlerini tespit ederek, konularını bu tespit etrafında işlemelidirler. Bu yüzden çocuk kitaplarında tema ile konu arasındaki ilişki çok güçlü olmalıdır.

Çocuk kitaplarında konuların ele alınışında onların güvenlerini artırıcı, geleceğe güvenle bakmalarını sağlayıcı, insan ve tabiat sevgisi gibi değerleri pekiştirici inançlara yer verilmelidir.

Çocuk kitaplarında, millî değerlere önem verilmeli, onların demokratik anlayışa ve saygın bir kişiliğe sahip olmasına özen gösterilmelidir. Seçilen temalar da onları eğlendirip dinlendirirken yeni duygu ve düşüncelerin kazandırılması da ihmal edilmemelidir” (Yalçın, Aytaş, 2005: 47)

Rengârenk Hayaller eserinde Karlıcadağ’dan İstanbul’a gelen Alim Kız, Gümüş nine ve Sumru Kız’ın yaşamlarının bir bölümü ele alınıp işlenmiştir. Karlıcadağ’dan gelerek İstanbul’a alışmaya çalışan kahramanların iç çatışmaları, özlem ve hayalleri eserin konusunu teşkil eder. Daha çok öyküleyici anlatımla kahramanların iç monologlarına çokça yer verilen eser bu anlamda hareket unsurundan yoksun kabul edilebilir. Fakat konu itibarıyla çocuk okurların ilgisini çekebilecek niteliktedir. Eserin gerçek hayattan kopuk olduğunu söylemek gerekir.

Karlıcadağ’ın Melekleri romanında İstanbul’da Naşide Hanım’ın köşkünde yaşayan ailenin hayatının bir bölümü konu olarak işlenir. Alim ve Sumru hayatlarına yön verirler. Sanatlarındaki ilk ürünleri ortaya koymanın sevincini yaşarlar. Ayrıca tanıştıkları iki kişi sayesinde özel hayatlarında da önemli değişiklikler olur.

Sevgiler Düğüm Düğüm romanında konu Alim Kız ve Sumru Kız’ın yaşamları merkez alınarak işlenir. Gittikçe daha iyi eserler vermeye başlarlar. Sumru roman yazar, Alim ise bu romanı resimler. Eser basılır. Çok beğenilir. Alim, Metin adında bir gençle, Sumru ise Natık adında bir gençle evlenir.

Gurbette İki Yürek romanında Alim ve Metin’in Almanya’daki yaşamları konu edinilir. Ali ile Metin İstanbul’daki yakınları ile sürekli mektuplaşırlar. Dil öğrenimi ve yaşam mücadelesi üzerinde durulan konulardır.

Vatana Uzanan Yollar romanında ise yine Alim ve Metin'in Almanya'da yaşadığı olaylar işlenir. Eğitim ve sanat alanındaki başarıları aktarılır. Dört yıllık bir zaman dilimini kapsayan eserin sonunda Alim ve Metin İstanbul'a dönerler. Bir de kızları olmuştur.

Eserlerde seçilen konular çocuk okurların seviyesine uygundur. Fakat onların günlük yaşamına hitap etmez. Çünkü kahramanlar yetişkin kahramanlardır. Çocuk özdeşim kurmakta zorlanır. Bunun yanında çocuğa güzel değerler ve davranışlar kazandırmak amaç edinilmiş ve eserler bu çerçevede oluşturulmuştur.

2.10.2.2. Ana Fikir

“Çocuk edebiyatının asıl amaçlarından biri olan eğiticiliğin, işlenen temaya bağlı olduğu göz önünde bulundurulacak olursa, ana fikrin önemi daha iyi anlaşılacaktır. Bu yüzden seçilen temalar, evrensel ahlaki doğruları kazandıracak, çocuğun kişiliğini ve kimliğini geliştirerek onun toplum içinde saygın ve başarılı bir yere sahip olmasını sağlayacak özelliğe sahip olmalıdır. Yazar bunun dışında çocukları kendi düşünceleri ve bakış açıları doğrultusunda yönlendirecek ve çocukların ruh dünyalarında olumsuz etki yapacak konuların seçilmemesi konusunda özenli davranmalıdır”(Aytaş, Yalçın, 2005: 46).

Romanlarda ana fikir eğitime önem verilmesi gerektiğidir. Gümüş nine, Sumru ve Alim Kız'ı vatanından uzaklaştıran eğitim arzusudur. İstanbul'a yerleştiklerinde de çocukların eğitimi üzerinde önemle durulur. Yine Metin ve Alim eğitim için vatanlarından ayrı düşerler. Çocuk eğitiminde önemli rol oynayan ve yeni nesillerin yetiştirilmesinde etkili olan edebî eserlerde işlenmesi gereken temalara *Rengârenk Hayaller*, *Karlıcadağ'ın Melekleri*, *Sevgiler Düğüm Düğüm*, *Gurbette İki Yürek*, *Vatana Uzanan Yollar* romanlarında yer verilmiştir. Bu temalar doğa ve insan sevgisi, vatan ve millet sevgisi, aile sevgisi, hayvan sevgisi gibi temalardır.

210.2.3. Kompozisyon

Rengârenk Hayaller romanında *olaylar* sade bir plan dâhilinde işlenmiştir. Olaylar birbirini takip eder. Zamanda geri bakış tekniği ile zaman zaman *Küçük Çoban Alim Kız* romanından bölümler anlatılır. Ayrıca **Cahit Uçuk**'un bir başka eseri olan “*Sumru Kız*” romanının bazı bölümlerini de eserde görmek mümkündür. Romanda gelişen olaylar şöyledir:

Naşide anne, Gümüş nine, Alim Kız ve Sumru artık İstanbul'dadır. İstanbul'a yerleşeli dört yıl olmuştur. Bu süre içinde Alim ve Sumru ilköğretim ve lise diploması almışlar, özel hocalar tarafından eğitilmişlerdir. İstanbul'daki yaşam tarzına çabucak ayak uydurmuşlar, zaman zaman Karlıcadağ'a özlem duysalar da buradaki yaşama da alışmışlardır. Her yıl bir ay süresince Manavgat'a giderek orada tatil yapan aile tatilini Nazlı ile Recep'in pansiyonunda geçirmektedir. (Bu pansiyon devletin hazinesini bağışladıkları için Naşide Hanım ve Gümüş nineye verilen para ile yapılmıştır.). Eserin giriş bölümünde aradan geçen dört yıllık zaman dilimindeki bu olaylar anlatılmaktadır.

Ailenin yaşamı Naşide Hanım'ın köşkünde sürer. Hep birlikte mutlu bir yaşam sürmektedirler. Köpekleri Gobül ve kedileri Yadigâr da onlarla birlikte. Gobül'ün bir de Kangal eşi vardır. Ondan yavruları olur. Alim ve Sumru eğitim hayatlarında oldukça başarılı olurlar. Tüm sınıfları iftiharla geçerler. Her ikisi de üstün başarılı çocuklardır. Lise diplomasını aldıklarında evde bir şölen tertip edilir. Bu şölende hepsi çağdaş görünümlü modern kıyafetler içindedir. Atalarından gelen soyluluğu içlerinde taşıyarak değişime ayak uydurabilen kahramanlar özünü kaybetmeden yeni yaşama ayak uydurmayı başarabilmişlerdir.

Naşide Hanım, Gümüş nineye okuma yazma öğretir. Evdeki okuma saatlerinde Gümüş nine de ona eşlik eder. Naşide anne, Alim ve Sumru'yu iyi birer ev hanımı olarak da görmek ister. Onlara yemek yapmasını öğretir. Ayrıca Alim iyi bir yüzücü olmayı da öğrenir. Alim ve Sumru günlük hayatlarında sporu da ihmal etmezler. Böylelikle yazar bireyin çok yönlü gelişmesi gerektiğinin üzerinde durmaktadır.

Eserde üzerinde durulan bir konu da çocukluktan ergenliğe geçen kızların yaşamış oldukları fiziksel ve ruhsal değişimlerdir. Bu değişimler genç kahramanları daha önce tanımadıkları duygularla ve farklı fiziksel değişimlerle karşılaştırır. Eserde yazar, Alim Kız'ın düşüncelerini okura şöyle aktarır:

“Kendisini bir başka Alim'miş gibi hissediyordu. Oysa hiç değişmemişti yüreğiyle, duygularıyla. Hala Karlıcadağ'daki 'Küçük Çoban Alim Kız'dı. Alim Kız'dı ama ninesinden çok daha uzun boylu, daha ince yapılı, fakat onun kadar güçlü bir vücudu vardı şimdi. Hem de artık öyle dümdüz değildi bu vücut. Belki eski inceliğindeydi ama kalçaları belirlenmişti.

Güldü. Sonra daha da arttı gülüşü. Artık bir genç kız oluyordu. Ellerini göğsünde dolaştırdı... İki küçük tepeye rastladı elleri. Daha da güldü.” (RH: 5).

Naşide anne, çocukluktan sıyrılıp gençliğe adım atan Alim ve Sumru’yu bu hususta bilgilendirir. Onlara öğüt verir:

“Çocukluk duygularıyla gençliğe ilk adımdaki hisler, birbirlerine hiç benzemezler. Gençlik başlarken insanın vücudunun, yüreğinin algıları çok değişiyor. Çocukluğun sevimli dünyasından gençliğin rüyalı ülkelerine doğru yol almaktasınız. Artık tüm davranışlarınız tüm hisleriniz bilmediğiniz yabancı olduğunuz bir şekilde değişmekte. Tıpkı tabiat gibi, ilkbahar, sonra yaz, sonbahardan sonra kış. Baharda tüm doğa yeşile, çiçeğe keser. Sonra çiçekli dallarda meyveler olgunlaşır. Daha sonra olgun meyveler gelecekte kendi cinslerinin doğabilmesi için tohumlarını verirler. Bu sürüp giden bir öyküdür. Dünyanın bitmeyen masalıdır. İkiniz için söylüyorum, sizler baharın usul usul gelmekte olduğu gençlersiniz.”(RH: 95).

Alim ve Sumru yüksek okulda hangi bölümde okuyacaklarını düşünürler. Sumru’nun yazar olma hevesi vardır. Bu konuda yeteneklidir. Alim ise ressam olmak istemektedir. Alim bu kararını açıklayınca Gümüş nine ve Naşide anne çok mutlu olurlar. Çünkü sevdiği ve yeteneğinin olduğu bir bölümde okuyacaktır. Eserde çocukların ilgi duydukları bölümde okumalarının önemi üzerinde durulur. Ayrıca çocukların kendi hayatları ile ilgili kararlar alması gerektiği fikri belirtilir. Onlar kararlarını gerekli araştırmalar yaparak ve ilgi ve yeteneklerini göz önünde bulundurarak vermişlerdir. Geleceğe dair alınan kararlarda bilinçli hareket edilmesi gerektiği fikri eserde okura kazandırılmaya çalışılan bir düşüncedir.

Naşide anne, geçmişle ilgili olayları Alim ve Sumru’ya öyküleştirecek anlatır. Böylelikle sıkılmadan tarih hakkında kalıcı bilgiler edinirler.

Naşide anne Sumru ve Alim’e hem eğitimlerini sürdürerek başarılı olmaları hem de iyi birer ev hanımı olabilmeleri için yol göstermektedir. “İnsan ne kadar büyürse büyüsün özünü yitirmemelidir.”düşüncesi öğütlenir.

Eserde yazar okurlarına bilgi de verir. Hamur yoğurmanın ve güneş yağı hazırlamanın nasıl yapılacağı verilen bilgilere örnek gösterilebilir.

Eserin son iki bölümünde olaylar Manavgat’ta yaşanır. Naşide anne, Gümüş nine, Alim ve Sumru tatil yapmak için Nazlı ile Recep’in pansiyonuna yerleşirler. Gümüş nine Karlıcadağ’ın eteklerinde olmaktan mutludur. Alim, Sumru ve Naşide

anne de zamanlarını denizde yüzerek geçirirler. Alim yüzmeyi çok iyi öğrenmiştir. Buna çok sevinir. Kıyıdaki çakıl taşlarını çok beğenir ve onlardan bir kısmını üzerlerine resim yapmak için yanına alır. Alim Kız'ın zihnini meşgul eden, kendine ve yaşamına dair düşüncelerine eserin son kısımlarında yer verilir. Alim, bu düşünceler içinde derin bir uykuya dalar ve eser burada noktalanır.

Karlıcağ'ın Melekleri romanında olaylar *Rengârenk Hayaller* romanının devamı niteliğindedir. Eserde olaylar sade bir plan dahilinde işlenmiştir. Olaylar birbirini takip eder. Zamanda geri bakış tekniği ile zaman zaman *Küçük Çoban Alim Kız* romanından bölümler anlatılır. Ayrıca **Cahit Uçuk**'un bir başka eseri olan "*Sumru Kız*" romanının bazı bölümlerini de eserde görmek mümkündür. Romanda gelişen olaylar şöyledir:

Aile Manavgat'tan dönmüştür. Mevsim güz mevsimidir. Alim, Manavgat'tan getirdiği çakıllara resimler yapar. Atalarından kendisine miras kalan resim yapma yeteneği onun çok güzel resimler yapmasını sağlar. Naşide Hanım bu resimleri çok beğenir.

Sumru ise bir arkadaşının genç bir yayın evi müdürüne kendisinin hikâye denemeleri yazdığını söylemesi üzerine bir teklif almış ve kendi hayatını yazmaya karar vermiştir. Öyküsü dergide yayımlanır. Sumru buna çok sevinir. Dergide kendisi ile ilgili övgülere de yer verilmiştir.

Sumru'nun öyküsünün dergide yayımlanmasına yardımcı olan yazar Natık Çağda Bey köşkte ağırlanır. Herkes üzerinde olumlu bir etki bırakır. Sumru da ondan etkilenmiştir. O gece Alim ciddi ve süssüz haliyle Sumru'nun ön planda olmasını istediği düşüncesini hissettirmiştir. Naşide anne onun bu tutumunun sebebini anlamış ve Alim'i taktir etmiştir. Sumru ilk eserinin telif ücretini de alır.

Sumru, Gazetecilik Yüksek Okulu'nda okumaya karar verir. Doğuştan gelen yazma yeteneğini bu sayede geliştirecektir. Ayrıca Alim de Sumru da dil öğrenmeye karar verirler. Kendilerini alanlarında geliştirmek için yurt dışına gitmeyi de düşünürler. Eserde dil öğrenmenin önemi üzerinde durulur.

Alim, Sumru'nun yazmış olduğu hikâyenin resimlerini yapar. Geceleri büyük bir istek ve azimle çalışır. Özlenen hayatın resmi çizilir adeta.

Alim 'Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü' sınavını başarıyla kazanır. Sumru ise 'Gazetecilik Yüksek Okulu' öğrencisi olur.

Köşkün sebze ve meyve bahçesinde hormonsuz ürünler yetiştirirler.

Dili sadeleştirme çabalarına da eserde değinilmiştir. Naşide Hanım bu konudaki duyarlılığını dile getirir. Türkçeyi anlaşılabilir bir şekilde doğru kullanmanın önemi üzerinde durulur.

Alim ile Sumru ayrıcalık istemedikleri için evden okula araba ile değil de herkes gibi otobüsle giderler.

Naşide Hanım kitaplığının kendinin ufkunu açtığını insanın ancak okuyarak kendini geliştirebileceğini belirtir. Okumanın önemi üzerinde de durulur eserde.

Metin'in ailesi onun okumasına karşı çıkmıştır. Köy hayatında sahip olunan arazilere bakacak, hayvanlara sahip çıkacak bir erkek olması gerektiği fikri, bir dönem Türkiye'de birçok insanın eğitimden uzak kalmasına sebep olmuştur. Fakat Metin idealleri uğruna ailesine karşı çıkabilmiş ve hayallerini gerçekleştirmek için uğraşmıştır. Metin bir reklam ajansı kurmayı ve kendisini yurt dışında geliştirmeyi planlar. Bu Alim'in de düşüncesidir.

Eserde kısmen de olsa yaşanan çevrenin sosyal sorunlarına değinilmiştir. Alim yaşadığı çevrede gecekondularda yaşayan birçok insanın zor durumda olduğunu bilir. Gümüş nine hazinenin kendine düşen payından bu insanların bazılarına yardım etmektedir.

Sevgiler Düğüm Düğüm eserinde olaylar Manavgat'ta yaşayan Nazlı ve Recep'ten gelen bir mektupla başlar. Mektupta adını 'Sırma' koydukları bir kızlarının olduğundan söz eder, Nazlı. Bebeğin sağlığı için gereken şeylerden söz etmektedir. Bilinçli bir annenin yapması gereken her şeyi yapmaktadır. Köşktekiler bu haberi duyunca çok sevinirler. Naşide Hanım aynı mutluluklara Sumru ve Alim'in de ulaşmasını istemektedir. Fakat bunun için önlerinde aşmaları gereken birçok zorluk vardır. Her şeyden önce birer meslek sahibi olmaları gerekmektedir. Alim ve Sumru için gizliden çeyiz hazırlanmaktadır. Gümüş nine halılar yapar Naşide Hanım olgunlaşma enstitüsüne siparişler verir. Gizli bir koşuşturmaca yaşanır köşkte. Bütün bu hazırlıklar devam ederken Sumru ve Alim kendileri için çizmiş oldukları yolda azimle ilerleyerek çalışmalarını sürdürürler. Sumru adını **Küçük Çoban Alim Kız** koyduğu romanını yazmıştır. Alime okur ve onun bu konudaki fikirlerini alır. Alim eseri çok beğenir. Sumru eserde kendi hayatından, çocukluğundan söz etmektedir. Alim ona eserin adını **Sumru Kız** koymasını önerir.

Alim Sumru'nun yazmış olduğu bu romanı resimler ve bu çalışmasını Sabih Gözen adındaki hocasına gösterir. Hocası çalışmasını çok beğenir ve bu çalışma ile Almanya'da dil öğrenimi görmek için burs alabileceğini söyler, Alim buna çok sevinir. Naşide Hanım ve Gümüş nineye olanları anlatır. Naşide Hanım zaten Alim'i burs kazanmasa da eğitimi için Almanya'ya göndermeyi tasarladığını söyler. Alim bu imkânı sanatı sayesinde kazanmış olmaktan mutludur.

Sumru, çalışmasını başarıyla tamamlamasına rağmen huzursuzdur. Bu huzursuzluğunun sebebi Natık'la aralarında oluşan gizli duvardır. Sumru onun kendinden uzaklaşmasına bir anlam veremez. Natık Bey'in arkadaşı olan Sait Bey ve eşi Nazlan Hanım Özgü Ajans'ın sahibidirler. Sumru'nun yazdığı Alim'in resimlediği romanı yayımlayacaklardır. Nazlan Hanım sayesinde Alim, Natık'ın davranışlarının sebebini öğrenir. Durumu önce Gümüş ninesine sonra da Sumru'ya anlatır. Natık Bey dokuz yıl önce Nida adında bir bayanla bir evlilik yapmıştır ve ayrılmıştır. Bir de oğlu vardır. Oğlu önce annesi ile birlikte Kanada'ya gitmiştir fakat kadın Kanada'da bir başka adamla evlenince oğlu Mehmet'i babasının yanına göndermiştir. Natık'ın Sumru'ya anlatamadığı mesele budur. Sumru bu duruma çok sevinir. Gözyaşlarına boğulur.

Kısa bir süre sonra Natık oğlu Mehmet'le köşke gelir. Sumru ve diğerleriyle oğlunu tanıştırır. Mehmet ve Sumru kolayca kaynaşırlar. Önceki hayatında mutsuz olan Mehmet bir aile sıcaklığına kavuşmuş olmanın mutluluğunu yaşar. Alim ona bir de köpek yavrusu hediye eder. Adını 'Dağlı' koyarlar. Natık artık köşkte yaşayacaktır. Naşide Hanım onu oğlu olarak, Mehmet'i de torunu olarak göreceğini söyler. Köşke yerleştikten iki ay sonra Sumru ve Natık evlenirler. Balayı için Londra'ya giderler. Sonra Manavgat'ta Nazlı ile Recep'in yanına uğrarlar. Bir hafta kadar da orada kalırlar. Alim ve Metin de evlenirler. Köşkte her iki çift için de odalar hazırlanmıştır. Dizinin üçüncü kitabı burada noktalanır.

Gurbette İki Yürek romanı Alim ile Metin'in Almanya uçağına binmesi ile başlar. Alim ilk kez uçağına bindiğı için biraz tedirgindir. Bir süre sonra Münih hava alanına inerler. Kendilerini çok kötü hissederler. Vatanlarından ilk kez ayrılmış olmanın hüznü ile yabancılik duygusu hissederler. İlk olarak bir taksi bulup Ebergberg kasabasına giderler. Alim'in dil öğrenimi göreceğı enstitü bu kasabadadır. Kasabada bir pansiyonun çatı katına yerleşirler. Oldukça küçük bir odadır burası.

Alim ile Metin maddi sıkıntı yaşamamak için tutumlu davranırlar. Pansiyon sahibi onları pek sıcak karşılamaz. Buna çok üzürlüler. Alim Goethe Enstitüsü'ne kaydını yaptırır ve yurda yerleşir. Odasını evinden getirdiği resimlerle süsler. Böylece sevdiklerini yanında hisseder. Mekânın insan psikolojisi üzerindeki derin etkisi burada görülür. Bir süre Metin'le sadece hafta sonu görüşürler. Her ikisi de İstanbul'daki sevdikleriyle sürekli mektuplaşırlar. Bu mektuplardan birinde Sumru'nun hamile olduğunu öğrenirler. Çok sevinirler.

Alim, dört ayda Almancayı öğrenir. Kursu tamamlar. Her ikisi de Almancayı iyice öğrenirler.

Metin odasında bazı insan portreleri çizer. Pansiyon sahibinin kızı olan Maria bu resimleri görünce ondan kızı Marlin ve oğlu Peter'in resimlerini çizmesini ister. Metin resimleri çizer ve para almaz. Maria buna çok şaşırır ve sevinir. Karşılık olarak sabah kahvaltılarının ücretsiz olmasını teklif eder. Metin bunu kabul eder zaten maddi sıkıntı içindedirler. Alim kurs bittiği için Metin'in yanına yerleşir. Çift, bir akşam pansiyon sahiplerinin doğum günü partisine katılır. Alim büyük anne ve büyük babaya Gümüş ninesinin örmüş olduğu örgü çoraplardan hediye eder. El örgüsü olan bu çoraplar çok beğenilir.

Maria'nın eşi Klaus, Metin'den restoranın duvarına bir resim yapmasını ister. Burada bulunan eski resim kazıtıldığı için çok çirkin bir görüntü vardır. Metin onu kırmaz. Duvara resmi yapar. Herkes haç taşıyan meleklerin çizildiği bu resmi çok beğenir. Sanatın dini olmaz mesajı vurgulanır. Metin bu resim için de para almaz. Zaten Klaus bu resmin paha biçilmez olduğunu ve bunu karşılayacak parasının olmadığını söyler. Ancak restoranda para ödemedi yemek yemelerini ister. Alim ve Metin bunu kabul ederler. Metin'in ünü tüm kasabaya yayılır. Alim ve Metin pansiyonun daha büyük bir odasına yerleşirler. Alman ve Türk kültürünü karşılaştıran Metin, Türk kültürünün daha insancıl olduğunu söyler. Onların Noellerinin çok gösterişli, hediyeli daha çok maddi olduğunu düşünür. Bizim bayramlarımızın geleneklerimizin daha sade ve insancıl olduğunu söyler.

Metin tüm kasabada tanınmıştır. Bir kasap ondan bir sığır resmi çizmesini ister. Yüz mark ve biraz et verir karşılık olarak. Yılbaşı gecesi Alim ve Metin eğlenmek için bir restorana giderler. Orda tanıştıkları bir alman Metin'i tanımıştır. Masalarına oturur. Almanların bozulan aile yapısından söz eder. Yeni evli bir çifti

gördüğü için mutlu olduğunu söyler. Metin'den lokantasının duvarına bir resim yapmasını ister. Yaşlı Alman lokantanın sahibidir. Metin bu işten üç bin mark kazanır. Bu duvara resim yaparken onu gören kasabanın ünlü mimarı kasabaya yaptırdığı otelin yüzme havuzunun duvarına bir resim yapmasını ister. Yedi bin mark teklif eder. Metin kabul eder.

Naşide Hanım, Alim ile Metin'in vatanlarına dönmelerinden korkmaktadır. Onlara bir mektup yazar ve yabancı ülkelerin gençleri tuzağa düşürerek beyin göçüne sebep olduklarını belirtir. Kız kardeşi Didem ve eşinin Amerika'ya eğitim için gittiklerini ve dönmediklerini yazar.(Didem yazarın *Sumru Kız* romanında yer alan bir kahramandır.). Alim ona korkmaması gerektiğini yurduna dönüp ülkesine hizmet edeceğini belirten bir mektupla karşılık verir. Alim fırsat buldukça ülkesini tanıtan broşürleri yabancılara verir. Onlara Türkleri tanıtır.

Alim ve Metin Ebergberg kasabasına iyice alışmışlardır. Kasıl'da okuyacakları akademiye gitmeden evvel İstanbul'da sevdiklerinin yanında kısa bir tatil yapmayı planlarlar. Eser burada noktalanır.

Vatana Uzanan Yollar romanı *Gurbette İki Yürek* romanının devamı niteliğindedir. Alim ile Metin, Kasıl'a yerleşip Güzel Sanatlar Akademisi'ne kayıt yaptırmışlardır. Bazı derslerinin hocası eksiktir. Bu duruma canları sıkılır. Kursla telafi etmeye çalışırlar eksikliklerini. Bir yılı tamamladıktan sonra Hamburg'da yer alan Hamburg Güzel Sanatlar Yüksek Akademisi'ne kayıt yaptırırlar. Eşyalarını da alıp Hamburg'a giderler. Alferdorf'ta bir pansiyona yerleşirler. Pansiyonda kendilerinin bulunduğu katta sadece kızlar vardır. Bu pansiyonda farklı kültürlerde insanları tanıma fırsatı bulurlar. Kış mevsimi olur. Akademiye başlamalarının üzerinden üç yıl geçmiştir. Alim'in hedefi tüm dünyaya faydalı bir insan olmaktır. Bu fikrini Metinle paylaşır. Für Sie dergisinde bir resim yarışmasına katılır. Ödüllü olan yarışmaya üç bin beş yüz eser katılacaktır.

Alim, Gümüş nine ve Sumru'ya mektup yazar. Gümüş ninesine Almanların hayvan sevgisinden söz eder. Sumru'ya yazmış olduğu kitabın Almanya'da yayımlanacağı müjdesini verir.

Alim, Karlıcadağ'daki güvercininin öyküsünü kısa metrajlı bir film olarak çeker. Ödev olarak hazırlanan bu film onun serigrafı ve tekstil derslerinden geçmesini sağlar. Alim ve Metin'in Okulu bitirmelerine bir ay kalır. Para

kazanmalarını sağlayacak işler bulurlar. Çizgi filmler ve reklam filmleri çekerler. Alim'in çocukluğunun öyküsünü anlatacak bir film çekmeyi tasarlarlarve tasarımlarını gerçekleştirirler. Her Blumel adında biri filmi alır. Almanların Türkler hakkındaki söylem ve fikirleri Alim ve Metin'i düşündürür. Orada yaşayan Türkler sevilmemektedir. Yazar burada gurbetçi vatandaşların sorunlarını dile getirir. Alim ve Metin bir gezi planlarlar, Hans ve Karin adındaki Viyanalı arkadaşlarının karavanı ile geziye çıkarlar. Gezide yaşadıklarını mektupla köşktekilere anlatırlar. Naşide Hanım geri dönmekten söz etmemelerine üzülür içten içe. Uşak lojmanlarını Alim ve Metin için hazırlamıştır. Alim'in yaşadığı korku dolu bir olay yüzünden geri dönmeye karar verirler. Alim, dazlak grubunun sokak gösterisi ortasında kalmış ve onların Türkler hakkında söylediklerini duymuştur. Kendisini Alman sandıkları için rahat bırakmışlardır. Kendisini zorla evine atar. Olanları Metin'e anlatır. Hamile olduğunu öğrenmiştir. Çocuğunu orada büyütmek istemez. Çift yarım kalan işlerini tamamlayıp Türkiye'ye dönmeyi planlar. Her Blumel'e bunu izah ederler. Blumel onları çok sever gitmelerini istemez. Ancak onları ikna edemez. Nihayetinde ortak bir şirket kurmaya karar verirler. İşleri uzaktan da halledebileceklerine karar verirler. Metin doğumdan önce İstanbul'a gider. Çalışmaları için gönderdikleri makineleri yerleştirir. O dönmeden Alim doğum yapar ve her Blumel'le birlikte İstanbul'a döner. Eser burada noktalanır. Yazar, medeniyet eleştirisine de eserde yer verir:

“ Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar. Koca ozan daha yıllar önce uygarlığın insanoğlunun başına ne belalar getireceğini biliyormuş ki ona 'tek dişi kalmış canavar' adını vermiş. Ne yiyeceğimize ne içeceğimize şaşırarak kaldık. Radyasyonlu, hormonlu zehirli yiyecekler, konsantre sütler. Lanet olsun tek dişi kalmış canavar. Kirlenen denizler, oksijeni yok edecek derecede kükürtlü hava, ozon tabakası denilen atmosfer, gök, o delik dünyayı uzayın çöplüğü haline sokmakta. Tek dişi kalmış uygarlık o tek dişiyle kemirmekte dünyayı. Hem de büyük bir açlıkla.”
(VUY: 86).

Romanda Alim Kız'ın yemek konusundaki hünerlerine, Türk kültürünün özelliklerine de değinilmiştir. Alim sürekli yaşadığı topraklara özlem duymaktadır.

Eserlerde göze çarpan ortak nokta planlanan her şeyin planlandığı gibi gerçekleşmesidir. Kahramanlar hedefledikleri her şeye ulaşırlar. Çalışmaktan, gayretten hiçbir zaman vazgeçmezler. İçlerinde daima umut ve sevgi taşırlar.

Olumsuz olaylarla karşılaşmazlar. Karşılıklarına küçük sorunlar çıkar en fazla. Onları da farklı yollarla atlatırlar. Romanlarda heyecan unsuru eksiktir. Mehmet dışında çocuk kahraman yoktur. Mehmet'ten de bir yetişkin gibi söz edilir.

2.10.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Çocuk edebiyatı eserlerinde kahramanların dikkatli seçilmesi gerekir:

“Çocuk edebiyatı eserlerinde özellikleri iyi anlatan, gerçekliğe uygunluğu bakımından hiç kuşkuyla yer vermeyen, kişiler bulunmalıdır” (Oğuzkan, 2000: 109).

“Çocuk hangi yaş grubunda olursa olsun, okuduğu kitapların kahramanları ile özdeşleşir. Yazar bunu bilmek, kahramanlarını seçerken de bu özdeşleşme yönünü sürekli göz önünde bulundurmaya zorundadır. Çocuk kitaplarında gereğinden fazla kahraman bulunmamalı, diğer kahramanlar bir ana kahraman çevresinde açık tanımlarla ilgilendirilerek anlatılmalıdır. Çünkü çocuk karmaşık yapıları anlayabilecek, karmaşık ilişkileri yorumlayacak düzeyde değildir” (Yalçın, Aytaş, 2005: 47).

Çocuk okurlar için kahramanın dünyası, yaşadıkları, düşünceleri, kararları yol gösterici ve önemlidir. Çocuk, kahramanın yerine kendini koyabilmeli onunla bütünleşebilmeli ve kendi sorunları ile eserde karşılaşabilmelidir. Sorunlarına gerçekçi çözümler bulabilen kahraman, çocuk okuru yönlendirebilir. Bu yüzden kahramanın yaşamının, sorunları ve çözümlerinin gerçek hayata uygun olması gerekmektedir.

Rengârenk Hayaller romanının başkahramanı Alim'dir. Sumru, Naşide anne, Gümüş nine ikinci dereceden kahramanlardır. Diğer kahramanlardan Hasan ağa aşçıdır. Kızlara iyi yemek yapmayı öğretir. Ahmet ağa bahçivandır. Fatma köşkün ev işlerine bakan yardımcı kızdır. Bu kahramanlar da üçüncü dereceden kahramanlardır.

Alim on altı yaşında bir genç kızdır. Yaşının üstünde özelliklere sahip bir kahraman olan Alim Kız romanda çocukluktan gençlik sürecine geçiş dönemini yaşamaktadır:

“Kendisini bir başka Alim'miş gibi hissediyordu. Oysa hiç değişmemişti yüreğiyle, duygularıyla. Hala Karlıcadağ'daki 'Küçük Çoban Alim Kız'dı. Alim Kız'dı ama ninesinden çok daha uzun boylu, daha ince yapılı, fakat onun kadar güçlü

bir vücudu vardı şimdi. Hem de artık öyle dümdüz değildi bu vücut. Belki eski inceliğindeydi ama kalçaları belirlenmişti.

Güldü. Sonra daha da arttı gülüşü. Artık bir genç kız oluyordu. Ellerini göğsünde dolaştırırdı... İki küçük tepeye rastladı elleri. Daha da güldü.” (RH: 5).

Kendisindeki bu değişimler onun ruh halini oldukça etkilemektedir. Fiziksel görünümünde de değişimler gerçekleşmektedir. Bu Alim’i hem şaşırtmakta hem de heyecanlandırmaktadır. Gençlikle beraber hayata bakışı da değişir kendi yolunu çizme ve bir şeyler başarabilme çabası içine girer. Onunla birlikte romanın bir diğer kahramanı olan Sumru da benzer duygu ve düşünceler içindedir. Bu iki genç kız vakit vakit duygu ve düşüncelerini birbirleriyle paylaşırlar. Her ikisi de köy yaşamından kopup İstanbul’a geldikleri için birbirlerini çok iyi anlarlar.

Alim diğer arkadaşlarından farklı biridir. Yazar bunu şu şekilde hissettirir:

“ Okuldaki arkadaşlarının çoğundan başka bir yaradılıştta olduğunu biliyordu artık. Onlar gibi tatil günlerinde berberlere gitmiyor, saçlarına her ay bir başka biçim vermiyordu. Hele hele tırnaklarına bir kez olsun cila sürmemiştii. Dudaklarıysa hep Karlıcadağ’daki dudaklarıydı. Ninesi diyordu ki, ‘Allah en güzel resimleri çizer., en uygun boyaları sürer kullarına... Belki daha büyüdüğünde sen de birçok kız gibi boyanmak istersin ama on sekizinden önce asla. Bu Allah’ın sana bağışladığı güzelliklere saygısızlık olur.” (RH: 6).

Yazar Allah sevgisi üzerinde de durur. Alim, onu yaşadığı yerden alıp İstanbul’a getiren bir güç olduğuna inanır:

“ Gülümsüyordu Alim.

İnsan beyninin ışığı ile ruhundaki kavuşma aşkı ile bilimde daha ileriye ulaşabilirdi. Allah’a yaklaştığını hissediyordu. Allah’ı öylesine sonsuz bir sevgiyle seviyordu ki bir yüce dağ başında, bir yaban çiçeği benzeriydi Alim. Onu zedeleden alıp buralara getiren güç, sevgili Allah’ından başkası olabilir miydi? Bu sırlı güce inanmak, ona güvenmek, ondan istemek, ondan beklemek. Bilmediklerini öğrenme isteği veren de oydu.” (RH: 18).

Sumru ve Alim, ileride okumak istedikleri bölümlere karar verirler, kendi hayatlarına dair kararlar alabilen olgun kişilerdir. Yetenekleri doğrultusunda seçtikleri bölümlerde okuyacaklardır. Alim Devlet Güzel Sanatlar Akademisi,

Dekoratif Sanatlar Tekstil Bölümü öğrencisi olmak istemektedir. İllüstrasyon ressamı olmak istemektedir. Sumru ise yazar olmak ister.

Eserde dil öğrenmenin önemi üzerinde durulur. Alim, İngilizce öğrenir. Almanca ve Eski Türkçe öğrenmek ister. Naşide anne de birçok dil bilir.

Romanın bir diğer kahramanı Sumru'dur. O da on altı yaşındadır. Yazar olmak ister. Yazar eserinde Sumru'nun şiirlerine de yer verir.

*“Bu dünya böyle işte,
Yüreğim özleyişte,
Ellerim başka işte.” (RH: 53).*

Cahit Uçuk da şiir yazmayı seven bir yazardır. Bu konuda fazla yetenekli olmadığı için nesre yönelmiştir. Bunda şiirlerini gönderdiği **Abdülhak Hamit**'in tavsiyelerinin de tesiri olmuştur (Doğan, 1999: 34). Yazar zaman zaman nesir türünde yazdığı eserlerin arasına dörtlükler yerleştirir. Romanda Sumru yazarın bu yönünü yüklediği kahramandır.

Eserde Sumru'nun bir de öyküsüne yer verilmiştir. Sumru bu öyküyü Alim'e okur.

Öyküde işlenen tema aşktır. Gençliğin ilk duygulanımlarını yaşayan Sumru bu duyguların etkisiyle öyküsünü oluşturmuştur. Bu öyküye eserde yer verilmesi çocuğu öykü yazmaya heveslendirmek bakımından olumlu bir özelliktir.

Eserdeki bir diğer kahraman Gümüş ninedir. Gümüş nine görünüm açısından tam bir şehirli hanım olmuştur. Şehir hayatına çabucak alışan nine *'Zaman sana uymazsa sen zamana uy.'* düşüncesini benimseyen bir tip olarak çizilmiştir. Fakat geçmişte yaşadıkları yerlere büyük bir özlem de duymaktadır. Kendi odasında Alim'e bir halı dokur. Yaşadığı yerlere olan özlemini gidermek için oraları hatırlatan şeyler yapar. Naşide Hanım ona okuma yazma da öğretir. Birlikte gazete, dergi ve kitap okurlar.

Romanda çizilen kahramanlar birçok yönü ile çocuklara örnek olabilecek kahramanlardır. Olumsuz yönleri yoktur. Her kahramanda yazarın bir yönünü görmek mümkündür. Yazar kendi yaşadıklarını ve özelliklerini kahramanlara yüklemiştir. Eserde dikkat çeken bir unsur erkek kahramana yer verilmemesidir. **Cahit Uçuk**'un romanlarında erkek kahramanlar ya yer almamış ya da kadın kahramanlar kadar ön planda olmamışlardır. Roman daha çok kız çocuklarına

yönelik bir eserdir. Hem başkahraman kızdır hem de erkek çocukların hoşlarına gidebilecek hareketli olaylara yer verilmemiştir.

Karlıcadağ'ın Melekleri romanında da başkahraman Alim ve Sumrudur. Bu kitapta esere Natık Çağda Bey ve Metin Doğu adlı iki kahramana daha yer verilir. Eserde Alim Kız eserde okura şöyle tanıtılır:

“ Naşide Hanım, kızına baktı içi gururla ıslanarak. Alim uzun boylu, narin yapıydı. Yüzme ve jimnastikle çalıştırdığı vücudu son derece biçimliydi. Hareketlerindeki zerafet göz alıcıydı. Boyasız tertemiz yüzünde iri gözleri yüreğinin sıcaklığını yansıtıyordu. Lekesiz değerli birer mücevher kadar güzeldi bu gözler. İç dünyasının üstünlüğü, dışının kusursuzluğuyla uyum sağlamaktaydı. Sahip olduklarıyla övünmüyordu. Alçak gönüllüydü. Heyecanlı duygularının coşkunluklarını ağır başlılıkla gemlemeyi bilen bir karakteri vardı. Yaşına göre çok olgundu. Hiçbir zaman günün başıboş gençlerinin kapıldıkları akıntılara kendini bırakmayacak güçteydi. Kendisini gelecekteki yaşamına hazırlamak için çalışmaktaydı ve bu çalışmayı hayatı boyunca sürdürmeye kararlıydı. Ne yaptığını nasıl davranması gerektiğini aklıyla, zekâsıyla anlayacak bilinçteydi.”(KM: 7).

Alim, Manavgat'tan topladığı çakıllara resimler çizer. Bu çizimleri son derece ustalıkla yapmıştır. Naşide anne onun bu becerisine çok şaşırır. Alim bu becerisinin atalarından geldiğini söyler. Alim resim yapma yeteneği ile doğmuş bir kızdır.

Sumru'nun yazmış olduğu hikâye yayımlandıktan sonra ona yeni teklifler gelir başka hikâyeler de yazması için. O da kendi hayatını yazmaya karar verir. Yazdığı bu hikâyeleri Âlim kız resimleyecektir. Sumru'nun “Pınardan Çağlarca” adını verdiği hikâyesi ***Sumru Kız*** romanında yaşadıklarını içerir.

Sumru'nun yazdığı öykünün bir kısmı eserde yer almıştır. Yaşadığı tüm zorluklara rağmen hayata tutunmayı başarmış bir kızdır Sumru. Bunu sevginin gücü sayesinde başarmıştır. Sumru yaptığı tüm işlerine besmele ile başlar. Yazar okura Allah sevgisi vermeyi de amaçlamıştır:

“ Gümüş ninesi ve Sumru'nun ebesi onlara ilk olarak her işe Tanrı adıyla başlamalarını öğretmişti. Çok kimseler böyle işe başlamanın ne kadar güç verici olduğunu, ne kadar uğur getireceğini bilemezdi. Çünkü onlara yürekleri inançla, sıcacık sevgilerle dolu olan nineleri bunları öğretmemiştir.”(KM: 17).

“Nasil doğduğunu bilemediği fırtına benzeri bir duygu ile bir doğa, bir duadır tüm düşüncelerini silen götüren güçler. ‘Allah’ım diyordu yana yana. Senden başka kimden isteyebilirim ki, kime söyleyebilir, kime güvenebilirim ki. Senden başka kimimiz var bizlerin...’ ”(KM: 19).

Sumru’nun yazdığı bir maniye de eserde yer verilir.

*“ Vur kendini yokuşa
Uzan gökteki kuşa
Mavi gökler senindir
Kanat aç bu uçuşa”*(KM: 64).

Yokluk sıkıntısı çeken insanları varlığın kıymetini daha iyi anlar ve tutumlu olmayı öğrenirler. Sumru da bu insanlardan biridir. Kullandığı kâğıtları atmamasının, kalemelerini sonuna kadar kullanmasının nedeni budur.

Natık Çağda Bey, Sumru’nun yazmış olduğu hikâyeleri dergilerinde yayımlayan genç yayın müdürü ve aynı zamanda yazardır. 27 yaşındadır. İlk karşılaşmalarında şöyle tasvir edilir:

“Boyu bir seksenden uzundu herhalde. Ne tuhaf saçları benim saçımın renginde. Ama benimki gibi düz değil. Dalgalı. Sırtındaki elbisesi iyi dikilmiş.” (KM: 33).

Eserde yer verilen bir başka kahraman Metindir. Metin, Alim ile aynı okuldadır. Görünüm itibariyle eserde şöyle tasvir edilir.

“ Uzun boyluydu. Atlet yapılı bir genç adam. Geniş alnı elmacık kemikleri çıkıkça. Hafif dalgalı koyu siyah saçların örttüğü heykel görünümlü bir baş.”(KM: 90).

Metinin ailesi onun okumasına karşı çıkmıştır. Metin hayalleri uğruna ailesini karşısına alarak okur. Metin bir reklam ajansı kurmayı ve kendisini yurt dışında geliştirmeyi planlar. Bu Alim’in de düşüncesidir.

Sevgiler Düğüm Düğüm romanında kahramanlara Nazlı ve Recep’in yeni doğan kızları Sırma(sarışın mavi gözlü olarak tanıtılır eserde) katılır. Nazlı Sumru’nun Manavgat’ta yaşayan ablası, Recep de onun kocasıdır. Bu kahramanlar yazarın ***Sumru Kız*** romanının kahramanlarıdır aynı zamanda. Ayrıca Natık Beyin oğlu Mehmet de esere katılan kahramanlar arasındadır. Mehmet dokuz yaşındadır.

Kanada’da annesi Nida Hanım ile bir süre yaşamıştır. Fakat Nida Hanım evlenince onu babasının yanına göndermiştir. Eserde Nida Hanım Şöyle tanıtılır:

“*Dünya güzeli fakat sorumsuz, başına buyruk, aklına eseni yapan bir kızla hem de çok zengin bir kızla nasılsa evlenmiş.*” (SDD: 56).

Nida Hanım iyi bir eş ve ev hanımı değildir. Ailesini ihmal eder ve sonunda Natık’ı da oğlunu da terk eder. Farklı bir sosyal zümreden gelmiş biridir.

Eserde ayrıca Gobül ve onun Kangal eşi ve yavruları da hayvan kahramanlardır. Bu yavru köpeklerden birini Mehmet’e armağan eder Alim Mehmet köpeğin adını Dağlı koyar. Eserde hayvan sevgisi üzerinde de durulur.

Gurbette İki Yürek romanında kahramanlara Almanya’da yaşayan Alim ve Metin’in yerleştikleri Ebergberg kasabesindeki kişiler katılır. Köşkteki kahramanlardan sadece mektup yolu ile haber alınır. Sumru hamiledir ve Destegül adında bir kızı olur. Maria ve eşi Klaus, pansiyonu işleten Almanlardır. İki de çocukları vardır, Marlin ve Peter. Pansiyonun sahibi olan büyük anne ve büyük baba, lokantanın sahibi, otel yaptıran mimar, kasap romanda yer verilen diğer kahramanlardır. Romanda ön planda olan kahramanlar Alim ve Metin’dir. Diğer kahramanlar hakkında detaylı bilgi verilmez. Hemen hepsi figüran denilebilecek kişilerdir. Alim ve Metin ise işlerinde başarılı çok yetenekli ve çalışkan kişiler olarak tanıtılırlar. Ayrıca aralarında sarsılmaz bir sevgi ve güven vardır. Zorluklar karşısında birlikte hareket ederler. Birbirlerini hiç üzmezler. İdeal bir çift olarak verilirler. Birçok yönü ile ***Sihirli Rüzgâr Çanı*** romanındaki Akan çiftini hatırlatırlar. Alim sürekli Karlıcadağ’a ve Gümüş ninesine özlem duyar. Eserde dil öğrenimi üzerinde durulur. Metin çok başarılı bir sanatçı olarak verilir. Sanatın dini milleti olmaz görüşünü benimser. Ayrıca sanatın değerinin parayla ölçülemeyeceğini düşünmektedir.

Vatana Uzanan Yollar romanında mekâna bağlı olarak kişiler de değişir. Kasıl ve Hamburg’da tanışılan kişiler roman kahramanlarına eklenir. Romanda yine Naşide Hanım, Gümüş nine ve diğerlerinden mektup yolu ile haber alınır. Kasıl’da bir yıl süresince kalırlar. Sonra Hamburg’a gelirler burada Frau Linda Brand adında bir hoca ile tanışırlar. Hoca onların akademiye alınmalarında yardımcı olur. Bir pansiyona yerleşirler. Burada İsveçli, Fransız ve diğer uluslardan kızlarla tanışırlar. Onlar hakkında detaylı bilgi verilmez. Romanda hakkında bilgi verilen ve Alim ile

Metin'in hayatlarını etkileyen kahraman Her Blumel'dir. Her Blumel film yapımcısıdır. Alim ve Metin'i kaybettiği oğlu ve kızının yerine koyar. **Cahit Uçuk**'un birçok romanında kaybedilen çocukların yerini başka çocukların doldurması fikri işlenir. *Gümüş Kanat* romanında Nevzat Bey, Kemal'i oğlunun yerine koyar, *Doğanın Armağanı* romanında Hatun ana, Erdal'ı kaybettiği oğlunun yerine koyar). Onların Türkiye'ye dönmelerini istemez. Ancak onları ikna edemez. Bu yüzden ortak bir şirket kurmaya karar verirler. Çalışmaları Almanya'dan ve İstanbul'dan yürüteceklerdir.

Romanda Alim ve Metin'in arkadaşları olan Hans ve Karin de kahramanlar arasındadır. Onların karavanı ile bir buçuk aylık bir geziye çıkarlar. Romanda Almanların Türkler hakkındaki olumsuz düşüncelerine sıkça yer verilir. Türkleri barbar olarak nitelendirirler. Bu durum Alim ve Metin'i çok üzer. Türkiye'ye dönme kararlarını etkiler.

Yazarın seride yer verdiği kahramanlar. Genel olarak tip özelliği taşırlar. Alim Metin ve Naşide Hanım ön planda tutulan kahramanlardır. Son iki kitapta yer alan alman kahramanlar Alim ve Metin'in yaşamını yoluna koyabilmek için seçilmiş figüranlar gibidir.

2.10.2.5. Yer ve Zaman

Rengârenk Hayaller romanında olayların yaşandığı dış mekân İstanbul'dur. Romanın son bölümlerinde mekân Manavgat'tır. Eserde yer alan iç mekânlar ise Naşide Hanım'ın köşkü ve Nazlı ile Recep'in Manavgat'taki pansiyonlarıdır. İstanbul'da yaşanan olaylar genellikle iç mekânda (Naşide Hanım'ın köşkü), Manavgat'taki olaylar ise dış mekânda yaşanır.

Eserde Naşide Hanım'ın köşküne dair detaylı tasvirler yer verilir:

“Saray yavrusu köşk’, kocasının dedelerinden kalmaydı. Yirmi dönüm kadar olan bir bahçede yetişkin çamların, manolyaların, akasyaların, erguvanların arasındaydı. Yüzme havuzunun yanı sıra kimisinde nilüferler, kimisinde kırmızı balıklar yüzen, çeşitli biçimlerde küçük havuzları vardı. Bahçenin bir bölümü meyvelikti; lezzetine doyulmayan kayısı, elma, armut, dut, kiraz, vişne, kızılçık ağaçları bir bölümü de üzüm bağlarıydı. İki bahçıvan çalışıyordu, bu özenilerek

korunan bahçede. Bahçıvanın birisi meyve bahçelerine, öbürü ise seralardaki mevsim çiçeklerine bakıyordu.

Köşk iki katlıydı. Müştemilat denilen bir bölümde; eve ve bahçeye bakan yardımcılar yaşamaktaydı. Mutfaksa; köşkün bodrum katındaydı.

Saray yavrusu köşk, dış görünümü ile dedeler zamanından kalma görünümünü koruyordu. Beyaz boyalı tertemizdi. Pencereleindeki pembe renkli abajurlar, bu beyazlar içinde gülümsüyorlardı.”(RH: 15)

Görünüm itibariyle eski zamanlardaki yapıları anımsatan köşk klasik döşemelerin yanında modern döşemelerle de donatılmıştır. Mekân geçmişle geleceği bağlayıcı bir unsur olarak yazarın yaşam bakış açısını da bize göstermektedir. **Cahit Uçuk** yeniliğe açık ama gelenekten de kopmayan bir yazardır.

Mekânlar kahramanların psikolojilerini de etkilemektedir. Alim kendi odasının döşemesini köyünü anımsatacak şekilde düzenlemek ister. İçindeki özlem duygusunu bu şekilde gidermeye çalışır.

Mekânlar kahramanların yaşamlarını da etkiler. Köy hayatından çıkıp şehre yerleşen kahramanlar yaşam tarzını tümüyle değiştirip, modern hayata kendilerini alıştırmaya çalışırlar. Kılık kıyafetleri ve alışkanlıkları da mekâna bağlı olarak değişir.

Eserde olaylar yaz mevsiminde yaşanır. Zamanda geri bakış tekniği kullanılarak kahramanların geçmiş yaşantılarına dair anlatımlara yer verilir. **Küçük Çoban Alim Kız 3** romanının devamı niteliğinde olan eserde olaylar 4 yıl sonrasında itibaren yaşanır:

“Gülümsedi içten. Dört yıl olmuştu. Naşide annenin ‘saray yavrusu’ köşküne gelip bu büyük şehrin yaşantısına karışalı.” (RH: 7).

Aradan geçen zamanda yaşananlar yazar tarafından öyküleyici anlatım kullanılarak özetlenir:

“Hep gülümsüyordu Alim, geçmiş günleri düşünürken. İstanbul’a ilk geldikleri sene Naşide Hanım hocalar tutmuştu. Öğretmenleriyle çalışmaları altı ay kadar sürmüştü. Sonra hiç zorluk çekmeden, ilkokul sınavlarını dışarıdan vermişti. Sonra sıra ortaokul sınavlarına gelmişti. Öğretmenler değiştirilmişti. Yine sıkı bir tempoyla çalışmış, ortaokul sınavlarını vererek liseye sıçramıştı...”

Liseyi okula devam ederek bitirtmişti. Kendi kendine şaşıyor, 'Karlıcadağ'dan inen Küçük Çoban Alim Kız. Bir koşudur tutturmuş sıçramalar, atlamalarla sınıfları geçiyor. Liseyi bitiriyor, hem de pek iyilerle, iftiharlarla; sınıf, okul, kent çocukları arasında birincilikler alarak' diye düşünüyordu.” (RH: 9).

Eserde zamanı belirten ifadeler yer verilmiştir. Yazar yaşanan zamanın sosyal sorunlarından biri olan gecekondulaşmayı ve orada yaşayan insanların sorunlarını da eserinde işlemiştir. Alim bu insanlar için kaygılanır. Ninesi de onlara dua edebileceklerini ve gerekirse sahip oldukları hazineden onlara verebileceklerini söyler. Alim buna çok sevinir:

“Güzel yaz bitmekte sonbahar kapımızda. Sırtlarımızdan incecikler çıkacak, kalınlar giyilecek. Yağmurlar, karlar, çamurlar başlayacak. Karlıcadağ'da sonbahar bana kışın ocak başına kavuşacağımızın sevincini verirdi. Ama bu güzelim büyükşehirde üzülüyorum. Kendim için değil bu üzüntüler. Şehir yaşamına kavuşalı beri insanları çok gözler oldum. Biz buradayız! Gecekondularda ne çok Gümüş nineler Alim Kızlar barınmaya, dövüşe dövüşe hayatlarını sürdürmeye çalışıyorlar.” (RH: 3).

Zamanın insan psikolojisi üzerindeki etkisini eserde görmek mümkündür. Çocukluktan yetişkinliğe adım atan gençlerin tabiatı gereği bitişlerden değil de başlangıçlardan hoşlanmaları doğaldır. İnsan hayatını tabiatla özdeşleştiren yazar, gençleri hayatlarının baharında görür:

“ Alim bütün mevsimlerle dosttu. Hiçbirini öbüründen üstün tutmazdı ama sonbahar geldiğinde azıcık içerlenirdi.”(RH: 100).

Karlıcadağ'ın Melekleri romanında olaylar güz mevsimiyle başlar. Bir yıllık bir zaman dilimini kapsayan olaylar anlatılır. Eserde şu ifadeler zamanı yansıtmaktadır:

“ Tüyleri renk renk bir kuş sürüsü gibi kuru yapraklardı uçuşanlar. Sonra yorulmuş gibi ağır ağır terasın yalnızlığına kondular. Salonun açık kapısından bahçedeki kasımpatuların, kuru yaprakların, bir gün önce yağın yağmurun buğu buğu tüttürdüğü toprak kokusu doluyordu. Gök güneşliydi ama, soluk alınan hava güzle yükliydü artık.”(KM: 5).

Eserde en önemli zaman Alim ve Sumru'nun geleceklerine dair kararlar aldıkları zamandır. Her ikisi de yeteneklerinin olduğu konularda yüksek okul

okuyacaklardır. Yaşamlarının bundan sonraki bölümünü aldıkları bu karar şekillendirir.

Eserde mekân yine İstanbul'da Naşide Hanım'ın köşküdür.

Eserde dış mekân tasvirlerine de yer verilmiştir.

“Cümle kapısının sol kanadında, ancak insan geçebilecek büyüklükteki küçük kapıyı açtı. Bu meydancıkta aşağılara inen, tepelere tırmanan beş sokak vardı. Pencereleleri küpe çiçekli, sardunyalı saksılarla süslü; iki katlı ahşap evleri, Arnavut kaldırım döşeli yolları, köşkün bahçe duvarına yaslanmış hâlâ geçmiş zamanda yaşıyor gibiydi bu sokaklar.”(KM: 22).

“Osmanlı İmparatorluğunun başkenti İstanbul dünyanın en güzel şehri, bu şehrin en güzel yeri Boğaziçi, boğazın en eşsiz yeri ise bizim burası. Bu köşk ve bu cennet bahçe. O zamanın padişahı burasını Naşide annemin kocasının dedesine armağan etmiş; ilk sahibi köşke ve bahçeye gözü gibi bakmış. Sonra ikinci kuşak, üçüncü; sonra dördüncü kuşak en son Naşide annemin kayın babası da dedelerinin gösterdikleri özeni sürdürmüş.”(KM: 69).

Mavi göl **Sumru Kız** romanında yer alan bir göldür. **Karlıca Dağ'ın Melekleri** romanında da tanıtılmıştır:

“ Çok çok geçmiş zamanlarda bir yanardağın lav fışkıran ağzıymış. Yanmış, yanmış yüzyıllar boyu. Sonra ateşi sönmüş, lavları kurumuş. Bu kez deli yağmurların suları dolmaya koyulmuş o kocaman ağzından. Dolmuş dolmuş sonunda göğe ayna olan mavi göl çıkmış ortaya.

...

Kimsenin bilmediği bir göldü. Aşağılardan bakıldığında yeşil çamlarla çevrili yüksek bir dağ görünümündeydi. Aşağılara inildikçe tüm görüntülerinin ardında saklanan gök göl. Tıpkı masalarda söylendiğince ‘makas kesmemiş, iğne dikmemiş’ anlatımına uygundu. Gök, güneş ve çamların resimlerini içinde saklayan, yağmurların arı-duru sularıyla dolu gizemli gök göl.”(KM: 12).

Köşkün sebze ve meyve bahçesinde hormonsuz ürünler yetiştirirler.

Eserde yer verilen iç mekân tasvirlerinde göze çarpan özellik mekânların iç tasarımına dair detaylardır. Naşide Hanım'ın kitap odası bu mekânlardan biridir. Mekân geçmişin izlerini taşır:

“ *Maun renkli meşe kaplamalı duvarların bir bölümünde gömme dolaplar vardı. Camlıydı dolaplar. İçlerinde soluk alacak boşluk yoktu. Kalın, klasik ciltli eski kitaplar, modern kitaplar. Kitaplar, kitaplar... Kitapların saklandığı bölmelerin bazılarının aralarındaki dar, uzun, camlı bölmelerde göz alıcı antikalar sıralıydı. Çeşmibülbüller, Beykozlar, boz sürahileri, şerbet bardakları, muhallebi tabakları. Hepsi parıl parıldı, bir geçmiş zaman masalı anlatıyorlardı sessizce. Kaz patisi renkli koltukların aralarında kahverengi kanepeler de vardı. Yumuşak deridendi bu kanepeler. Bu kitap odasında geçen yüzyılların güzellikleriyle günün rahatlıkları el ele, kardeşçe, dostça kaynaşmışlardı sanki.*”(KM: 81).

Sevgiler Düğüm Düğüm romanında dış mekân İstanbul, iç mekân ise Naşide Hanım'ın köşküdür. Karlıcadağ ise sık sık hatırlanan bir mekân olarak karşımıza çıkar. Eserde iç ve dış mekân tasvirlerine yer verilmiştir:

“*Birbiri üstüne, tepe tepe, yassılı, sivrili, yuvarlaklı, alçaklı-yüksekli, Bey Dağları. Tepeleri kar külahlı, etekleri yeşil çamlardan biçilme urbalı güzelim dağlar silsilesi. Tüm körfezi kanadı altına almış yüksek boylu dik başlı dağlar. Kimi günler bin bir gölge oyunuyla karşı yakarla sokulan, kimi günler gerilere çekilmiş görünen, yazları en tepeleri ağaçsız çıplak, kışları kar urbaları kuşanan dağlar. Mavi suların tanrı elinin gücüyle yüksele yüksele ulaşan Bey Dağları, körfezin Akdeniz'e açılışlarında yumuşakça alçalarak sulara gömülen dağlar.*”(SDD: 33).

Sumru'nun yazmış olduğu kitabı yayımlayacak olan Özgü Ajans eserde yer verilen bir başka mekândır. Şöyle tasvir edilmiştir:

“*Çok modern bir iş yeri idi. Nazlan Hanımla kocasının beraberce çalıştığı bu katta zerâfet ve albeni el eleydi. Eşyaların seçimindeki yerleştirilmesindeki yüze gülen sıcaklıkta, gelenleri bağlayacak çekicilik gizliydi.*”(SDD: 51).

Köşkte Sumru ile Natık evlendiği için onlara bir oda düzenlenir. Bu odayı da yazar tasvir yoluyla okura tanıtır:

“*Duvarın duvara uzun tüylü yumuşak beyaz halılar, alçak sedirleri andıran beyaz, siyah pembe koltuklar ve kanepelerin yanı sıra çok eskiden kalma antika sehpa üzerinde yine antika lambalar. Tavanlara vuran gizli ışıklar. Yine atalar yadigârı klasik biçimli eşsiz gümüşlerle süslü masa lambaları sehpa. Çeşitli süs eşyaları.*”(SDD: 51).

Eserde olaylar iki yıl sonrasında başlar. Zamanda atlama yapılmıştır. Alim ve Sumru akademide dördüncü yıllarını okumaktadırlar. Zamana dair göze çarpan özellik kahramanların çalışma saatlerinde zamanın nasıl geçtiğini anlayamamasıdır. Eserde psikolojik zamana rastlamak mümkündür:

“Alim o kıpırtısız, soluksuz, heykelcesine dimdikti. Sadece bakıyordu hocasına. Ne kadar uzun bir bekleyişti bu. Saatler, günler, aylarcaydı. Sonunda Sabih Hoca son turunu bitirerek Alim’in yanına geldi.” (SDD: 39).

Eserde zamanda geri dönüşler yapılmak suretiyle Natık’ın yaşanılan zamandan dokuz yıl önce yapmış olduğu evlilikten ve karısından söz edilir. Natık yirmi yedi yaşındadır.

En önemli zaman Natık’la ilgili sırların ortaya çıktığı zamandır. Yazar ikili ilişkilerde seviyeli davranmanın önemini vurgular.

Gurbette İki Yürek romanında olayların geçtiği yer Almanya’nın Bavyera eyaletinin Ebergberg kasabasıdır. Alim ve Metin burada küçük bir pansiyona yerleşirler. Alim, Goethe Enstitüsü’ne kayıt yaptırır. Dil öğrenimi için. Kaldıkları pansiyon eserde şöyle tasvir edilir:

“Eski zaman Türk evlerinin geniş sofalarına benziyordu üst kat. Az ışıklıydı ama sokak lambalarının birinden oymalı pencereden dolan ışıkla sevimli görünümüydü. Orta masada eski bakırlar kırmızı ve pırıl pırıldı. Merdivenin hemen çıkışında kocaman bir tahta iplik çıkışı sofanın en belli başlı süsüydü.” (GİY: 14).

Eserde mekânın insan psikolojisi üzerindeki etkilerinden söz edilir. Almanya’ya ilk kez giden çift yabancılik ve yalnızlık duygularına kapılırlar. Kendilerini vatanlarında gibi hissedemedikleri için hüznlenirler ve vatanlarına özlem duyarlar. Yerleştikleri kasabada ilk önce soğuk karşılanırlar. Bu noktada zamanın önemi üzerinde durmak mümkündür. Çünkü zaman geçtikçe kahramanlar buldukları yere alışır. Burada zamanın insan hayatı üzerindeki etkisi görülmektedir. Eserde mekânlar Metin’in çizdiği resimlerle süslenirler. Metin, lokantanın, otelin ve restoranın duvarlarına sahiplerinin istemi üzerine resimler yapar. Buralara sahip olan kimselerin resim yaptırmadaki amaçları müşteri çekmek ve güzel bir görüntü sağlamaktır. Bu da gösteriyor ki mekân insan psikolojisi üzerinde son derece etkilidir.

Eserde olaylar bir yıllık bir zaman dilimini kapsar. Alim, dört ay gibi bir süre Metin'den ayrı yaşar. Kurs öğrenimini bitirdikten sonra Metin'in yanına yerleşir.

Eserde en önemli zaman Maria'nın Metin'in çizdiği portreleri gördüğü zamandır. Çünkü bu olaydan sonra Metin üst üste birçok iş bulur. Eserde çiftin yaşadığı maddi sıkıntılar üzerinde durulur. Bu sıkıntılarının çözümüne vesile olan ilk olay budur.

Vatana Uzanan Yollar romanında dış mekân yine Almanya'dır. Bu defa Alim ve Metin, Kasıl adı verilen bir kentte Güzel Sanatlar Akademisine yazılırlar. Bir yıl süresince burada kalırlar fakat hocaların eksikliği nedeniyle Hamburg'da bulunan bir akademiye geçiş yaparlar. Burada Alferdorf adı verilen bir yerde pansiyona yerleşirler:

“ Hamburg kalabalık bir şehir. ‘Yüksek Sanat Akademisi’ büyük yeşil bir alanın ortasında görkemli bir yapıydı. ” (VUY: 21)

Hamburg'da yerleştikleri pansiyon şöyle tasvir edilmiştir:

“ Yurdun her katında sekiz odası vardı. Kimisinde kız kimisinde erkekler yaşıyordu ama Alim ile Metin'in katlarında hep kızlar vardı. Tek erkek Metin'di. Geniş mutfağında dört tane ocak, bir büyük buzdolabı, bir de günlük giysilerin yıkanacağı otomatik çamaşır makinesi. ” (VUY: 23)

Yüksek sanat akademisinden mezun olduktan sonra bir eve taşınıp işlerini buradan yürütürler. Eserin sonunda mekân olarak İstanbul da yer alır.

Eserde olaylar dört yıllık bir zaman dilimini kapsar. Zaman olarak kış ve bahar mevsimlerine dair detaylara yer verilir. Zamanda atlamalar söz konusudur. Yazar 'Kuş Kanadında' ifadesi ile bu atlamaları ifade eder.

En önemli zaman Alim'in dazlak bir Alman grubun gösteri yaptıkları alanda kaldığı zamandır. Bu olay onları ülkelerine dönme kararını etkilemiştir.

Genel olarak bu seri dokuz yıllık bir zaman dilimini kapsar. Mekânlar kitaplara göre farklılık gösterir ancak hemen her kitapta isim olarak da olsa İstanbul ve Manavgat, Karlıcadağ anılır.

2.10.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

“Çocuk kitaplarında anlatımın sadeliğine dikkat edilmeli; gereksiz ve bayağı sözcükler yer almamalı duruluk açıklık akıcılık gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Çocuğun günlük hayatında kullanmadığı kelimeler yer almamalıdır. Çocuklar için bilinmeyen kelimelerin yer aldığı bir sözlük kitabın arkasında yer almalıdır. Böylece çocuğun her okuduğu çocuk edebiyatı metninin sonunda söz dağarcığında artış sağlanmış olacaktır” (Yalçın, Aytaş, 2005: 48)

Anlatıcı üçüncü kişi ağzını kullandığı zaman eser inandırıcılığını yitirmektedir. Çünkü bir insanın zihnini okumak mümkün değildir. Birinci kişi ağzı ile yapılan anlatım daha samimi olduğu için çocuklar tarafından daha çok beğenilmektedir.

Cahit Uçuk romanlarda hakim bakış açısı ile yazar anlatıcı tekniğini kullanmıştır. Kahramanların düşüncelerini okur. Onların iç çatışmalarını yorumlayarak verir. Bu açıdan eserler belirtilen niteliklere uygun değildir.

Yazar okurun düşüncelerini etkilemeye çalışmaz. İyi ve güzel değerleri benimsetme çabası içindedir. Bunu yaparken kahramanlarını yönlendirir. Onları tehlikelerden korumak için temkinli olmalarını öğütler. Kendi çizdiği sınırları vardır ve kahramanlar o sınırın dışına çıkmazlar. Başarı, doğa sevgisi, insan sevgisi, vatan sevgisi gibi iyi değerler kahramanlar aracılığı ile okura verilir. Yazarın anlatımı sade ve açıktır. Ancak eserlerde bilinmeyen bazı kelimelere de yer verilir. Hâkim bakış açısına örnek:

“Derin, içli bir soluk aldı. Bulutlandı yüreğinin içindeki duygular. Acılı ve üzgündü. Çok iyi arkadaşlık ettiği, sevdiği ve tanıdığı küçük çoban Alim Kızlıktan tümüyle ayrılıyor muydu? Eğer nedenlerini çözemediği duygular bu yüzdense, çok üzülecekti o sevdiği çocukluktan tümüyle ayrılacağına. Her zaman özleyecekti. Kendini çok iyi tanıdığı için küçük çoban Alim Kız’ı...” (RH: 103)

Hâkim bakış açısı ile anlatıma örnek:

“Nasıl doğduğunu bilemediği fırtına benzeri bir duygu ile bir doğa, bir duadır tüm düşüncelerini silen götüren güçler. ‘Allah’ım diyordu yana yana. Senden başka kimden isteyebilirim ki, kime söyleyebilir, kime güvenebilirim ki. Senden başka kimimiz var bizlerin...” (KM: 19)

Eserde anlatıcı kahramanın düşüncelerini okur. **Rengârenk Hayaller** romanında Alim denizde yüzerken denizle bir bütün olur. Doğanın bir parçası olan insan kendini ancak doğada mutlu hisseder:

“Artık Alim Kız yoktu. Yüzünü gömdüğü suların, çakılların dünyasında yüzen bir başka uydunun kızı vardı. Belki bir denizkızıydı. Yüzyıllar öncesinden beri denizcilerin gördüklerini söyledikleri, yarı balık yarı kız Alim’di belki. Belki yaşamı boyunca bu duru mavi suların içindeydi!”(RH: 90).

Yazarın hayata bakış açısı ile eserinde yer verdiği kahramanların hayata bakış açıları aynıdır. Yazar kahramanların iç dünyalarında yaşadıklarını okura verirken onların düşüncelerine müdahale eder. Alim ve Sumru, Naşide Hanım’ın gölgesinde yeni “**Naşide Hanım**” adaylarıdır. İnsan yaşamı için gerekli olan her şeye sahip bir kahraman çizmiş olduğunu düşünen yazar, kahramanlarını bu kahramanın sınırlılıklarının dışına çıkarmaz. Onlara aykırı bir şey yaptırmaz. İçlerindeki ergenlik coşkusu bile kontrollüdür. Oysa bu yaşlar herkesin hata yaptığı yaşlardır. Mükemmeliyetçi bir bakış açısı ile eserini oluşturan yazar tehlikelerden uzak bir çember içinde kahramanlarını kuşatır. Onların gerçek yaşamla karşılaşmalarına izin vermez. Kendi belirlediği kalıpları kahramanlarına adeta yapıştırır. Kontrolü elden bırakmaz. Kısacası eserde anlatıcının hükmü hissedilir.

Yazar eserlerinde mektupla anlatıma yer verir. İlk üç romanda Manavgat’ta yaşayan Nazlı ve Recep’le mektuplaşırlar. Son iki kitapta ise Almanya’ya giden Alim ve Mehmet’le haberleşirler.

Yazar ayrıca eser içinde küçük hikâyelere de yer verir. **Rengârenk Hayaller** romanında Sumru’nun yazmış olduğu hikaye buna örnek gösterilebilir. Ayrıca Sumru’nun ve Gümüş ninenin yazmış olduğu şiirlere de yer verilir. Sumru’nun yazdığı şiir şöyledir:

*“ Dağında yamacında,
Sevincinde acında,
Bir mavi göl gizlidir
Şu dağların tacında.*

*Gök renklidir, derindir.
O göl senin yerindir.*

*Güneş içen suları ,
Yaz boyunca serindir.*

*Denizlerde tuz olur
Göl bize havuz olur
Kışın mavi suları
Bir yuvarlak buz olur.(SDD: 27).*

Bu mısralar aynı zamanda **Sumru Kız** romanında da yer alır.

Gurbette İki Yürek romanında Âlim'in doğum gününü kutlarken Gümüş ninenin yazmış olduğu şu mısralara yer verilmiştir.

*DOĞUM GÜNÜ ŞİİRİ
“Doğdun boş beşik doldu.
Evim güneşlik oldu.
Kapımız açılmazken
Eskiyen eşik oldu.*

*Eşikler atlanmada
Ağızlar tatlanmada
Yükler ağır gelmiyor
Analar katlanmada*

*Büyüyor serpilince
Saç uzun belse ince
Göz bakmaya kıyamaz
Gönül böyle sevince.”(GİY: 114).*

Sumru Kız ile Gümüş ninenin yazmış oldukları şiirler aynı kalemden yazılmış gibidir. Kısa kısa manileri andırmaları ve ahenkleri tamamen aynıdır. Bu da yazarın kurguladığı yetişkin kahramanlar ile çocuk kahramanlar arasındaki farkın iyi çizilmediğini göstermektedir.

2.10.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER

Çocuk edebiyatı eserlerinde, çocuğu iyiye doğruya ve güzele yönlendirecek iletilere yer verilmelidir. Fakat bu, olaylar içinde çocuğa sezdirilmeli, doğrudan söylenmemelidir.

Eslerde verilmek istenilen ilk ileti aile sevgisinin önemidir. Aile bireyleri arasındaki sıkı bağ onları başarıya ulaştırmakta ve geleceğe güvenle bakmalarını sağlamaktadır.

Yazar, geçmişle bağları koparmamak gerektiği üzerinde önemle durmaktadır. Geçmişle gelecek arasında köprü oluşturmak gerektiği düşüncesi eserde yer alır. Atatürk'ün yetiştirmek istediği gençler geçmişle bağını koparmadan yeniliğe açık olan gençlerdir. Yazarın eslerde yer verdiği kahramanlar da bu tip kahramanlardır. Yazarın kendisi de bu düşüncüyü benimsemektedir. Yaşadıkları mekânlar da bile geçmişin ve modern hayatın izlerini taşımaktadır.

Eslerde üzerinde durulan en önemli ileti eğitimin önemidir. Başarılı, hem kendine hem de ülkesine faydalı olmak isteyen bireyler eğitimi ihmal etmemelidirler. Gümüş nine ve Alim bu yüzden yurtlarından ayrılmışlardır. Alim ve Sumru başarılı birer öğrencidirler.

Çevreye karşı duyarlı olmak gerektiği fikrine de eslerde yer verilir.

Bireyin çok yönlü yetişmesi gerektiğini düşünen yazar, Alim ve Sumru'yu başarılı birer öğrenci olarak çizmenin yanında onları iyi birer ev hanımı olmaları için de yönlendirir.

Günlük hayatımızda spora yer vermek gerektiği fikri *Rengârenk Hayaller* romanında yer almaktadır. Alim ve Sumru spor sayesinde sağlam ve biçimli vücutlara sahiptirler.

Eslerde bireyin kendi kararlarını alma cesaretini göstermesi gerektiği fikri de yer alır. Alim ve Sumru ileride hangi alanlarda eğitim görmek istediklerine kendileri karar verirler.

Tutumlu olmanın önemi eserde yer verilen bir başka iletidir. Naşide Hanım güneş yağı hazırlamayı kızlara öğretir. Dışarıdaki yağlara boş yere para vermemeleri gerektiğini söyler. Sumru ve Alim çalıştıkları kâğıtları arka yüzleri de kullanılır düşüncesi ile atmazlar.

Eserlerde yer verilen bir başka ileti hayvanları ve doğayı sevmek gerektiğidir. Alim köpeği ve kedisiyle arkadaş gibidir. Köşkteki herkes Gobül'ü ve Kangal gelin ile yavrularını sever. Ayrıca Almanların da hayvanları çok sevdiği üzerinde durulur.

Yaşanılan çevreye ayak uydurmak gerektiği *Rengârenk Hayaller* romanında önemle üzerinde durulan bir başka konudur. Gümüş nine "Zaman sana uymazsa sen zamana uy." düşüncesini benimsemiştir. Bu düşünceye göre davranır.

Çocuk yetiştiren yetişkinlerin onlara sadece nasihat vermeleri değil yaptıkları ile de örnek olmaları gerektiği fikri eserde işlenir. Naşide Hanım her yönü ile Alim ve Sumru'nun örnek alabileceği bir kişidir.

Eserde dil öğrenmenin önemi üzerinde durulur. Alim ve Sumru İngilizce ve Almanca öğrenmek isterler. Başarıya ulaşmak için sabırlı, ciddi ve istekli olmak gerektiği vurgulanır. Ayrıca Metin ve Alim dil öğrenimi için Almanya'ya giderler.

Sevgiler Düğüm Düğüm romanında vurgulanan en önemli değer sevgidir. Sevginin ihmal edilmemesi gerektiği mesajı okura verilir. Ayrıca sevginin gücü vurgulanır.

Planlı ve düzenli yaşamın mutluluğu ve başarıyı beraberinde getireceği üzerinde durulur. Eserlerin olumsuz yönü aile bağları olmayan kişileri bir arada tutarken yazarın inandırıcılığı zorlamasıdır. Örneğin Mehmet ilk kez gördüğü bir kadını hemen benimser annesi olarak görür. Kendi hayatına dair dokuz yaşında bir çocuğun yapamayacağı değerlendirmelerde bulunur.

Eserlerde geçmiş gelecek bağlantısı ihmal edilmez. Kültürel aktarım üzerinde durulur. Sık sık atalarımızdan, köklerimizden ve törelerimizden söz edilir. Yaşadığımız toprakların yüzyıllar boyunca birçok kültüre tanıklık ettiği ve o kültürlerin izlerini taşıdığı üzerinde durulur. Türk sanatının, kişilerin yeteneklerini ve Türk coğrafyasını yansıttığından söz edilir.

Kadın erkek dayanışması üzerinde durulur. Kadınlar da iş hayatında erkekler kadar yer almalıdır mesajı verilir. Türk kültürü üzerinde önemle durulur. Törelerin öneminden söz edilir. Beyin göçü üzerinde durulan önemli bir konudur. Dış ülkelerde eğitim görmüş olsalar da kişilerin ülkelerine hizmet etmeleri gerektiği vurgulanır.

Ergenlik döneminin kız çocuklarının geçirdiği değişimler ve buna uyum sürecinde okuru bilgilendirmek için verilir.

2.10.4. DİL VE ANLATIM

2.10.4.1. Romannın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı

2.10.4.1.1. Atasözleri

Türk kültürünü yansıtan atasözlerine çocuk edebiyatı eserlerinde çokça yer verilmesi istenilen bir özelliktir. **Cahit Uçuk** atasözlerine eserlerinde yeterince yer vermez. Eserlerinde yer verdiği atasözlerini şu şekilde belirtmek mümkündür:

“Evli evine köylü köyüne (Evli evinde köylü köyünde gerek).”(SDD: 52).

“Sabırla koruk helva, dut yaprağı atlas olur.”(GİY: 33).

“Er evlenen döl alır, er yola çıkan yol alır.(Erken kalkan yol alır, er evlenen döl alır.)”(GİY: 42).

“Her taş yerinde ağırdır.(Taş düştüğü yerde ağırdır.)(VUY: 118).”

Yazarın kullandığı bu atasözleri kişinin yaşadığı yerde değeri olacağını vurgular. Alim ile Gümüş ninenin yaşadıkları köyü terk etmeleri bu düşünce ile çelişir. Atasözleri ayrıca sabrın önemini ve zamanında iş yapmanın önemini vurgular.

2.10.4.1.2. Deyimler

Kısa ve özlü sözler olan deyimler edebî eser okurunun anlatımının güçlenmesine yardımcı olduğu gibi yazılı eserler aracılığıyla kültürün özelliklerinin gelecek nesillere aktarılması bakımından da oldukça önemlidir. Çoğunlukla değişmeceli anlam taşıyan deyimler, soyut zekâsı gelişmekte olan çocuk okurların zekâ gelişimine katkıda bulunmaktadır. Yazarın eserlerde yer verdiği deyimleri şöyle sıralamak mümkündür:

“Göz atmak, içi içine sığmamak, akıl almaz, el uzatmak, gözden çıkarmak, baş göstermek, yüz ağartmak, bağına basmak, göğsü kabarmak, canla başla, can kulağıyla dinlemek, malın gözü, gözden geçirmek, iç çekmek, mekik dokumak, baş başa vermek, üstüne titremek, alın yazısı, yolunu kesmek, başında kavak yelleri esmek, aklına sığmamak, yanıp tutuşmak, bağına basmak, akli almamak, uyku tutmamak...”(RH).

Yazarın kullandığı bu deyimler kahramanların yaşam tarzlarına ve eserin atmosferine dair ipuçları verir. Yazar kahramanların sevinçlerini (*ichi içine sığmamak*), hüznelerini, özlemlerini (*yanıp tutuşmak*), içinde buldukları durumu

(başında kavak yelleri esmek, uyku tutmamak) vs. deyimlerle anlatmıştır. Kullanılan diğer deyimlerden bazıları şöyle sıralanır:

“Göğüs germek, çaba göstermek, göz alıcı, alçak gönüllü, başı boş, bağına basmak, sözünü kesmek, baş çekmek, ışık tutmak, , yanıp tutuşmak, gözden geçirmek, yüreğinden kopmak, sözünü kesmek, göze çarpmak, ilgisini çekmek, çeki düzen vermek, soluk soluğa kalmak, ilgisini çekmek,, yüz tutmak, beşikten mezara dek, dereyi görmeden paçayı sıvamamak, yola düşmek, aklını başına almak, diline dolamak, göz atmak, burnunda tütmek, eşi menendi olmamak, gün görmüş, gözlerini ayırmamak, akli başında olmamak, yüz yüze gelmek, ağır başlı, boy atmak, kan kusturmak, gözü dönmüş, gider ayak, boynu bükük, , burnunun direği sızlamak, akli durmak,.”(KM).

“Gönül vermek, yoluna koymak, açık yüreklilik, söz kesmek, umut vermek, elden geçirmek, yanıp tutuşmak, içini çekmek, dili tutulmak, sözünü kesmek, göğsü kabarmak, ele almak, açığa vurmak, gözden geçirmek”(SDD).

“Göğüs germek, baş kaldırmak, gem vurmak, iç çekmek, içi sızlamak, göğsü kabarmak, dili tutulmak, burnunda tütmek, ayaklarının üstünde durmak, tadını çıkarmak, bağına basmak, açığa vurmak, ellerin dert görmesin, salık vermek, taş kesilmek, aklına esmek, soluğum kesildi, canı çekmek, dikkat kesilmek”(GİY).

“Yola koyulmak, iç çekmek, yol göstermek, akli almamak, elden düşme, aklını çelmek, akli almamak, el üstünde tutmak, yüreği ağzına gelmek, sözünü balla kesmek, sabır taşı, dili tutulmak, ateş basmak, aklını karıştırmak, yanıp tutuşmak.” (VUY).

Yazarın kullandığı deyimlerde göze çarpan özellik bu deyimlerin başarıları, özelemleri, hüznüleri, kahramanların yaşam tarzlarını yansıtmalarıdır.

2.10.4.1.3. İkilemeler

İkilemeler yapılan işe ya da içinde bulunulan duruma özellikle dikkat çekmek için kullanıldığı gibi, eylemin yapılış şekline dair bilgi de verir. Eserde çocukların anlama ve anlatma becerilerini geliştirmeye yönelik ikilemelere yer verilir. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

“hele hele, doya doya, kol kol, yavaş yavaş, büyük büyük, birer birer, çok çok, ısl ısl, tatlı tatlı, tütsü tütsü, hafif hafif, irili ufaklı, köpük köpük, ağır ağır, renk

renk, uslu uslu, dalga dalga, parıl parıl, yavaş yavaş, seve seve, çember çember, ayrı ayrı, koşu koşu, dövüşe dövüşe, korka korka, süzüle süzüle, vakit vakit, soru soru, sürü sürü, dinlete dinlete, sık sık, kucak kucağa, kırış kırış, pırıl pırıl, tiril tiril, yavaş yavaş, sere serpe, özlem özlem, derin derin, azar azar, kurum kurum, keyifli keyifli, kare kare, boy boy, neler neler, çabuk çabuk, yan yana, tümen tümen, yanı sıra, pırıl pırıl, baka baka, benek benek, yıldız yıldız, duvardan duvara, korka-sevine, üzüle-yürüye, resim resim, uzun uzun, serin serin, mavi mavi, ateş ateş, kocaman kocaman, deli deli, deste deste, kesik kesik, canlı canlı, zaman zaman, yelken yelken, kucak kucağa, için için, zaman zaman, ak ak, irili ufaklı, fışır fışır, sırlı sırlı, ağır ağır, pembe pembe, nakış nakış, damar damar, çeşit çeşit...”(RH).

“Renk renk, ağır ağır, buğu buğu, küçük küçük, kanat kanat, yan yana, pınar pınar, çok çok, pırıl pırıl, resim resim, peş peşe, art arda, sağanak sağanak çarpmak, canlı canlı, şamdan şamdan, omuz omuza, sürgün sürgün, çağıl çağıl, oluk oluk, baka baka, ölçe tarta, güzel mi güzel, fitne mi fitne, zümrüt zümrüt, doya doya, derin derin, baş başa, sıra sıra, kıpır kıpır, kare kare, renk renk , vura vura, söylene söylene, ılık ılık, usul usul, yavaş yavaş, parça parça, bölük bölük, sık sık, biçim biçim, çeşit çeşit ,ağır ağır, resim resim canlanmak, alev alev, usul usul, , boylu boyunca, mis mis, dalga dalga, seve seve, el ele, yavaş yavaş, birer birer, kolay kolay, boy boy ,iri iri, deli deli, dolu dolu, fırtına fırtına, gelincik gelincik, tütsü tütsü, uzun uzun, bakıp bakıp, gizli gizli, tıklım tıklım, vızır vızır, ışık ışık, yeşil yeşil, basamak basamak, usul usul, merak merak, ilmek ilmek, konuşa konuşa, salkım salkım, sıkı sıkı, avaz avaz, ıslak ıslak, teker teker, umut umut, kıpır kıpır, ezgi ezgi” (KM).

“Ağır ağır, sevgi sevgi, usul usul, şaşkın şaşkın, birer birer, için için, bol bol, renk renk, puf puf, vakit vakit, gizliden gizliye, sık sık, mis mis, şamdan şamdan, buram buram, tatlı tatlı, küt küt, usul usul, dalga dalga, birer birer, bastıra bastıra, pembe pembe, parıl parıl, sabah sabah, kısıt kısıt, ses ses, resim resim, duygu duygu, çabuk çabuk, ayrı ayrı, sessiz sedasız, tatlı tatlı, rüzgâr rüzgâr, buğu buğu, çeşit çeşit, uzun uzun, nazlı nazlı, doya doya, püskül püskül, renk renk, nokta nokta, sevine sevine, mis mis, yaprak yaprak, ışıl ışıl, umut umut, kocaman kocaman, sağlı sollu.”(SDD).

“küme küme, peş peşe, parıl parıl, soru soru, puf puf, marş marş, karşı karşıya, gizli gizli, yumru yumru, bölüm bölüm, azar azar, usul usul, ıslıl ıslıl, mutlu mutlu, top top, kıpır kıpır, ağır ağır, el ele, dolu dolu, derinden derine, ufak ufak, yavaş yavaş, çabuk çabuk, kocaman kocaman, yan yana, yarım yarım, sık sık, boy boy, ayrı ayrı, kat kat, renk renk, diş diş, çakmak çakmak, yeşil yeşil, soru soru, boydan boya, derin derin, çakmak çakmak, cıvıl cıvıl, omuz omuza, vakit vakit, seve seve, tek tek, parıl parıl”(GİY).

“Güzel mi güzel, seve seve, ayrı ayrı, mis mis, birer birer, iğne iğne, uzun uzun, burcu burcu, derin derin, boydan boya, baştan başa, parıl parıl, yavaş yavaş, tatlı tatlı, dolu dolu, ucun ucun, enine boyuna, için için, hemen hemen, soluk soluğa, teker teker, şakacı şakacı, tekrar tekrar, dolu dolu, resim resim, sıkı sıkı, zamanlı zamansız, için için, mini mini, parıl parıl, bol bol, sevda sevda, saygı saygı, pınar pınar, güzeller güzeli, murıl murıl, şimşek şimşek.”(VUY).

Yazar alışılmışın dışında kullanımlara da yer verir. Soru soru bakmak, resim resim canlanmak, yelken yelken şişmiş ak bulutlar vs.

210.4.2. Anlatım Teknikleri

2.10.4.2.1. Öyküleme Tekniği

Eserlerde büyük ölçüde öyküleyici anlatımdan faydalanılmıştır. Hareket unsurundan yoksun olan bu anlatım tekniği çocuk okurların ilgisini çekmeyebilir. Çünkü çocuk okuduğu eserin hareketli ve sürükleyici olmasını ister. Uzun anlatımlardan sıkılır. Yazar, öyküleyici anlatımdan faydalanırken mekânla ilgili, kişilerle ilgili detaylı unsurlara da yer verir. Oysa çocuk edebiyatı eserlerinde ayrıntılara fazla yer verilmemesi gerekir. Çocuk detaylara boğulduğunda bütünü göremeyebilir. Olayın akışını unutabilir ve eserden, dolayısıyla okumaktan sıkılabilir. Eserden öyküleyici anlatıma örnek:

“ Naşide annenin yanında yaşamak çok zevkliydi. O, üstün yaratılışına sayısız bilgiler ekleyerek zenginleştirmişti kendini. Bu, becerilerin, tecrübelerin konuları yararlı hale getirebilmenin zenginliği idi. Parayla pulla satın alınamayacak şeylerdi. Alim, Naşide annenin yakınında bulunduğu sürede, her gün onun yeni bir yönünü görererek şaşmaktan kendini alamıyordu.”(RH: 41).

“Naşide Hanım Sumru’ya bakıyordu. Onun çarpıcı güzelliğini bütünleyen siyah elbisesine, yüksek ökçeli iskarpinlerine beğeniyle baktı; siyah çoraplı, siyah iskarpinleriyle zarıftı. Boynunda bir ince altın tüm süsüydü.” (KM: 335).

“Sumru, elinden saydam büyük bir dosyayla rüzgâr benzeri içeri girdi. Alim, masasının başındaydı. Beyaz iş gömleği boya içinde. Saçları tepesine toplanmış. Sumru’yu görünce; elindeki kalemi bıraktı.” (SDD: 21).

2.10.4.2.2. Betimleme Tekniği

Eserde dış ve iç mekân, kişiler betimleyici anlatım tekniği kullanılarak okura tanıtılır. Romanın nasıl bir yerde ve nasıl kişilere yer verilerek yazıldığı bu anlatımlar sayesinde göz önüne serilmektedir. Çocuğun hayal gücünü geliştirebilen bir anlatım tekniği olan betimleyici anlatım detaylara yer verilmediği sürece çocuk edebiyatı eserlerinde kullanılması gereken bir anlatım türüdür. Yazar, **Rengârenk Hayaller** romanında betimleyici anlatımdan faydalanmıştır.

“Odasının duvarların baktı. Ninesinin karakalemle yapılmış bir portresi asılıydı. Onun yanında renkli mum boyalarla, Naşide annenin bir resmi vardı. Sumru’nun resmi tıpkı Sumru’ydu. Kara, uzun, üzüm gözlü, gür saçlı dolgun dudaklı, gülümseyen güzeller güzeli bir genç kız... Sonra daha bir sürü resim. Üçüncü kuşağını dünyaya getiren Yedigâr kedicik ve ailesi. Artık beş yaşına basan sevgili dostu, canı ciğeri Gobül... Resimler, resimler, resimler. Masanın üstünde eskizler, çizgiler, Karlıcadağ’daki yaşamları. ” (RH: 9).

“Köşk iki katlıydı. Müştemilat denilen bir bölümde; eve ve bahçeye bakan yardımcılar yaşamaktaydı. Mutfaksa; köşkün bodrum katındaydı.

Saray yavrusu köşk, dış görünümü ile dedeler zamanından kalma görünümünü koruyordu. Beyaz boyalı tertemizdi. Pencerelelerindeki pembe renkli abajurlar, bu beyazlar içinde gülümsüyorlardı.” (RH: 15).

“Naşide Hanım Sumru’ya bakıyordu. Onun çarpıcı güzelliğini bütünleyen siyah elbisesine, yüksek ökçeli iskarpinlerine beğeniyle baktı; siyah çoraplı, siyah iskarpinleriyle zarıftı. Boynunda bir ince altın tüm süsüydü.” (KM: 35).

2.10.4.2.3. Gösterme Tekniği

Gösterme tekniği edebî esere drama özelliği kazandırmaktadır. Okurun gözünde olayın canlanmasına destek vermesi bakımından bu anlatım tekniği çocuk

edebiyatı eserlerinde tercih edilmelidir. Çocuk edebiyatı eserlerinin gösterme tekniği kullanılarak yazılan bölümleri okullarda öğrenciler tarafından dramatize edilebilir.

“Dramatizasyon çalışmaları hareket, konuşma, yansılama gibi unsurlardan yararlanılarak doğa ve toplum olaylarının hayali bir ortam içinde canlandırılması etkinliklerini kapsar. Bir hikâyenin, bir masalın veya tiyatro türünde olmayan herhangi bir eserin teknik bakımdan oynanabilir duruma gelmesi de bir dramatizasyon etkinliği gerektirir.”(Oğuzkan, 2000: 269)

Dramatizasyon çocuğun kendini başkasının yerine koyması imkânı vermesi bakımından önemlidir. Ayrıca çocuklar belirli bir yaş döneminde sürekli olarak hareket içinde bulunma ihtiyacı hissederler. Bu yöntemle hem hareket etme hem de öğrenme olanağı bulurlar. Ayrıca empati yetenekleri gelişir.

Cahit Uçuk'un romanlarında da bu tür bölümlere yer verilmiştir:

“ Alim hala konuşamıyordu. Bir ninesine, bir tezgâhtaki halıya bakıyordu.

‘ Eh, gayri bir sözcük ediver Alim Kızım. Beğendin mi?’

Alim ninesinin boynuna sarıldı. Ancak duyulur bir sesle fısıldadı:

‘Beğendin mi, onu söyle bana!’

‘Dünyada hiçbir kızın böyle çeyizi olmamıştır, olmayacaktır da ninem, Gümüş ninem!’

Tıpkı o eski günlerin benzeri bir sevgi sağanağı idi, ikisini de fırtınası içine alan...” (RH: 66).

“Alim gülümseyerek arkadaşını dinliyordu.

‘Ayak uydurduk sayılırsınız... Öyle değil mi?’

‘ Hem de acemilik zamanlarımızı çok kısa sürdürmek şartıyla uydurduk.

Daha da tüm yeniliklere açık olarak uyduracağız da.’

‘Haklısın, dağlıyız, yaylalıyız diye olduğumuz yerde sayamazdık ki. Yaşam şartlarımız tıpkı bir düş benzeri değişiverdi. Biz de bu yeni hayata uyum sağlayıverdik’

‘Aferin Küçük Çoban Alim Kız’la, Çağıl Oluk Yaylalı Sumru kıza!’(RH: 68)

“‘Gittin mi?’ Diyebildi metin zorlukla.

‘Kızma, küsme bana... Sana haber vermediğim için.’

‘Sana kızar mıyım hiç! Üzülme!’

'Sağ ol kocacığım... Öyle korkunç bakışlarla bakma bana. Hasta filan değilmişim. Ama ... Bilmiyorum ki... Öylesine şaşkınım ki... Doktor dönüşü doğru sana stüdyoya koşacaktım. O kara ceketliler çevreyi sarmasaydı.'

'Geçti artık... Onları düşünme Alim!'

'Haklısın, haklısın ama belki.'

'Söyle rica ederim üzme beni; üzme, merakta bırakma beni!'

'Bir bebeğimiz olacaktı...' ”(VUY: 39).

Eserin gösterme tekniği kullanılarak yazılan bölümleri okurun ilgisini çekmesi bakımından önem taşır.

2.10.4.2.4. Özgün Söyleyişler

Eserlerde çocuk okurların bilmediği, günlük dilden uzak bazı kelimelere yer verilmiştir. Eserin sonunda bu kelimeler için bir sözlük bulunması çocuğun kavram dünyasını zenginleştirecektir. Fakat eserlerde böyle bir bölüme yer verilmemiştir. Yazarın kullandığı bu ifadeler şu örnekleri vermek mümkündür:

“Andarasit, kup, fevkalade, seğirtmek, kerevet, illüstrasyon, örseletmek, janr, maroken, muzip, peyke, sivaşmak, gonk, nihale, valensiye, organize, kebe, rafine, kramp, kulaç...”(RH).

“Mürvet, mukabele, mahkûm, spatula, mizanpaj, kirkit, mokasen, kerevet.”(SDD).

“Peyke, resepsiyon, pervaz, selofan, trençkot, şnitzel, kompliman, saçı zer, ferforje.”(GİY).

“Flomaster, folyotel, selofan, payreks, ağrandisör, serigrafî, sürmenaj, buriçin, hasis, evye.” (VUY).

Eserde yazarın 'gibi' kelimesi yerine 'benzeri' ya da "-ce,-ca" ekini kullandığı görülür.

“Sumru sanki aradığını bulmak istemiyorsa bir ağırlıkla kâğıtları karıştırıyor, kaldırdıklarını yeniden desteleyerek yerlerine bırakıyordu.”(RH: 73).

*“Sesi hıçkırık **benzeri** çıktı Alim'in.*

'Ah nineciğim ne yüreklisin. Ama neden sadece senin payındakilerden? Benim...' ” (RH: 34).

“Tıpkı masalarda söylendiğince ‘makas kesmemiş, iğne dikmemiş’ anlatımına uygundu.” (KM: 12).

“Dua edercesineydi bu dilekleri.”(KM: 21).

Yazarın kendine özgü samimi ve sade bir üslubu vardır. Olayların yaşandığı ortama göre kullandığı özgün ifadeler çeşitlenir. Köy yaşantısını anlattığı eserlerinde köy hayatını yansıtan, şehir hayatını anlattığı eserlerde şehir hayatını yansıtan kelimeler kullanır. Yazarın kullandığı mesleki terimlere de eserlerde yer verilir.

2.11. EVE DOĞAN GÜNEŞ

Eve Doğan Güneş romanı, 1996 yılında Uçuk Yayınları tarafından “Macera Dizisi 1” ibaresi ile yayımlanmıştır. Eser **Ayşin Eroğlu** tarafından resimlenmiştir. Roman 121 sayfadır.

2.11.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ

2.11.1.1. Kapak

Eserin kapağı renkli ve sağlam bir kâğıt ile oluşturulmuştur. Kapağın üzerinde yazarın, kitabın, yayınevinin adları yer alır. Kapakta eserin kahramanı Parlak arkadaşları ile birlikteyken çizilmiştir. Yüz ifadesi bir sorunu olduğunun ipuçlarını verir. Kapak çocuk okurların ilgisini çekebilecek nitelikte dikkat çekicidir. Eserin içeriği ile ilgili ipuçları verir.

Kapağın arka yüzünde romanın içeriğine dair şu cümleler yer alır:

“Parlak ile annesinin yuvası tehlikedeydi. Babası sonu bilinmez bir yola girmişti. Parlak’ın mutluluğu söz konusu olunca, arkadaşları duruma seyirci kalabilir miydi hiç?”

Vanessa, Sarah, Eleni, Abdülselam, Aleko, Fiorella, Altay ve Hans onun etrafında kenetleniverdi. ‘Birleşmiş Dünya Çocukları’ görev başındaydı.”

Burada kullanılan ifadeler merak uyandıran ve çocuğu eseri okumaya yönlendiren ifadelerdir. Ayrıca arka yüzde sadece Parlak’ın bir resmi de yer alır. Bu da okura başkahramanı tanıtmak için yapılmıştır.

2.11.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Eser on üç punto büyüklüğünde harfler kullanılarak yazılmıştır. Bu durum okuma zevkini artıracığı gibi okuma isteği de uyandırıcı niteliktedir. Eser on iki yaş grubunun altındaki okurlara da hitap etmektedir.

2.11.1.3. Resimlendirme

Eserin kapağında ve iç bölümlerinde resimlendirme yapılmıştır. Resimleme **Ayşin Eroğlu** tarafından yapılmıştır. Resimler renkli ve canlıdır. Eserde işlenen olayları somutlaştıran resimlere yer verilmiştir. Eserin kapağında kullanılan resim iç bölümlerde 87. sayfada da kullanılmıştır. Eserde resimlendirme yapılması okuma hevesini artırır. Çünkü çocuk okurlar resimli kitapları okumaktan hoşlanırlar.

2.11.1.4. Bölümleme

Eser üç ana bölüme ayrılmıştır. Bu bölümler kendi aralarında yine farklı bölümlendirilmiştir. Eserde bölümler hem roma rakamları ile belirtilmiştir hem de bölüm başlıkları ile verilmiştir. Başlıklar içerikle uyumludur. Son bölümde kullanılan başlık eserin adı ile ilişkilendirilebilir. Evin güneşi olarak nitelendirilen kimse baba Recep Üstün'dür. Eserde kullanılan bölüm başlıkları şunlardır:

“ ‘Cik Cik Eden Aslan Anahtarlık, Çözüm Yolu, Karar Günü, Marş Marş, Birdenbire, Baba Kokusu’ ‘Öfkenin Doğurdukları, Bir Müjde Derken, Gizemli Pencereler, Beklenmedik Sonuçlar, Pembe Püsküllü Çiçekler’ ‘Başarı Yolları, Armağanların En Güzeli, Gündüze Dönen Gece.’”

Yazar bölüm başlıklarını olayları sezdirici tarzda oluşturmuştur.

2.11.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

2.11.2.1. Konu

Eserin konusunu Almanya'da yaşayan Türk kökenli bir ailenin yaşadığı sıkıntılar ve bunların çözümü için verdiği mücadele teşkil etmektedir.

Eserin konusu Parlak adındaki çocuk kahraman merkez alınarak oluşturulmuştur. Olaylar onun çevresinde gelişir. Yazarın seçtiği konu çocuk okurların ilgisini çekebilecek niteliktedir.

2.11.2.2. Ana Fikir

Eserin ana fikri zorluklar karşısında birlikte hareket etmek gerektiği ve sevginin bütün değerlerin üstünde olduğu fikridir. Paylaşmanın ve arkadaşlığın önemi de yardımcı fikir olarak işlenmiştir. Eserde toplumun temel direği olan aile yapısının önemi üzerinde durulmuş ve bir çocuk için ailenin ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır.

Eserin ana fikri iyi ve güzel değerleri içinde barındırdığından çocuk edebiyatı eserlerinde olması istenen iyi ve güzel değerleri benimsetme fikrini de destekler.

2.11.2.3. Kompozisyon

Eve Doğan Güneş romanında olaylar şöyle gelişir:

Romanın başkahramanı olan Parlak on bir yaşındadır. Ailesi ile birlikte küçük bir evde yaşamaktadır. Annesi ve babası bir fabrikada işçi olarak çalışmaktadır. Babası başka bir kadına âşık olup evi terk etmiştir. Parlak annesinin içinde bulunduğu duruma çok üzülmemektedir. Ancak bunu ona belli etmemeye çalışır. Parlak masada babasının boş kalan sandalyesinin yerine bir çiçek saksısı koyar. Bir gün bu saksının pencerenin önündeki yerine döneceğine ve babasının eve geleceğine inanır. Babasını çok sevmektedir. Onun yeniden ailesine dönmesi için arkadaşları ile birlikte uğraşlar içine girer. Bu durum karşısında Parlak en az annesi kadar olgun davranmaktadır. Üstelik planlı hareket eder. Bu on bir yaşında bir çocuktan beklenmeyen bir tutumdur.

Parlak arkadaşları ile içinde bulunduğu durumu paylaşır. Birlikte hareket etmeye karar verirler. Kendilerine “Birleşmiş Dünya Çocukları” adını verirler. Ortak bir amaç uğrunda birlikte hareket eden çocuklar sevginin ve arkadaşlığın önemini vurgularlar.

Margrit, Hans, Aleko, Abdülislam, Eleni, Vanessa, Fiorella, Altay Parlak’ın arkadaşlarıdır. Margrit’in babası polistir. Eleni’nin yirmi yaşında olan ağabeyi şoför olduğu için şehrin dört bir yanını bilmektedir. Parlak’ın babası olan Recep Üstün’ü takip ederek oturduğu yer ve birlikte gittiği kadın olan Ninoşka hakkında bilgi toplar. Parlak’ın diğer arkadaşları da kendi üzerlerine düşen görevi yaparlar.

Günler hızla geçer. Parlak’ın annesi hamiledir. Bu güzel bir haberdir, ancak bu mutluluğu babalarıyla paylaşamamaları onları üzer. Parlak babasını rüyasında

görür. Onu çok özlemektedir. Babasına cik cik eden aslan anahtarlık hediye eder. Kavuşmayı simgeleyen bu anahtarlığın sesi romanın sonunda baba eve döndüğünde işitilir.

Bu arada Parlak çok güzel resimler yapar. Annesinin kendisine anlattığı gerçek anıları resimler ve Unicef'e yollar. Resimleri beğenilir ve basılır. Parlak çok mutlu olur. Annesi onun bu yeteneğini nasıl destekleyebileceğini düşünür. Fabrikanın genel müdürü ve teknik ressamına bu durumdan söz eder.

Diğer yandan Parlak'ın arkadaşları araştırmaları sonucunda önemli bilgilere ulaşmışlardır. Margrit'in polis olan babası, Ninoşka denilen sarışın kadının karanlık işler çevirdiğini, o sıralar Recep'le birlikte olduğunu öğrenmiştir. Abdülselem, kadının oturduğu mahallenin Mısırlı bakkalından, eve gece yarısı paketlerle birçok adamın geldiği haberini almıştır. Olay yavaş yavaş çözülmeye başlar. Hans'ın amcası roman yazarıdır ve Antalya'da tatildedir. O da araştırmaları sonucunda, Ninoşka'nın gerçek adının Helga olduğunu, Alman polisi tarafından arandığını, durumun Recep'e anlatıldığını, Recep'in Türk polisi ile işbirliği yaparak kadını yakalatacağını öğrenmiş ve Hans'a bildirmiştir. Gelişmelerden memnun olan Parlak arkadaşlarına bir kardeşinin olacağını ve Unicef'e göndermiş olduğu kartının basılacağı haberini verir. Arkadaşları hem şaşırır hem de çok sevinirler.

Parlak, eve döndüğü bir gün annesini evde bulamaz. Parlak annesine gazetede kendisiyle ilgili yayımlanan bir haber olduğu müjdesini verecektir. Annesinin hastanede olduğunu onun bıraktığı nottan öğrenir. Annesi doğum yapar. Parlak'ın bir erkek kardeşi olur ismini Durak koyarlar. Durak ve Parlak **Cahit Uçuk**'un **Türk İkiizleri** romanının da başkahramanlarıdır. Eserde kahramanın çocuklarına bu isimleri verme sebebinin öyküsü şöyle anlatılır:

“ ‘Kadın yazarlarımızdan **Cahit Uçuk** büyük *Christian Andersen* yarışmasının onur ödülünü kazandı. **Türk İkiizleri** adlı çocuk kitabı dünya çocuk klasikleri olan ünlü ikiizler dizisinin 28. kitabı olarak Londra'da İngilizce basıldı. O dizideki şerefli yerini aldı.’ Ben bu yazıtı yüksek sesle okuduğumda, bütün aile, sanki kendimiz ödül almış gibi mutlu olduk ve ben o anda öyle büyük bir istekle yandım tutuştum ki, anlatılamaz. Bu **Türk İkiizleri** adlı kitabı elimde tutmalı, okşamalı, göğsüme basarak sevinmeliydim, sonra okumalıydım.” (20).

Bu karar üzerine Fatma Üstün **Cahit Uçuk**'a mektup yazar. Kitabını ister. **Cahit Uçuk** da ona hem *Türk İkizleri* hem de diğer romanlarını gönderir. Bunun üzerine kadın doğacak çocuklarının adını *Türk İkizleri* romanından hareketle Durak ve Parlak koymaya karar verir. Romanın kahramanı olan Fatma Üstün bu olayı Parlak'a aktarır. Ayrıca yazar romanda bu olayın gerçek olduğunu belirten bir nota yer verir.

“Yazarın notu: Sevgili okurlarım, yukarıda anlattığım Türk İkizleri'ne ait hikaye gerçekte küçük okurum ve ailesiyle aramızda geçmiştir. Benim de hiç unutamadığım güzel bir anıdır. Cahit Uçuk.”(25).

Bu farklı bir tekniktir. Yazar esere müdahale eder. Eser içinde kurgulayıcının gerçek hali ile yer alması olumsuz bir özelliktir.

Romanın sonuç bölümünde Parlak'ın babası uyuşturucu işine bulaşmadığı ortaya çıkar. Recep Üstün eski işine döner. Helga yakalanır. Bir gece Parlak'ın babası evine döner. Masada babasının boş bıraktığı yeri dolduran çiçek saksısı artık camdaki yerine döner.

Eserde Almanya'da azınlık olarak yaşayan Türklerin yaşadığı sıkıntılar da dile getirilmiştir:

“ ‘Sevgili Eleni, seni öyle seviyorum ki!..’

‘Sevgili Parlak, ben de seni... İstiyorum ki milletimin bütün insanları bu sevgimizi görebilsinler ve desinler ki Türkler de tıpkı Yunanlılar gibi sevgi dolu. Birbirlerini sevebiliyorlar. Yeter ki yukarıdaki büyükler bunu görmezlikten gelmesinler.’

‘Biz Türkler, eski kavgaların üstüne çoktan birer sünger çektik, unuttuk... Yeter ki bize kollarını açsınlar, atılmaya hazırız...’(43).

Eserde Türk-Yunan mübadelesinden de söz edilmiştir. Eleni'nin ailesi bu mübadele sırasında Yunanistan'a yerleşmiştir. Mübadeleden sonra ailelerin yaşamış oldukları uyum sorunu üzerinde durulmuştur.

Eserin kurgusu **Cahit Uçuk**'un daha önce işlememiş olduğu aldatma konusunu da içermesi bakımından diğer eserlerden farklılık göstermektedir. Aile yapısının öneminin vurgulandığı eserde, ailenin dağılmaması için sadece Parlak'ın ve arkadaşlarının çaba göstermesi ve bu çaba sonucunda bir suç örgütünün yakalanması eseri inandırıcılıktan uzaklaştırmaktadır. Yazarın daha önce yazmış olduğu eserlerde

de çocuk kahramanlar bir yetişkin gibi davranıp ailelerine farklı yollarla destek olurlar.

Eserin kompozisyonu mantıklı bir kurgu ile şekillenmiştir ve mutlu bir sonla biter. Mutlu sonlar çocukların psikolojisini olumlu etkiler. Ayrıca olumsuzluklar karşısında umutsuz kalmamalarına vesile olur.

2.11.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Romanın başkahramanı Parlak'tır. On bir yaşında bir kız çocuğu olan Parlak romanda şu cümlelerle tanıtılır:

“ ‘Aman büyük tanrım! Bana böyle akli fikri yerinde, yaşıtlarından daha ileri görüşlü, daha düşünceli bir kız evlat verdiğin için yüzlerce değil yüz binlerce kere şükürler ederim sana... Hem de böyle güzeller güzeli bir kız. Benim gözlerime güzel derlerdi. Benimkiler onun gözleri yanında yapay yeşil taş. Onun gözleri kuyumcu vitrinlerinde gördüğüm gerçek zümrütlerden daha güzel’... İçinden sayıyor, sayıyordu kızının güzelliklerini. Saçlarının kara ibrişimler benzeri pırıldayışını.

Dudaklarının kiraz kiraz rengini, biçimini. Üstelik dış görünüşüne eş değerde akıllı, zeki, çalışkan...

‘Bebekliğinden beri jimnastik yaparak geliştirdiği zarif vücudu genç kızlığında harika olacak.’”(13).

Öğretmeni Parlak'a kendisinin çok akıllı, zeki ve çalışkan bulduğunu söyler. Bu özelliklerini yılmadan çalışarak geliştirirse her durumda istediği başarıyı elde edebileceğini söyler. Parlak'ın resme yeteneği vardır. Bu yönü ile o, **Cahit Uçuk**'un **Küçük Çoban Alim Kız** romanındaki Alim Kız'ı hatırlatır. Bu yeteneğini kartpostallara resim yapıp Unicef'e göndererek ispatlar. Ailesini seven ve anne ve babasını bir araya getirmek için elinden geleni yapan bir kahramandır. Bir yetişkin mantığı ile düşünür ve hareket eder. Parlak da **Cahit Uçuk**'un yetişkin bir insanın özelliklerine sahip çocuk kahramanlarından.

Romanın ikinci dereceden kahramanları Fatma Üstün ve Recep Üstün'dür. Parlak'ın babası Recep Üstün Mercedes fabrikasında ustabaşdır. Annesi de fabrikada işçi olarak çalışmaktadır. Romanın bir diğer kahramanı annesinin kardeşi olan Perihan teyzedir. Eserin sonuç bölümünde Parlak'ın annesine doğum sırasında yardımcı olur.

Parlak'ın annesi kaderine razı olan pasif bir tip olarak çizilmiştir. Fiziksel özellikleri romanda şu cümlelerle ifade edilir:

“Parlak bunları düşünürken annesine bakıyordu. Ne kadar güzeldi. Saçları sarı değil, siyahı ama içinde sanki altın teller varmış gibi parıl parıldı. Hele alınına doğru yarımay biçimli kaşlarının altındaki neredeyse beyazı görünmeyecek kocaman kocaman yeşil gözleri... Parlak annesinin gözlerine bakarken içinde ceylanlar, sincapların koştuğu, kuşların kanat çırpıtığı, öttüğü bir ormanı düşünürdü hep. ” (8).

Fatma Üstün'ün **Cahit Uçuk**'un eserlerini okuduğu ve okumayı sevdiği romanda ifade edilmiştir. Bu yazarın kurguya dâhil edilmesi anlamını taşısa da sadece mektuplaşma yolu ile gerçek-kurgu ilişkisi oluşturulmuştur.

Romanda Recep Üstün'ün fiziki özellikleri Parlak'ın yeni doğan kardeşi Durak aracılığıyla aktarılır:

“ Bakıyordu. Hayranlıkla, sevgiden içi titreyerek bakıyordu. Bu bebek de pembecikti. Öbür bebelere benziyordu. Fakat sarı saçlı değildi. Alnı tıpkı babasının alnı genişliğindeydi. Bu geniş alnın bitiminde başlayan saçlar yine babasınıninkiler gibi siyah telli, büküm bükümdü.”(106)

Recep Üstün varlığı romanda pek fazla hissedilmeyen bir kahramandır. İradesi dışında oradan oraya sürüklenen bir baba figürünü temsil eder. Ailenin temel direği olarak bilinen baba figürüne olan güveni sarsan bir tiptir. Bütün olaylar onun yaptıkları sebebiyle yaşanır fakat bunların çözümünde hiçbir katkısı olmadığı gibi romanın sonunda hiç suçu yokmuş gibi aklanır ve gelip masadaki yerine oturur. Tamamen yazarın hükmünde olan bir tip olarak çizilmiştir. Ayrıca Recep Üstün'e dair kullanılan tanım ile eserin sonunda çizilmiş olan resmi birbirine benzememektedir. Tanımda siyah ve bukleli saçları olan baba resimde sarı ve düz saçlı olarak çizilmiştir.

Romanın diğer kadın kahramanı Ninoşka adı verilen ama asıl adı Helga olan kişidir. Parlak'ın babası bu kadına âşık olur ve evi terk eder. Eserin sonuç bölümünde kadının gerçek kimliği ortaya çıkar daha önce hemşire olduğunu söyleyen kadının aslında uyuşturucu işi ile uğraştığı ve asıl adının Helga olduğu ortaya çıkar. Eserde Ninoşka'nın fiziksel özelliklerine dair şu ifadeler yer alır:

“Sapsarı saçlı, boncuk gözlü bir kadının kolundaki babası artık onları kendi başına bırakıp gitmişti. ” (6).

Romanın diğer çocuk kahramanları Margrit, Hans, Aleko, Abdülselam, Eleni, Vanessa, Fiorella, Altay, Parlak’ın arkadaşlarıdır. Parlak’a yardımcı olurlar ve babası ve onun birlikte olduğu kadın hakkında bilgi toplarlar. Farklı milletten olmalarına rağmen birlikte hareket eden bu çocuklar sevginin tüm değerlerin üzerinde olduğunu vurgularlar. Çocuk birliği oluştururlar.

2.11.2.5. Yer ve Zaman

Romanda olayların yaşandığı geniş mekân Almanya’dır. Parlak ve Fatma Üstün’ün yaşadığı ev iç mekândır. Bunun dışında mekân olarak anne ve babanın çalıştığı fabrika, Parlak’ın okulu, Ninoşka ve Recep Üstün’ün birlikte yaşadıkları ev ve kısa bir tatil için gittikleri yer olan Antalya, romandaki diğer mekânlar olarak gösterilebilir.

Romanda iç mekân insana güven verir. Ailenin yaşadığı ev işçilere verilen sosyal yapılardan biridir. Rahat ve konforludur. Bu mekân romanda şöyle tanıtılır:

“Mutfaktan çıkarken lambayı söndürdüler. Hol küçüktü. Evin her yanı her zaman derli topluydu. Holde beş tane kapı vardı. Birisi apartmanın giriş sahanlığına açılan evlerin kapısıydı. Sokak kapısının hemen solundakinden günlük yaşamlarının geçtiği odaya giriliyordu. Televizyon ve radyo oradaydı. Duvarda aile resimleri, birkaç tane de memleket resmi asılıydı. Büyük penceresiyle yandaki kapı, arka bahçeye açılıyordu. Geceleri ve sokağa çıkarlarken sıkı sıkıya örtülen panjurları güven vericiydi.”(14).

Romanda önemli bir diğer mekân Parlak ve arkadaşlarının bir araya geldikleri yerdir. Sorunlar burada dile getirilir ve çözüme kavuşur.

Eserde zamana belirten şu ifadeler yer verilir.

“Mevsim bahara dönmüştü. Çimenlikteki akasyalar çiçek açmışlardı. Evlerinin arkasındaki küçük bahçeler de ağaçlara imrenmişlerdi sanki. Bütün dalları renk renk mis kokulu çiçeğe kesmişti.” (39).

Eserde psikolojik zamandan söz etmek de mümkündür. Parlak arkadaşları ile birlikteyken vaktin nasıl geçtiğini anlamaz. Eser bir “bekleme zamanı” nı da içerir.

Babanın koltuğuna yerleştirilen saksının pencere önüne taşındığı zaman bekleyişi ifade edecek biçimde kugulanmıştır.

Romanda zamanda geri bakış tekniği ile Fatma Üştün'ün hayatına dair bilgiler verilir:

“ Henüz 8 yaşındaydım. Artık şehirde yaşıyorduk. Küçük evimizde barınan bizler kalabalık bir aileydik. Ben bu ailenin 6 çocuğunun üçüncüsüydim. Yoksulduk; ama birbirimizi çok seviyorduk. Aramızdaki sevgi, saygı bağları çok güçlüydü.

Birçok isteğimiz yapılamıyordu. Aile bütçemiz elverdiğince her birimize sırayla alınabilen şeyler, örneğin bir çorap, bir pabuç hepimize birden alınmışçasına, bizi mutlu ederdi. İşte böyle bir aile bağımız vardı. Sana bu konuyu zaman zaman anlatıyorum, artık az çok tanımaktasın aile bireylerimizi.” (19).

Romanda zamanın yaklaşık bir yıllık bir zaman dilimini kapsadığını söylemek mümkündür. Çünkü Fatma Üştün'ün hamile kalması ve bebeğini dünyaya getirmesi roman içinde gerçekteşen bir olaydır.

Romanda en önemli zaman Ninoşka hakkındaki gerçekteşen öğrenildiği zamandır. Olayların akışı bu olay üzerine değişir.

2.11.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Romanda olaylar hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniği ile okura aktarılır. Anlatıcı olaylara hâkim, olayları ve kişileri yönlendiren bir bakış açısı ve üslupla eseri şekillendirmiştir. Samimi bir üslubu tercih eden yazar romanda diyaloglara da yer vermiştir. Anlatıcı olayları kimi zaman kahramanın bakış açısı ile anlatmaktadır. Dikkati çeken bir husus kahraman ile yazarın aynı şekilde düşünmesidir. Bu yazarın yeni bir kahraman yaratmadığını ve hemen her kahramanı kendi gibi düşünmeye zorladığı gerçeğini ortaya koymaktadır. Tek bir bakış açısı ile yazılan eserde sanki sadece bir kahraman vardır. O da yazarın kendisi gibidir.

“Parlak kardeşinin yeni yaşamından yani doğmadan önceki ayları düşündü. Küçücük güvenli ve sıcak bir yuvada yaşamıştı. şimdi bu yuvadan ayrılmıştı. Elbette bu değişik hayat onu şaşırtabilir, hatta korkuturdu.

Parlak, Perihan Hanım'a koştu, ona sarıldı. Ayrıldığında sordu:

‘Yemeğe kalırsınız değil mi Perihan Teyzeciğim!...’

‘Kalırım güzel kızım, hem de sevinerek!’ (66).

2.11.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER

Çocuk edebiyatı eserleri içerik bakımından çocuk okura vatan sevgisi, aile sevgisi, dostluk ve arkadaşlığın önemi... gibi iyi ve güzel değerleri benimsetebilecek nitelikte olmalıdır.

Yaşamın belirli bir plana göre şekillenmesi gerektiği mesajı verilir:

“Kızı annesinin yanlısını yapmayacak, o sonuna kadar okuyacak, kişiliğini bilgilerle güçlendirecek; meslek sahibi olacaktı. Aşkı, sevdayı, evliliği, yuva kurmayı sonra düşünecekti!..” (76).

İnsanın doğanın düzenine müdahale ederek bu düzeni bozduğu belirtilir. Doğayı sevmek gerektiği belirtilir.

Zor ve sıkıntılı anlarda birlikte hareket etmenin önemi üzerinde durulur. Parlak'ın arkadaşları onun babasının içinde bulunduğu durumdan kurtarmak için birlikte hareket ederler.

Parlak ve arkadaşları arasındaki sevgi bağı farklı uluslarda olmalarına rağmen sevginin gücünün her şeyin üstünde olduğu mesajını verirler.

Eserde ana dilini kullanmanın önemi üzerinde durulmuştur. Fatma ve Recep kızları Parlak'a doğduğu andan itibaren Türkçe öğretirler.

Romanda yer verilen Ninoşka isimli kadın kahraman hakkında kullanılan ifadeler- sürtük, halt yemek, ayartmak- çocuk edebiyatı eserlerinde kullanılmaması gereken ifadelerdir. Ayrıca eserde Ninoşka suçlanırken evini bu kadın için terk eden Recep hiç suçu yokmuş gibi aklanır. Recep Ninoşka için evini terk etmiştir. Bu da onu evini ve çocuklarını kişisel arzuları için terk etmiş bir baba tipine götürür. Eserde bu göz ardı edilmiştir. Eserdeki ailenin hiçbir şey olmamış gibi hayatlarına devam etmeleri gerçekçilikten uzak bir bakış açısını yansıtır. Bu hem taraflı bir bakış açısı hem de fazlasıyla iyimserdir.

Parlak'ın ailesini kurtarmak için bir yetişkin gibi her şeyi planlayarak yapması ve birçok yönü ile yetişkin kahramanlardan daha öne çıkması onu idealize edilmiş bir çocuk kahraman durumuna getirir. Bu durum çocuk kahramanla özdeşim kurmayı engeller ve yanıltıcı olabilir.

2.11.4. DİL VE ANLATIM

2.11.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı

2.11.4.1.1. Atasözleri

Yazar sadece bir atasözü kullanmıştır:

“Kızı kızken görme, gelirken gör, gelini gelirken görme, beşik başında gör.” (103).

Gelenekleri ve hayata bakış açısını yansıtan bu atasözü eserin kahramanı olan Fatma Üstün için Perihan teyze tarafından kullanılmıştır. Eserde atasözünün anlamı da verilmiştir.

“Gerçekten güzel olanlar kızken de, gelin olduklarında da, anne olup beşik başındayken de güzeldirler demektir bu atasözünün uzun anlamı...” (103).

2.11.4.1.2. Deyimler

Yazarın kullandığı deyimler kahramanların ruh hallerini yansıtır. Romanın içeriğinde hâkim olan hüznü atmosfer kullanılan deyimlerle ifade edilir. Aynı zamanda bu deyimler yaşam mücadelesini ve elde edilen başarılar sonunda kahramanların hissettiği düşünceleri de yansıtır.

Yazarın kullandığı deyimler şunlardır:

“ gözleri parlamak, iç çekmek, kök salmak, kulak misafiri olmak, yüreği burkulmak, boyun eğmemek, göz atmak, baş başa vermek, yola koyulmak, farkına varmak, görmezlikten gelmek, göğsü kabarmak, taş kesilmek, aklına gelmek, elinden tutmak, baş eğmemek, sözünü kesmek, kol kanat açmak, yüreğine oturmak, içi içine sığmamak, tereyağından kıl çeker gibi.”

Edebî eserlerde deyimlere yer verilmesi eserin anlatım gücünü artırır.

2.11.4.1.3. İkilemeler

İkilemeler **Cahit Uçuk**'un hemen her romanında çokça kullanılır. Eylemlerin ve isimlerin özelliklerini vurgulayan ikilemeler anlatıma akıcılık ve canlılık kazandırır:

“cik cik, ak ak, biçim biçim, renk renk, göğüs göğüse, duya duya, kolay kolay, sıra sıra, fısıl fısıl, birer birer, kiraz kiraz, pınar pınar, az çok, zaman zaman, sık sık, usul usul, sıkı sıkı, ışıl ışıl, resim resim, yavaş yavaş, uzun uzun, yıldız yıldız, süslü püslü, marş marş, sırlı sırlı, hemen hemen, ürkek ürkek, telaşlı telaşlı, tatlı tatlı,

değiş tokuş, fokur fokur, kocaman kocaman, derin derin, pırl pırl, usul usul, canlı canlı, geçire geçire, kanat kanat, farklı farklı, ciddi ciddi, ayrı ayrı, başka başka kelime kelime, dizi dizi, şaşkın şaşkın, için için, boydan boya, sıra sıra, mini mini, zümrüt zümrüt, sıcak sıcak, bilgiç bilgiç, çabuk çabuk, çılglık çılgınlığa, ürkek ürkek, avaz avaz, dolap dolap.”

2.11.4.2. Anlatım Teknikleri

2.11.4.2.1. Öyküleme Tekniği

Romanda diyaloglardan ziyade öyküleyici anlatıma yer verilmiştir. Bu anlatım tekniği ile kahramanlar tanıtılmış, geçmişte yaşanan olaylar anlatılmış ve içinde bulunulan durumlar ifade edilmiştir. Öykü ve romanlarda bu anlatım tekniği çokça kullanılır. Fakat çocuk edebiyatı eserlerinde öyküleyici anlatımdan ziyade diyaloglara yer verilmesi çocuk edebiyatı alanında eser yazan kişilerce- **Alemdar Yalçın, Gıyasettin Aytaş**- önerilmektedir.

Eserden öyküleyici anlatıma örnek:

“ Parlak’ın gözleri buğulanıverdi. Kendini tutmasa ağlayacaktı. Ağlamak demek yenilmektir. Çaresizliğini ortaya dökmektir. Annesine karşı güçsüzlüğünü belli etmek istemiyordu. Babasını düştüğü karanlıklardan kurtarma çabasını sürdüreceğini ona söylememişti ama içinden kararlıydı. Sevgili, yakışıklı, yiğit babasını kendilerinden çalmak isteyen mavi katır boncuğu gözlü kadına kaptırmayacaktı. Buna ant içmişti.” (16).

Kahramanın iç dünyasını yansıtan paragraflarda da bu anlatım tekniği kullanılmıştır.

2.11.4.2.2. Betimleme Tekniği

Eserde betimleyici anlatım tekniği kişileri ve mekânları tanıtırken kullanılmıştır. Kimi zaman da bu anlatım tekniği ile nesnelere betimlenmiştir. Bu anlatım tekniği çocuğun romanın kurgu dünyası ile gerçeği özdeşleştirebilmesini sağlaması yönüyle önem kazanır. Eserin nasıl bir ortamda ve nasıl kişilerce yaşandığı çocuğun gözünde somutlaştırılır.

Kişi betimi

“Durak bebek, bükümlü siyah saçları, zümrüt zümrüt yeşil gözleri ve pembecik teniyle güzel, sağlıklı bir bebektir.” (108).

Nesne betimi

“Çiçek gerçekten iç açıcı güzellikteydi. Küçük fidanının uç yapraklarının ortalarından fışkıran ikiyeşerli üçerli goncalar hemen açılıvermişlerdi. Öyle canlı öyle sağlıklı ve güzeldiler ki.”(10).

Yazar betimleyici anlatımı kullanarak romanı nesnel bir gerçekliğe oturtur.

2.11.4.2.3. Gösterme Tekniği

Gösterme tekniğinde diyalog esas olduğu için eseri monoton bir anlatımdan uzaklaştırır. Çocuk okurlara dramatisasyon yapma imkânı sunar. Bu teknik ayrıca çocuğa başkalarının bakış açısıyla olayları görme imkânı sunar:

“ Margrit, Parlak’ın sözleriyle sakinleşmişti. Fakat yine de fikrinden caymamıştı.

‘Benim babam böyle bir halt karıştırırsa bilmem ama en kısa yoldan çare bulmaya çalışırdım.’

Parlak aklına gelen fikri açıkladı:

‘ Biz de baş başa verelim... Bizim grubu toplayalım; Hans, Aleko, Abdülsemel, Eleni, Vanessa, Fiorella, Altay bir çete kuralım!’

‘Yuva yıkandan kurtulma gibi kutsal bir çalışmaya çete kelimesi yakışmadı doğrusu.’

‘Olur o zaman sen adını koy!..’

‘Örneğin Birleşmiş Dünya Çocukları!’ (31)

Yazar iç monolog yöntemi ile de kahramanların düşüncelerini okura aktarır.

2.11.4.1.4. Özgün Söyleyişler

Eserde yer verilen özgün ifadeler şunlardır:

“İstif, selofan, kapitone, seloteyp, siklamen”

Bu ifadelerin anlamını verilmemiştir. Yazar ahize yerine *almaç* deneyi tercih eder.

Eserde ‘*sürtük ve ayartmak*’ ifadeleri kullanılmıştır. Bu argo ve küfür içeren ifadelerin bir çocuk romanında kullanılması olumsuz bir özelliktir. Yazarın bu hususta daha seçici olması gerekir.

Eserde Parlak’ın babasının oturduğu boş kalan sandalyenin yerine koyduğu çiçek sembol olarak kullanılmaktadır. Parlak o çiçeği de babası kadar sevmektedir ve

bir gün babasının eve dönüp yerine oturacağına inanmaktadır. Eserin sonunda bu inancı gerçek olur.

Cahit Uçuk'un eserlerinde dilekler ve düşünceler romanın başında belirtilir ve sonunda gerçeğe dönüşür. Hayal kırıklığına yer verilmez. Bu nedenle daha eserin başında eserin sonunu tahmin etmek mümkündür.

Romanda sembol olarak kullanılan bir diğer nesne cik cik eden aslan anahtarlıktır. Bu anahtarlığı Parlak annesine armağan etmiştir. Annesinin eve gelişini anahtarlığın sesinden anlar. Parlak babasına da bu anahtarlıktan hediye eder. Anahtarlık kavuşma anını simgeler.

2.12. ESRARENGİZ YALI

2.12.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ

Cahit Uçuk'un *Esrarengiz Yalı* romanı 1996 yılında Uçuk Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Daha önce yazılmış olan birçok romanın resimleri **Betül Atlı** tarafından çizilirken bu romanın resimleri **Ayşin Eroğlu** tarafından çizilmiştir. Roman 181 sayfadır.

2.12.1.1. Kapak

Eserin kapağı renklidir. Kapağın üzerinde yazarın, kitabın, yayınevini adları yer alır. Kapakta roman kahramanlarından Kardelen ve Gülderen arkadaşları ile birlikte bir doğum günü kutlarken çizilmiştir. Pastanın mumları yüzünden tutuşan perde de resmedilmiştir. Çocuklar korku içinde yanan perdeye bakmaktadırlar. Eserin içeriği ile ilgili ipuçları veren kapak, çocuk okurların ilgisini çekebilecek niteliktedir.

Kapağın arka yüzünde romanın içeriğine dair şu cümleler yer alır:

“Kardelen ile Gülderen ikiz kardeş kadar birbirlerine benziyordu. Biri babasız diğeri annesizdi. Kader onları İngiltere’de eski bir şatoda bir araya getirmişti.

Artık o karanlık, yalnız günler geride kalacaktı. Mutlu bir yaşam onları bekliyordu. Ama Matmazel Blanche hiç de öyle düşünmüyordu. Korkunç planını uygulamaya başlamıştı bile.”

Burada kullanılan ifadeler merak uyandıran ve çocuğu eseri okumaya yönlendiren ifadelerdir. Ayrıca arka yüzde sadece Gülderen ve Kardelen'in resmi yer alır. Bu da okura başkahramanları tanıtmak için yapılmıştır.

2.11.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Eser on üç punto büyüklüğünde harfler kullanılarak yazılmıştır. Bu durum okuma zevkini artıracığı gibi okuma isteği de uyandıracaktır. Eser punto büyüklüğü ve resimlendirme dikkate alındığında on iki yaş grubunun altındaki okurlara da hitap etmektedir.

2.12.1.3. Resimlendirme

Eserin kapağında ve iç bölümlerinde resimlendirme yapılmıştır. Resimleme **Ayşin Eroğlu** tarafından yapılmıştır. Resimler renkli ve canlıdır. Eserde işlenen olayları somutlaştıran resimlere yer verilmiştir. Eserin kapağında kullanılan resim iç bölümlerde 37. sayfada da kullanılmıştır. Eserde resimlendirme yapılması okuma hevesini artırır. Resimli kitaplar olayları somutlaştırarak çocuğun hayal dünyasına destek verir.

2.12.1.4. Bölümleme

Eser dört ana bölüme ayrılmıştır. Bu bölümler kendi aralarında yine farklı bölümlendirilmiştir. Eserde bölümler hem roma rakamları ile belirtilmiştir hem de bölüm başlıkları ile verilmiştir. Başlıklar içerikle uyumludur. Son bölümde kullanılan başlık eserin adı ile ilişkilendirilebilir. Evin güneşi olarak nitelendirilen kişi baba Recep Üstün'dür. Eserde kullanılan bölüm başlıkları şunlardır:

“ *Şatodaki Okul, Mektuplar, Gülderen'den Babasına İkinci Mektup, Ve Bir Mektup Daha, Şaşılacak Sorular, Yangın, Dövüşten Çıkışlararcasına, Havaalanında, Sevincin Böylesi*’

‘Surrey'deki Hastane, Oteldeki Günler, Ant İçiş’

‘İki Mektup, Sınavlardaki Sevinç, Uçakta’

‘Kanlıca Körfezindeki Köprülü Yalı, Güzel Günler Güzel Geceler, Matmazel Blanche, Tedirgin Günler, Dedektif Numan Ağa, Babanın Geciken Dönüşü, Yuvaya Dönüş, Hazine Odası, Geciken Ceza, Sevginin Mucizesi’ ”

Bölüm başlıkları çoğunlukla mekânla bağlantılı olarak verilmiştir. Buna ek olarak kahramanların adları da başlık olarak kullanılmıştır.

2.12.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

2.12.2.1. Konu

Eserin konusu eğitim için ailesinden uzak bir şehirde yaşayan iki kızın benzeşen yaşam öyküleri ile şekillenir. Eserde aile kurumu merkez alınarak bu kurumu korumak adına yapılanlar işlenmiştir. Vatan ve millet sevgisi ile aile sevgisi ve paylaşım gibi değerler bu konu aracılığı ile verilmeye çalışılmıştır.

2.12.2.2. Ana Fikir

Eserin ana fikri ailenin önemidir. Bu ana fikir etrafında bazı yardımcı fikirler de verilmeye çalışılmıştır. Eğitimin önemi, vatan sevgisi, paylaşmanın önemi, dilin önemi bu yardımcı fikirlerden bazılarıdır. Seçilen konu ve ana fikir çocuğa iyi ve güzel değerleri benimsetmeyi amaçlamaktadır.

2.12.2.3. Kompozisyon

Esrarengiz Yalı romanında olaylar şöyle gelişir:

Kardelen Alacadağ ve Gülderen Galik birbirleri ile Londra'ya kırk kilometre uzaklıkta olan ve yabancılara İngilizce öğreten bir okulda karşılaşırlar. Kardelen bu okula Gülderen'den bir ay önce gelmiştir. Kardelen onu görünce çok şaşırır. Çünkü Gülderen kendisine kardeşiymiş gibi çok benzemektedir. Kardelen ve Gülderen birbirlerini tanıdıkça alınyazılarının da birbirine benzediğini fark ederler. Biri babasını diğeri de annesini bir trafik kazasında kaybetmiştir. Aralarındaki bu kader ortaklığı onları birbirine yaklaştırır. Okuldaki diğerk arkadaşlarına kendilerini kardeş olarak tanıtmaya karar verirler. Aileleri ile mektuplaşırlar, onlara okulda yaşanan olaylardan ve birbirlerinden söz ederler.

Bir tatil günü kızlar Nani ile birlikte Londra'ya giderler. Burada anne ve babalarına hediyeler alırlar. Hediye Gülderen'in babası Hikmet Galik'e postalarlar. Amaçları anne ve babalarını tanıştırmaktır. Fakat bu planları istedikleri gibi yürümez. Gülderen'in dadısı olan Matmazel Blanche hediyeyi kendisi Nesteren Hanım'a götürmek ister. Matmazel Blanche çok meraklı bir kadın olduğu için Nesteren Hanım'a birçok soru yöneltir. Onun Sorbon'da Siyaset Bilimi okuduğunu

bir süre dışişlerinde çalıştığını, Kardelen doğduğunda işinden ayrıldığını, resim yaptığını ve piyano çaldığını, ayrıca Çevre Koruma Vakfı'nda gönüllü çalıştığını öğrenir. Nesteren olanları bir mektupla kızına anlatır.

Kardelen ile Gülderen'in, annesi Türk babası Amerikalı olan Sarah adında sevimli bir arkadaşı vardır. Sarah'ın doğum gününde, salonun perdeleri pastanın üzerindeki mumlar yüzünden tutuşunca yangın çıkar. Herkes çıkış kapısına yönelir. Sarah, Kardelen ve Gülderen pencereden sırayla bir çiçek ağacının dalına atlarlar. Fakat atladıkları dal kırılır ve üçü de yere düşer. Çeşitli yerlerinde kırık olan çocuklar kazayı ucuz atlatırlar. Durum ailelerine bildirilir. Nesteren Hanım ve Hikmet Bey hemen hava alanına koşarlar ve tesadüfen orada karşılaşırlar. Uçakta bir süre sohbet eden anne ve baba dost oluverirler. Zaten kızlarının yazmış oldukları mektuplardan birbirlerini tanımışlardır. Hikmet Bey çocuklar için bir hastanede yer ayırtmıştır. Çocuklar anne ve babalarını görünce çok sevinirler. Bir ay süresince hastanede kalırlar. Bu esnada Nesteren Hanımla Hikmet Bey de bir otelde kalırlar. Bu sayede samimiyetleri ilerler. Çocuklar hastaneden çıkınca birlikte vakit geçirirler. Bir süre sonra kızlar okula anne ve baba da İstanbul'a dönerler.

Bir süre sonra kızlara gelen mektuplarda, Nesteren'le Hilkmeth, uçakta nişanlandıklarını, yıldırım nikâhı ile evlendiklerini müjdelirler. Bu yuvanın kurulmasında payı bulunan çocuklar çok sevinirler.

Okul biter, sınavlar verilir. Çocuklar İstanbul'a dönerler. Anne ve babaları onları karşılar. Kanlıca Körfezinde bulunan yalıya giderler. Hikmet Bey'in kendi yalısı Kuzguncuk'tadır. Herkes çok mutludur. Sadece Matmazel Blanche huzursuzdur. Çünkü o da Hikmet Bey'e âşıktır. Nesteren Hanım'ı kıskanır onu yavaş yavaş zehirlemek ister. Odasına her sabah getirdiği güllere ilaç püskürtür. Şayeste, yalıda bir hayaletin dolaştığını söyler. Kızlar ise onun Matmazel olduğunu düşünürler. Nesteren rahatsızlanır. Fakat Matmazel doktor çağırılmasına izin vermez. Onu odasından dışarı çıkarmaz. Matmazel'den şüphelenen kızlar onu gizli gizli takip ederler. Numan Ağa da onlara yardım eder. İş için Rusya'ya giden babalarına da kızlar haber verirler ve bir an önce dönmesini isterler. Numan Ağa, Matmazel'in çiçeklere ilaç püskürttüğünü öğrenir. Durumu kızlara haber verir. Kardelen ile Gülderen, ilk önce çiçekleri odadan çıkarıp odayı havalandırırlar. Daha sonra Matmazel'e uyku ilacı vererek onun günlüğünün sayfalarının fotoğraflarını çekerler.

Matmazel her şeyi günlüğüne yazmıştır. Bu fotoğraflar sayesinde Matmazel'in amacını öğrenirler.

Daha sonra baba Hikmet Galik, Rusya'dan döner. Olanları öğrenir. Polise haber verirler. Matmazel tutuklanır. Mahkemede yalan yanlış ifadeler verir. Hikmet'in onu evlenme vaadiyle alıkoyduğunu söyler. Fotoğrafı çekilen günlük sayfalarının mahkemeye sunulmasıyla olay anlaşılır. Matmazel, Gülderen'in annesinin de ölümüne sebep olmuştur. Mahkeme onu ruh hastası olduğu gerekçesiyle tımarhaneye gönderilmesini uygun bulur.

Yalının gizemli hayaleti hak ettiğini bulmuştur. Artık herkes mutludur. Nesteren hamiledir. Bu haber çocukları çok sevindirir.

Eser mutlu sonla noktalanır. Eserin olay örgüsü basit ve anlaşılırdır. Zamanda atlama yapılmıştır. Sonuç tatmin edicidir. Mutlu sonla biten eserler çocukları mutlu eder. Eserde tesadüflere yer verilmiştir. İnsan ilişkileri umulmayacak hızda gelişmektedir. Eser kaderci bir anlayışla yazılmıştır.

2.12.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Romanın başkahramanları Kardelen ve Gülderen'dir. Kardelen ve Gülderen sarı saçlı ve açık renk gözlüdürler. Her ikisi de on bir yaşındadır. Kardelen'in annesi otuz üç, Gülderen'in babası ise 38 yaşındadır. Her ikisi de modern görümlü şık kişilerdir. Baba Hikmet Galik inşaat mühendisi, anne Nesteren Alacadağ ise Sorbon'da Siyaset Bilimi okumuş, bir süre dışişlerinde çalışmış, Kardelen doğduğunda işinden ayrılmıştır. Resim yapmayı ve piyano çalmayı sever, ayrıca Çevre Koruma Vakfı'nda gönüllü çalışmaktadır. Nesteren Hanım kocasını bir trafik kazasında kaybetmiştir. Hikmet Bey de eşini kaybetmiştir. Nesteren Hanım sarışın kibar ve şık bir kadındır. Ayrıca çok anlayışlı biridir. Hikmet Bey de yakışıklı şık ve kibar bir beyefendi olarak çizilmiştir.

Kardelen ve Gülderen akıllı çalışkan zeki ve uyumlu çocuklardır. Ailelerinin zarar görmemesi için çok çaba gösterirler. Görünüm itibarıyla birbirlerine çok benzedikleri için okulda kendilerini kardeş olarak tanıtır. Alın yazılarının kendilerini bir araya getirdiğine inanırlar. Okulda onların öğretmeni olan Nani ikinci dereceden kahramanlardan biridir. Eserde şöyle tanıtılır:

“ Ne kadar uzun boylu, zarif, incecik vücutluydu. Güzel mavi gözlerinde kalınca camlı gözlükler vardı. Kardelen oda arkadaşına Nani’yi anlattı.

Çok yumuşak huylu fakat tatlı bir otorite sahibi. Bütün okul onu çok seviyor. Ben de Nani’yi çok seviyorum.”(6).

İkinci dereceden kahramanlardan bir diğeri Matmazel Blanche’dır. Fransız bir dadı olan Matmazel eserde Gülderen tarafından şöyle tanıtılır:

“Matmazel Blanche Fransızdır. Babam, annesiyle babasının tek çocuğu imiş, onlar da yaşlıymışlar. Babam bir dadı getirmek istemiş, dostlarının tavsiyeleri üzerine bana bir bakıcı getirtmiş. Ben annemi çok seviyordum. Bana annelik taslayan bu matmazole hiç yakışamadım. Sanki annemin yerini almış gibi geliyordu bana, sevemedim de. Sevemeyişimi babama belli etmiyordum. O Matmazel Blanche’a çok güveniyordu. Kültürlü güzel bir genç kızdı.” (11).

Yalıda yaşayan Numan Ağa, Şaheste Dadı, aşçıbaşı Hasan Ağa, Kamer Kalfa, Mahpeyker Kalfa, Bahçivan Ahmet Efendi üçüncü dereceden kahramanlardır. Romanda Numan Ağa şöyle tanıtılır:

“Numan Ağa yalıda çalışan kişilerin beşinci kuşağıydı. Yaşlıydı ama sağlıklıydı. Yalının büyük beyleri ile büyük hanumefendilerinin yaşadığı zamanlarda yalı her zaman kalabalıktı. Gündüzleri misafir eksik olmazdı, gece yatlarına gelip on beş gün kalanlar ise ev halkını çok sevindirirlerdi. Kardelen doğduğunda yalı o eski zamanlar benzeri neşeli değildi.”(79).

Numan Ağa Cahit Uçuk’un *Düğüm Düğüm Üstüne* romanındaki Nedime nineyi anımsatmaktadır. Romanda olaylar onun yardımı ile çözülür.

Sarah’ın annesi Jale Sally de romanında yer verilen üçüncü derecen kahramanlardan biridir. Yangından sonra kızının yatmış olduğu hastanede Nesteren ve Hikmet Bey ile tanışır. Romanda önemli bir tip değildir. Sadece uluslar arasında dayanışma ve paylaşımın örneğini simgelemek için romanda yer verilen bir kişidir.

Roman kahramanlarını sınıflandırmak gerekirse iki sınıftan söz edilebilir. Bunlardan biri zenginler diğeri ise çalışanlardır. Romanın başkahramanları zengin ve soylu sınıfı temsil ederler. Yaptıkları iş, giyimleri tutum ve davranışları soyluluklarının belirtisidir. Romanın kötü kahramanı Matmazel Blanche eserde psikolojik sorunları olan takıntılı bir kişi olarak gösterilmiştir. Aile bütünlüğünü bozmak istese de bunda başarılı olmamıştır.

Çocuk kahramanlar iyi niyetli olmalarına karşın yaşlarının üzerinde tavırlar sergileyen tiplerdir. Birbirleri ile ilk tanıştıkları gün anne ve babalarını bir araya getirme fikrine sahip olmaları bunu göstermektedir. Ayrıca Matmazel Blanche'ın nasıl bir kişi olduğunu ortaya çıkarırlar. Bunca yıl birlikte çalışmalarına rağmen Gülderen'in babası onun nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu anlamamış oysa Gülderen onu ilk gördüğü andan itibaren sevmemiştir. Ama bunu babasına belli etmemeye çalışır. Bu tutum bir çocuğun sergileyeyeceği bir tutum olmaktan uzaktır. Çocuk kahramanların dil öğrenmeye karşı istekli ve hevesli oluşları örnek alınabilecek bir tutumdur. Fakat birdenbire dili nasıl öğrendikleri açıkça verilmez. Sadece yuvarlak bir ifade olan çalışarak ifadesi hemen her yerde olduğu gibi burada da kullanılır.

2.12.2.5. Yer ve Zaman

Romanda olayların yaşandığı geniş mekân İstanbul ve İngiltere, dar mekânlar ise İngiltere'deki şato ve otel, İstanbul'daki yalılardır. Romanda bu mekânlara gizemli özellikler yüklenmiştir.

Kahramanların eğitim aldıkları şato kocaman esrarlı bir şato olarak anlatılmasına rağmen şatoda esrarengiz herhangi bir olay yaşanmamıştır. Romanın kapak bölümünde verilen resim yangının esrarengiz bir şekilde çıktığı izlenimi yaratsa da bu olay tamamen bir doğum günü kutlaması esnasında çıkan rüzgârın perdeleri hareket ettirerek tutuşmasına sebep olması yüzünden yaşanmıştır. Romanda şato şöyle tanıtılır:

“Londra'ya kırk kilometre uzaklıkta, yabancı çocuklara İngilizce öğretilen bu okul, zaman içinde büyük bir şato idi. Kuleleri, kale benzeri duvarlarındaki mazgalları, uçsuz bucaksız hissini veren koridorları, geniş salonlarıyla gerçek bir şatoydu. Bahçesinde yüzyıllarca önce ekilmiş çimenler, o yıl ekilmişçesine zümrüt zümrüt yeşildi. Baharda ağaçlar çiçekleniyordu...

Şatonun büyük bahçesinin çok gerilerindeki ormana ulaşan bölümleri ağaç dallarından yapılmış çitlerle çevriliydi. Bu büyük bahçenin içinde tenis kortları, atlı sporların yapıldığı manej alanları, futbol sahaları, olimpik yüzme havuzu vardı.” (s.13).

Romanın adını aldığı esrarengiz yalı Gülderen ile babasının yaşamış oldukları yalıdır. Bu yalıya dair bir hikâye anlatılır eserde.

Yalının ismini aldığı hikâye köprülü yalının hayaletinin olduğu hikâyesidir. Kardelen ve Gülderen'e Şaheste Dadı tarafından anlatılır:

“ *Kardelen kardeşinin işaret ettiği aşağılara baktı, vücudunu soğuk bir ürperti dolaştı. Şaheste Dadı Köprülü Yalı'nın efsane dolu geçmişini sık sık anlatıyordu. Körfezin mavi derinliklerinde yaşayan deniz kızlarının ayın on beşinci gecelerinde su yüzüne çıkarak saz çalmalarını, yanık sesleriyle türkü okumalarını, öylesine büyük bir inanışla anlatıyordu ki... Hele yalının ilk yapıldığı yıllardaki körfezin mavi sularında kaybolan kızın hayalinin bakıp bakıp görülmesi hikâyesi kızları iliklerine kadar ürpertiyordu.*

Yalının o zamanki sahibinin, yani sizin dedelerinizin dedesi paşa hazretlerinin biricik evladı, gözünün bebeği, dünya güzeli, bir büyük kalyonun miçosuna âşık olmuş. Tabii ki onunla evlendirilmesi olur mu hiç? Devrin büyük sadrazamının tek evladı bir miçoyla evlenebilir mi? Bu dünya güzeli, ayın on beşinci gecesinde ayağına bir taş bağlayarak kendini körfezin derin sularına atmış. Günlerce gecelerce dalgıçlar tarafından aranmış fakat güzel kızın eteğinin ucu bile bulunamamış. Güya, ola ki, kalyonun miçosu onu kurtarıp başka diyarlara götürmüş. Fakat her ayın on beşinci gecelerinde kız su yüzüne çıkarak, saz çalar, hazin sesiyle türküler söylemiş. İster inanın, ister inanmayın kızlarım, bu yalının bir de hayaleti varmış, beyaz giysilerle vakit vakit bahçelerde dolaşmış. ” (117).

Eskiden yaşanmış bu hikâyenin gizemini yaşanan zamanda Matmazel Blanche yaşatmaktadır, o da kimsenin anlam veremediği sebeplerle gece yarısı beyaz kıyafetler içinde yalının deposuna girerken gizlenir. Romanın ilerleyen bölümlerinde Matmazel'in depoya girme sebebi anlaşılır. Matmazel, Nesteren Hanım'ı zehirlemek için odasına getirdiği çiçeklere zehirli ilaç püskürtmektedir.

Romanda tarihî yapılara gereken önemin gösterilmesi gerektiği üzerinde de durulmuştur:

“*Gözleri sağlı sollu, eski-yeni yapılarla bağdaşamayan kıyılardaydı.*

—*Londra'da eski imparatorluğun havasını yadırgatacak, göze batan hiçbir yapı görmedik. Her şey yerli yerinde. Acaba bizler niçin geçmişimize saygısız davranıyoruz?*

—Herhalde büyüdüğümüzde, hangi meslekten olursak olalım bu konulara çok özen göstereceğimizi sanıyorum. Cennet İstanbul’umuzu, cennet yurdumuzu, cehenneme çevirmelerine izin vermeyeceğiz değil mi?

—Cahil kimselerin hoyratlıklarına ‘Hayır’ diyecek bizim gibi ne kadar genç insanlar yetişmekte.

—Zaten bizden kaç kuşak önceki büyüklerimiz de başka türlü düşünüyorlar ve bize ümitle bağlanıyorlar.”(91).

Romanda iç mekân tasvirlerine de yer verilmiştir. Bu mekânlar modern çizgilerle geçmişin izlerini bütünleştirebilmiş mekânlardır. Bu mekânların şekillenmesinde konfor ön planda tutulmuştur:

“ Son derece modern açık bir mutfak yapının dip duvarındaydı. Önünde iskemleleri sıralı bir barla sınırlıydı. Elektrikli ocaklar, duvarların kaplamaları ardında gizli büyük buzdolabı, gizli ışıklarla aydınlatılmış kocaman bir çalışma alanı, havayı temiz tutacak büyük yuvarlak tavan aspiratörünün altında yine yuvarlak ocaklı bir bölüm. Her şey elektrikliydi. Basit rahat ve son derece kullanışlı, modern ve zarıftı. Rıhtıma açık bir bölümün iç kısmında kış yaz rahatlıkla oturulacak kanepeler, koltuklar, duvarlarda kitaplıklar, büyük saksılar vardı. “(95).

“Babam böylece özenerek korunmuş eski eserlerin hayranıdır, ama o harika klasik hayvanın içine günün en modern gereksinmelerini yerleştirmeyi pek iyi bilir.” (84).

Romanda kitaplara önem verildiği mesajı bir diğer iç mekân olan“kütüphane” romandaki adıyla “hazine odası” aracılığıyla verilmiştir. Odaya bu ismin verilmesi romanda şöyle açıklanır.

“ Hazine odası dedikleri kütüphane son derece modern, büyük bir odaydı. Alçak koltukların yanında okuma rahatlığı düşünülerek konulan lambaların bulunduğu sehpa, uzun okuma zamanlarında ayakların yorulmamaları için alçak puflara kadar her şey düşünülmüştü. Denize karşı yerleştirilmiş koltukların arkalarındaki kitap dolaplarının hepsi; tuzdan, tozdan, rutubetten korunmaları için camlıydı. Hele büyük odanın sol tarafı uzay merkezlerine yakışır bir görüntüdeydi. Büyüklü küçüklü üç bilgisayardan biri İnternet’e bağlıydı. Ayrıca video ile birlikte çalışan büyük renkli televizyon sanki uzaydaki galaksilerle haberleşmeleri

sağlıyordu. İki faks makinesi de bilgisayarların yanına dizilmişti... Bu gerçekten bir hazine odasıydı.” (154).

Romanda iç mekânlar dış mekânlardan daha ön plandadır. İç mekânın insana verdiği güven duygusunun eserde hissedilmemesinin nedeni sözü edilen esrarengiz olaylarla birlikte, güvenilmeyen kişilerin olmasıdır.

Romanda olaylar iki yıllık bir zaman dilimini kapsamıştır. Kardelen ve Gülderen’in şatoya yerleşmeleri ile olaylar başlamıştır.

“Dile kolay iki koca yılı beraber geçirmişlerdi. At binmişler, yarışlar yapmışlardı. Yüzme yarışlarında madalyalar kazanmışlar, tenis oynamışlardı. Geldiklerinde aile, toplum görgüleri olmayanlar bile bir şeyler öğrenmişlerdi. Artık bir sofrada nasıl kibarca yemek yenileceğini bilmeyenler öğrenmiş, bilenler ise daha mükemmele ulaşmışlardı.” (82).

Eserin son bölümlerinde mevsim sonbahardır. Sonbaharın gelmesi kızları – Kardelen, Gülderen- romantikleştirir. Mevsim insan psikolojisini etkilemektedir.

Eserde, eski şatoda yangın çıktığı zaman en önemli zamandır. Bu bölüm merak unsurunun en fazla göze çarptığı bölüm olmakla beraber bu olaydan sonra Nesteren Hanım ile Hikmet Bey’in tanışmalarına da vesile olmuştur.

Eserde Hikmet Bey ile Nesteren Hanım bir ay süresince İngiltere’de bir otelde kalırlar. Bu otel Surrey’dedir. Bu süre zarfında kızlar da buradaki bir hastanededirler. Bu zaman diliminde Hikmet Bey ile Nesteren Hanım birbirlerine yakınlaşırlar ve İngiltere’den döndükten sonra evlenirler.

2.12.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Roman hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniği ile yazılmıştır. Yazar romanda mektupla anlatıma da yer vermiştir. Bu, bir mektubun nasıl yazılacağına dair çocuk okurlara örnek teşkil etmesi bakımından önemlidir. Mektupta hitap, adresin nasıl yazıldığı gibi bilgileri çocuk okura öğretme amacı güdülmüştür. Kahramanların yaşadıkları tahkiye yöntemi ile mektuba aktarılmıştır. Ayrıca eserde merak uyandırıcı olayla yer verilmiştir. Bu olayların açığa kavuşmasında romanın kötü kahramanı olan Matmazel Blanche’in yazmış olduğu günlük önemli bir rol oynar çocuklar bu günlüğü bulup günlüğün sayfalarının fotoğraflarını çekerler.

Romanda zaman zaman kahraman anlatıcı tarafından da olaylar aktarılmıştır. Özellikle mektupla anlatımın söz konusu olduğu bölümlerde bu anlatım dikkat çeker.

“ *Sevgili anneciğim,*

Seni çok özledim ama şatodaki hayatımın en güzel gününü yazacağım için mutluyum da. Bütün dünyanın her yanından gelen değişik milletlerin çocukları hep bir aradayız. Hepimizin derdi bir örnek; ailelerimizi özlemek. Bu duygu beraberliği, bizi birbirimize şefkatli ve özenli davranmaya yöneltiyor. Anlaşıyoruz. Biraz da olsa İngilizce öğrenmeye başladım.” (17).

Anlatıcı çocuk edebiyatı eserlerinde çocuk kahramanın bakış açısını ve düşüncesini yansıtabilmelidir. Eserde çocuk kahramanların düşüncelerinde yazarın cümleleri dolaşmaktadır. Öyle ki anne ve babanın yazdığı mektuplara çocukların yazdığı mektuplar arasında ciddi bir fark görülmez.

2.12.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER

Romanda farklı ırk ve milletten olmalarına rağmen çocuklar birbirleri ile paylaşım içindedirler.

Aile kurumunun önemi üzerinde durulmuştur.

Bireylerin ve yapıların soyluluğu yazarın oldukça önemseydiği bir konudur. Birçok romanında olduğu gibi bu romanda da Türk büyüklerinin soyluluğundan söz edilmiştir.

Vatan ve millet sevgisi işlenmiştir. Çocuklar vatanlarına daha iyi hizmet etmek için daha iyi eğitim almaktadırlar.

Yazar eserde okura faydalı bilgiler verir:

“- *Hadi bakalım kızlar, yoğurt vücutta biriken, hani annenizin toksinler dediği şeyleri temizler, kanı arındırır. İnsan ferahlayınca daha rahat düşünür.” (134).*

Kitap okumanın önemi üzerinde durulur:

“- *Aman Allah'ım yoksa kütüphanede eski büyüklerimizin sakladığı bir hazine mi var?*

— *Var ya dadıcığım.*

— *Benim hiç haberim yoktu ama...*

— *Şimdi olacak dedi kalfacığım.*

— *Kitap sevenlere kitap kurdu derler. Bizler; karım kızlarım ve ben bu kitap kurtlarındanız.*

— *Onu bilmez olur muyum evlatçığım. Nesterenciğim daha bebekliğinden o kurtlardan biriydi. İlkten resimli kitaplara bakıyordu, sonra dört yaşında okuma yazma öğrendi. Artık beğendiği kitapları bana da okuyordu. Kardelenim de anasına çekmiştir, oda kitap kurdudur.” (153).*

Eserde okumanın önemi üzerinde durulur. Kardelen ve Gülderen daha iyi bir eğitim alabilmek için ailelerinden uzak kalmışlardır. Bu durum **Cahit Uçuk**'un bazı romanlarında göze çarpmaktadır. **Küçük Çoban Alim Kız** romanında eğitim için köylerinden ayrılan nine ve torun buna örnek gösterilebilir.

Romanda dış görünüşün ve temizliğin önemi üzerinde durulur. “*İnsan giydikleri ile kimliğini belirtir.*” ifadesi buna örnek gösterilebilir.

Eserde dualara yer verilmiştir. Allah inancı ve kadercilik anlayışı eserde işlenmiştir.

“*Sevgili damadım Hikmet Bey oğlum, sen ailemize Allah'ın sayısız lütuflarından biri olarak geldin yavrum. Allah hepinize ömürler versin çocuğum.*” (93).

Kader bu iki aileyi karşılaştırarak onlara iyiliklerinin ve dürüstlüklerinin mükâfatını vermiştir. Kahramanların tanışmaları da çabucak kaynaşmaları da inandırıcı verilmemiştir.

2.12.4. DİL VE ANLATIM

2.12.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı

2.12.4.1.1. Deyimler

Esrarengiz Yalı romanında yazarın kullanmış olduğu deyimler zaman zaman olaylar karşısında gösterilen tutumu sergilerken kimi zamanda kahramanların iç dünyalarından geçenleri yansıtmaktadır. Yazarın bu romanda kullanmış olduğu deyimlere şunları örnek göstermek mümkündür:

“*alıcı gözle bakmak gözden geçirmek içini çekmek, çekip çevirmek, gözünden kaçmamak, yol göstermek, kulakların küpe olmak, yanıp tutuşmak, gözden geçirmek, kol kanat açmak, göğsü kabarmak, yanıp tutuşmak, göz atmak, göz göze gelmek, aklı almamak, içini çekmek, dili tutulmak, gözden kaybolmak, içi götürmemek, boy atmak,*

göz kulak olmak, yanıp tutuşmak, yemeden içmeden kesilmek, göğsü kabarmak, sırtı yere gelmemek, kulak asmamak, üstüne titremek, gözü üstünde olmak, göz gezdirmek, aklını kaçırmak, sesi soluğu kesilmek”

Bir çocuk edebiyatı eserinde deyimlere yer verilmesi çocuk okurların dilinin zenginleştirilmesi ve soyut zekâlarının gelişimine katkıda bulunması bakımından önemlidir.

2.12.4.1.2. İkilemeler

Esrarengiz Yalı romanında yazar çokça ikileme kullanmıştır. İkilemeler eylemlerin ya da isimlerin özelliklerini belirtmek için kullanılmıştır. İkilemeler anlatıma derinlik kazandırdığı gibi yazarın vurgulamak istediği düşünceleri yansıtması bakımından önem taşımaktadır. Çocuk okurların anlatım becerilerinin gelişmesinde de ikilemeler önemli rol oynar. Eserde kullanılan ikilemeler şunlardır:

“ tek tek, sızı sızı, ürke ürke, uzun uzun, derinden derine, ayrı ayrı, zümriüt zümriüt, renk renk, biçim biçim, öbek öbek, ayrı ayrı, çıtır çıtır, sık sık, ite kaka, birer ikişer, uzaktan uzağa, deli deli, telaşlı telaşlı, uzun uzun, yan yana, imrene imrene, usul usul, güneş güneş, deste deste, mis mis, dalga dalga, birer birer, ufak tefek, bol bol, seve seve, büyük büyük, ucun ucun, alev alev, parça parça, hemen hemen, avaz avaz, ateş ateş, çeşit çeşit, çubuk çubuk, kuşkulu kuşkulu, yavaş yavaş, birer birer, masal masal, duvardan duvara, avaz avaz, bilgiç bilgiç, kurumlu kurumlu, için için, sık sık, çizgi çizgi, hemen hemen, söylene söylene, parıl parıl, baygın baygın, sesli sesli, kocaman kocaman, yavaş yavaş, deste deste, usul usul, mışıl mışıl, bakıp bakıp, birer birer, hele hele, saf saf, avaz avaz, parça parça, zaman zaman, fısıfısıf, pır pır, mırıl mırıl, büyük büyük, mini mini.”

Yazarın kullandığı ikilemeler romanın konusu ile bağlantılı olup kahramanların davranış biçimlerini ve duygularını yansıtmaktadır.

2.12.4.2. Anlatım Teknikleri

2.12.4.2.1. Öyküleme Tekniği

Öyküleme tekniği edebî eserlerde özellikle hikâye ve romanlarda çokça kullanılmaktadır. Yazar romanda bu teknik ile zaman zaman geçmişte yaşanmış olayları zaman zaman da kahramanları anlatmaktadır.

Öyküleyici anlatıma örnek:

“Çok şık ve zarif giyimli sarışın bir kadın, elinde küçük bir seyahat çantası, telaşlı telaşlı gidişe yaklaştı. Kapıdaki memura pasaportunu gösterdi, içeri girdi. Gideceği yeri bilen bir kişinin kararlı yürüyüşüyle İngiliz Havayolları standına doğru ilerledi. Business Class’da kuyruklar uzundu, First Class’da birkaç erkek sıradaydı.” (43)

Öyküleyici anlatıma çok fazla yer verilmesinin sebebi eserin büyük bir bölümünün mektupla anlatılmasıdır.

2.12.4.2.2. Betimleme Tekniği

Yazar betimleyici anlatımı kullanarak okurun zihninde kişilerin ve mekânların somutlaşmasını sağlamıştır. Bu anlatım tekniği olayların akışını yavaşlatması bakımından çocuk okurlar için sıkıcı olabilir.

Betimleyici anlatıma örnek:

“Gülderen’in heyecanı kahvaltıya indiklerini unutturmuştu. Hayatında ilk kez böyle muhteşem bir dekor görmekteydi. Nakışlı tavanlarda binlerce şekil şekil, biçim biçim kristal çubuklardan oluşan avize yarı aralık panjurlardan sızan ışıklarla parıldamaktaydılar. Bu parıltılar renk renkti; yeşiller, sarılar, morlar, kırmızılar kıpır kıpırdı, tavanlarda yanıyorlardı. Duvarlarda eski İstanbul ve boğaz manzaralı tablolar vardı. Yıldızlı arkalıklı kanepelerin, koltukların kumaşları sırma ve ipek karışımıydı. Duvarların bir bölümünde de eski aile büyüklerinin yağlı boya resimleri asılıydı. Eşsiz kristal, gümüş, süs eşyaları, içleri çiçek dolu vazolar, tablolar göz alıcıydı. Yerlerdeki halılar tavanların nakışları kadar güzeldi.” (104).

İç mekân betimi:

“ Koridor, yüksek tavanında yana küçük ışıkla adeta loştu. Kardelen artık korkmuyordu. Eteğinden kimsenin çekmeyeceğini biliyordu ama yine de yemeğe geç kaldıklarında ortalıkta kimseler bulunmaması ile o ilk zamanlar duyduğu ürperti vücudunu okşamakta gecikmedi. Dışarıda esen şiddetli rüzgâr bahçenin ağaçlarında ısıklıklar çalıyordu. Gündüzleri sevdiği, fakat geceleri her zaman ürktüğü bu yapıdan kurtulacağına memnundu.

Yalıtı düşündü. Orası da az esrarlı değildi. Yüksek, nakışlı tavanlar, katları birbirine bağlayan gıcırtılı merdivenler, loşluklar, gizli geçitlerle biraz da korkulu yalıtıydı.”(81).

Yazar betimleyici anlatımı kullanarak mekânlara ve kişilere dair ayrıntıları verir.

2.12.4.2.3. Gösterme Tekniği

Gösterme tekniği çocuk edebiyatı eserlerinde kullanılması önerilen anlatım tekniklerinden biridir. Yazarın romanda bu tekniğe çokça yer verdiğini söylemek mümkündür. Bu anlatım tekniği ile çocuğun empati yeteneği gelişir ve bakış açısı zenginleşir. Çünkü çocuk kahramanın düşüncelerini onun ağzından duyunca kendini onun yerine koyabilir.

“Anneyle baba fısıldaşıyorlardı.

—Ne kadar büyümüşler. Boyları uzamış, genç kızlığa ilk adımlarını atmışlar.

—Evet, attılar sevgilim...

Nesteren annenin bu sözleriyle kızlar azıcık utanmışlardı. Fakat kendilerini büyümüş hissetmekten de geri kalmıyorlardı. Boğazın poyraz rüzgârı saç köklerinde, yanan yüzlerindeydi. Ne kadar mutluydular.

—Gerçekten uçuyor gibiyiz, dualarımızın böyle kabul olacağını hiç sanmıyordum. Göklerdeydik. Dualarımız, tanrı katına çok daha çabuk ulaşır demiştin ya...

—Bizim yalı Atatürk Köprüsü’nün hemen yanı başında.

—Hangisi, hangisi?

—Şu bak... İki katlı, önü geniş rıhtımlı, erguvan renkli yalı.

—Çok soylu bir yalı.”(90).

Gösterme tekniği eserde ikinci planda kalmıştır. Anlatıcının yazar olmaması bunda etkindir. Bu yönü ile eser anlatıcı bakımından çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken ‘ben’ anlatıcının olmaması bakımından eleştirilebilir.

2.12.4.2.4. Özgün Söyleyişler

Yazarın dildeki samimi ve sıcak üslubu açık ve anlaşılır ifadelerle şekillenir. Bunun yanı sıra romanda alışılmışın dışında özgün ifadeler de yer alır. Bu kelimelere şunları örnek göstermek mümkündür:

“moher, heyula, manej, mütecessis, çetrefil, neft, kerhen, enfiye, reverans, kotra, kokana, sairfilmenam (uyurgezer), kuruntu, şizofren, mehil, sükûnet”

“Sarılıştılar” ifadesi yazarın kullanmış olduğu bir başka özgün söyleyiştir.

Çocuk okurların kelime hazinesinin gelişmesinde okudukları eserler önemli rol oynamaktadır. Dilin en güzel şekli ile kullanıldığı edebî eserlerde özgün ifadelere yer verilmesi olumlu bir özelliktir. Bu kelimelerin anlamlarının verilmesi çocuğun kelimeyi öğrenmesinde etkili olacaktır.

2.13. SİHİRLİ RÜZGÂR ÇANI

Cahit Uçuk'un *Sihirli Rüzgâr Çanı* Romanı Bilge Kültür Sanat Yayınları tarafından Ekim 2004'te yayımlanmıştır. 118 sayfadan oluşmaktadır.

2.13.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ

2.13.1.1. Kapak

Kitabın kapağı renklidir. Ön yüzde romanın asıl kahramanını simgeleyen bir resim bulunmaktadır. Bu bir kız çocuğudur. Bunun dışında kitabın adı, yazarı ve yayın evinin adı yer almaktadır. Ön yüzde kitabın 12 yaş üstü olduğunu belirten bir ibare bulunmaktadır. Arka yüzde ise roman kahramanını tanıtan bir Paragraf bulunmaktadır. Ayrıca okuyucuyu meraklandırmak için yazılmış bir soru cümlesi de yer alır. Buna ek olarak çan resimleri ve **Cahit Uçuk**'un dokuz çocuk romanının adı da bulunmaktadır. Kitabın kapağında yeşil, mavi, mor renkleri kullanılmıştır. Çanlar kırmızı renkle, yazarın adı beyaz renkle gösterilmiştir. Bu renkler çocuğun dikkatini çekebilecek niteliktedir. Çocuk romanlarında-kapak çocuğun dikkatini çekecek nitelikte olmalıdır.

2.13.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Harfler on iki punto büyüklüğündedir. Her sayfanın üzerinde bir çizgi bulunmaktadır. Bu çizginin üzerinde sayfa numaraları romanın adı ve yazarın adı yer almaktadır. Kitapta bölüm başlıkları büyük harflerle ve koyu yazılmıştır. Bölümler numaralandırılmıştır. Punto büyüklüğü kitabın seslendiği yaş grubunun seviyesine uygundur. İkinci kademe seviyesindeki öğrenciler için on punto büyüklüğünde harfler önerilse de on iki punto 12 yaş ve üstü içinde ilgi çekicidir. Ancak on punto büyüklüğünde olması çocuk seviyesine uygun değildir.

2.13.1.3. Resimlendirme

Çocuklar için yazılan eserlerde metinle ilgili güzel ve anlamlı resimler

kullanılmalıdır. Resimler çocuk düzeyine uygun olmalıdır.

Kitabın sadece kapağında resim yer almaktadır. Kapakta yer alan resim çocuğun ilgisini çekebilecek niteliktedir.

2.13.1.4. Bölümleme

Kitap 118 sayfadan ve 17 bölümden oluşmaktadır. Her bölümde o bölümün içeriğini özetler nitelikte başlıklar yer alır. Kitabın sonunda "*Okuduğumuzu Anlayalım*" başlığı altında on soru yer almıştır, ayrıca "*Kitap Hakkında Düşündükleriniz*" başlıklı boş bir sayfa yer alır. Kitabın sonunda yayınevinin e-mail adresi verilmiştir. **Cahit Uçuk**'un, **A.Ziya Kozanoğlu**'nun eserlerinin isimleri yer almaktadır. Dünya çocuk klasiklerinin yazarlarıyla birlikte adları da verilmiştir. Romandaki bölüm başlıklarını şöyle sıralamak mümkündür:

“Baba Ocağı, Tüten Baca, Burası bir Cennet, Cennette Geçen Günler, Kuş Kanadında, Yuvaya Dönüş, Ve Birdenbire, Geçmek Bilmeyen Günler, Ansızın, Ve Sonrası, Çınarın Altında, Çeşmibülbül Kız, Kara Delik, Fayın Bacası, Çeşmibülbül Fırtınası, Kara Delik, Fayın Bacası, Ana Kız, Çeşmibülbül’ün Müjdesi.”

Romanın ilk altı bölümü serim, on altıncı bölüme kadar düğüm, son bölüm ise çözüm bölümüdür. Bölümlerdeki sayfa sayıları eşit değildir.

2.13.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

2.13.2.1. Konu

Romanlarda çocuğun ruh ve beden gelişimine uygun olmayan konulara yer verilmemelidir. Bu, çağın getirdiği ahlak ölçülerine göre zaman içinde değişebilen değerlerle, değişmeyen değerler olmak üzere ikiye ayrılmalıdır. Çocukların ilgi ve hayat tecrübelerine ve kavrayış güçlerine uygun konu seçilmelidir.

Cahit Uçuk'un bu romanında Yalova'da yaşayan bir çiftin hayat hikâyelerinin bir bölümü konu olarak işlenmiştir. Her ikisi de mühendis olan bu çiftin deprem günü dünyaya gelen mükemmel bir çocukları olur. Olaylar bu ailenin ve dostlarının etrafında şekillenir.

Romana seçilen konu çocuk kurların seviyesine uygundur. Doğal bir afetin insanlar üzerindeki etkisi ve sonuçları işlenmiştir. Bütün bu maddi ve manevi yıkımlar dayanışma ve çalışma ile yeniden şekillenir.

2.13.2.2. Ana Fikir

Kitabın iletisi, yazarın kafasındaki düşünceyi açıkça ortaya koyacak nitelikte olmalıdır.

Romanda deprem konusu işlenmiştir. Ana fikir felaketlere karşı önlem alınmanın ve felaketler karşısında duyarlı olmanın önemi ve gereğidir. Evrenin çözülemeyen sırları vardır ancak olabilecek felaketlere karşı önlem alınabilir. Bunun için herkes üzerine düşen görevi yapmalıdır. Hayata olumlu bakıp olumlu düşünmek ve çalışmak gerekir. Böylelikle aşılmayacak sorun yoktur. Romanın ana fikri ve konusu bir gerçekliği ve onunla nasıl baş edileceğini yansıtmaktadır. Ayrıca yazarın kafasındaki düşünce açıkça ortaya konulmuştur.

2.13.2.3. Kompozisyon

Roman klasik bir kurgu ile kompoze edilmiştir. Romanda olaylar şöyle gelişir:

Doğan ve Neslihan Akan çifti Amerika'da doktora eğitimi aldıktan sonra Türkiye'ye dönerler ve baba ocağı olan Yalova'da yaşamaya karar verirler. Her ikisi de inşaat mühendisi olan çift bir yapı firmasında birlikte çalışma imkânı bulmuşlardır.

Doğan ve Neslihan, Yalova'yı düşündüklerinden çok farklı bulurlar. Küçük şirin bir belde olan Yalova apartmanlarıyla, alışveriş merkezleriyle, otelleriyle büyük bir şehir görünümü almıştır. Bu duruma üzülmüşler. Uygarlığın bilgisiz insanların elinde amaca hizmet etmeyeceğini dile getirirler ve Mehmet Akif'in "*Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar.*" mısrasını hatırlarlar. Doğan ve Neslihan, Doğan'ın babasından kalma iki katlı bahçeli bir eve yerleşirler. Yalova deprem bölgesi içinde olan bir şehirdir. Bu nedenle çift Yalova' da depreme dayanıklı yapılar inşa etmeyi planlar. Bu binalarda deprem sırasında korunabilmek için güvenli kafesler yapmayı düşünürler. Böylelikle kurtarma ekipleri gelinceye kadar korunabileceklerdir.

Tamamen idealize edilmiş bir evlilikleri olan Doğan ve Neslihan bir bebek sahibi olacaklardır. Bebeğin kız olmasını istemektedirler ve adını Çeşmibülbül koymayı planlarlar. Bu isim eski bir. Türk cam sanatının adıdır. Bu sanatın özellikle anlatılır.

Romanın ilerleyen bölümlerinde Doğan ve Neslihan'ın nasıl tanıştıklarından,

ev ve iş hayatlarından İsraili doktor dostları olan Eda ve Sinto Levilerden bahsedilir. Çift onları doğuma davet eder. Eda doğum uzmanıdır. İki aile kültürel anlamda birilerine yakın oldukları için iyi anlaşılır. Doğan ve Neslihan, romanda modern bir aile olarak verilmişlerdir. Aynı zamanda geleneklerine de bağlı kişilerdir. Ev ve iş hayatında daima birbirlerine yardımcı olurlar.

Neslihan'ın doğum zamanı yaklaşmıştır. Bebek için gerekli hazırlıklar tamamlanır.

Hatta ileride eğitimini tamamlayabilmesi için ona. Bir hesap bile açtırılır. Bir gün akşamüzeri köpekleri Gobül huysuzlanır ve havlamaya başlar bir türlü susmaz. Ancak çift onun havlamalarına aldırış etmez ve köpeği serbest bırakıp uyumaya gider. Bu sırada Neslihan rahatsızlanır doğuma daha zaman olmasına rağmen Çeşmibülbül doğmak istiyor gibidir. Gece yarısı hiç tanımadıkları korkunç bir sesle uyanırlar. Odanın tavanı üstlerine çöker. Çok korkarlar fakat içlerindeki kurtarıma ümidini yitirmezler. Birbirlerinin seslerini duyarlar. Zamanında kurmuş oldukları ata yadigârı saatleri çaldığı için yerleri tespit edilir ve kurtarırlar. Baygın halde bulunurlar. Hastaneye kaldırılırlar. Neslihan erken doğum yapar, elektrik olmadığı için bebek kuvöze konulamaz. Neslihan uyanıp kıpırtısız duran bebeği göğsüne bastırınca bebek nefes almaya başlar. Doktor Eda Levi, Neslihan'ın yanındadır. Bebeğin adını Çeşmibülbül koyarlar.

Türkiye'deki depremi haber alan İsrail yardımı koşan ülkelerden biridir. Zor zamanlarda ülkeler arasındaki yardımlaşmanın önemi vurgulanır. Doğan ve Neslihan böylesine bir felaketten sağ olarak kurtuldukları için kendilerini çok şanslı hissederler. Bir süre evlerinin bahçesindeki karavanda yaşarlar. Evlerinin sadece üst katı, sekiz katlı bir bina üzerine yıkıldığı için, çökmüştür. Evleri onarıncaya kadar karavanda yaşarlar.

Neslihan ve Doğan'ın yaptıkları binalar depremde zarar görmemiştir. Bu yüzden vicdanları rahattır ve çok mutludurlar. Çalıştukları firmadan ortaklık teklifi alırlar. Bu işlerini iyi yapmalarının bir ödülüdür.

Romanın bu bölümünden itibaren Çeşmibülbül' den ve onun özel zekâya sahip bir çocuk olduğundan söz edilmektedir. Doğduğunda dişleri vardır. Beş yaşında ilkokula başlar. On iki yaşında lise eğitimini tamamlar ve üniversite eğitimine başlar. Astronomiye ilgisi vardır ancak astronomiyle hobi olarak

ilgilenmek ister. Asıl isteği anne ve babası gibi mühendis olmaktır. Çeşmibülbül her yönüyle mükemmel bir çocuktur. Anne ve babasına her işlerinde yardımcı olur, hayvanları ve doğayı çok sever. Depremde yıkılan yapıların yerine yeni yapıların inşa edilmesi için "Yalova'nın Yeni Yüzü" projesini tasarlar. Yaşından beklenmeyecek derecede başarılıdır. Çeşmibülbül bir deprem çocuğu olduğu için böyle olduğunu düşünmektedir. "Deprem sırasında çıkan enerjinin etkisiyle böyle oldum" der.

Hazırladığı bu projeyi önce anne ve babasına gösterir, daha sonra basın aracılığıyla yetkililere bildirmek ister ve düşündüğü gibi de yapar.

Bir gün evlerinin bahçıvanı Ahmet Bey bahçede büyük bir deliğe rastlar. Çeşmibülbül'e haber verir. Bahçede bir fay hattının bulunduğu jeologlar tarafından belirlenir. Bu deliğin etrafı demir tellerle çevrilir ve Çeşmibülbül buraya bir rüzgâr çanı asar ve fayın bacası adını verir. O yerin altında bir hareketlenme olduğu zaman bu çanın onlara haber vereceğini düşünür. Ayrıca bu deliğin etrafına kaktüs çiçekleri diker, çiçek açmayan bu kaktüsler çiçek açarsa bu fayın canlılığını yitireceğini düşünür.

Neslihan ve Doğan romanın son bölümünde İsraili dostları Eda ve Sinto Levi ile yeniden bir araya gelme fırsatı bulurlar. Geçmişte yaşananlar yeniden hatırlanır. Onlar kahvaltı yaparken Çeşmibülbül gelir. Oldukça sevinçlidir, okulunu başarıyla bitirmiştir. Fay bacasının etrafındaki kaktüsler çiçek açmıştır.

Romanın ilk altı bölümü giriş, on yedinci bölüme kadar olan kısmı gelişme ve on yedinci bölüm de sonuç bölümü olarak değerlendirilebilir. Bu açıdan düşünülürse romanda bölümlerin dağılımında bir eşitsizlik söz konusudur.

Kitabın adı *Sihirli Rüzgâr Çanı*'dır. Ancak on üçüncü bölüme kadar sihirli rüzgâr çanı eserde yer almaz. Ayrıca sihirli bir özelliği de yoktur. Çocukların dikkatini çekmek için verilmiş bir ad olduğunu söyleyebiliriz.

2.13.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Çocuklar sanatçının kurguladığı olayların kahramanıyla özdeşim kurarak iyiye, güzele, doğruya yönelirler; sanatçının yarattığı insana özgü kıskançlık, nefret, düşmanlık gibi duygulardan arınabilirler. Bu açıdan *Sihirli Rüzgâr Çanı* romanını değerlendirmek gerekirse, kahramanın hiçbir olumsuz özelliğinin bulunmaması

çocuk tarafından örnek alınabilir.

Çocuklar kitaplarda karşılaştığı kahramanlarla; insanların farklı işler yaparak yaşamlarını sürdürdüklerini, değişik kişilik özelliklerin, duygu ve düşüncelere sahip olduklarını, olabileceklerini anlar.

Amaca uygun karar vermenin yolları ve aşamaları birçok konuda kitaplarda yaratılan kahramanlarla örneklendirilir; çocuklara bu kararları değerlendirme olanağı veren eserlerde yer alan karakterler gerçek hayatla uyumlu olmalıdır. Abartılı ve gerçek hayattan kopuk tip ve karakterlere yer verilmemelidir. *Sihirli Rüzgâr Çanı* romanında çizilen karakterler birçok yönüyle gerçek hayattan kopuk tiplerdir.

Olayların ve kahramanların anlatımında kahramanların kimlik ve kişilikleri ile ilgili bilgiler daha kesin bir dille anlatılmalı, olaylar arasındaki geçiş yine keskin çizgileriyle verilmelidir. Bu anlamda romanda bu kurala uyulduğu söylenebilir.

Romanın başkahramanı Çeşmibülbül'dür. Doğan ve Neslihan ikinci dereceden kahramanlardır. Eda, Sinto ve bahçıvan Ahmet üçüncü dereceden kahramanlardır. Bunların dışında sadece adı geçen kahramanlar da vardır. Buna örnek olarak Doğan'ın annesiyle babasını ve patronları göstermek mümkündür. Kahramanların kişisel özellikleri tek yönlü olarak verilmiştir. Çok ayrıntılı değildir. Hepsi dürüst, yaşama bağlı, vicdan sahibi, doğayı seven, işini zamanında yapan insanlardır. Roman bu yönüyle gerçekçilikten uzaktır. Roman kahramanları karakter değil tip olarak çizilmişlerdir. Eserde bir de Gobül adında köpek kahraman yer alır.

Çeşmibülbül, romanın başkahramanıdır. Yedinci bölümde Neslihan'ın hamile olduğu belirtilir ve romanın onuncu bölümünde Çeşmibülbül dünyaya gelir, ancak ve bebeğin adının Çeşmibülbül olacağı yedinci bölümde belirtilmiştir. Aile onun kız olmasını istemektedir ve bunun için dua edilir. Nihayetinde istedikleri gibi olur ve Çeşmibülbül dünyaya gelir. O bir deprem çocuğudur. Depremde ortaya çıkan enerjinin etkisiyle sıradan çocuklardan farklı bir zekâyâ ve yeteneğe sahiptir. Kendisi de bunu belirtir:

"Evet, ben bir deprem çocuğuyum. 1999 yılının son güneş tutulması dünyamıza gönderdiği müthiş enerjiden bana gelen sırlı ışınlarla mayalanmışım." (66).

Ailesi bu durumu fark edince onun zekâsına göre eğitim almasını sağlar.

"Aradan geçen yıllar içinde Çeşmibülbül annesiyle babasını şaşırtmayı"

sürdürüyordu. Hem de nasıl? Çoğu zamanlar nasıl hareket edeceklerini bilemiyorlardı. Kesinlikle bildikleri bir şey vardı ki, kızları bir başkaydı... Doğan ile Neslihan kısa bir süre sonra Çeşmibülbül'ün dünyada neredeyse milyarda bir rastlanan çok özel zekâ düzeyine sahip bir çocuk olduğunu anlamakta gecikmemişlerdi.” (66).

Çok kısa sürede eğitimini tamamlar. On altı yaşında üniversiteden mezun olur. Zeki ve başarılı olmasının yanında doğayı seven, havyaları seven, iyi niyetli, yardımsever bir çocuktur. Doğadaki canlılarla adeta onları anlarmış gibi konuşur. Onlarla arkadaşlık eder. Anne babasını örnek alır. O da mühendis olmak ister. Ayrıca astronomiye ilgi duyar. Annesiyle arasında güçlü bir bağ vardır, birbirleriyle iki arkadaş gibi konuşabilmektedirler. Çeşmibülbül neşeli bir çocuktur ve etrafına da neşe saçar. Sadece kendisi için değil diğer insanlar için de iyi şeyler yapmayı düşünür. *"Yalova'nın Yeni Yüzü"* projesini hazırlar ve bu proje kısa sürede uygulamaya konulur.

Eserde Çeşmibülbül başkahraman olmasına rağmen eserin onuncu bölümüne kadar babası Doğan ve annesi Neslihan'dan daha çok söz edilir.

Çeşmibülbül eserde o kadar mükemmel çizilmiştir ki yine mükemmel olarak verilen anne ve babasını bile geride bırakır. Her şeye rağmen o bir çocuktur. Bu kadar mükemmel çizilmesi çocuk okurları yanıltabilir, gerçekçilikten uzaklaştırabilir. Üstelik eserde onun psikolojik gelişimi üzerinde durulmamıştır. Sadece on altıncı bölümde annesiyle genç kızlığa adım atmanın verdiği tedirginliği paylaşır. Eğitim hayatıyla ilgili herhangi bir bilgi verilmez. Sadece kaç yaşında hangi okulu bitirdiği üzerinde durulur. Ancak *"Yalova'nın Yeni Yüzü"* projesini oluşturması aldığı eğitimle ilişkilendirilebilir. Fakat eserde böyle bir bağlantı kurulmamış, sadece Çeşmibülbül'ün bahçedeki çalışmalarından söz edilmiştir. Evin bahçesinin mimarı olduğu on üçüncü bölümde belirtilir. Bahçe düzenlemelerini yapar. Hangi çiçeğin bahçenin neresinde daha iyi gelişeceğini bilir. Doğal sebze ve meyveler yetiştirir.

"Bahçe işlerinin tümünü Çeşmibülbül üstlenmişti. Sanki bahçe mimarıydı. Bahçeyi öylesine bir ustalıkla değiştirmişti ki, evlerinin arka bölümündeki bu iki dönümlük toprak küçük bir örnek çiftlik oluvermişti... Çeşmibülbül, bahçelerinin arasına burasına serpiştirilmiş öbek öbek yasemin,hal71meli ve sarmaşık güllerini, buldukları yerden köklerini sarsmadan çıkarıp topraklarıyla birlikte bahçelerini

çevreleyen duvarın diplerine taşıttı ve doğal gübrelerle beslenerek yeni yerlerini yadırgamadan eselmelerini sağladı."(74).

Çocuk romanlarında çocuklar kendilerini romanın başkahramanıyla özdeşleştirmek isterler. Çeşmibülbül sıradan bir çocuk değildir. Bu açıdan çocuklar kendilerini onunla özdeşleştiremezler bu durum romanın eksik bir yönü olarak değerlendirilebilir.

Neslihan Akan, Çeşmibülbül'ün annesidir. Birçok yönüyle eşine benzemektedir. O da mühendistir. Eşiyle birlikte Amerika'da doktora yapmıştır. İdeal bir eş ve başarılı bir mühendis olmanın yanında iyi bir annedir de. Ailesini sever. Dürüst ve çalışkan biridir. Kızını olması gerektiği gibi yetiştirir. Ona bir arkadaş gibi davranır ve destek olur. Modern düşünen örnek bir anne tipidir. Doğan'ın ağzından şöyle tanıtılır:

"Benim yanımda sevgisi gönlümde, omuzu omzumun yanında, eli elimde harika bir beyin gücünü benimle paylaşan bir kadını var. Ben dünyanın en mutlu erkeklerinden biri sayıyorum kendimi. Hem bu kadını dünya güzeli bir kadın.."(10).

"Gerçekten annen eşi bulunmayan bir kontrol mühendisidir. İşinde nasıl eşsiz ise, evinde de gerçekten az rastlanır, belki de rastlanmaz mükemmeliyette bir ev hanımıdır... Başta ekonomi, sonra ev düzenlemedeki eşsiz becerileri, hele mutfakta..."(95).

Eserde yer alan diğer kahramanlar gibi kusursuz olan bu anne tipi olumsuz anlamda hiçbir özellik taşımaz. Bu durum eseri gerçekçilikten uzaklaştırır. Çocuklar için yanıltıcı olabilir.

Doğan Akan, Çeşmibülbül'ün babasıdır. Mühendistir. Ailesine çok değer veren başarılı bir işadamı ve idealize edilmiş bir babadır. Eşine daima destek olur. Dostlarına ve dostluğa çok değer verir. Geleceğe daima umutla bakar. Hayatın olumlu yönlerini görmeyi becerir. Yalova'ya sağlam yapılar inşa etmek için çalışır. Modern düşünen örnek bir baba tipidir. Neslihan'ın ağzından şöyle tanıtılır:

"O da tıpkı benim gibi üçüncü kuşak Atatürk gençliğinin özel yaratılışlı kişilerinden biriydi. "(90).

Neslihan ile hem yaşayış tarzları hem de fikirleri uyumludur. Önce birbirine güvenen iki dostturlar. Birbirlerini tanıdıktan sonra evlilik kararı alırlar.

İkili ilişkilerin sağlıklı olması için izlenmesi gereken sürecin böyle olmasının

sağlıklı olacağı okuyucuya verilmek istenmiştir. Bu olumlu bir özellik olarak değerlendirilebilir. Çünkü toplumun temeli olan ailede sağlıklı ilişkiler kurulması çok önemlidir.

Eda ve Sinto Levi, Doğan ve Neslihan'ın İsraili dostlarıdır. İsrail'de Tel Aviv'de bir hastanede doktorluk yapmaktadırlar. Kişisel özelliklerine fazla değinilmemiştir. Yardımsever, dostluğa değer veren başarılı kimseler olduklarını söylemek mümkündür. Deprem gecesi Doğan ve Neslihan'ı kurtarmışlardır. Çeşmibülbül'ü kendi çocukları gibi severler. Eserin ilk olarak dördüncü bölümünde bu kahramanlardan söz edilir.

"Biliyor musun Doğan? Birdenbire Amerika'daki okuma yıllarımızı düşünürken, aklına bizim orada da yakın dostlarımız kan koca geliverdi. Acaba hala oradalar mı? Hani Türkiye 'de tıp okuyan kan koca... Yoksa ihtisaslarım bitirerek İsrail'e mi gittiler?" (18).

Eserin ilerleyen kısımlarında telefonla haberleşirler ve doğumda görüşmeye karar verirler ancak doğum zamanı gelmeden deprem felaketi yaşanır. Yardıma gelenler arasında Eda ve Sinto da vardır.

"Biz kan koca Türk kökenli olduğumuzdan sağlık yardım ekibine seçilmiştik. Bize deprem haberi ulaşmasından bir-iki saat sonra, sağlık ve kurtarma ekibimiz, seyyar çadır hastanemiz ile uçaklara koştuk. İlk gelen AKUT ekibinden sonra Yalova'ya yetişenler bizlerdik. Ve elbette ki ilk aklımıza gelen sizlerdiniz." (51).

Zor günlerinde Neslihan ve Doğan'ın yanında olarak dostluklarını göstermişlerdir.

Ahmet, bahçıvandır. Sadece romanın başında ve sonunda adı geçer. Kişisel özelliklerine yer verilmez. İşini düzenli ve titiz yapan biridir.

Gobül, romanda yer alan ailenin köpeğidir. Deprem zamanı olacakları önceden sezindiğinden söz edilir. Aileden biri gibi sevilir. Çeşmibülbül onunla arkadaşlık eder. Depremden kurtulmalarına vesile olması bakımından da önemlidir. Eserde hayvanların dostluğu ve sadakati vurgulanır. Ayrıca romanda Doğan ve Neslihan'ın değer verdikleri her şeyin onların hayatını olumlu anlamda etkilediğini söyleyebiliriz. Gobül de bunlardan biridir.

"O birçok meyve hırsızım bize haber verdi... Şimdi ortalarda kimse de yok ki; ama huzursuz. Sanki bir şeyler söylemek, bizi uyarmak istiyor." (38)

"Gobül ile çoktan dost olmuşlardı. Gobül'ün merdiven başında oluşu, bahçenin parmaklıklar çevresindeki turlan Eda'nın yüreğini son derece rahatlatıyordu." (55).

Romanda yer verilen kahramanlar maddi olarak zengin kişilerdir. Belirli bir sosyal çevreleri vardır. Birbirleri ile ve diğer insanlarla içten ve düzeyli ilişkiler kurarlar. İleri görüşlü eğitime önem veren kişilerdir. Tek yönlü çizilip idealize edilmiş olmaları romanı inandırıcılıktan uzaklaştırırsa da kahramanların örnek alınacak birçok özelliği vardır.

2.13.2.5. Yer ve Zaman

Romanda olaylar genel olarak Yalova' da yaşanır. Yalova kahramanların yurt dışında bulunduğu süre içinde çok değişmiştir. Romanda bu şöyle ifade edilir:

" ... Yalova tanınmayacak ölçüde değişmişti. Yalova artık termal oteller topluluğunun çevresindeki parkların, yetişkin ağaçları, çiçekli bahçeleri ile küçük, şirin bir belde olmaktan çıkmıştı. Dört katlı sekiz katlı, kırkar, seksenel daireli apartmanlar, büyük alışveriş merkezleri, birçok yeni otelleriyle artık büyümüş, kocaman bir sayfiye şehri olmuştu." (5).

Yalova, aynı zamanda depremin yaşandığı yerdir. Roman içinde yıkılmış ve yeniden kurulmuştur. Yazarın beğenmediği bu yeni sevimsiz görüntü deprem aracılığıyla şekil değiştirir ve depremin etkisiyle olağanüstü bir çocuk olan Çeşmibülbül'ün sayesinde yeniden yapılır. Eskisinden daha güzel bir şehir olur. "Yalova'nın Yeni Yüzü Projesi" onun tarafından hazırlanmıştır. Bu projeye yapılan evlerin bulunduğu şehir artık daha güvenli bir yerdir. Burada okura doğal felaketler karşısında önlem alınca korkulacak bir durum olmadığı mesajı verilmeye çalışılmıştır.

Romanda olayların yaşandığı bir diğer yer Akan çiftinin tatile gittiği Naturland adasıdır. Eserde şöyle tanımlanır:

" Tepelerindeki çam dallarının birbiriyle kucaklaştığı bu yol onları; güzel mi güzel, şirin mi şirin, doğası özenle korunmuş, daha koyu yeşilliklerle sarılı bir alana götürdü. Şaşırmışlardı. Bu alanın arkalarında kuzularıyla koyunlar, oğlaklarıyla keçiler, civcivleriyle tavuklar gelenlerden hiç ürkmeden dolaşıyorlardı." (14).

"Gerçekten çok değişik bir yer burası burada yiyeceklerimizin,

içeceklerimizin tümü, bu kuruluşun bahçelerinde ve yakın tarlalarda doğal gübrelerle yetiştiriliyormuş. Hiçbirinde zerre kadar hormon yokmuş... Burası galiba Türkiye'mizin tek doğal tatil beldesi. "(15).

Çiftin çok beğendiği bu ada insanın doğadan uzak mutsuz ve tıpkı betonarme binalar gibi soğuk, kuru bir hayat yaşayacağıının bir göstergesi olarak verilir. Çocuk okurlara doğa sevgisi verilmeye çalışılır. Ayrıca sağlık için doğal sebze ve meyve tüketmenin önemi üzerinde durulur.

Çiftin Naturland adasına giderken geçtiği Akdeniz kıyıları da romandaki bir başka dış mekândır. Kıyılardaki yeşilliklerin ve portakal bahçelerinin büyük ölçüde yok edilmesine rağmen çok güzel bir yerdir burası. Eserde şöyle verilir:

"Öylece denizin maviliklerini kaplayan kızıllığın ağır ağır kıyılara doğru çekilerek küçülüşünü seyrediyorlardı. O koskocaman altıntop benzeri güneş, son derece ağır ağır Bey Dağı'nın ardına inerken, mavi denize serdiği sihirli eteklerini de beraberinde göçtürüyordu. Gidişi de suların kızıllığın sönüşü de yavaştı. Sonra birdenbire bu derin büyük boşluğun içine, çevredeki yeşillikleri fısıldatan serin bir rüzgâr esmeye başladı."(12).

Akan çifti, Akdeniz kıyılarından söz edilirken buradaki yeşilliklerin yok edilmesini Mehmet Akif'i hatırlayarak medeniyetin suçu olarak değerlendirir:

" 'Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar.' Rahmetli şairimizin bu dizelerini okuduğum zaman ona biraz gücenmiştim. Ama haklıymış büyük şair." (13).

Akan çiftinin doktora eğitimini tamamladıkları Amerika ve dostlarının yaşadığı İsrail romanda adı geçen diğer yerlerdir. Akan çifti, Amerika'da doktora eğitimi aldıktan sonra Yalova 'ya dönmüş ve orada yaşamaya karar vermiştir. Romanda diğer önemli mekânlar iç mekân olarak değerlendirebileceğimiz karavan ve Doğan ve Neslihan'ın depremde üst katı yıkılan evleridir.

Evleri yıkılan çift bir süre mecburen evlerinin bahçesine yerleştirilen karavanda yaşar. Karavan yerleşik düzeni simgelemez ve güven verici değildir. Oysa buna karşılık olarak Doğan'ın babasının yaptırmış olduğu ev sağlam temeller üzerine kurulu eskinin estetiğini ve yeninin sağlamlığını taşıyan güvenli bir yerdir.

Olaylar, Doğan ve Neslihan'ın Yalova'ya yerleşmesiyle başlar. Yer yer zamanda geri bakış yapılmak suretiyle roman 16 yıllık bir yaşam kesiti içinde şekillenmiştir. Geri bakış tekniği ile anlatılan bölümlerde Doğan'ın kaybettiği

aillesinden, Neslihan'la tanışmalarından ve eski dostları Eda ve Sinto ile Amerika'da geçirdikleri günlerden söz edilmiştir. Ayrıca geçmişle ilgili olarak Atatürk'ün devrimlerinden, kadınlara tanıdığı haklardan ve Türkler tarafından bulunup zamanla unutulmuş Çeşmibülbül cam sanatından söz edilir. Daha sonra bu sanat Paşabahçe cam fabrikası aracılığıyla yeniden ülkemize kazandırılmıştır.

Romanda en heyecanlı zaman deprem anıdır. Ayrıca eserde psikolojik zamandan da söz edilebilir. Deprem gecesi bitmek bilmeyen dakikalar yaşanmıştır. Tatile gittikleri Naturland adasında vakit çabucak geçmiştir. Neslihan'ın hamilelik döneminde ise zaman ağır geçmiştir.

Neslihan'ın hamilelik döneminden sonra roman bebeğin 7 aylık olduğu zamandan itibaren devam eder. Burada zamanda atlama söz konusudur.

Eserde ayrıca sürekli olarak zamanında iş yapmanın önemi vurgulanmıştır. Nitekim ata yadigârı saatlerini zamanında kurdukları için ölümden dönmüşlerdir. Romanda ata yadigârı "saatin zamanında çalması sayesinde kurtulduklarını düşünen çift bu saate adeta mistik özellikler yüklerler ve onu kişileştirirler. Eserde canlı ya da cansız değer verdikleri her ne varsa zor zamanlarında onların yanında olur ve onları yaşama bağlar. Örneğin köpekleri Gobül, bahçelerindeki ulu çınar, ata yadigârı saatleri, dostları, özenle imar edilen evleri... Bütün bunlar deprem anında onların hayatının kurtulmasını sağlayan unsurlardır. Buradan hareketle okurlara etrafındaki her şeye, doğaya değer verilmesi gerektiği mesajı verilmek istenmiştir. Doğa yanlış yapan insanlardan intikamını alırken, dürüst insanları da korumuştur.

2.13.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Çocuklar için yazılan eserler yazarın otoriter yaklaşımından arınmış olmalı ve okuruna geniş alımlama olanakları sunabilmeli, yani yazar çocuğu küçümseyecek derecede her şeyi bilen bir yetişkinden çok okuruyla birlikte düşünen bir konumda olmalıdır.

Romanda olaylar hâkim bakış açısıyla yazar anlatıcı tarafından okura anlatılmıştır.

Çocuk yayınlarında "ben" anlatıcının kullanılması olayların onun ağzından verilmesi daha yerinde olur. Bu yönüyle eseri değerlendirirsek bunun bir eksiklik olduğunu söylemek mümkündür.

"Doğan Akan fren yaptı. Sonra el frenini çekti; anahtarını yuvasından çıkardı; emniyet kemerini çıkarırken yanında oturan karısına gülümseyerek önünde durdukları evi işaret etti." (5).

Anlatımda hâkim bakış açısının yazar anlatıcısı bazen sözü kahramanlar ile paylaşır. Bu anlatım yaşanan olayların tekrar anlatıldığı yerlerde daha çok kullanılmıştır. Eserdeki kahramanlardan Eda Levi deprem zamanını şöyle hatırlatır:

"On dört yıl önce komşu sekiz katlı, çok daireli apartman sizin evin üzerine çöktüğü büyük deprem. Aman Yarabbi ne günlerdi." (99).

Yine Doğan deprem zamanıyla ilgili konuşulurken yazar olayları bir kez daha kahraman vasıtasıyla hatırlatır.

" Güneş tutulmuştu, hatırlarsınız, 1999'un son güneş tutulmasına akıllarımız almayarak özel gözlüklerimizle bakmıştık. Harika bir gök olayından sonra, insanoğlunun çok eski/erden beri inandığı sözler tazelenmeye başlanıyordu; bir deprem olacaktı. Bizler içinde yaşadığımız evin fay çizgisi üzerinde olduğunu biliyorduk." (106).

Romanda tasvir cümleleri ve yazar anlatıcının konuştuğu bölümlerde cümlelerdeki kelime sayısı çocukların seviyesinin üzerindedir. Çocuk yayınlarında cümlelerdeki kelime sayısının 9-12 yaş seviyesindeki çocuklar için 7-10 kelime olması önerilmektedir. Buna karşılık 29, 28, 22 kelimeli cümlelere rastlanılmaktadır. Ancak konuşma cümlelerinde bu sayı daha aza inmektedir.

2.13.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER

Romanda yer verilen en önemli ileti dayanışma, dostluk ve yardımlaşmanın önemidir. Birbirlerine değer veren dostlar en zor zamanlarda birbirlerine destek olurlar. Aile sevgisi, memleket sevgisi, Atatürk sevgisi, kadın hakları, çalışmanın bir erdem olduğu, doğruluk ve dürüstlüğün önemi eserde yer verilen diğer olumlu iletilerdir.

Başarılı olmak için başarmayı istemek ve bu yönde emek harcamak gerektiği, hayatı sevmek ve doğaya ve hayvanlara karşı iyi davranmak, onları sevmek gerektiği, her olayı olumlu yönleriyle değerlendirmek, yani bardağın dolu tarafını görmek gerektiği, yapılan işi en iyi şekilde yapmak ve vicdanı sorumluluk sahibi olmanın gerekli olduğu, dostluğa önem vermek gerektiği, zor zamanlarında ırk, ülke

ayrımı yapmadan insanlara yardım etmenin önemi vurgulanır.

Temel kültürel değerlere sahip çıkmak ve geçmişle bağları koparmadan geleceğe bakmak gerektiği üzerinde durulur. Ailenin yaşadığı ev geçmişin ve bugünün izlerini taşır. Sağlık bakımından iyi imar edildiği için aile depreme hazırlıksız yakalanmamış ve ölümden kurtulmuştur. Eserde inşa edilen yapıların sağlamlığı ve depreme dayanıklılığı için farklı öneriler de sunulmaktadır. Evlerin yangın merdiveni bölümlerine yiyeceklerin bulunduğu bir küçük oda yapma fikrini buna örnek göstermek mümkündür.

Sağlığa dikkat etmek ve mümkün olduğunca doğal besinlerle beslenmek eserde üzerinde durulan bir diğer önemli iletidir. Doğan ve Neslihan beslenirken gıdaların organik olmasına özen gösterirler.

Romanın gerçekçilikten uzak olması olumsuz bir özelliktir. Ayrıca eserin son bölümündeki fay bacasının canlılığını yitirmesinin kaktüslerin çiçek açmasına bağlanması yanıltıcıdır.

2.13.4. DİL VE ANLATIM

2.13.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı

2.13.4.1.1. Atasözleri

Romanda çok fazla olmasa da atasözlerine yer verilmiştir. Eserde yer verilen atasözü şudur:

“Her yiğidin gönlünde bir aslan yatar.” (63).

Yazarın kullandığı bu atasözü insanların ilgilerini ve başarmak istediği hayallerini simgelemektedir.

2.13.4.1.2. Deyimler

Cahit Uçuk'un *Sihirli Rüzgâr Çanı* adlı eserinde anlatımı güçlendirmek için deyimlere çokça yer verilmiştir. Bunlardan bazılarını şöyle sıralamak mümkündür:

"yol göstermek, baş eğmemek, sözünü kesmek, yanıp tutuşmak, ele almak, yola koyulmak, kendini alamamak, gözden kaybolmak, ağzının suyu akmak, el ele vermek, yüz yüze gelmek, bağına basmak, iç çekmek, aklını başından almak..."

Eserin vermek istediği iletiler yazarın kullandığı deyimlerle daha etkili bir

söyleyiş özelliği kazanırlar. El ele vermek deyiminin dayanışmanın önemini belirtmesi gibi.

2.13.4.1.3. İkilemeler

Sihirli Rüzgâr Çanı romanında kullanılan ikilemelere şu örnekleri vermek mümkündür:

"peş peşe, güç bela, aşağı yukarı, kıvrım kıvrım, güneş güneş, sarmaş dolaş, yürek yüreğe, can cana, parıl parıl, ağır ağır, yavaş yavaş, vızır vızır, büyüklü küçüklü, şirin mi şirin, soru soru, başka başka, bol bol, neşeli neşeli, konuşa konuşa, güriül güriül, usul usul, dudak dudağa, doldura doldura, çabuk çabuk, derin derin, ara sıra, yavaş yavaş, mutlu mutlu, seve seve, ağır ağır, mini nini, ince ince, sönüp sönüp, tatlı tatlı"

Romanda daha çok aynı kelimenin tekrarıyla yapılan ikilemelere yer verildiği görülmektedir.

2.13.4.1.4. Tekrarlar

Romanda yazarın özellikle üzerini durduğu ve önemle vurgulamak istediği bazı olaylar kimi zaman aynı bölümler içinde kimi zaman da zamanda geri bakışlar yapılarak tekrarlanmıştır. Bu tekrarların amacı romanda vurgulanmak istenen ana fikre dikkat çekmek, okuyucunun (çocuğun) romandaki olayların akışını hatırlamasını sağlamak ve önemli görülen unsurların zihinde yer etmesini sağlamaktır. *Sihirli Rüzgâr Çanı* adlı romanda çocuklara benimsetilmek istenen dürüstlük, doğruluk, sorumluluk duygusu, çalışkanlık gibi erdemler sık sık tekrar edilmiştir. Çiftin mutlu evliliği ve bunda her iki tarafa da düşen roller tekrar edilmek suretiyle benimsetilmek istenmiştir. Romanda doğa sevgisi, doğayla iç içe yaşamının önemi ve doğal yiyeceklerin insan sağlığına katkısı üzerinde de durulmuştur. Romanın başkahramanı olan Çeşmibülbül doğayı ve hayvanları çok seven toprakla ilgilenen biridir. Yine Doğan ve Neslihan tatil için Naturland adasına gider ve oradaki yiyeceklerin tadına doyamadıklarını belirtirler. Hatta bu vesileyle bahçelerinde hormonsuz meyve ve sebze yetiştirirler.

Romanda deprem anı ve sonrası yaşananlar, tekrar edilen unsurlar arasındadır. Eserde en önemli zaman depremin olduğu zamandır Depremden sağ kurtulmalarını sağlayan ata yadigârı saatin çalması hem atalardan kalan eşyalara

verilen önemin vurgulanması, hem de planlı iş yapmanın öneminin vurgulanması amacıyla tekrar edilmiştir. Saati zamanında kurları yani yapılması gereken işleri ertelememeleri, zamanında yapmaları bunun göstergesidir. Eserin son bölümünde deprem ve sonrası yaşananlar baştan sona tekrar edilmiştir. Bu okuyucunun hafızasının tazelenmesini sağlamak amacıyla yapılmıştır.

Romanda Çeşmibülbül'ün özel bir çocuk olduğu, onun doğum anında yaşanan olayların ve özelliklerinin sıra dışı olmasının mucizevî olduğu ve depremin sırlı enerjisinin bunun sebebi olduğu sık sık tekrar edilir. Yazar evrende açıklayamadığımız olayların olduğunu belirtir.

2.13.4.1.5. Halk İnanmaları

Romanda halk inanmalarına da yer verilmiştir. Buna örnek olarak Çeşmibülbül'ün mucizevî denilecek ölçüde diğer çocuklardan farklı olmasının deprem anında ortaya çıkan sırlı enerjinin bir sonucu olduğuna inanılması verilebilir:

" Neslihan, Neslihan, sen insan aklının hiçbir zaman çözemeyeceği bir olayla karşı karşıyasın. Sen Neslihan, yeryüzünün felakete boğduğu korkunç bir gecede bir bebek dünyaya getirdin. Bu bebek dünyanın binde bir insanına nasip olan harikalar harikası bir bebek. Bunu artık anlamalısın."(58).

Ayrıca eserde sözü edilen fay çukurunun kaktüsler çiçek açtığında etkinliğini yitireceğine inanılması da bir tür halk inanmasıdır.

" Sanıyorum bizim evimizin altındaki fayın öfkesi dindi ve umuyorum ki başını alıp uzaklara çok uzaklara gitmiştir..."

—Bakınız sevgililerim. Lütfen benim gibi çömelerek bakınız. Bu Yıllarca bütün sevgimle, özendi bakımına hiç aldırmanın kaktüsler artık bana teşekkürlerini sunuyorlar. Yakından bakın lütfen, dünyada böylesi gösterişsiz bir bitkinin böylesi güzel, nakış nakış, sanki bir ressamın fırçasıyla çizilerek oralara iliştirilmişçesine açan kaktüs çiçeklerine bakınız. Rüyalarım gerçekleşti demek. Kaktüsler yıllar sonra çiçek açtılar." (118).

Doğan Akan ailesinden kalma eve yerleşmek istemektedir. Bunun sebebi kaybettiği anne ve babasının ruhlarıyla birlikte yaşayacağına inanmasıdır.

"Sevdiği iki insanın yoklukları Doğan'ı baba ocağına büsbütün bağlanmıştı. Sanki ruhları o evin içinde onlarla beraber olacaktı. Bu ona, yüreğindeki özlemlere

sıcaklık veren bir duyguydu.” (8).

Genel bir yorum yapmak gerekirse eserde yaşama karşı nasıl düşünülür ve davranılırsa bu mutlaka karşılığını bulur fikrinin hâkim olduğu söylenebilir. İnsan değerlerine doğasına, yaşama ve vicdanına karşı sorumludur.

2.13.4.2. Anlatım Teknikleri

2.13.4.2.1. Öyküleme Tekniği

Bir konunun, bir olayın bir ya da daha çok kahraman etrafında, belirli bir zaman ve yer içinde anlatıldığı anlatım tekniğidir.

Romanda öyküleyici anlatıma şu örnekleri verilebilir:

"Doğan ailesinin tek oğluydu. Amerika ya gidişinden kısa bir süre sonra annesiyle babasını peş peşe kaybetmişti. Sevdiği iki insanın yoklukları doğanı baba ocağına büsbütün bağlamıştı.. Sanki ruhlan o evin içinde onlarla beraber olacaktı. Bu ona, yüreğindeki özlemlere sıcaklık veren bir duyguydu.” (8).

Hiç tanımadıkları garip ve korkunç bir uğultuyla uyandılar. Daha bir kelime konuşmaya vakit kalmadan yattıkları karyolanın başıyla ayakucuna doğru müthiş bir gidiş geliş... Doğan dudaklarından fırlamak isteyen "Deprem" kelimesini bile söyleyemedi. Müthiş bir gürültüyle odanın tavanı üstlerine çöktü. (43).

Öyküleyici anlatım olayın ne olduğunu ve nasıl olduğunu bildirirse de olayın yaşandığı anı tüm canlılığıyla veremez. Bu nedenle eseri masalsı bir atmosfere büründürür. Bu anlatım tekniği 12 yaş grubundaki hareket unsuruna önem veren çocuklar için ilgi çekici değildir.

2.13.4.2.2. Betimleme Tekniği

Yazarın dış dünya ile ilgili gözlemlerini okuyucunun gözünde canlanacak şekilde anlatması ile oluşan anlatım tekniğine betimleyici anlatım denir. Yazar bu anlatım tekniğinden faydalanarak eserin mekânının ve kahramanlarının resmini çizer.

Mekân betimine örnek:

"Güneş muhteşem Bey Dağlarının en, yüksek tepesinin üstündeydi. Bu güneşten sellerce akan kızılık, kıyının altına kumsallarında sessiz, kıpırtısız, karışksız yatan denizin mavi sularına yayılıyordu.” (12).

"Tepelerindeki çam dallarının birbirleriyle kucaklaştığı bu yol onları; güzel mi güzel, şirin mi şirin, doğası özenle korunmuş, daha koyu yeşilliklerde sarılı bir

alana götürdü. Şaşırmışlardı. Bu alanın arkalarında kuzularıyla koyunlar, oğlaklarıyla keçiler, civcivleriyle tavuklar, gelenlerden hiç ürkmeyen dolaşıyorlardı.”(14).

Kişi betimine örnek:

“ Çeşmibülbül, ıslıl ıslıl beyaz dişleri ve koyu pembe dudaklarının tamamladığı güzelliğiyle de annesinin başını döndürüyordu. Göğsü henüz dümdüzdü, vücudu bir erkek çocuğu benzeri dar kalçalıydı. Jimnastik yapıyordu, koşuyordu, yüzüyordu.” (68).

2.13.4.2.3. Gösterme Tekniği

Romanda gösterme tekniğine şu bölümleri örnek olarak verebiliriz,

“ —Hoş geldiniz.

— Rahatsız etmedik ya Neslihancığım? Soran Doktor Eda idi.

Bu nasıl soru sevgili kardeşim. Bebeğimi şimdi beşiğine koymuştum. Uyuyor mu? (60).

”—İşte bu bizim sevgili dostlarımızın, çoktan beri tanıdığımız, yüze gülen, damak tadı veren zevkli sofralarından biri.

Neslihan bunları söyleyen Sinto'ya sıcacık gülümseyişiyle teşekkür etti.

—Şu üstü pembecik kızarmış börekler ne zaman yapıldı Neslihan?

Neslihan başım iki yana salladı.

— Kıt zamanlarının arasına sıkıştırılmış bir günün birkaç saatinde. (101)”

Gösterme tekniği ile verilen bu bölümlerde yazar sözü kahramana bıraktığı için okurlar farklı bakış açıları ile olayları değerlendirme fırsatı bulurlar. Fakat eserde dikkat çeken bir özellik yazar anlatıcının sözü kahramana verdiği bölümlerde de kendisini hissettirmesidir. Yazar anlatıcının kahraman gibi düşünmesi gerekirken kahramanı kendisi gibi düşünmeye zorlar.

2.13.4.2.4. Özgün Söyleyişler

Romanda özgün söyleyişlere örnek olarak eselmek (80) ve peyke(11) kelimelerini verebiliriz. Bu kelimelerden eselmek, büyüme, gelişme anlamlarında kullanılmıştır. Peyke ise genellikle eski evlerde, kahvelerde bulunan duvara bitişik, alçak ve tahta sedir, kerevet anlamına gelmektedir.

Romanda sembol olarak çınar ağacı, karavan gösterilebilir. Bu iki sembolden

çınar ağacı yerleşik düzeni ve buna bağlı olarak güvenli bir yaşamı simgeler. Karavan ise yerleşik olmayan bir düzeni ve güvensizliği simgeler.

2.14. MAVİ DERİNLİKLERDEKİ SIR

Cahit Uçuk'un *Mavi Derinliklerdeki Sır* romanı Bilge Kültür Sanat Yayınları tarafından Eylül 2004'te yayımlanmıştır. Eser152 sayfadır.

2.14.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ

2.14.1.1. Kapak

Cahit Uçuk'un *Mavi Derinliklerdeki Sır* adlı romanı 16/23 ebadında olup gerek ebatları gerekse kapakta yer alan resimler ve renkler bakımından belirtilen ölçütlere uygunluk göstermektedir.

Kapağın arka yüzünde romanın içeriği ile ilgili kısa bilgi yer almaktadır. Bu bilgilerin merak uyandırıcı ifadeler olmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca arka kapakta **Cahit Uçuk**'un çocuk romanlarının isimleri sıralanmıştır.

2.14.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Mavi Derinliklerdeki Sır romanında normal aralıklı veya normalden çok aralıklı satırlarla dizilmiş sayfalardan oluşmuştur. Sayfa kenarlarında normal denilebilecek boşluklar bırakılmıştır. Sayfalar tek sütun olarak düzenlenmiştir. Eser bu bağlamda belirtilen niteliklere uygundur.

Mavi Derinliklerdeki Sır romanında sıkıcı ve uzun tasvirlerle yer verilmez. harfler on iki punto büyüklüğünde olup 12 yaş seviyesindeki çocuk okurların seviyesine uygundur.

2.14.1.3. Resimlendirme

Mavi Derinliklerdeki Sır romanının sadece kapağında resim yer alır. Eserin içinde resim yer almaz. Yazar tasvir yoluyla çocuk okurlara kişileri ve mekânları tanıtır. Bunda da oldukça başarılıdır.

Kapakta mavi ve siyah renkler hâkimdir. Bir de net olarak görünmeyen bir dalgıç resmi yer alır. Siyah eserde çözülmesi istenilen, karanlıkta kalmış sorunları, mavi ise bu sorunları çözme umudunu simgelemektedir. İlk bakışta pek dikkat çekici olmasa da merak uyandırıcı niteliktedir. Bu da çocuk edebiyatı eserlerinde aranan bir özelliktir.

2.14.1.4. Bölümleme

Roman 152 sayfadır. Romanda 18 bölüm vardır. Romanın ilk bölümü giriş, son bölüme kadar gelişme son bölüm ise sonuç bölümüdür. Romanda yer alan bölümler şu başlıklarla adlandırılmıştır:

“Gerçek Bir Düş, Gerçek mi Düş mü, Sığınakta Bir Gece, Beklenmedik Bir Anda, Gecenin Karanlığında, Gizlerin Anahtar, Mavi Derinliklerdeki Sır, Sırlar.. Sırlar..., İlk Adımlar, Kararlar, Sevgi Üçgeni, Siyavuş'un Hazinesi, Dehşet Bir Tanık, Bir Kucak Beyaz Gül, Büyük Sürpriz, Siyavuş'un Büyük Sırrı, Bir Mektup, Alın Yazısı.”

Kitabın sonunda *"Okuduğumuzu Anlayalım"* başlığı altında on soru yer almıştır, ayrıca *"Kitap Hakkında Düşündükleriniz"* başlıklı boş bir sayfa yer alır.

Başlıklar içerikle uyumludur. Ayrıca ilgi çekici ve merak uyandırıcı niteliktedir.

Romanda bölümler arasında sıkı bir bağlantı söz konusudur. Yazar bölümlere hem başlık koymuş hem de bölümleri numaralandırmıştır. Olaylar sırasıyla verilmiştir. Gereksiz tasvir ve tahlillere yer verilmemiştir.

2.14.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

2.14.2.1. Konu

Romanda hayatın acı yüzü ile karşılaşmış üç insan ve bunların hayatlarının bir bölümü konu olarak işlenmiştir. Alın yazısı bu üç talihsiz insanı bir araya getirir. Bu birliktelik sayesinde yaşadıkları acıların yüreklerinde açtığı yarayı tedavi edebileceklerdir. Romanda ele alınan bu konu aile sevgisi, vatan sevgisi, tarihî hazinelerin korunması gerektiği gibi temalar etrafında şekillenir. Ele alınan konu çocuk okurların seviyesine uygundur. Ancak yazar diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserde de yaşanan acılarla kahramanın mücadelesine izin vermemiş onu içinde bulunduğu sıkıntıdan kaderci bir yaklaşımla kurtarmaya çalışmıştır. Seçtiği bu yolu meşrulaştırmak için de sık sık evrenin açıklanamayan sırlarla dolu olduğunu tekrar etmiştir. Bu tutum eseri inandırıcılıktan uzaklaştırdığı gibi yanıltıcıdır da.

2.14.2.2. Ana Fikir

Eserde en genel anlamda *"Millî değerlere sahip çıkmak gerektiği"* ana fikri

işlenmiştir. Bu uğurda ölen iki insan vardır. Bunun yanında aile sevgisi, vatan sevgisi, insan ve hayvan sevgisi gibi temalar da okura ulaştırılır. Eğitimin önemi, üzerinde durulan bir başka temadır.

Eserin teması çocuk edebiyatı eserlerinde işlenmesi istenen temalara uygun niteliktedir. Yazar seçtiği konu ve tema ile çocuk okurlara belirli değerleri benimsetmeye çalışır. Tarihî eser kaçakçılığı yapan kişilere karşı mücadele etmek ve tarihî eserleri korumak gerektiği fikri benimsetilmeye çalışılan en belirgin düşüncedir. Bunun yanında Siyavuş'un vatanında yaşamak istemesi vatan sevgisi, babasının İngiliz olmasına rağmen ülkemizdeki tarihî eserleri koruma işi için Bodrum'a gelmesi yapılan mesleğe her durumda sadık olmak gerektiği fikrini destekler.

Eserde seçilen konu ile tema birbiriyle bağlantılıdır. Hem ulusal hem de evrensel değerler benimsetilmeye çalışılmıştır.

2.14.2.3. Kompozisyon

Cahit Uçuk'un *Mavi Derinliklerdeki Sır* romanı arkeolog Günegül'ün gördüğü rüya ile başlar. İkinci bölümden itibaren rüyasında gördükleri bir bir gerçekleşir. Günegül bunun Tanrı'nın bir işareti olduğuna inanır. Kadereci bir anlayışla yorumlanan bu rüya, eserin temelini oluşturur.

Eserin ilerleyen bölümlerinde romanın kahramanlarını buluşturan olaylar zamanda geri dönüşler yapılmak suretiyle okura verilir. Romanda gelişen olayları şöyle özetlemek mümkündür:

Romanın başkahramanı Siyavuş ve arkeoloji uzmanı olan anne ve babası bir su altı araştırması için Londra'dan Bodrum'a gelirler. Siyavuş'un annesi Türk, babası ise İngiliz'dir. Bodrum'a gelmelerinin asıl sebebi sonradan ortaya çıkar. Yurt dışına kaçırılmak istenen antik hazineler vardır. Bu işle ilgili bir araştırma yapmaları istenmiştir. Ailenin Bodrum' a geldiği günün gecesi Siyavuş, anne ve babasını kaybeder. Kendisi köpeğiyle yüzmeye gittiği için kurtulur. Korkunç bir patlama ile gemileri yok olur. Siyavuş olanların şoku ile ne yapacağını şaşırır. Yaşadığı korkunç gecenin sabahında köpeğiyle birlikte bir lahite sığınır. Öncesinde Siyavuş geminin kara kutusunu almak için denize dalar. Kutuyu bulur. Kutunun içinde önemli evraklar ve para vardır. Bunları korktuğu için kullanamaz. Bir yere saklar. Kendine

bir iş bulur. İngilizce bildiği için turistlere rehberlik yapar. Bodrum'a gelmeden önce burası hakkında kitaplardan bilgi edinmiştir. Turistlere Bodrum Kalesini ve Bodrum Su Altı Müzesi'ni gezdirir. Bodrum Su Altı Müzesi Günegül'ün rüyasında Siyavuş'la karşılaştığı yerdir. Gerçekte de burada karşılaşırlar.

Romanda yaşanan bu acı olaydan sonra henüz 12 yaşında bir çocuk olan Siyavuş'un oldukça soğukkanlı davranması inandırıcılığı oldukça zorlar.

Arkeolog Günegül, Bodrum'a su altındaki antik eserleri araştırmak için gelmiştir. Romanın başında rüyasında Siyavuş'la tanışır. Uyanır uyanmaz rüyasının izini sürerek gerçekten Siyavuş'la karşılaşma umudu ile rüyasında gördüğü su altı müzesine gider, Siyavuş'la karşılaşırlar. Günegül olayların rüyasında gördüğü gibi gelişmesine çok şaşırır. Konuştukça birbirlerini tanırlar ve sanki çok önceden tanışmışçasına birbirlerini severler.

Siyavuş onda annesini görür, Günegül de Siyavuş'ta ölen oğlu Serhat'ı görür. Aslında bu Uçuk'un romanlarının ana dokusunu oluşturan unsurlardan biridir. Ana-oğul münasebeti oluşturma *Doğanın Armağanı* romanında da yer alır. Hatun Ana Romanın çocuk kahramanı Erdal'ı kaybettiği oğlunun yerine koyar. Büyük bir evlat özlemi romanlara sinmiştir.

Günegül, eşi ve çocuğu ile gittiği tatil köyünde oğlunu kaybetmiştir. Eşinden bu yüzden ayrılır. Kendini işine adanarak bu üzüntüden kurtulmaya çalışır. Onu, Bodrum'a getiren sebep de bu kaçıştır.

Günegül, gününü gecesini Siyavuş'la birlikte lahitte geçirir. Onu yalnız bırakmak istemez. Ailesinin başına gelenleri ondan öğrenir. Vakit kaybetmeden ertesi gün denize bir dalış yaparlar. Suyun dibinde büyük bidonların olduğunu görürler. Yeniden lahite döndüklerinde Siyavuş, köpeği Gobül'ün yaralandığını görür. Köpeği hamiledir. Çok üzülür. Günegül, köpeği tedavi eder. Ancak kaldıkları yerin artık güvenli olmadığını bilirler. Orada son gecelerini geçirirken oradan geçen adamların konuşmalarını tesadüfen duyarlar. Konuşmalardan anlaşıldığı kadarıyla Siyavuş'un anne ve babasını bu adamlar öldürmüş, köpeği de yine onlar yaralamıştır. Antik eserleri kaçırma planları da yine konuşmalarından anlaşılır. Bunun için balık adamlar tutup işleri bittikten sonra onları öldüreceklerini söylerler. Bütün bunların hepsini lahitin yanında konuşmaları inandırıcılığı zorlayan tesadüflerden biridir.

Ertesi gün yine tesadüf en Günegül'ün kaldığı otele dönerken beldenin

kaymakamı Yusuf Çömlekçi ile tanışır. Kaymakam onları arabası ile otele bırakır. Yusuf Çömlekçi'ye durumu izah ederler. Olanları Siyavuş'un babasının yazmış olduğu kara kutuda yer alan mektuptan detaylarıyla öğrenirler. Siyavuş'un babası antik eser kaçakçılığını önlemek için Bodrum' a gelmiştir ve bu işi yapanlar durumu anlayıp gemiyi yok etmişlerdir. Kaymakam duruma hemen müdahale edip adamları suçüstü yakalatmak için bir plan yapar. Eserin okuyucu açısından en heyecanlı bölümü bu bölümdür. Hırsızlar yakalanır. Siyavuş'un acısı az da olsa hafifler. Hırsızların teşhisinde Gobül'ün de rolü vardır. Gobül kendisini vuranları tanır.

Siyavuş ve Günegül, hırsızlar yakalandıktan sonra hayatlarının artık bir düzene girmesi gerektiğini düşünürler. Günegül, Siyavuş'la konuşur eğitimine Londra'da devam etmesi gerektiğini söyler. Siyavuş ise üstün zekâlı bir çocuk olduğu için eğitiminin ilk basamağını tamamladığını ve lise öğrenimini Türkiye' de tamamlamak istediğini söyler. Londra'daki avukatlarına bir mektup yazarak durumu izah eder. Ailesinin Bodrum' da aldığı eve Günegül ile birlikte yerleşirler. Siyavuş daha sonra Günegül annesine bir de yat alacaktır. Bu yat, anne ve babasının Bodrum'da kaldıkları süre içinde kullanmak için yaptırdıkları bir yattır.

Olaylar gelişirken kaymakam bey ile de aralarında bir samimiyet oluşmuştur. Siyavuş bu birlikteliğe sevgi üçgeni adını verir. Günegül' de annesini, Kaymakam Yusuf Çömlekçi'de de babasını görmektedir. Rüyasında ailesini görür. Anne ve babasının yüzü Günegül ile Yusuf Çömlekçi'nin yüzünün şeklini alır. Siyavuş onların bir araya gelmesini istemektedir. Kaymakam Bey de kimsesiz ve yalnız biridir zaten. Siyavuş ona bu isteğini belirten bir mektup yazar. Kaymakam bundan cesaret alıp Günegül' e evlenme teklifinde bulunur. Sevgi üçgeni artık kopmamacasına bir aradadır.

2.14.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Mavi Derinliklerdeki Sır romanının başkahramanı Siyavuş Green'dir. Günegül ve Yusuf Çömlekçi ikinci dereceden kahramanlardır. Siyavuş'un annesi Gül, babası Peter, Günegül'ün kaybettiği oğlu Serhat ve eski eşi, Siyavuş'un avukatı, Londra'da çalışan dadısı, dadının kocası, aşçılar ve bahçıvanları, hırsızlık yapan dört adam, otelde çalışanlar, Siyavuş'un rehberlik ettiği turistler, yaptırdıkları gemide görevli olan Hasan Kaptan ve Recep, mahkeme salonundakiler figüran niteliğinde

kahramanlardır. Eserdeki kahramanlardan biri de köpek Gobül'dür.

Romanın başkahramanı olan Siyavuş 12 yaşında bir erkek çocuktur. Eserde Siyavuş'un fiziksel özellikleri Günegül'ün ifadeleriyle şöyle anlatılır:

"Günegül birden durakladı. Elinde çözülmeye hazırlanan küçük el tuttu ve bırakmadı. O elin sahibine baktı. Bu bir erkek çocuktur. Ayakları yalın ayak, üstünde güzel bir mayo vardı. Bir de bel kemerine bağlı güzel bir çanta. Elin sahibine yeniden baktı. Sonra düşündü. Çok düzgün bir Türkçe İle konuşuyordu. Fakat bazı kelimeleri İngiliz şivesine kaçan bir Türkçe idi bu.

Daha çok şaşırarak çocuğa baktı. Kıvrır kıvrır saçlı idi. Yüz hatları çok güzeldi. Bakımlı, sağlıklı bir vücudu vardı. Çok sevimli cana yakındı; fakat bu güzel yüzün yeşile kaçan iri mavi gözleri ne kadar mahzundu... Ne kadar mutsuzdu. İçinden birdenbire büyük bir sevgi doğdu. Bu çocuk sanki bir süre önce yitirdiği oğluydu." (7).

Siyavuş iyi eğitim görmüş görgülü ve çok zeki bir çocuktur. Yaşı küçük olmasına rağmen yaşından beklenmeyecek ölçüde olgun ve akli başında davranır. Ailesini çok sever. Hayvanları çok sever. Köpeğiyle Mors alfabesi dediği özel bir dille anlaşır. Her hareketi ve her düşüncesiyle etrafındakileri şaşırır. Eğitime, dile, sevgiye, vatanına ve milletine önem verir. Üstün zekâlı olduğu için özel bir eğitim almıştır:

" - Şey anne, ben üstün zekâlı kabul edildiğim için hızlandırılmış özel bir eğitimden geçirildim. Bu sene liseye gideceğim. Günegül anne, sana İlk önce tuhaf gelecek ama gerçek olan bu." (134).

Siyavuş, birçok yönüyle üstün bir çocuk olduğu için çocuk okurların kendilerini özdeşleştirebileceği bir kahraman değildir. **Sihirli Rüzgâr Çanı** romanındaki Çeşmibülbül, **Mavi Ok** romanındaki Türk, **Doğanın Armağanı** romanındaki Erdal yine benzer özellikler taşıyan çocuk kahramanlardır. Ayrıca geldiği sosyal çevre açısından da okurların bir özdeşim kurması zordur. Bu açıdan eser çocuk edebiyatı eserlerinden beklenen özdeşlik kurabilme özelliğine yeterince uygun değildir.

Romandaki bir diğer kahraman arkeoloji doçenti olan Günegül' dür. Orta yaşlı güzel bir bayandır. Oğlu Serhat'ı çocuk henüz sekiz yaşında iken kaybetmiştir. Bu sebeple eşinden ayrılmış ve kendini mesleğine adanmıştır. Becerikli, çevik ve

akıllı bir bayandır. Siyavuş onda annesini görür. Ona çok güvenir ve onu çok sever. Günegül de Siyavuş'u çok sever.

Romadaki bir diğer kahraman beldeye yeni atanmış bir kaymakam olan Yusuf Çömlekçi'dir. Yusuf Çömlekçi işini seven vatanına ve milletine bağlı, Atatürk ilkelerine ve demokrasiye saygı duyan bir kaymakamdır. Görgülü, bilgili ve beceriklidir. Bir süre Londra'da eğitim almıştır. Babası Türk büyükelçiliğinde çalışmaktadır. O da sevdiklerini kaybetmiş yalnız bir adamdır. Dolayısıyla yazar onu da bu yalnızlığından kurtarıp bu sevgi üçgenine dâhil edecektir.

Romanda Siyavuş'un anne ve babasının da arkeolog olduğu belirtilir. Annesi de babası da işine bağlı saygıdeğer kimselerdir. Ayrıca babası yenilikleri seven biridir.

Romanda iyi-kötü dengesi oluşturulur. Her ne kadar kötüler cezasını bulsa da iki insanın ölümüne sebep olmuşlardır.

Romanın köpek kahramanı olan Gobül dişi bir köpektir. Sezgileri çok güçlü olduğu için birçok konuda Siyavuş'a yardımcı olur. Eserin ilerleyen bölümlerinde yavruları olur. Çocuk okurlara Gobül aracılığıyla hayvan sevgisi verilmeye çalışılır.

Eserdeki diğer kahramanlar olayların ve kişilerin açıklanması için adeta birer dekor unsuru, tamamlayıcı 'fon' unsuru gibidir

Eserde çocuk kahraman Siyavuş ve diğerleri de okuyucunun dikkatini dağıtacak nitelikte değildir.

Kahramanlar üst zümreden kişilerdir. Geldikleri sosyal ve kültürel çevre, yaptıkları iş bunu gösterir. Maddi sıkıntı yaşamazlar. Manevi eksikliklerini de birbirlerine sahip çıkarak tamamlarlar. Eserdeki kahramanlar birçok çocuğun çevresinde göremeyeceği özelliklere sahiptir. Bunun olumsuz yanı çocuğun kendini eserde bulamadığı için esere olan ilgisinin azalmasıdır.

2.14.2.5. Yer ve Zaman

Romanda olayların geçtiği yer Bodrum ilçesidir. Siyavuş'un ailesinin yaşadığı Londra şehri ve oradaki malikâneleri eserde adı geçen bir başka yerdir. Eserdeki diğer mekânlar ise Bodrum Su Altı Müzesi, Günegül'ün kaldığı otel, Siyavuş'un ailesini kaybettikten sonra bir süre yaşamak zorunda kaldığı lahit, Siyavuş'un ailesinin Bodrum' da satın aldıkları ev ve mahkeme salonudur. Eserde en önemli olay

ise denizde yaşanır. Denizin derinliklerinde saklı olan altı bidon ve patlayan geminin kara kutusu olayları gün yüzüne çıkarır.

Eserde geçici ve kalıcı mekânlar yer alır. Bu mekânlar insan psikolojisini etkiler. Örneğin Siyavuş içinde yaşadığı lahitte kendini güvende hissetmez. Burası bir ölünün yattığı yerdir. Bu acıları yaşayan bir çocuğun kalacağı en son yer ancak bir mezarlıktır. Yazar çocukların mezarlıklardan korktuğu fikrini göz ardı etmiştir. Üstelik kahramanla ilgili olarak okuru şaşırtan her duruma 'üstün nitelik' kılıfını geçirir. Yine okuru şaşırtan olaylarda da benzer bir tutum sergiler. Evrenin akıl almayan sırları ve mucizevî tesadüfler olayları şekillendirir.

Eserde önemli mekânlardan biri Günegül'ün rüyasında görmüş olduğu ve Siyavuş'la karşılaşmasına vesile olan “Bodrum Su Altı Müzesi”dir. Bu mekân henüz yapım aşamasında olan ve kimsenin tam olarak yapıldığını bilmediği bir mekândır. Günegül burada kaybolur. Siyavuş ona yardımcı olmak ister. Böylece tanışmış olurlar.

Bir diğer önemli mekân mahkeme salonudur. Olaylar burada çözüme kavuşur. Burası adaletin yerini bulduğu yerdir. Hırsızlar yakalanır. Mahkeme salonu eserde güven veren mekânlardan biridir.

Eserde ayrıntılı mekân tasvirlerine yer verilmemiştir. Olaylar açısından belirleyici olan mekânlar dış mekânlardır.

Romanda olayların yaşandığı mevsim yazdır. Zaman uzun olmasa bile yaşanan olayların yoğunluğu kahramanlara çok zaman geçtiği hissini verir. Eserde hatırlatmalar yapılarak Siyavuş'un ailesi hakkında, Günegül hakkında ve Kaymakam Bey hakkında bilgiler verilir. Eserde olaylar birbirini takip eder.

Önemli olayların hemen hepsi gece olur. Yatın patlatılması, hırsızların konuşmalarının Siyavuş ve Günegül tarafından duyulması, hırsızların yakalanması için operasyon düzenlenmesi gece gerçekleşen önemli olaylardır. Kısacası kötü olaylar ve gizli olaylar gece gerçekleşir. Eserde 'üç gün' olarak belirtilen zaman dilimi de önemlidir. Bu kısa süre içinde hırsızların yakalanması için operasyon düzenlenecektir.

Eserde en önemli zamanlar patlamanın olduğu zaman ve hırsızların yakalandığı zamanlardır. Her iki olay da romanın başkahramanı olan Siyavuş için dönüm noktası niteliğindedir. Ayrıca Siyavuş'un Günegül'le tanıştığı zaman da

önemlidir.

Eserde gerilimin arttığı okurları heyecanlandıran olaylardan biri operasyon anı, diğeri ise Gobül 'ün hırsızları teşhis ettiği andır.

Eserde psikolojik zamandan da söz etmek mümkündür. Kahramanların yaşadıkları bu olaylar kısa bir zaman dilimini kapsamasına rağmen onlara çok uzun gelir.

2.14.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Çocuk edebiyatı eserlerinde 'ben' anlatıcı yani birinci kişinin ağzından olayların anlatılmasının önerildiği düşünülürse **Cahit Uçuk**'un her romanında olduğu gibi *Mavi Derinliklerdeki Sır*' da da bunu dikkate almadığını belirtmek gerekir. Olaylar hâkim bakış açısı, yazar anlatıcı tekniğiyle anlatılır. Yazar kahramanların düşüncelerini okur ve onları yönlendirir. Eserde iyi çizilmiş kahramanları okuru hayal kırıklığına uğratmazlar. Oysa çocuk edebiyatı eserlerinden tek tip kahramanlar çizmekten kaçınılmalı, iyiler her zaman iyi, kötüler her zaman kötü çizilmemelidir. Yazar olumsuzlukların üstünde fazla durmaz ya da onlara hiç yer vermez.

Eserin en belirgin özelliği kaderci bir anlayışla yazılması ve tekrarlarla yer verilmesidir. Yazar bazı paragraflarda okura bilgi de verir:

“Ziraat devlet bankasıdır ve elbette ki en güvenli bankalarımızın başında gelir.” (82).

Eserde mektupla anlatıma da yer verilir. Siyavuş'un avukatına yazdığı mektup ile Yusuf Çömlekçiye yazdığı mektup buna örnek olarak gösterilebilir. Yazar *Esrarengiz Yalı, Sumru Kız, Alim Kız Büyüdü* romanlarında da mektupla anlatıma yer vermiştir.

Hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı tekniğinin kullanılması ile ilgili örnek:

"Siyavuş 'un duyduğu güven, bu görüntü karşısında büyük bir hayranlığa dönüşmüştü. Bir Yalıdan da köpeği kendisi tutmaya çalışıyordu. Büyük yastığın yanına nasıl geldiklerini anlayamadılar. Günegül Gobül'ü serili örtünün bir yanına yatırdı. Çabukça bir davranış la içinde dalış takımlarının olduğu çantaya koştı, oradan bir kutu çıkardı. Bu kutunun içinde herhangi bir deniz kazasında kullanmak üzere hazırlanmış bir ecza çantası vardı.” (33).

Eserde ayrıntılı açıklamalardan çok karşılıklı konuşmalara yer verilmiştir.

Yazardan çok kahramanlar konuşmaktadır. Olayın okurun zihninde canlanabilmesi açısından gösterme tekniğinin kullanılması olumlu bir özelliktir.

Eserde diyalog cümleleri en az bir, en çok on yedi kelimedenden oluşmaktadır. Açıklamaların bulunduğu cümlelerde kelime sayısı daha fazladır. Bu da gelişmekte olan çocukların temel dil becerilerini geliştirmesi açısından önem taşır.

2.14.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER

Romanda olumlu birçok iletiye yer verilmiştir. Bu iletiler kahramanlar aracılığıyla okura sezdirilir. Siyavuş büyüklerine saygılı, çalışkan ve zeki bir çocuktur. Sorumluluklarının bilincindedir. Hayvan ve insan sevgisi temi onunla bütünleşir. Yurdumuzun tarihî eserlerinin korunması gerektiğine inanır. Annesi ve babası bu uğurda hayatlarını yitirirler.

Romanda Günegül, sevgi ve güven duygusuyla bütünleşir. Siyavuş'u kendi oğlu gibi sever ve ona sahip çıkar.

Siyavuş, eğitime ve okumaya çok önem verir, zaten üstün zekâlı olduğu için özel bir eğitim almıştır. İnsan okuyup çevresine ve kendine faydalı olmalıdır. O da annesinin ülkesinde okuyup arkeolog olmak istemektedir.

Eserde Siyavuş'un babası yeniliklere meraklı biri olarak verilir. Yeniliklere açık olunması gerektiği iletileri bu yolla verilir. Ayrıca Günegül'ün Siyavuş'un düşünce yapısı bakımından tam çağının çocuğu olduğunu söylemesi, çağa ayak uydurmak gerektiği iletilerini verir.

Sağlıklı beslenmenin önemi hamile olan köpek Gobül aracılığıyla verilir.

Romanda vatan sevgisi, insan sevgisi, hayvan sevgisi, aile içi dayanışma ve güven ortamının önemi gibi olumlu iletilere yer verilmiştir.

Romanın tesadüfler üzerine kurulu olması yanıltıcı ve gerçekçilikten uzak olması itibarıyla olumsuz bir özelliktir. Eserde kadercilik anlayışı çocuğu kendini gerçekleştirme duygusunun önüne geçebilir ya da çocuk hayattan sürekli mucizeler beklemek gibi bir yanılgıya düşer. Eserde yer verilen çocuk kahramanın birçok yönü ile üstün bir tip olarak çizilmesi çocuk okurların onunla özdeşim kurmasını engeller. Ayrıca tesadüf eseri karşılaşılan kahramanların birbirlerine kısa bir sürede bu denli güvenmeleri ve bir aile kuracak kadar samimi olmaları inandırıcı değildir.

2.14.4. DİL VE ANLATIM

2.14.4.1. Romannın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı

2.14.4.1.1. Deyimler

Dilimizi geliştirmek ve anlatım gücünü artırmak için çocuklara deyimlerimizin kavratılması oldukça önem arz etmektedir. Bu kavratmayı bir edebî eser içinde yapmak çocuğun deyimini kullandığı yeri de görmesi bakımından önemlidir. Böylelikle hangi deyimi hangi durumda kullanabileceğini kavrar. **Cahit Uçuk**, *Mavi Derinliklerdeki Sır* romanında deyimlere çokça yer vermiştir. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

"Yolunu kaybetmek, dili tutulmak, yola düşmek, içini çekmek, gözden geçirmek, bağına basmak, başını alıp gitmek, duygularını ele vermek, baş kaldırmak, iç açıcı, yüreği burkulmak, akli ermemek, can kulağıyla dinlemek, sözünü kesmek, daldan budaktan sakınmak, yüreği yanmak, ağız birliği içinde olmak, başından geçmek, kendini alamamak, yüz vermemek, gözden geçirmek, açığa vurmak, elbirliği yapmak, akıl sır ermemek"

Yazarın kullandığı deyimler kimi zaman yazarın evrenin açıklanamayacak sırlarla dolu olduğu iddiasını desteklemek için kimi zamanda kahramanların yaşadıkları hayal kırıklarını ve sevinçleri daha etkili bir dille yansıtabilmek için kullanılmıştır.

2.14.4.1.2. İkilemeler

Cahit Uçuk bu eserde anlatımı güçlendirmek ve anlatıma akıcılık ve zenginlik kazandırmak için ikilemelere çokça yer verir. *Mavi Derinliklerdeki Sır* romanında yazarın kullandığı ikilemeleri şöyle sıralamak mümkündür:

"Yavaş yavaş, kıvır kıvır, çabuk çabuk, oradan oraya, sıkı sıkıya, cayır cayır, parça parça, acele acele, ara sıra, yan yana, pat pat, yaldız yaldız, ince ince, parıl parıl, yavaş yavaş, ateş ateş, hafif hafif, can cana, çabuk çabuk, sanı soru, açık açık, kesik kesik, nokta nokta, boylu boyunca, sızım sızım, usul usul, sıcak sıcak, çakmak çakmak, bata çika, aval aval, ayrı ayrı, uzun uzun, kopuk kopuk, avaz avaz, acı acı, pırl pırl, mahzun mahzun, zaman zaman, yeni yeni, avuç avuç, sıra sıra, birer birer, kucak kucağa, diken diken, renk renk, seve seve, kuşaktan kuşağa, masal masal, satır satır, kötü kötü, çeşit çeşit, kare kare, peş peşe, ayrı ayrı, dolu dolu, tekrar tekrar, yol

yol, iri iri, mis mis, fırl fırl, alımlı çalımlı, usul usul, düğüm düğüm, peş peşe, fısl fısl, hemen hemen, sallana sallana”

Romanda kullanılan ikilemeler çocuk okurların anlatım güçlerini zenginleştirmesi bakımından önem taşır.

2.14.4.2. Anlatım Teknikleri

2.14.4.2.1. Öyküleme Tekniği

Öyküleyici anlatım roman türündeki her eserde kullanılan bir anlatım tekniğidir. Varlıklar hayatın akışı içinde devamlı bir hareketlilik ve değişme içinde ele alınır. Çocuk edebiyatı eserlerinde öyküleyici anlatımdan ziyade betimleyici anlatımının ve gösterme tekniğini kullanılması çocuğun daha çok ilgisini çekecektir. Romanda öyküleyici anlatıma şu örnekleri verebiliriz:

"Günel düşünüyordu. Fakat kafasının karışıklığı içinde bir tek düşünce egemendi. Kara kutuyu artık kurumuş yonca çiçeklerinin altında bırakamazlardı. Köpeği yaralayanlar oraya gelir de onun sağ olduğunu anarlarsa, bir şeylerin bekçiliğini yaptığını düşünebilirlerdi.” (59).

2.14.4.2.2. Betimleme Tekniği

Yazarın dış dünya ile ilgili gözlemlerini okuyucunun gözünde canlanacak şekilde anlatması ile oluşan anlatım tekniğine betimleyici anlatım denir.

Romanda betimleyici anlatıma da yer verilmiştir.

"Siyavuş gözlerini açtığında tepelerindeki duru mavi gökte yüzen martı kanatları benzeri ak bulutları gördü. İçinden 'Aman yağmur yağmasa' diye dua sıcaklığında bir dilek doğdu. Sonra yanına baktı. Günel uyanmıştı. İkisi de aynı sıcaklıkla birbirlerine yaklaşıyor kucaklaştılar.” (53).

Yazar tüm eserlerinde ve *Mavi Derinliklerdeki Sır*'da çok güzel ve etkileyici betimlemelere yer vermiştir. Anlatımına canlılık katan bu betimlemeler esere ayrı bir güzellik verir.

2.14.4.2.3. Gösterme Tekniği

Gösterme tekniği özellikle çocuk edebiyatı eserlerinde çokça yer verilmesi gereken bir tekniktir. Yazar eserlerinde bu tekniği kullanır.

Romanda gösterme tekniğine şu bölümleri örnek olarak verebiliriz.

"Günegül daha fazla konuşmadı, şaşkınlığı iyice artmıştı. Kaymakam Yusuf Çömlekçi Bey merdivenleri çıkmaktaydı.

—İyi akşamlar efendim, rahatsız etmiyorum ya.

—O nasıl söz efendim, hoş geldiniz buyurunuz. Biz ana-oğul karşılıklı oturmuş, gelecek günlerin projesini kurma uğraşısı içindeydik.

—Ne mutlu sizlere, birbirini tanıyan ve çok seven kişilersiniz. Ben buralarda henüz yabancıyım. Sizlerden başka rahatça konuşabileceğim kimsem de yok." (146).

2.14.4.2.4. Özgün Söyleyişler

Eserde özellikle deniz ile ilgili terimlere yer verilmiştir. Özgün ifadeler çocuğun kavram dünyasını zenginleştirebileceği için edebî eserlerde bu kavramları kullanmak çocuğun dilsel gelişimine önemli katkılar sağlayacaktır. Eserde yazarın kullandığı özgün ifadeleri şöyle sıralamak mümkündür:

"Komodin, giz, müteessir, lahit, arkeoloji, şamandıra, bermuda, fevkalade, perçinlemek, kodes, miço, yakamoz, kumanya, küpeşte, şezlong, malikane, mübadele, mendirek, selofan, hare, çapa, palet, antisepsi, muzip, restorasyon, pak, anafora, müşkül, müracaat, deklanşör, megafon, melez, intikal, müvekkil, celse, tebliğ, vasi, bambu, kreton, bergamot, loğusa, begonvil"

Kullanılan kelimelerin çocuk okurun günlük hayatta karşılaşabileceği kavramlar olmaması ve anlamlarına eserde yer verilmemesi olumsuz bir özelliktir.

Yazarın kullanmış olduğu bu kelimeler ve yararlandığı anlatım teknikleri çocuğun anlama ve konuşma yeteneklerini destekleyici niteliktedir.

2.15. DÜĞÜM DÜĞÜM ÜSTÜNE

Cahit Uçuk'un *Düğüm Düğüm Üstüne* romanı Bilge Kültür Sanat Yayınları tarafından Ekim 2004'te yayımlanmıştır. Eser 119 sayfadır.

2.15.1. BİÇİM ÇÖZÜMLEMESİ

2.15.1.1. Kapak

Cahit Uçuk'un *Düğüm Düğüm Üstüne* adlı romanı gerek ebatları gerekse kapakta yer alan resimler ve renkler bakımından bir çocuk edebiyatı eserinden beklenen niteliklere uygunluk göstermektedir. Eserin kapağı canlı, renkli, çocuk okurların ilgisini çekebilecek nitelikte düzenlenmiştir.

Arka kapakta romanın içeriği ile ilgili kısa bir bilgi yer almaktadır. Bu ifadelerin merak uyandırıcı ifadeler olmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca yine aynı yerde yazarın çocuk romanlarının isimleri sıralanmıştır.

2.15.1.2. Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Çocuk kitaplarında normal aralıklı veya normalden çok aralıklı satırlarla dizilmiş sayfalar tercih edilmelidir. Sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakılmalıdır. Sayfalar tek sütun olarak düzenlenmelidir. Eser bu bağlamda belirtilen niteliklere uygundur.

Eserde harflerin 12 punto büyüklüğünde olması çocuk edebiyatı eserlerinde beklenen niteliğe ve ilköğretim çağındaki çocukların seviyesine uygundur.

2.15.1.3. Resimlendirme

Düğüm Düğüm Üstüne romanının sadece kapağında resim yer alır. Eserin içinde resim yer almaz. Yazar tasvir yoluyla çocuk okurlara kişileri ve mekânları tanıtır. Bunda da oldukça başarılıdır. Zaten 12 yaş ve üstüne hitap eden eserlerde resim kullanılmaması önerilir.

Kapakta mavi ve beyaz renkler hâkimdir, kucağında köpek tutan bir kadın resmi yer alır. Kadının yüzünde gülümseyen bir ifade vardır. Resim çocuk okurların ilgisini çekebilecek niteliktedir.

2.15.1.4. Bölümleme

Roman 119 sayfadır. Romanda 21 bölüm vardır. İlk bölüm serim, son bölüme kadar düğüm son bölüm ise çözüm bölümüdür. Romanda yer alan bölümler şu başlıklarla adlandırılmıştır:

“Kusurcu Nine, Güzel Günler, Sorular Sorular, Doğum Günü Hazırlığı, Kaza, Dino Nerde, Camdaki 'Tık Tık' lar, Hiç Beklenmeyen, Sherlock Holmes ve Yardımcısı, Günler Geçmekte, Kayıp Eşyalar, Peş Peşe, Çantanın Kilidi, Sihirli Şifreler, Babanın Zulası, Bir Başka Çare, Nereden Nereye, ilaç Ararken, Bodrum'da Tatil, Boşuna Bekleyiş, Tadına Doyulmayan, Düğüm Düğüm Üstüne.”

Başlıklar içerikle uyumludur. Başlıklar ayrıca ilgi çekici ve merak uyandırıcı niteliktedir.

Romanda bölümler arasında sıkı bir bağlantı söz konusudur. Olaylar sırasıyla

verilmiştir. Çocuk okurların kafasını karıştıracak hiçbir şey söz konusu değildir. Gereksiz tasvir ve tahlillerden kaçılmıştır. Basit bir plana göre yazılan eserde bölümlenmede bir dengesizlik söz konusudur. Son bölümde olaylar özetlenmiştir.

2.15.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

2.15.2.1. Konu

Romanda aile bağları güçlü olan bir ailenin hayatının bir bölümü konu olarak işlenmiştir. Her şeyin yolunda gittiği bir zamanda çeşitli sebeplerle aile yaşamına dâhil olan kişiler ailenin hayatını olumsuz yönde etkilerler. Ailenin küçük kızı Dilara ve Nedime nine bu kişileri evden uzaklaştırmak için uğraşırlar. Roman bu olay üstüne kurgulanmıştır. Romanda seçilen konu ilgi çekici değildir. Ama bu konu etrafında aile sevgisi, güven, çalışmanın önemi, ailede huzur ve güvenin önemi gibi değerler işlenerek on iki yaş ve üzeri çocuklara temel değerler kazandırılmak istenmiştir.

2.15.2.2. Ana Fikir

Eserde en genel anlamda 'Ailede huzur ve güvenin önemi' ana fikri işlenmiştir. Bu huzurun bozulmaması için Dilara ve Nedime nine ellerinden geleni yaparlar. Bunun yanında vatan sevgisi, insan ve hayvan sevgisi gibi temalar da okura ulaştırılır. Eğitimin önemi üzerinde durulan bir başka temadır.

Eserin teması çocuk edebiyatı eserlerinde işlenmesi istenen temalara uygun niteliktedir. Yazar seçtiği konu ve tema ile çocuk okurlara belirli değerleri benimsetmeye çalışır. Eserde seçilen konu ile tema birbiriyle bağlantılıdır. Hem ulusal hem de evrensel değerler benimsetilmeye çalışılmıştır.

2.15.2.3. Kompozisyon

Cahit Uçuk'un *Düğüm Düğüm Üstüne* romanı küçük bir hikâye de eklenerek oluşturulan 'Kusurcu Nine' bölümü ile başlar. Bu bölümde sözü edilen hikâyenin adı da budur. Dilara, Nedime nineden odasını kontrol edip bir kusuru olup olmadığını söylemesini ister. Büyük annesi ve büyük babası odasını teftişe gelecektir. Dilara odasında herhangi bir şeyin eksik olmasını istemez. Nedime nine çiçeklerin eksik olduğunu söyler. Sonra hikâyeyi Nedime nine Dilara'ya anlatır.

İlk bölümde Nedime nine, Dilara ve evin diğer bireyleri okura tanıtır. Nedime

nine önce Dilara'nın büyük annesinin, sonra annesi Lale'nin dadısıdır. Son olarak da 11 yaşında olan Dilara'ya bakmaktadır. Dilara, Dilara'nın annesi Leyla, babası Cem, ağabeyi Ercan ve Nedime nine aynı evde yaşamaktadır. Onların dışında bir de aşçı vardır. Dilara'nın büyükannesi ve dedesi doğum günü kutlaması için bir haftalığına Dilara ve ailesinin yaşadığı eve gelirler. Birlikte güzel vakit geçirirler.

Romanın ikinci bölümünde Lale, Lale'nin annesi ve Lale'nin kardeşi Güner okura tanıtılır. Bu bölümde zamanda geri bakış tekniği kullanılmıştır. Eserlerde yer alan kahramanların tanıtılması için bu tekniğin kullanılması zorunludur. Çünkü eser nerden başlarsa başlasın öncesi mutlaka vardır.

Eserin diğer bölümlerinde gelişen olayları şu şekilde özetlemek mümkündür:

Dilara gelişme çağında olan bir çocuk olduğu için annesine sürekli sorular sorar. Annesi bu sorulara uygun yanıtlar vermeye çalışır. Dilara annesiyle, babasıyla ve Nedime ninesiyle çok iyi anlaşır. Hepsi onun zekâsına hayrandır. Çünkü yaşının üstünde bir zekâya sahiptir. Dilara'nın annesi Lale eserin dördüncü bölümünde okura tanıtılır. Bu bölümde yine zamanda geri bakış söz konusudur. Eşi, Lale'ye doğum günü için bir araba almıştır. Lale buna çok sevinir. Geçmiş hatırlar. Eşiyle tanıştığı ve çocuklarının doğduğu yıllar aklına gelir. Bulunduğu yerden memnundur ve kendini başarılı hisseder. Hayatı ile ilgili doğru kararlar almıştır. Geleceğe dair önemli kararlar almanın insan hayatı üzerindeki etkisi üzerinde durmaya çalışan yazar Lale'ye hata yapma payı da bırakmamıştır. Bütün kararları doğrudur ve bu kararlar onu başarılı bir yere getirmiştir. Lale, Türkiye'nin en büyük ve en modern matbaasında, kendi idare ettiği bir yayıncılık işinde çalışmaktadır. Arkadaşı Ayşe ile ülkemizi dünyaya tanıtacak bir eser yayımlamayı planlarlar.

Lale'nin doğum günü partisinin ertesi günü Nedime nine bir kaza geçirir. Ayağı kayar ve düşer. Sağ kolu kırılır. Bunun üzerine Nedime nineye bir bakıcı gerekir. Çünkü Lale'nin ve eşinin işi olduğu için ve Dilara da okula gittiği için onunla ilgilenecek kimse kalmamıştır. Bunun üzerine uzun araştırmalar sonunda 50 yaşında, ortopedi uzmanı bir hemşire olan Selma hemşire işe alınır. Hayatları yeniden eski düzenine kavuşur. Eserin ilerleyen bölümlerinde ev halkına kendini sevdiren Selma hemşirenin aslında uzman bir hemşire olmadığı ve gülen yüzünün bir maske olduğu ortaya çıkar. Asıl adı Zühre olan Selma hemşire Dilara ve Nedime nine sayesinde evden uzaklaştırılmıştır.

Dilara'nın çok sevdiği Dino adında bir köpeği vardır. Annesinin Ankara'ya gittiği hafta Dino ortadan kaybolur. Dilara babasına durumu anlatır ve ondan bir ilan hazırlatıp astırmasını ister. Köpeğini bulana ödül verecektir. Bütün uğraşlara rağmen Dino'yu bulmak mümkün olmaz. Ancak tesadüf eseri Dilara bir veterinerde bir kadının kucağında Dino'yu görür. Seslendiğinde köpek kendine koşar ve köpeğin ona bir ait olduğu anlaşılır. Dilara bu veterinerde bir sabah camını tıklatarak onu uyandıran sevgili Gümüş kuşu için gitmiştir. Yanında Selma hemşire de vardır. Onun veterinerdeki kadına karşı tutumunu görünce çok şaşırır ve ona dair ilk şüpheler zihninde oluşmaya başlar. Selma hemşire köpeği kucağında tutan kadına avaz avaz bağırır. Dilara oldukça sakin davranır. Oysa çocuk olan odur. Üstelik köpeği çalan kadın olaya tepkisiz kalır. Durumu ninesine anlatır. İkisi bir olup Selma hemşire gözlemeye karar verirler. Bir süre kimseye haber vermezler. Çünkü hem kanıtları yoktur hem de Dilara annesinin onca işi arasında bir de bu mesele için üzülmesini istemez. Bu hafiyelik işi onları hem heyecanlandırır hem de ürkütür. Nedime'nin kendisiyle Dilara'yı Sherlock Holmes ve yardımcısı olarak düşünür. “*Sherlock Holmes, Sir Alihur Conan Doyle tarafından oluşturulan hayali dedektif kahraman, polisiye edebiyatının önemli ilk figürlerinden biridir. Gazetelerde tefrika edilmiş ve polisiyenin halk arasında popülerleşmesine vesile olmuştur.*” (Meydan Larousse, 5.Cilt: 957).

Selma hemşirenin yanında evde bir de Nergis adında hizmetçi kız vardır. Henüz 16 yaşında olan bu kız kap kacağa düşkün bir kızdır. Evlenip ayrılmıştır. Yeniden evlenme düşüncesi onda bir takıntı halini almıştır. Ruh sağlığı pek yerinde değildir. Dilara onunla arkadaşlık kurmak ister ama başaramaz. Nedime nine de onun çok farklı biri olduğunu, hayatın birçok yönünü bu küçücük yaşta tanıdığını anlatır. Dilara onun için üzülür.

Dilara'nın ve ailesinin yaşadığı evde Selma hemşirenin gelmesiyle garip olaylar yaşanmaya başlanır. Çini tabaklar ve bazı eşyalar kaybolur. Selma hemşire işi para çalmaya kadar götürür. Daha önce bir şifre çözme uzmanı olduğunu Nedime nineye anlatmıştır. Bu ustalığıyla Cem Bey'in de şifreli çantasını açmayı da başarır ve oradan yüklüce bir para alır. Cem bunu fark eder ancak eşinin aldığını düşünür. Eşi almadığını söyler. Ama konu büyütülmeden kapanır. Nedime ninenin ve Dilara'nın Lale ve Cem'e karşı uyguladıkları lafı değiştirip konuyu unutturmaya

çalışma tekniği her seferinde işe yarar. Bu okura tatmin edici gelmeyeceği gibi inandırıcı da değildir. Bir yaşlı kadın ve bir çocuk aklı başında iki yetişkine çocuk muamelesi yapar. Sebep olarak da onların üzülmelerini istememeleri gösterilir. Ortada kaybolan eşyalar ve para vardır. Bu geçiştirilecek bir konu olmamalıdır. Çünkü bunu yapmaya cesaret eden bir insan pekâlâ daha fazlasını da yapabilir. Yazar Dilara'nın zeki olduğunu vurgulamak için zemin hazırlamaya çalışmıştır. Aynı zamanda bir merak unsuru oluşturmak da istemiştir. Ama evde bir hırsız olduğunu büyüklerine haber vermemesi zekice değil olsa olsa aptalca bir tutum olarak değerlendirilebilir. Üstelik Selma hemşire yaptıkları yüzünden cezalandırılmamıştır da. Sadece evden uzaklaştırılmıştır. Bu uzaklaştırma Dilara sayesinde olur. Okulda müsamere yapılacaktır. Okulda Atatürk ilke ve inkılâpları ile Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu konulu bir program düzenlenir ve bu programın dâhilinde olan bu müsamere için sahte para gerekir. Babası bu konuda Dilara'ya yardımcı olur. Müsamere sonunda babasının yaptırdığı sahte paralardan bir kısmı artar. Dilara Selma hemşirenin para çalacağını anladığı zaman asıl parayla sahtelerinin yerini değiştirir. Ve zarfın içindeki bir paranın arkasına bir şeyler yazar. Burada olanlardan haberdar olduğu açıkça belirtilir. Selma hemşire de para destesini gerçek zannedip almıştır üzerinde gerçek bir yirmi milyon lira olduğu için yanılmıştır. Yazıyı da görünce bir daha eve gelmeye cesaret edememiştir. Bu şekilde evden uzaklaştırılmış olur.

Dilara ve Nedime nine Lale ve Cem' e olayları tatil için gittikleri Bodrum'da anlatırlar. Tatile Dilara Nedime nine ve annesi giderler. Bir de Dilara'nın çok sevdiği Gümüş kuşu yanlarına alırlar. Dilara, Gümüş'e çok bağlıdır. Ona konuşma öğretmeye çalışır. Vaktinin çoğunu onunla geçirir. Dilara'nın ağabeyi arkadaşları ile birlikte İspanya'ya gitmiştir. Babası ise bir iş için yurt dışına çıkmıştır. Tatil sürerken gelir. Olanları duyduklarında Lale de Cem de çok şaşırırlar ve kızlarının zekâlarına hayran kalırlar. Olaylar yazarın tabiriyle kimseyi incitmeden çözülür. Anne ve babanın bunca olay karşısında tepkisiz kalması ve üstüne bir de teşekkür etmesi oldukça ilginçtir. Eserin son bölümünde roman özetlenmiştir. Bu okuyucunun olayları hatırlaması bakımından önemlidir.

Romanın sonunda bir de okunanları pekiştirmeyi sağlamak için çeşitli sorular hazırlanmıştır.

2.15.2.4. Kahramanlar ve Fonksiyonları

Düğüm Düğüm Üstüne romanının başkahramanı Dilara'dır. Dilara'nın annesi Lale, babası Cem, ağabeyi Ercan, Nedime nine ikinci dereceden, büyük annesi ve büyük babası, Selma hemşire, hizmetçi kız (Nergis) üçüncü dereceden kahramanlarıdır. Eserde Dino ve Gümüş hayvan kahramanlardır.

Romanın başkahramanı olan Dilara 11 yaşında bir kız çocuğudur. Akıllı, meraklı, temizliğe önem veren, okulunda başarılı bir çocuktur. Evdeki herkesle iyi anlaşır. İnsanları ve hayvanları çok sever. Giriştiği işleri başarıyla tamamlar. Zekâsını kullanarak aile içinde oluşması olası olan durumlara engel olmaya çalışır. Uyumlu ve olumlu çizilen bir tiptir. Romanın merkezinde yer alır. Onun yanında öne çıkan diğer kahraman Nedime ninedir. Nedime nine eserde şöyle tanıtılır:

"Nedime nine, Dilara'nın büyük annesinin dadısıydı. Daha sonra annesi Lale 'yi, ardından da ağabeyi Ercan 'la kendisini büyütmişti. Küçük hanımın dediği Lale'nin annesi hala elinde doğan bebektir. Sanki uzun yıllar geçmemişti. Kendisi de sanki Nedime nine değil de, çift örgülü, uzun saçlı, incecik Vücutlu, tazecik bir kızdı." (6).

Dilara'nın annesi Lale işinde başarılı ailesine bağlı bir iş kadınıdır. Eserde şöyle tanıtılır:

"Lale, daha çocukluğunda yaşlılarından her konuda başkaydı. Akıllı zeki ve güzel bir kızdı. Çevresindeki insanları kendisine bağlayıveren bir sıcaklığı vardı. Yaşı büyüdükçe özelliklerinin sayısı artıyor, çeşitleri de değişiyordu. Çok çalışkandı, becerikliydi. Kendine güvenen, tuttuğunu koparan bir çocuktur. Babası Vehbi bey'in işi yurt dışındaydı. (Vehbi Bey Cahit Uçuk 'un babasının ismidir.) Bu iş öyle kolay denecek işlerden değildi. Memleketi temsil ediyordu, büyük elçiydi. Lale yabancı ülkelerin başşehirlerinin en seçme okullarında okurken birkaç lisan öğrenme fırsatını da bulmuştu." (8).

Lale eserde ikinci derecen kahraman olarak çizilir. Dilara ve Nedime nineden sonra ön plana çıkarılan üçüncü kahramandır. Tip olarak çizilir.

Lale'nin annesi eserin sadece ilk bölümlerinde yer alır. Ön plana çıkarılmamıştır:

"Büyük anne sağlıklı, hayat dolu, şık bir hanım efendi idi. Üstelik hala da çok güzeldi. Lale bu harika annenin harika kızıydı. Babası ile annesinin kökü

ailelerinden süzüle süzüle geçen soyluluk, tümüyle bu sevgili çocukta kendini göstermekteydi. (8)"

Eserde karşıt güç diye nitelendirilebilecek kahraman asıl adı Zühre olan Selma hemşiredir. Yazar onun yapabileceği kötülükleri sınırlandırmıştır. En kötü özelliği hırsızlık yapmasıdır. Bunun cezasını da görmez. Sadece evden uzaklaştırılır. Eserde Selma Hemşire ile ilgili şu bilgiler verilir:

"Ne tatlı kadındı. Dilara artık onun iki kızı, damatları, torunları olduğunu biliyordu. Sık sık bir profesör beyden söz ediyordu ama onun kim olduğunu Dilara pek kestirememişti." (24).

Eserde yer alan bir diğer kahraman hizmetçi Nergis'tir. Yaşı küçük olmasına rağmen hayatın gerçek yüzü ile erken karşılaşmıştır. Bunun sebebi olarak aile sözü dinlememesi ve zamansız iş yapması verilir. Toplumdaki diğer kişilerden farklı olarak kendi istekleri doğrultusunda hareket eden tek kahramandır ama bir zavallı gibi çizilir. Yaşadıkları onda psikolojik bunalım yaratmıştır. Nedime ninenin anlatımıyla şöyle verilir:

" O sandığın gibi bir genç kız değil. İki yıl önce farklı bir hayat çizgisinin içinde yaşamış. Sonra geçinememişler, kocasından ayrılmış. Küçük bir dul kadın o... Başından aşkın dertleri var. İlk büyük derdi bu yaşta lisede okuması gereken bir kızken, para kazanmak, ailesinin borçlarını ödemek zorunda kalan genç bir dul kadın olması." (45).

Dilara'nın babası Cem eserde sözü geçen kahramanlardan biridir ancak çok detaylı verilmez. Yenililere meraklı ailesine bağlı, kibar bir beyefendidir:

"Dilara'nın babası Cem annesi gibi aydın fikirli, yeniliklere açık bir insandı. İkisi de teknolojiye ileri gelişmeleri yakalama becerisine sahipti. (47)"

Dilara'nın ağabeyi Ercan yine çok sözü edilmeyen bir kahramandır. Eserde Lale'nin anlatımıyla şöyle verilir:

"Lale oğluna bakmaktaydı. Ercan 17 yaşında, bir beyefendi olma yolundaydı. Bir süreden beri gurbette oluşu ona ev yaşamım özletmişti galiba. Lale'nin yüreğini sıcak sıcak, gurur karışık sevgi duyguları sardı. (68) "

Romandaki hayvan kahramanlar aracılığıyla okura hayvan sevgisi verilmeye çalışılır. Gümüş ve Dino, Dilara'ya arkadaşlık ederler.

Eserde yer alan kahramanlar genel olarak zenginler, işverenler ve fakirler,

hizmetçiler olarak sınıflandırılabilir. Ailedeki kahramanların maddi sıkıntısı yoktur. Mutlu ve huzurlu kimselerdir. Onların huzurunu bozmak isteyen Selma Hemşire bertaraf edilir. Olay mutlu bir sonla noktalanır.

2.15.2.5. Yer ve Zaman

Romanda olayların geçtiği yer İstanbul' dur. Ailenin tatil için gittiği Bodrum da bir başka yerdir. Eserdeki diğer mekânlar ise ailenin yaşadığı ev ve yazlıktır. Eserde kapalı mekânlar açık mekânlardan daha çok ön plandadır. Romanda geçen olaylar daha çok kapalı mekânlarda gerçekleşir. Yaşanılan mekânlar insan hayatını kolaylaştırıcı nitelikte olup kahramanlar bu mekânlarda mutudurlar. Ancak evde garip olaylar yaşanınca kişiler de huzursuz olurlar. Bu yüzden mekân, içinde yaşayan kişilerle şekil değiştirir. Güven veren bir yer bir perili köşk havasına bürünebilir de.

Eserde yer alan mekânlara dair şu örnekleri verebiliriz:

"Dilaraların büyük bir bahçenin ortasında bulunan iki katlı evlerinde gerçekten güzel günler yaşanmaktaydı."(8).

"Lale ilk gençlik yıllarında ailesiyle birlikte yazları, kıyadaki bahçesi denize uzanan köşkte kalırdı." (15).

"Karşılarında uzayan deniz değil de bir mavi göktü sanki. Hem de bulutsuz bir gök parçası. Uzaktan bir müzik sesi duyuluyordu. Morumsu renkli çiçeklerin yapraklarında bir damla toz yoktu. Her yan çiçekliydi. Bodrum'da da mı yaz çiçekleri mevsimini şaşırmıştı acaba? Taze yeşillikler" renk renk sardunyalı. Kasımpatılarıyla yan yanaydı." (102).

Eserdeki diğer iç mekânlar Lale ve eşinin çalıştığı matbaa, Dilara'nın okulu, Dino'nun bulunduğu veteriner olarak sıralanabilir. Dış mekânlardan sadece sözü geçen İspanya'yı da bu örneklere eklemek mümkündür. Dilara'nın ağabeyi İspanya'ya gider. Mekânlar ve yaşam biçimi ailenin içinde bulunduğu sosyal konuma göre belirlenmiştir.

Eserde olaylar sonbahar ve kış mevsimini kapsar. Kısa bir zaman aralığı söz konusudur. Zamanda geri bakış tekniği kullanılmıştır. Psikolojik zamandan söz etmek mümkündür.

"Onlara çok uzun gelen birkaç dakikadan sonra kumlan çığırdatan bir tekerlek sesi duydular. (108) "

Eserde en önemli zaman Dilara'nın para destesinin yerini değiştirdiği zamandır. Bir alt çekmeceye sakladığı ve yerine sahte para destesi koyduğu çekmecedan Selma hemşire bu paraları alır ve olay bundan sonra çözülmeye başlar.

Eserde çocuk okurda heyecan uyandırabilecek bölümler Selma hemşirenin hırsızlık i girişiminde bulunduğu anlardır. Her ne kadar hırsızlığın kötü bir şey olduğu vurgulansa da bu onur kırıcı davranış eserde ne yeterince eleştirilir nede hırsızlık yapanlar cezalandırılır.

Eserde diğer eserlerde olduğu gibi kozmik zaman vardır. Yani kişilerin yaşayışları gündelik yaşamın akışı içinde şekillenir. Sabahtan akşama kadar yaptıkları anlatılır.

2.15.2.6. Bakış Açısı ve Anlatıcı

Çocuk edebiyatı eserlerinde 'ben' anlatıcı yani birinci kişinin ağzından olayların anlatılmasının önerildiği düşünülürse **Cahit Uçuk**'un her romanında olduğu gibi *Düğüm Düğüm Üstüne*'de de bu kuralı ihlal ettiğini belirtmek gerekir. Olaylar hâkim bakış açısı, yazar anlatıcı tekniğiyle anlatılır. Yazar kahramanların düşüncelerini okur ve onları yönlendirir. Eserde iyi çizilmiş kahramanlar okuru hayal kırıklığına uğratmazlar. Oysa çocuk edebiyatı eserlerinden tek tip kahramanlar çizmekten kaçınılmalı, iyiler her zaman iyi, kötüler her zaman kötü çizilmemelidir.

Romanda tasvirlerden ziyade ikili konuşmalara yer verilmiştir. Bu açıdan eser sıkıcı değildir. Eserde son bölümde tekrarlar yer alır. Yazar bazı paragraflarda okura bilgi de verir. {Hiç köpük bırakmayacağım, saçlarının için bol ılık suyla durulanması gerektiğini biliyordu. (92)}.

Yazarın eserde tercih ettiği hâkim bakım açısıyla anlatıma örnek:

"Artık heyecanı geçmişti. Kendisini aptal yerine koyarak aldatabileceğini sanan, hem de yayvan yayvan, şekerciğim diye konuşan Selma Hemşire ye karşı içinde büyük bir öfke kabarmıştı." (94).

Eserde ayrıntılı açıklamalardan çok diyaloglara yer verilmiştir. Yazardan çok kahramanlar konuşmaktadır. Olayın okurun zihninde canlanabilmesi açısından gösterme tekniğinin kullanılması olumlu bir özelliktir.

2.15.3. ROMANDAKİ OLUMLU VE OLUMSUZ İLETİLER

Romanda olumlu birçok iletiye yer verilmiştir. Bu iletiler kahramanlar

aracılığıyla okura sezdirilir. Dilara büyüklerine saygılı, çalışkan ve zeki bir çocuktur. Sorumluluklarının bilincindedir. Hayvan ve insan sevgisi temi onunla bütünleşir. Kuşu Gümüş'e ve köpeği Dino'ya çok bağlıdır. Aile bireyleri ile de arasında çok güçlü bir sevgi bağı vardır.

Romanda Nedime nine sevgi ve güven duygusuyla bütünleşir. Dilara'yı çok sever ve onunla sırdaşlık eder. Ailedeki üç nesli de yetiştirme şansı bulduğu için mutludur Nedime nine.

Dilara eğitime ve okumaya çok önem verir, insan okuyup çevresine ve kendine faydalı olmalıdır. O da annesi ve babasını bu konuda örnek alır. Onlardan daha iyi bir örnek bulamayacağını düşünür. Burada anne ve babanın örnek alınacak nitelikte olmasının önemli olduğu vurgulanmak istenmiştir. Çocuk, etrafında kendisine örnek olacak kişiler görmek ister çünkü modele ihtiyacı vardır.

Eserde Cem yeniliklere meraklı biri olarak verilir. Yeniliklere açık olunması gerektiği iletisi bu yolla verilir. Yeni çıkan bir fotoğraf makinesini Dilara ile Lale ona hediye ettiğinde çok sevinir. Teknolojik gelişmeleri yakından takip eder. Ayrıca Lale ve Cem işlerinde çok başarılı kimselerdir. Bu yolla da yapılan işin en iyi şekilde yapılması gerektiği mesajı okura verilir.

Sağlıklı beslenmenin önemi üzerinde de durulur. Nedime nine eskiden hormonsuz gıdalarla beslendiğini bu nedenle hastalığından çabuk kurtulabileceğini doktora söyler. Yine Nedime nine koyu çay içmenin sağlığa zararlı olduğunu Dilara'ya söyler.

Eserde yolculuk sırasında emniyet kemeri takmanın önemli olduğu, erken evliliğin kötü sonuçlar doğurabileceği, evde çalışan kimselere saygılı olmak gerektiği, gereksiz yere para harcamamak gerektiği, çocuğu eleştirmek ve sindirmek yerine övmek gerektiği, alın teri ile para kazanmanın önemi gibi iletiler de yer alır.

Romanda vatan sevgisi, insan sevgisi, hayvan sevgisi, aile içi dayanışma ve güven ortamının önemi gibi olumlu iletilere yer verilmiştir.

Romanın tesadüfler üzerine kurulu olması yanıltıcı ve gerçekçilikten uzak olması itibariyle olumsuz bir özelliktir. Eserde olayların sebepleri mantıklı bir temele oturtulmadığı gibi bazı kahramanların akıbeti meçhuldür (Nergis gibi). Olay örgüsü basittir. Çocuğu yanlış yönlendirecek olaylara yer verilir. Eser, çocuğu anne ve babadan habersiz kendi başına iş yapmaya yöneltebileceği gibi hırsızlık gibi adi bir

suçu da cezasız bırakmaktadır. Çocuk kahramanın kendi özellikleri çelişir bir yandan çocukça davranır. Öte taraftan zekice. Bu durum tutarsız bir durumdur. Eserde çocuk kahraman yalnızdır. Başka bir çocuk yoktur. Muhatap olduğu kimseler daima yetişkinlerdir. Bundan hiç şikâyetçi olmadığı gibi onlara bir yetişkin gibi uyum sağlar. Çocuk psikolojisi ve bu psikolojiye bağlı olarak oluşan istemler eserde yer almaz. Buradan hareketle yazarın çocuk psikolojisine yabancı olduğu sonucuna varılabilir.

Ayrıca eserde ailemiz dışındaki kimselere güvenmememiz gerektiği fikri de yer alır. Bu durum çocuğun kaygılı ve güvensiz yetişmesine sebep olabilir.

2.15.4. DİL VE ANLATIM

2.15.4.1. Romanın Anlama ve Anlatma Becerisine Katkısı

2.15.4.1.1. Atasözleri

Atasözleri bir milletin yüzyıllardan beri geçirdiği denemelerden ve bu denemelerden oluşan düşüncelerden oluşmuştur. Çocuğun anlatım gücünü ve konuşma yeteneğini geliştirmesinde atasözlerinin payı büyüktür. Çocuk bu sözlerin hangi toplumsal yapıdan çıkabileceğini yorumlayarak hem zihin egzersizi yapar hem de yorum gücünü geliştirebilir. Eserde yer aralan atasözlerini şöyle sıralamak mümkündür:

"Boğaz dokuz boğumdur." (53).

"Ak akçe kara gün içindir." (117).

Yazarın kullandığı bu atasözleri tutumlu olmanın önemini, konuşurken düşünerek dikkatli bir şekilde konuşmak gerektiğini vurgular.

2.15.4.1.2. Deyimler

Cahit Uçuk, *Düğüm Düğüm Üstüne* romanında deyimlere çokça yer vermiştir. Bunları şöyle sıralamak mümkündür:

"alıcı gözle bakmak, göz gezdirmek, göz alıcı, el koymak, göz göze gelmek, içine doğmak, yüreği parça parça olmak, yüreği sevinçle dolmak, yol göstermek, gözleri parlamak, yüzüne vurmak, vurdumduymaz kör aymaz, tatlıya bağlamak, dertleri başından aşkın olmak, canla başla dinlemek, kendine çeki düzen vermek, kulak kesilmek, aklına gelmemek, iki dirhem bir çekirdek (eserde -çok şık ve zarif-

anlamına geldiği belirtilmiştir.), işe koyulmak, kulağına küpe olmak, taş kesilmek, gözden geçirmek, akıl başına gelmek, aklını başından almak, yönlü tutuşmak, elinden uçup gitmek, dile getirmek, onuruna dokunmak, gönlü razı olmamak, kul köle olmak, kuru sıkı atmak, dikkat kesilmek, yüreği sızlamak, tedbiri elden bırakmamak, yolcu yolunda gerek, işi başından aşkın olmak, akıl almaz.”

Yazarın kullandığı deyimler genel olarak kahramanların olaylar karşısında takındıkları tavrı göstermektedir. Yaşanılan olaylardan ders almak gerektiği, tutumlu olmanın önemi, büyüklerin sözünü dinlemenin önemi gibi üzerinde durulan iletiler deyimlerle daha etkili bir anlatım özelliği kazanırlar.

2.15.4.1.3. İkilemeler

Cahit Uçuk bu eserde anlatımı güçlendirmek ve anlatıma akıcılık ve zenginlik kazandırmak için ikilemelere çokça yer verir. *Düğüm Düğüm Üstüne* romanında yazarın kullandığı ikilemeleri şöyle sıralamak mümkündür:

"kabar kabar, usul usul, çok çok, mışıl mışıl, mini mini, pırıl pırıl, seve seve, sık sık, boylu boyunca, yara bere, tatlı tatlı, sık sık, vız vız, parça parça, yumuşacık yumuşacık, cik cik, murul murul, peş peşe, yüz yüze, sevine sevine, sıkı sıkı, avaz avaz, tir tir, ince ince, kelime kelime, seve seve, mis mis, sürüne sürüne, usul usul, ayrı ayrı, uslu uslu, sessiz sedasız, yavaş yavaş, kocaman kocaman, sık sık, başka başka, erken erken, dönüp dönüp, yavaş yavaş, çabuk çabuk, kıpır kıpır, bilgiç bilgiç, soru soru, peş peşe, üçer üçer, güle güle, kıvrım kıvrım, murul murul, açıklı koyulu, parıl parıl, sıcak sıcak, baş başa, yavaş yavaş, çılgın çılgın, murul murul, irili ufaklı, ince ince, birer birer, teker teker, yavaş yavaş, keyifli keyifli, sıkı sıkı, şarıl şarıl, yayvan yayvan, yan yana, hafif hafif, renk renk, yavaş yavaş, evirip çevirip, uzun uzun,"

Anlatıma zenginlik ve güç kazandıran ikilemelerin daha çok öyküleyici anlatımın kullanıldığı paragraflarda yer verildiğini söylemek mümkündür.

2.15.4.2. Anlatım Teknikleri

2.15.4.2.1. Öyküleme Tekniği

Öyküleyici anlatım roman türündeki her eserde kullanılan bir anlatım tekniğidir. Varlıklar hayatın akışı içinde devamlı bir hareketlilik ve değişme içinde ele alınır. Romanda öyküleyici anlatıma şu örneği verebiliriz:

"Dilara, Nedime ninenin odasına gitmeden önce kendi odasına koştı.

Ortalığı dikkatlice gözden geçirdi. Göze çarpan bir değişiklik yoktu. Sabah yaptığı yatağı düzgündü, çalışma masasının üstü de derli toplu, sabah bıraktığı biçimdeydi. Birden masasının üzerindeki kitaplara baktı. İşte o zaman kalbi burkulurcasına temposunu artırdı.” (71).

Çocuk edebiyatı eserlerinde öyküleyici anlatımdan ziyade betimleyici anlatımın ve gösterme tekniğini kullanılması çocuğun daha çok ilgisini çeker.

2.15.4.2.2. Betimleme Tekniği

Romanda betimleyici anlatıma da yer verilmiştir.

"Karşılarında uzayan deniz değil de bir mavi göktü sanki. Hem de bulutsuz bir gök parçası. Uzaktan bir müzik sesi duyuluyordu. Morumsu renkli çiçeklerin yapraklarında bir damla toz yoktu. Her yan çiçekliydi. Bodrum'da da mı yaz çiçekleri mevsimlerini şaşırmışlardı acaba? Taze yeşillikler, renk renk sardunyalı, kasımpatılarıyla yan yanaydı."(102).

Yazar tüm eserlerinde ve *Düğüm Düğüm Üstüne* romanında çok güzel ve etkileyici betimlemelere yer vermiştir. Anlatımına canlılık katan bu betimlemeler esere ayrı bir güzellik verir. Ayrıca betimleme çocukta bir edebî zevkin oluşmasında da etkilidir.

2.15.4.2.3. Gösterme Tekniği

Gösterme tekniği özellikle çocuk edebiyatı eserlerinde çokça yer verilmesi gereken bir tekniktir. Yazar eserlerinde bu tekniği kullanır.

Romanda gösterme tekniğine şu bölümleri örnek olarak verebiliriz.

"Dilara içinden 'Eh ne yapalım, yirmi milyon 'lirayı gözden çıkaracağız. Böylelikle büyük vurgunları önleyeceğiz.' diye biraz hayıflanarak düşündü.

—Bize de bu yeterli olur babacığım sağol!

—Hemen gerekli mi?

—Evet, yarın yaptırabilirsen çok sevinirim.

—Yarın iki milyarlık bir desten hazır olur.

Dilara yerinden fırlayarak babasına sarıldı. "(86).

Gösterme tekniğinin kullanıldığı bölümlerde kahramanların ikili ilişkilerdeki kitabi cümleleri dikkat çekmektedir. Romanlarda öyküleme tekniğinden yararlanmadan kahramanların duyguları, cümlelerindeki vurgular ve konuşma

esnasında gerçekleşen diğer olayların aktarını imkânsızdır. Bu nedenle bu iki tekniğin bir arada kullanılması kaçınılmazdır. Fakat çocuk edebiyatı eserlerimde özdeşim kurma ve esere canlılık kazandırma yönüyle gösterme tekniğinin daha ön planda olması istenilen bir niteliktir.

2.15.4.2.4. Özgün Söyleyişler

Romanda yazar özgün söyleyişlere çokça yer vermiştir. Bu ifadelerin yanı sıra eserde dualara da yer verilmiştir.

"Hadi bismillahirrahmanirrahim. Bu sofraya nur, kaza bela yerinde dur. Bu sofranın rızkı, kısmet, artsın, eksilmesin, taşsın dökülmesin. Bu sofrada yiyip içenler sıkıntı yüzü görmesin. Bırakıp gidenle nur gölünde yatsınlar. Âmin." (42).

Eserde kullanılan özgün ifadeleri ve açıklamalarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

"komodin, stor, pervaz , insan sarrafi, berhudar, hafıye, seğırtmek, havadis, inkılap, ilke, tetikte olmak, referans, randevu, iltifat, koridor, antre, nefte, klakson, münasebetsiz, antika, marifet, tünek, alerji, zula, müsamere, amblem, bandrol, muavin, lahavle, muzip, minnettar ..."

Yazarın kullandığı bu ifadeler çocukların dil gelişimini olumlu yönde destekleyici niteliktedir. Bu kavramların açıklamalarına eserde yer verilse kavramların öğrenilmesi daha da kolay olacaktır.

3. GENEL DEĞERLENDİRME

Cahit Uçuk'un yazmış olduğu yirmi bir çocuk romanının biçim ve içerik bakımından incelendiği, vermek istediği iletilerle bu iletilerin çocuk eğitimi açısından taşıdığı önem üzerinde durulan bu çalışmada genel olarak birtakım sonuçlara ulaşmak mümkündür.

Yazarın eserleri kapak bakımından *İran İkizleri* romanı dışında renkli görsel öğeler içermektedir. Yazar kapak kullanımında baskı kalitesine ve kapağın dikkat çekici olmasına önem vermiştir. Yazarın birçok romanında kapağın arka yüzünde kendi resmine yer vermiş olması onun bir kadın yazar olduğunu okura göstermesi bakımından önemlidir. Bu, isim nedeniyle yazarın erkek olduğu yanılgısını ortadan kaldırır. Yazar eserlerinin kapaklarını düzenlerken romanda yer verilen başkahramanları kullanmaya özen göstermiştir. Bu kullanım kahramanın çocuğun zihninde canlanmasına katkı sağlar. Özellikle birçok eserin kapağında yer alan “12 yaş ve üstü” ibaresi, eserin hitap ettiği yaş seviyesinin belirlenmesi, okuru yönlendirmesi bakımından önem taşır. Yazar eserlerine seçtiği başlıkları kimi zaman kahramanların ismini kullanarak (*Küçük Çoban Alim Kız, Sumru Kız, Alim Kız Büyüdü*), kimi zaman da esere masalsi bir gizem katan başlıkları seçerek (*Sihirli Rüzgâr Çanı, Esrarengiz Yalı, Mavi Derinliklerdeki Sır, Gümüş Kanat*) belirlemiştir.

Çocuk okurun ilk dikkat ettiği şey eserin başlığı ve görünümüdür. Kapağın içerikle bütünlük göstermesine dikkat edilmelidir. Yazar bu bağlamda bu üç unsuru yerinde değerlendirmiştir. Fakat özellikle eserlerini masalsi bir havaya büründürdüğü başlıklar çocuğu hayal kırıklığına uğratabilir. *Sihirli Rüzgâr Çanı* romanının başlığına heveslenerek onu okumaya başlayan bir çocuğun beklentisi, romanda birtakım şeyleri aniden değiştiren bir sihirli çan görmektir. Eserde sözü edilen çan kesinlikle böyle bir çan değildir. Bu da okuru yanıltabilir.

İncelenen romanlarda yazı biçimi ve sayfa düzeni farklılıklar göstermektedir. Genel olarak on iki punto büyüklüğünde harfler tercih edilerek yazılan (*Türk İkizleri, Sihirli Rüzgâr Çanı, Mavi Ok, Mavi Derinliklerdeki Sır, Düğüm Düğüm Üstüne, Doğanın Armağanı, Alın Teri, Sumru Kız, Alim Kız Büyüdü serisi, Küçük Çoban Alim Kız, Gümüş Kanat, Yalçın Kayalar*) romanların bazılarında punto

büyüklüğü on üçe çıkarken (*Eve Doğan Güneş, Esrarengiz Yalı*) bazılarında ona düşer (*İran İkizleri*). Eserlerin hitap ettiği yaş seviyesi genel olarak on iki yaş ve üstü olmasına rağmen gerek yazı büyüklüğü gerekse sayfa düzeni bakımından bazı eserleri -*Küçük Çoban Alim Kız 1,2,3, Eve Doğan Güneş, Esrarengiz Yalı, Yalçın Kayalar*- on yaş ve altındaki çocukların da okuyabileceğini söylemek mümkündür.

Resimlendirme eserin somutlaştırılması bakımından önem taşıyan bir unsurdur. **Cahit Uçuk**'un yazmış olduğu romanların bir kısmı **Betül Atlı** tarafından, bir kısmı da **Ayşin Eroğlu** tarafından resmedilmiştir. *Gümüş Kanat* romanı ise **Yalçın Emiroğlu** tarafından resmedilmiştir. Romanlarda kapak resmi *İran İkizleri* romanı dışında hepsinde yer alır. Ancak iç bölümlerde resmin kullanıldığı eserler de vardır. *Gümüş Kanat, Türk İkizleri* romanlarının iç bölümlerinde renksiz çizgi resimler yer alırken, *Alim Kız Büyüdü* serisi, *Küçük Çoban Alim Kız, Eve Doğan Güneş, Esrarengiz Yalı* romanlarının iç bölümlerinde daha renkli ve canlı resimler kullanılmıştır. Eserlerde resmin kullanılması hem okuma zevkini artırıcı bir özellik olması bakımından hem de çocuk okurun hayal dünyasını desteklemeye yönelik olması bakımından olumlu bir özelliktir. Belirtilen bu husus ilköğretim birinci kademe öğrencilerine hitap eden eserler için geçerlidir. **Cahit Uçuk**'un yazmış olduğu eserlerin on iki yaş ve üstü öğrenciler için yazılmış olduğu düşünülürse öğrencilerin bu seviyede resimden arındırılmış eserler okumaları gerekmektedir. Çizilen resimlerde dikkati çeken husus erkek kahramanların da kadın gibi çizilmesidir. Bütünüyle yuvarlak çizgilerden oluşan çizimler bir kadının elinden çıktığı için böyle bir durumun oluştuğunu söylemek mümkündür. *Gümüş Kanat* romanını bu genellenin dışında tutmak gerekir. Eserde yer verilen resimler daha keskin çizgilerle oluşturulmuştur. Zaten bu romanı resimleyen **Yalçın Emiroğlu**'dur.

Romanlarda bölümlemeler yapılırken kimi zaman olaylar kimi zaman da olayların gerçekleştiği zaman dilimleri ölçü olarak alınmıştır. Bazı durumlarda ise yazar kahramanların başından geçen dönüm noktası niteliğindeki olayları ana bölümleri ayırmak için kullanır. Eserlerin hemen hepsinde bölümleme yapılırken serim, düğüm, çözüm bölümleri açısından bir denge gözetilmemiştir. Bazı eserlerde bölüm başlıkları kullanılırken (*Alın Teri, Türk İkizleri, Esrarengiz Yalı, Eve Doğan Güneş, Alim Kız Büyüdü (Rengârenk Hayaller, Karlıcadağ'ın Melekleri, Sevgiler Düğüm Düğüm, Gurbette İki Yürek, Vatana Uzanan Yollar)* serisi ve *Küçük*

Çoban Alim Kız 1,2,3, Gümüş Kanat, Düğüm Düğüm Üstüne, Mavi Derinliklerdeki Sır, Sihirli Rüzgâr Çanı) bazılarında sadece rakam kullanılmıştır (*Mavi Ok, Doğanın Armağanı, Sumru Kız, Yalçın Kayalar*). Bazılarında ise hem rakam hem bölüm başlığı kullanılmıştır (*Eve Doğan Güneş, İran İkizleri*). Yazarın kullandığı bölüm başlıkları içerikle uyumludur.

Cahit Uçuk çocuklar için yazmış olduğu romanlarında çeşitli konulara yer vermiştir. Bu konular aracılığı ile çocuklara iyi ve güzel değerleri benimsetmek istemiştir. Seçtiği bu konularda özellikle üzerinde durduğu konu çocuğun ailesiyle ve çevresiyle arasındaki ilişkidir. Romanlarında yer verdiği bütün çocuk kahramanlar aileleri ile uyumludur. Her ne kadar farklı sorunlar yaşasalar da bu sorunlar aile kaynaklı değildir. Daha çok dışarıdan müdahale eden kişiler soruna sebebiyet verirler. Yazar insan ve havan sevgisini, vatan ve millet sevgisini de hemen her eserinde konu olarak işler. İnsanların hayvanlarla olan dostluğunu, hayvanları adeta düşünen ve anlayan varlıklar gibi çizerek gösterir. Tarihe karşı duyarlılığını da yazarın birçok eserinde görmek mümkündür. Yazar Fatih Sultan Mehmet, Atatürk gibi Türk büyüklerini anarak soylu bir nesilden geldiğini yer yer vurgulamaktadır. Kültürel değerlere önem veren yazar hem yaşantımızda hem de çevremizde eskinin değerlerini yaşatan yeni ile uyumlu kahramanlar çizer. Yazarın seçtiği konular, benimsetmek istediği fikirler, çocuk edebiyatı eserlerinde olması gereken konu ve değerlerdir ancak konuların işlenişinde gerçeğe aykırı durumların olduğunu ve bunun da eseri inandırıcılıktan uzaklaştırdığını söylemek gerekir.

Yazarın çocuk romanlarının tamamı sevgi teması üzerine kurulmuştur. Eserlerinde insan sevgisi, hayvan sevgisi ve doğa sevgisi iç içedir. Gerek köy hayatında gerekse şehir hayatında kahramanlar mutlaka hayvanlarla ya da bitkilerle iç içe yaşarlar. **Cahit Uçuk**'un *Mavi Derinliklerdeki Sır, Sihirli Rüzgâr Çanı, Alın Teri, Mavi Ok* romanlarında yer verdiği köpek kahraman olan Gobül birçok konuda kahramanlara yardımcı olur. *Türk İkizleri* romanında sele kapılan Parlak köpeği Tok'un yardımı ile kurtulur. Yine *Doğanın Armağanı* romanındaki Erdal denizde boğulmaktan köpeği Kara sayesinde kurtulur. *Sumru Kız* romanında Sumru, adını Melek koyduğu kuzusunu çok sever. O kesilince çok üzülür. *Alın Teri* romanında ailenin ineği olan Petek Hanım zehirlenince bütün aile çok üzülür. Hayvanlar köy hayatının yansıtıldığı romanlarda ailenin geçimini de sağladıkları için büyük önem

taşırlar. Zehirlenen ve zor durumda kalan hayvanlar için ev yapımı ilaçlar kullanılır ve bunların nasıl yapıldığı da romanlarda yer alır. *Alın Teri* romanında Gobül zehirlendiğinde ona yoğurt yedirirler. Yazar eserlerinde okura birçok konuda farklı bilgiler de vererek onları eğitmeyi amaçlar. Romanlarda güneş kremi yapımından kahve yapımına kadar birçok bilgiye yer verir.

Romanlarındaki kahramanların birçoğu çiçek meyve ve sebze yetiştirir. *Doğanın Armağanı* romanında Erdal bahçesinde çok güzel çiçekler yetiştirir. *İran İki Zileri* Romanında Akay Hacı Kasım siyah bir gül yetiştirir, *Mavi Ok*'ta Türk, babasının diktiği fidanları donmaktan kurtarmak için bacaklarından olur, *Alın Teri* romanında Mehmet maydanoz yetiştirerek aile bütçesine katkı sağlar, *Sihirli Rüzgâr Çanı* romanında Çeşmibülbül yaşadıkları evin bahçesini türlü çiçeklerle süsler.

Yazar, sanata ve eğitime de romanlarında önem verir. Çocuk kahramanlarının birçoğu atalarından kalma sanatsal yeteneklere sahip kişilerdir. Ayrıca kahramanlar okul hayatında oldukça başarılı ve çalışkandır. Öyle ki hiçbir çocuk kahraman eğitim hayatında ikinci sırada yer almaz. Hepsi mutlaka okulda, katıldıkları çeşitli yarışmalarda birinci olurlar. Hatta para ödülü bile alırlar. Kimi zaman yetenekleri ön plana çıkar. *Mavi Ok* romanında dört kardeşin dördü de ayrı ayrı yeteneklere sahiptir. Adları Mustafa, Kemal, Ata ve Türk olan kahramanların isimleri Ulu Önder Atatürk'ü hatırlatması bakımından manidardır. Bu kahramanlardan Mustafa hukuk öğrenimi görür, aynı zamanda ir trikotaj makinesinde çok güzel el örgüleri yapar. Kemal, Yunus Emre gibi şiirler yazar. Ata resim yapar. Türk de hikâye yazmakla meşgul olur. Hepsi de yaptıkları işlerde başarılı olurlar. *Sihirli Rüzgâr Çanı* romanında Çeşmibülbül 16 yaşında yüksek öğrenimini bitirecek kadar zekidir. *Rengârenk Hayaller, Karlıcadağ'ın Melekleri, Sevgiler Düğüm Düğüm, Gurbette İki Yürek, Vatana Uzanan Yollar* romanlarında Alim çok güzel resimler yapar Sumru da hikâye yazar. *İran İki Zileri* romanında Mina gümüş işlemeciliği, Bina ise halı dokumacılığı yapar.

Yazarın çocuk romanlarında olaylar birbirini takip eden olaylar olduğu için romanların basit bir planla yazıldığını söylemek mümkündür. Bu nitelik çocuk edebiyatı eserlerinde olması gereken bir niteliktir. Yazar romanlarını kurgularken bir aile ve bu aileye yardımcı olan birkaç kişi seçer. Aile bireyleri içinde en çok çocuk kahramanı ön plana çıkarır. Çoğunlukla aileyi sosyal hayattan kopuk sadece kendi sınırları içinde çizer. Diğer insanlardan toplumsal yaşamdan söz etmez. Fakir olarak

çizdiği kahramanlarının en belirgin özelliği sürekli bıkmadan yılmadan çalışan kişiler olmalarıdır. Zengin olan kahramanları ise ya başkalarına yardım ederler ya da zenginliklerini, bunda gözü olan kişilerden sakınır ve korurlar. Aile huzurunu bozacak kötü karakterler rahatsızlık vermelerine rağmen hiçbir zaman emellerine ulaşamazlar ve cezalandırılırlar. *Alın Teri* romanında ailenin ineğini ve köpeği zehirlemek isteyen kadın yakalanır ve caza evine gönderilir. *Esrarengiz Yalı* romanında aileyi dağıtmak isteyen M. Blanche romanın sonunda adaletle teslim edilir. Kimsesiz kalmış kahramanlardan aile oluşturmak da kimi zaman yazarın tercihidir. Her işte bir hayır vardır mantığı ile kocası ölen bir kadını karısı ölen bir adamla, annesi ölen bir çocuğu çocuğunu kaybeden bir anneyle karşılaştırır. Bunu yaparken de kadercilik fikrini öne sürer. İyi ve çalışkan insanların yaşamda mutlaka bunun mükâfatını görecekleri düşüncesi verilir. Bu anlayış okuru kadercilik anlayışına sürüklemesi bakımından olumsuz, ona elinden gelen her şeyi yaptıktan sonra hayatı olurlarına bırakması düşüncesini vermesi bakımından olumludur. Romanlarda dikkati çeken özelliklerden biri de zor durumdaki insanlara kol kanat geren kahramanların varlığıdır. *Doğanın Armağanı* romanındaki Hatun Ana, *Sumru Kız* romanında ve *Alim Kız Büyüdü* romanındaki Naşide Hanım, *Gümüş Kanat* romanındaki Nevzat Bey, *Alın Teri* romanındaki Suavi Sonar, *İran İkiizleri* romanında müze müdürü Hüseyin Behruz bu kahramanlardandır.

Romanlarda kahramanların tanışıp kaynaşmalarının aniden olması belirli bir süreç verilmeden birbirlerini yıllardır tanıyormuş gibi kaynaşmaları ve birbirlerine güvenmeleri eserleri inandırıcılıktan uzaklaştırır.

Romanların hitap ettiği yaş grubunun özellikleri göz önünde bulundurulursa romanların bu yaş grubuna özellikle kız çocuklarına hitap ettiğini söylemek mümkündür.

Yazarın çocuk romanlarındaki çocuk kahramanları kız ve erkek çocuklar olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Parlak, Çeşmibülbül, Türk, Sumru, Alim, Dilara, Ayşe, Mina, Kardelen, Gülderen kız; Durak, Erdal, Mehmet, Kemal, Siyavuş, Bina erkek kahramanlardır. Kahramanların cinsiyetleri farklı olmasına rağmen ortak özellikleri çok fazladır. Çalışkan, başarılı, fedakâr, özverili, yetenekli ve zeki oluşları onların ortak yönleridir. Dikkat çeken bir husus çocuk kahramanların hepsinin kız çocuğu gibi çizilmeleri ve hepsinin yetişkin olgunluğuna sahip

olmalarıdır. Öyle ki bazı durulmada ailelerinden daha olgun düşünüp ciddi kararlar alabilirler. Bazı çocuk kahramanların ailelerine danışmadan yaptıkları işler aile tarafından tepki görmemekle birlikte tasvip edilir. *Esrarengiz Yalı* romanındaki Gülderen ile Kardelen anne ve babalarını bir araya getirebilmek için planlar yaparlar. Onların mutluluklarını bozan Matmazel Blanche'a tuzak kurarlar ve yakalanmasını sağlarlar. Bütün bu olanlardan aile büyüklerinin sonradan haberi olur. *Düğüm Düğüm Üstüne* romanında Dilara ile Nedime nine hırsızlık yapan Selma hemşireyi aile büyüklerine haber vermeden evden uzaklaştırmaya çalışırlar.

İdealize edilmiş çocukların hayatlarında diğer çocuklarla ilişkileri ve oyun ihmal edilmiştir. *Türk İkizleri, Sumru Kız, Yalçın Kayalar* ve *Eve Doğan Güneş* romanlarını bu genellemenin dışında tutmak gerekir. Bu romanlar içinde çocuk okurların seviyesine en uygun romanların *Yalçın Kayalar* ve *Türk İkizleri* olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü bu romanlarda birden fazla çocuk vardır ve çocuklar birlikte vakit geçirirler, oyun oynarlar. Diğer romanlarda çocuk açısından büyük önem taşıyan oyun ihmal edilmiştir. Oyunun çocuğun hayatındaki rolü ve önemini göz ardı etmek mümkün değildir. **Haluk Yavuzer**'in *Çocuk Psikolojisi* kitabında bununla ilgili şu ifadeler yer alır:

“ *Karl Gross, 20. yüzyılın başında ortaya attığı kuramında, oyunun gerçek yaşama alışma egzersizi olduğunu belirtir. Oyun, bireyi günlük yaşamında karşılaşacağı zorluklardan korumak üzere hazırlar. Gross, çocuktaki kavga gibi ilkel eğilimlerin oyun yolu ile boşalabildiğini kabul eder.*

Karl'a göre, oyun, bedenin gelişimini sağlayan uyarıcı bir etkidir. Bazı alışkanlıklar oyun yoluyla yinelenirken öğrenilir. Karl'a göre oyunun bir de arındırma işlevi vardır. Oyun bireyde var olan anti-sosyal eğilimlerden onu arındırır. Zararlı olan bu eğilimler, oyun yolu ile kanalize edilir, yönlendirilir.” (Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi*: 200).

Yukarıda da belirtildiği gibi oyunun çocuk için önemi büyüktür.

Çocuk kahramanların okul hayatlarına dair eserde detaylı bilgiler yer almaz. Sadece okumak istedikleri ve çalışkan oldukları söylenir okul arkadaşları ve öğretmenleri ile aralarındaki ilişkiler üzerinde durulmaz. Ancak bazı eserlerde öğretmen ile çocuk kahraman arasında kısa diyaloglar geçer. *Doğanın Armağanı* romanında Erdal okul bahçesini ağaçlandırıp sınıfı çiçeklerle süslemek için

öğretmeninden yardım alır, *Gümüş Kanat* romanında çalıştığı için okulunu ihmal etmek zorunda kalan Kemal hafta sonları öğretmeninden ders alır, *İran İkizleri* romanında Bina kütüphanede görevli öğretmenden İngilizce öğrenir.

Eserlerin hitap ettiği 12 yaş üstü seviyesindeki çocuklar için zamanın büyük bir çoğunluğu okulda arkadaş çevresiyle ve öğretmenlerle iç içe geçer. Eserde bu yönüyle okul hayatı ihmal edilmiştir. Ama eğitimin önemi vurgulanır. *Alim Kız Büyüdü (Rengârenk Hayaller, Karlıcadağ'ın Melekleri, Sevgiler Düğüm Düğüm, Gurbette İki Yürek, Vatana Uzanan Yollar)* serisinde Alim Kız ve Gümüş nine eğitim için yurtlarından olurlar. Alim Kız ile eşi Metin Almanya'ya daha iyi bir eğitim almak için giderler.

Romanlardaki fedakâr ve çocukların düşkün aile bireyleri de çocuklara iyi yönde örnek olmaları bakımından önem taşımaktadır. İlk eğitim çocuğa evde verilir. Bu nedenle yetişkin kahramanların çocuklarına karşı iyi davranmaları olumlu bir özelliktir.

Cahit Uçuk'un çocuk romanlarında olaylar farklı zaman dilimleri kullanılarak işlenir. Zamanı belirten ifadeler kimi zaman öğle, ikindi, akşam kavramları ile verilirken kimi zaman da gün, hafta, yıl, mevsim kavramları ile verilir. Kahramanların günlük hayatları ve yaptıkları işler detaylı olarak anlatılır. Geniş zaman dilimini kapsayan romanlarda zamanda atlama yapılır. Süreç verilmaz. Geçmişte yaşananlar zamanda geri bakış tekniği ile okura verilir. Genellikle kahramanların başından geçen olumsuz olaylar geçmiş anımsanarak verilir. Olayın akışı içinde olumsuzluklara yer vermemeye özen gösteren yazar, kahramanlarına olumsuzlukları nasıl yenmeleri gerektiğini olayın akışı içinde vermiştir. Bu durumlarda kahramanlara şansın büyük ölçüde yardım ettiğini belirtmek gerekir.

Eserlerde kahramanların psikolojik durumlarına göre zamanın değiştiğini de belirtmek gerekir. Mutlu oldukları zamanlarda vaktin çabucak geçmesi hüznün ve merak duygularının olduğu bölümlerde zamanın geçmek bilmemesi bunu kanıtlar.

Cahit Uçuk'un çocuk romanlarında olaylar İstanbul, Sivas, Antalya ilinin Manavgat İlçesi ve Çağloluuk Yaylası, Cüzüngüt, Yalova, Bodrum, İran, Londra, Almanya'da geçer.

Yazarın yaşamında etkili olan köy hayatı ve buna dair ayrıntılar mekân tasvirlerinde başarılı bir şekilde aktarılır. Antalya çevresine dair mekân tasvirleri de dikkat çekici ve romantik tasvirlerdir.

Olayların yaşandığı mekânlar kişilerin yaşamlarını büyük ölçüde etkiler. Köyün mekân olarak seçildiği eserlerde köy hayatının zorlu çalışma şartları verilmiş, şehir hayatının ise insanlara sunduğu imkânlar belirtilmiştir. Fakat hiçbir zaman kahramanlar zor durumlardan şikâyet etmezler ve çalışırken büyük haz duyarlar. İnsan, doğa ve havyan ilişkileri de mekâna göre değişiklik göstermektedir. Bazı mekânların sınırlayıcılığının da üzerinde durmak gerekir. Nitekim Köyde yaşamını sürdüren ailelerin çocukları eğitim için bir şekilde şehirle irtibat kurmak zorunda kalırlar. Onları büyük ölçüde maddi imkânsızlıklar da sınırlar. Ama yazar bu durumdaki kahramanlarına daima bir yardımcı el uzatır. Onlarının eğitimlerini tamamlamalarını sağlar.

Cahit Uçuk romanlarda hâkim bakış açısı ile yazar anlatıcı tekniğini kullanmıştır. Bu teknikte anlatıcı kahramanların düşüncelerini okur. Onların iç çatışmalarını yorumlayarak verir.

Anlatıcı üçüncü kişi ağzını kullandığı zaman eser inandırıcılığını yitirmektedir. Çünkü bir insanın zihnini okumak mümkün değildir. Birinci kişi ağzı ile yapılan anlatım daha samimi olduğu için çocuklar tarafından daha çok beğenilmektedir.

Yazar okurun düşüncelerini etkilemeye çalışmaz. İyi ve güzel değerleri benimsetme çabası içindedir. Bunu yaparken kurgudaki kahramanlarını yönlendirir. Onları tehlikelerden korumak için temkinli olmalarını öğütler. Kendi çizdiği sınırları vardır ve kahramanlar o sınırın dışına çıkmazlar. Başarı, doğa sevgisi, insan sevgisi, vatan sevgisi gibi iyi değerler kahramanlar aracılığı ile okura verilir. Yazarın anlatımı sade, açık ve samimidir. Yazar betimleyici anlatımın kullanıldığı bölümlerde oldukça başarılı doğa tasvirleri yapar. Bu anlatımın kullanıldığı paragraflardaki cümlelerde kelime sayısı diyalog cümlelerine oranla daha fazladır. Yazar nesnelere ve insanları tanımlarken çok fazla sıfat kullanır. Bu kullanım bazen olayın akışını bile bölmektedir. Yazar bazı romanlarda mektupla anlatım yöntemini kullanır. *Esrarengiz Yalı* romanını buna örnek göstermek mümkündür. Böyle yazmış olduğu romanlarda kahraman anlatıcı daha ön plandadır.

Yazar öyküleme ve gösterme tekniğinden de yararlanmıştır. Öyküleyici anlatımla geçmişte yaşanan olaylar ve kahramanların olaylar karşısındaki tavır ve tutumları aktarılır. Gösterme tekniği ile de okurun empati yeteneğinin gelişmesine olanak sağlanır.

Yazar romanlarında birçok ikileme, deyim ve atasözüne yer vermiştir. Bu kullanım hem romanların anlatım gücünü zenginleştirme hem de okurun dil gelişimine katkı sağlamaktadır.

Yazarın en çok kullandığı ilkeme, deyim ve atasözlerine şu örnekleri vermek mümkündür:

Atasözleri:

“Fazla (artık) mal göz çıkarmaz. (Tİ), Suya düşen yosuna sarılır. (Tİ), Kızı kızken görme, gelirken gör, gelini gelirken görme, beşik başında gör. (EDG), Merhametten maraz hâsil olur. (AT), Korkulu rüya (düş) görmektense uyanık yatmak yeğdir (hayırlıdır).(AT), Var evi kerem evi, yok evi verem evi.(SK), Söz gümüş, susmak altın. (SK), Yorgana değil urgana gelsin. (MO), Ak akçe kara gün içindir. (MO), İyi olacak hastanın hekim ayağına gelmiş. (MO), Çalışan demir sır tutmaz. (DA), Yaş kesile baş kesile. (DA), Evli evine köylü köyüne (Evli evinde köylü köyünde gerek).(SDD), Sabırla koruk helva, dut yaprağı atlas olur.(GİY) , Er evlenen döl alır, er yola çıkan yol alır.(Erken kalkan yol alır, er evlenen döl alır.)(GİY), Her taş yerinde ağırdır.(Taş düştüğü yerde ağırdır.)(VUY), Sakla samanı, gelir zamanı.(İİ), Her taş yerinde ağırdır.(İİ), Kol kırılır yen içinde kalır, baş kırılır takke içinde.(İİ), Sabırla koruk helva, dut yaprağı atlas olur).(İİ), Kalp- kalbe- karşıdır.(Y.K), Boğaz dokuz boğumdur. (DDÜ), Kıpti şecaat arz ederken sirkatin söyler.(DDÜ), Ak akçe kara gün içindir. (DDÜ), Yolcu yolunda gerek. (KÇAK-1), Sırrını söyleme dostuna, dostunun da dostu var o da söyler dostuna.(KÇAK-2), Söyleyenden dinleyen arif gerek. (KÇAK-3), Akıl yaşta değil baştadır. (KÇAK-3).

“Atasözleri, çocukların düşüncelerini derli toplu anlatmalarına, yaşam olayları karşısında tecrübe kazanmalarına yardım ederler. Zevkli bir biçimde hazırlanmış kitaplar hem çocuklarda atasözlerine karşı ilgi uyandırır, hem de atasözlerinin anlamlarını onların daha iyi kavramalarına yardım eder” (Demiray, 1977: 19).

Yazarın kullandığı atasözlerinden bazıları çalışmanın ve tutumluluğun önemini vurgular:

Fazla (artık) mal göz çıkarmaz. (Tİ), Ak akçe kara gün içindir. (MO), Sakla samanı, gelir zamanı.(İİ), Er evlenen döl alır, er yola çıkan yol alır.(Erken kalkan yol alır, er evlenen döl alır.)(GİY), Çalışan demir sır tutmaz. (DA).

Bazı atasözleri ise güvensizliği ve iyi niyetin olumsuzluğunu vurguladıkları için olumsuz iletiler barındırmaktadır:

Merhametten maraz hâsıl olur. (AT), Sırrını söyleme dostuna, dostunun da dostu var o da söyler dostuna.(KÇAK-2).

Sabırlı olmanın önemini ve susmanın erdem olduğunu yansıtan atasözlerine de yer verilmiştir:

Sabırla koruk helva, dut yaprağı atlas olur.(GİY), Boğaz dokuz boğumdur. (DDÜ), Söyleyenden dinleyen arif gerek. (KÇAK-3).

Bunun dışında kullanılan atasözleri romanlarda işlenen konulara göre farklı değerleri ve durumları yansıtır. Bazı atasözleri insan sağlığını vurgulayıp maddiyatı ikinci planda bırakırken [*Yorgana değil urgana gelsin. (MO)*], bazıları da maddiyatı ön plana çıkarmaktadır [*Var evi kerem evi, yok evi verem evi.(SK)*].

En çok kullandığı deyimler:

“ *iç çekmek, göğsü kabarmak, göğüs germek, yola koyulmak, yüreği burkulmak, içine dokunmak, iftihar etmek, göz atmak, içi içine sığmamak, gözden geçirmek, içi sızlamak...*”

Yazarın kullandığı deyimler kimi zaman yaşam koşullarının zorluklarını dile getirirken kimi zamanda kahramanların iç dünyalarındaki çatışmaları, özlemler, sevin ve hüznüleri yansıtmaktadırlar. Kullanılan deyimler eserin konusuna göre dokusunu da yansıtır. Konu olarak bir ailenin yaşam mücadelesinin seçildiği bir romanda “ *göğüs germek, iftihar etmek, göğsü kabarmak*” gibi deyimlerin kullanılması bunu göstermektedir.

En çok kullandığı ikimleler:

“*yan yana, yavaş yavaş, parıl parıl, tatlı tatlı, sık sık, güneş güneş, sıcak sıcak, yer yer, ağır ağır, renk renk, nazlı nazlı, baştan aşağı, tek tek, dolu dizgin, baş başa, duya duya ...*”

Yazar kullandığı ikilemelerde normal ve sıradan söyleyişlere edebi bir bakış açısı ve anlam getirir. Bu ikilemeler eylemin ya da nesnenin anlatımında vurgulanan noktaları okura sezdirir.

Yazar alışılmışın dışında ikilemelere de romanlarında yer verir: ‘ *okşar okşar serinletmek, ileri ileri koşmak, kurum kurum salınmak*’ vs.

Bu ikilemeler yazarın dile kazandırdığı yeni anlatımlar olarak nitelendirilebilir.

Yazarın birtakım özgün söyleyişleri de vardır. Eserde yazarın ‘gibi’ kelimesi yerine ‘benzeri’ ya da “-ce,-ca” ekini kullandığı görülür. Yazar özgün ifadeleri cümle olarak da kullanır. Yöresel kullanımlara da yer verir. “*Başka kimin ola ki!, ne etsek ola, hele bi ebesi gelsin...*,” gibi ifadeler buna örnek gösterilebilir.

Romanlarda tekrar yolu ile de bazı olaylar okura aktarılmıştır. *Sihirli Rüzgâr Çanı* romanında ailenin başına gelen deprem felaketi eserin sonuç bölümünde yinelenir, *Mavi Ok* romanında Türk’ün gördüğü rüya birkaç kere yeniden ayrıntılarıyla yazılmıştır. Bu rüya sayesinde ihtiyaç duydukları su kaynağına ulaşırlar.

İncelenen çocuk romanlarında **Cahit Uçuk** birçok iletiye yer verir. Yazarın önemle üzerinde durduğu erdem çalışmaktır. Her ne koşulda olursa olsun kahramanlar çok çalışır ve yaptıkları işlerde başarılı olurlar. Kahramanları çalışmaya sürükleyen sebepler bazı romanlarda ekonomik şartlar bazı romanlarda ise daha iyisini yapma arzusudur. *İran İkizleri, Alın Teri, Doğanın Armağanı, Türk İkizleri, Gümüş Kanat, Mavi Ok, Eve Doğan Güneş* romanlarında kahramanlar geçimlerini sağlamak için çalışırlar. *Sihirli Rüzgâr Çanı, Düğüm Düğüm Üstüne, Esrarengiz Yalı* romanlarında ise ekonomik durumları iyi olan kahramanlar eğitime önem vererek hem kendileri hem de ülkeleri için iyi şeyler yapmak isterler. Yurt dışında eğitim gören kişilerin ülkelerine hizmet etmeleri gerektiği fikri de bazı romanlarda işlenmiştir. *Alim Kız Büyüdü* serisinin *Vatana Uzanan Yollar* kitabında Naşide Hanım Alim ile Metin’in Almanya’dan dönmeyeceklerini düşünerek üzülür. Onlara yazdığı bir mektupta Amerika’da yaşayan bir yeğeninden ve onun eşinden söz eder. Onlar Amerika’ya yerleşmişlerdir. Naşide Hanım buna çok üzülmüştür. Bu nedenle Alim ile Metin’in dönmesini ister.

Yazar eserlerine seçmiş olduğu konular aracılığı ile okura insan sevgisi, aile sevgisi, vatan ve millet sevgisi, hayvan sevgisi kazandırmak ister. Romalarda yer verdiği kahramanları birbirlerine karşı sevgi dolu kişilerdir. Aile bireyleri arasında güçlü bir bağ vardır. Bu bağı destekleyen değerler, yardımlaşma, özveri ve fedakârlıktır. Kahramanlar doğa ile iç içe olmalarının yanında doğaya saygı da duyarlar. Hayvanlar birer insan gibi çizilir. Kahramanların hepsi hayvanları sever. Çocuk kahramanlar onlarla konuşurlar, dertleşirler.

Bütün bunların yanında sevginin ve yardımlaşmanın evrensel bir değer olduğu üzerinde de durulur. *Sihirli Rüzgâr Çanı* romanında zor durumda olan Doğan ve Neslihan Akan çiftine, İsraili dostları Eda ve Sinto Levi yardım ederler. Aynı zamanda depremzedelere de farklı ülkelerden yardımlar ulaşır. *Eve Doğan Güneş* romanında Parlak'ın farklı milletten olan arkadaşları onu çok sever ve içinde bulunduğu durumdan kurtarmak için birlikte hareket ederler.

Romanlarda eğitime ve okumaya çok önem verilir. Kahramanların kütüphaneleri vardır. *Esrarengiz Yalı* romanında Kütüphanenin bulunduğu oda "Hazine Odası" adı verilir. Bu adla kitapların değeri vurgulanır. Kahramanlar içlerinde buldukları sınırlılıkları ancak okuyarak aşabileceklerini düşünürler. *Küçük Çoban Alim Kız 1,2,3* romanında Alim Kız ninesinden öğrendiği bilgilere bilgi eklemenin yolunun okul olduğunu düşünür, *Sumru Kız* romanında Sumru üvey anası tarafından okuldan alınmanın üzüntüsünü yaşar.

Sanata ve tarihi eserlere önem verilmesi gerektiğini vurgular. Romanlarda sanatsal yönü gelişmiş olan çocuk kahraman tipleri ile karşılaşmak mümkündür. *İran İkiizleri* romanında Bina halı dokur, Mina gümüş işler, *Alim Kız Büyüdü* serisinde Alim resim yapma yeteneğine, Sumru ise yazma yeteneğine sahiptir. Tarihi değerleri müzelere ulaştıran çocuk kahramanlarda vardır. *Alın Teri* romanında Mehmet ormanda kozalak toplarken tesadüfen bulduğu kadın heykelini ailesine haber verir. Onlar da yetkililere haber verirler ve kalıntıların antik bir kent olduğu anlaşılır. *Mavi Derinliklerdeki Sır* romanında Siyavuş'un ailesi Tarihi eser kaçakçılarını bulmak için Bodrum'a giderler onların tuzağı ile hayatlarını kaybetse de Siyavuş ve Günegül Hanım bu kaçakçıları polisle birlikte hareket ederek yakalattılar.

Yazar yardımlaşma, dayanışma ve fedakârlık gibi toplumu ayakta tutan unsurlara da yer verir. Aile bireyleri, arasındaki bu değerler bazı romanlarda toplum

hayatına da yansır. *Türk İkizleri* romanında köyün kadınları bir araya gelerek imece usulü ile dut silkerler. *Alim Kız Büyüdü* serisinde Alim Kız ve Gümüş nine İstanbul'da yaşayan zor durumdaki kişilere yardım ederler. Romanlarda zengin olarak çizilen iyi niyetli kahramanlar fakirlere destek olurlar. Kurgulanan kahramanların kimi maddi yönden kimi manevi yönden birtakım eksiklikler taşırlar. Yazar bu faklı eksiklikleri bir araya getirerek resmi tamamlamaya çalışır. *Doğanın Armağanı* romanında Erdal ve ailesi fakir, Hatun Ana ise zengindir. Erdal'ın ailesi maddi bakımdan, Hatun Ana ise çocuğu öldüğü için manevi bakımdan eksiklik hisseder. Bu kahramanları buluşturan yazar her iki tarafı da mutlu etme amacı taşır.

Temizliğin ve sağlığın önemi üzerinde durulur. Diş fırçalama alışkanlığı çocuklara kazandırılmaya çalışılır. *Türk İkizleri* romanında Durak ve Parlak her gece yatmadan önce kuyunun başına giderek dişlerini fırçalarlar. Ayrıca köpeklerini sevdikten sonra mutlaka ellerini yıkarlar. *Sumru Kız* romanında Sumru temiz, tertipli ve düzenli, bir yörük kızı olarak çizilir.

Misafirperverlik romanlarda üzerinde durulan bir başka değerdir. Türk konukseverliği özellikle dış ülkelerden gelen konuklara gösterilir. *Sumru Kız* romanında Sumru köyelerine gelen turist kafilesine köyün güzel yerlerini gösterir. Onlara yardımcı olur. Ayrıca onları ninesiyle birlikte obalarında çorba ikram ederek ağrlar.

Romanlarda arkadaşlığın ve dostluğun önemi de vurgulanır. *Eve Doğan Güneş* romanında Parlak ve arkadaşları çok iyi anlaşrlar. *Küçük Çoban Alim Kız* romanında Alim ile Sumru her şeyleri paylaşan kişilerdir. *Türk İkizleri* romanında Parlak ve Durak arkadaşları ile çok iyi geçinirler.

Genel olarak **Cahit Uçuk**'un çocuk romanları biçim ve içerik bakımından birtakım eksiklikleri olsa da çocuklara kazandırmak istediği güzel ve olumlu değerler bakımından önemlidir. Yazmış olduğu eserlerin konuları yaşadığımız zamana yaklaştıkça değişmiştir. Ancak olayların işleniş şekli ve kahramanların özellikleri birçok yönü ile aynı kalmıştır. Yaşanılan çağın televizyon çocuklarına bu eserlerin hitap edebilmesi için romanlara yeniçağın çocuklarının ilgisini çekebilecek yöntemlerle yaklaşılmalı, bazı romanlar filme çekilmelidir.

4. KAYNAKÇA

4.1. CAHİT UÇUK'UN İNCELENEN ÇOCUK ROMANLARI

Uçuk, C. (2006). *Türk İkizleri*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yapım Yayıncılık

Uçuk, C. (2006). *Gümüş Kanat*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yapım Yayıncılık

Uçuk, C. (2004). *Mavi Ok*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yapım Yayıncılık

Uçuk, C. (1972). *Yalçın Kayalar*, İstanbul: Uçuk Yayınları

Uçuk, C. (1974). *İran İkizleri*, İstanbul: Uçuk Yayınları

Uçuk, C. (2003). *Sumru Kız*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yapım Yayıncılık

Uçuk, C. (2003). *Doğanın Armağanı*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yapım Yayıncılık

Uçuk, C. (2004). *Alın Teri*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yapım Yayıncılık

Uçuk, C. (2002). *Küçük Çoban Alim Kız 1*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yapım Yayıncılık

Uçuk, C. (2002). *Küçük Çoban Alim Kız 2*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yapım Yayıncılık

Uçuk, C. (2002). *Küçük Çoban Alim Kız 3*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yapım Yayıncılık

Uçuk, C. (2004). *Alim Kız Büyüdü 1, Rengârenk Hayaller*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yapım Yayıncılık

Uçuk, C. (2002). *Alim Kız Büyüdü 2, Karlıcadağ'ın Melekleri*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yapım Yayıncılık

Uçuk, C. (2002). *Alim Kız Büyüdü 3, Sevgiler Düğüm Düğüm*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yapım Yayıncılık

Uçuk, C. (2002). *Alim Kız Büyüdü 4, Gurbette İki Yürek*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yapım Yayıncılık

Uçuk, C. (2002). *Alim Kız Büyüdü 5, Vatana Uzanan Yollar*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yapım Yayıncılık

Uçuk, C. (1996). *Eve Doğan Güneş*, İstanbul: Uçuk Yayınları

Uçuk, C. (1996). *Esrarengiz Yalı*, İstanbul: Uçuk Yayınları

Uçuk, C. (2004). *Mavi Derinliklerdeki Sır*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yapım Yayıncılık

Uçuk, C. (2004). *Sihirli Rüzgâr Çanı*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yapım Yayıncılık

Uçuk, C. (2004). *Düğüm Düğüm Üstüne*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yapım Yayıncılık

4.2. YARARLANILAN KAYNAKLAR

Alpay, M. ve R. Anhegger (1975). *Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları*, İstanbul: Cem Yayınevi

Aksan, D. (1997). *Türkçenin Gücü*, Ankara: Bilgi Yayınevi

Aksoy, Ö.A. (1993). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: İnkılâp Yayınevi

Aytaş, G. ve A.Yalçın (2005). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Akçağ Yayınları

Çetişli, İ. (2005). *Metin Tahlillerine Giriş II*, Ankara: Akçağ Yayınları

Demiray, K. (1977). *Açıklamalı Çocuk Edebiyatı Antolojisi*, İstanbul: İnkılâp ve Aka Basımevi

Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş Çocuk Yazını*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları

Doğan, A. (1999). *Cahit Uçuk Hayatı-Sanatı-Eserleri*, İstanbul: Milli Eğitim Yayınevi

Türk Dil Kurumu (2005). *İmla Kılavuzu*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Ervin, P. (1998). *Çocuklukta ve Ergenlikte Arkadaşlık*, İstanbul: Alfa Yayıncılık

Gürel, Z., F. Temizyürek ve N. K. Şahbaz (2007). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Öncü Basımevi

Gökşen, E.N. (1960). *Çocuklar İçin Edebiyat*, İstanbul: Bakış Matbaası

- Kerman, Z. ve İ. Enginün (2000). *Mehmet Kaplan Hayatı ve Eserleri*, İstanbul: Dergâh Yayınları
- Komisyon (1986). *Meydan Larousse Ansiklopedisi* (5, 957), İstanbul: Meydan Yayınevi
- Oğuzkan, F. (2000). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Anı Yayıncılık
- Öz, F. (2001). *Uygulamalı Türkçe Öğretimi*, İstanbul: Anı Yayıncılık
- Postman, N. (1998). *Çocukluğun Yokoluşu*, İstanbul: İmge Kitabevi
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*, İzmir: Tudem Yayınları
- Şirin, M.R. (1989). *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, İstanbul: Gökyüzü Yayınları
- Şirin, M.R. (1994). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları
- Türk Dil Kurumu, (2005). *Türkçe Sözlük*, İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları
- Uçuk, C. (1995). *Bir İmparatorluk Çökerken*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Uçuk, C. (2003). *Erkekler Dünyasında Bir Kadın Yazar, Silsilename I*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Uçuk, C. (2003). *Yıllar Sadece Sayı, Silsilename II*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Yardımcı, M. ve H. Tuncer (2002). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Ürün Yayınları
- Yavuzer, H. (1999). *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi

5. EKLER

5.1. HEDEF KİTLEYİ DİKKATE ALAN SEÇME SÖZLÜK

Abgus: Nohutla yapılmış bir yemek.

Ağu: Zehir.

Alerji: Birtakım yiyecek, ilaç, toz, koku vb.ne hastalık derecesinde gösterilen aşırı tepki.

Almaç: Ahize.

Amblem: Belirtke.

Antika: Tarihsel değeri olan eski eşya.

Antre: Giriş.

Aratsak: Tavan.

Argaç: Halı ilmiklerini tutturmak için her sıranın arasına asılan ip.

Arık: Fide veya fidan dikilen yer.

Arkeoloji: Kazı bilimi. Antisepsi: mikroplan ilaçla öldürme yöntemi.

Ayakçak: Merdiven.

Ayvan: Bir tarafı dışarıya açık olan oda.

Bağdas: Sağ ayağı sol uyluğun, sol ayağı sağ uyluğun altına alarak oturma biçimi.

Bakraç: Çoğunlukla bakırdan yapılan küçük kova.

Bambu: Bir tür kamış, Hint kamışı.

Bandrol: Denetim pulu.

Batman: Altı kilo.

Begonvil: Bir tür çiçek.

Bergamot: Turunçgillerden bir ağaç.

Berhudar: Mutlu.

Bermuda: Dizle

Beze: Hamur topağı, pazı.

Bürük: Baş örtüsü.

Cazı: Cadı.

Celse: Oturum.

Cet: Dede, büyükbaba, ata.

Cicim: İnce kilim.

Cadıra: Yazma.

Cağnağa: Şelale.

Çalpara: Parmaklara takılıp çalınan zil veya buna benzer ses çıkarıcı araç, küçük tencere, beceriksiz, eli işe yakışmayan.

Çapa: Tarlalarda toprağı işlemek için kullanılan, ağaç saplı demir. Kazı aracı.

Çapıt: Bez parçası.

Çemremek: Kolunu ya da parçalarını sıvamak, eteğini toplamak.

Cetrefil: Karışıklığı dolayısıyla, anlaşılması veya sonuca bağlanması güç.

Çevre: Sırma işlemeli mendil.

Çıkrık: Kuyudan kovayı çekmeye yarayan ve el ile çevrilen araç.

Çıra: Çam vb. reçineli ağaçların yağlı ve çabuk yanmaya elverişli bölümü, bu bölümden küçük küçük kesilerek hazırlanmış, tutuşturma ve aydınlatma işlerinde kullanılan parça.

Çıpa: Gemilerin dalgalara, akıntılara kapılarak yer değiştirmemesi için suya atılan, zincirle gemiye bağlı bulunan, ucu çengelli ağır demir araç, çipo, demir.

Cimmek: Yıkanmak.

Çul: Örtü.

Dam: Köy evi.

Dağın: Leblebi gibi küçük yemişler veren bir ağaç.

Deklanşör: Fotoğraf makinesinin fotoğraf çekmek için basılan düğmesi.

Döğen: Buğday tanesini sapından ayırmak için kullanılan tahta.

Döşek: Yatak.

Dürmeç: Dürüm.

Ebe: Halk ağzında büyük anne, nine.

Ece: Abi, kardeş.

Eğ: Pamuk, yün vb.nden iplik eğirmekte kullanılan, ortası şişkin, iki ucu sivri ve çengelli olan, ağaçtan yapılmış araç, eğirmen, kirmen.

Elzem: Gerekli, zaruri.

Emmi: Amca.

Enfiye: Kurutulmuş tütünden yapılan ve burna çekilen keyif verici, aksırtıcı toz, burun otu.

Erişte: İnce şeritler halinde kesilip kurutulmuş hamur.

Erkân: Yol, yöntem.

Esilmek: İyileşmek, gelişmek.

Essah: Sahiden.

Fak: Kapan.

Ferace: Kadınların sokakta giydikleri, mantoya benzer, arkası bol, yakasız, çoğu kez eteklere kadar uzayan üst giysisi.

Ferfoje: Kapılara, pencerelere veya evlerin iç bölümlerine süsleme amacıyla yapılıp takılan dövme demir.

Fevkalade: Alışılmış olanlardan ayrı olağanüstü.

Firdöndü: Biri döndüğünde ötekinin de dönmesini engellemek için uç uca getirilerek serbest bir eksenle bağlanmış çift halka.

Filateli: Pulculuk.

Fûl: Taşkırangillerden, birçok türü bulunan ağaççık ve bunun güzel kokulu beyaz çiçeği

Gayrı: Artık, başka.

Genger: Birleşikgillerden, yaprakları dikenli yaban bir bitki, eşek dikeni, kenger.

Gıncırak: Tahtaravalli.

Giz: Sır.

Gocuk: Kurt postundan kürk ceket.

Gurk: Kuluçka.

Güğüm: Yandan kulplu, boynu uzun, genellikle bakırdan su kabı.

Gülabdan: Gül suyu serpmek için kullanılan, ağzı emzikli, armut biçiminde küçük kap.

Güve: Kurtçuğu yapağı, yünlü kumaş ve dokuma yiyen pul kanatlılardan bir böcek.

Hafive: Dedektif.

Hakkak: Gümüş işleyen kişi.

Hallaç: Yünü, pamuğu yay veya tokmak gibi bir araçla kabartma, ditme işini yapan kimse, atımcı.

Hare: Bazı nesnelere dalgalanır gibi görülen parlak çizgiler.

Hasis: Cimri.

Havadis: İlgi ile karşılanabilecek haber.

Hayın: Zarar vermektan, üzmetan veya kötülük yapmaktan hoşlanan kimse.

Hedik: Kaynatılmış buğday, bulgur, mısır vb. şeyler.

Hevenk: Bir ipe, bir çubuğa geçirilmiş, dizilmiş veya birbirine bağlanmış yaş meyve ve sebze bağı.

Heyula: Korkunç hayal.

Hora: Değersiz, önemi olmayan, aşağı.

Höcre: Hücre.

İskarmoz: Gemilerin kaburgalarını oluşturan eğri ağaçların adı, kürek takmak için kayık ve sandalın yan kenarına dikine yerleştirilmiş ağaç çubuk.

Irvasa: Tekerleme.

İtır: Güzel koku.

İbrişim: Kalınca bükülmüş ipek iplik.

İlke: Temel düşünce, temel inanç, umde, unsur, prensip.

İllüstrasyon: Resimleme.

İltifat: Birine güler yüz gösterme, hatırını sorma, tatlı davranma.

İnsan sarrafı: Adam sarrafı.

İnkılap: Toplum düzenini ve yapısını daha iyi duruma getirmek için yapılan köklü değişiklik, iyileştirme, devrim, reform.

İntikal: yer değiştirme, anlama, miras olarak babadan oğla kalma.

İstif: Eşya veya başka nesnelerin düzgün bir biçimde üst üste konulmasıyla oluşan yığın.

İskarpin: Ökçeli, konçsuz ayakkabı.

İtik: Kayıp.

Janr: Tür.

Kanava: Kanefçe.

Kapitone: İçi pamuk veya yün vatka ile doldurularak dikilmiş, döşemelik veya giyim eşyası yapımında kullanılan kumaş.

Karabasan: Sıkıntılı ve korkulu düş, kâbus.

Kasavet: Sıkıntı.

Katik: Yiyecek.

Kay: Ağaçların gövdesinde veya dallarında yetişen bir tür mantardan elde edilen ve çabuk tutuşan, süngerimsi madde.

Kavim: Kuvvetli.

Kavorit: Eserde yer çekimini ortadan kaldıran bir madde.

Kaytan: Pamuk veya ipekten sicim, Yelkeni yarı kapatmak için kullanılan örgü halat.

Kebe: Kaban.

Kende draht: Üstünde gümüş işlenen kütük.

Kepenik: İş yeri, pencere, kapı vb. yerleri kapamak için kullanılan, türlü biçimlerde sac levha, demir veya tahta kanat, çobanların omuzlarına aldıkları keçeden giysi, aba.

Kerevet: Üzerine şilte serilerek yatmaya veya oturmaya yarayan, duvara bitişik, ayakları olan, tahtadan sedir.

Kerhen: Tiksinerek, iğrenerek.

Kerpic: Köylülerin, samn karışık çamur kalıplara dökerek yaptıkları bir nevi tuğla.

Kesmece: Tatlı pestil.

Kesk: Çökelek.

Kırmak: Kesmek.

Kiler: Evlerde yiyecek, içecek ve erzakın saklandığı oda, ambar veya dolap.

Kirkit: İşlenen ilmikleri, tamamlanan sıraları tutturmak için her sıranın arasına asılan ip.

Klakson: Korna.

Kodes: Hapishane.

Kokana: Yaşlı ve çirkin kadın

Komodün: Karyolanın yanı başına konulan üstü masa biçimindeki küçük dolap, komot.

Kompliman: Gönül okşayıcı, hoş giden söz.

Konsol: Duvar kenarına yerleştirilen, üstüne ayna ve başka süs eşyası konulan, çekmeceli, dolaplı mobilya.

Kontrplak: Genellikle mobilya işlerinde kullanılan, en az üç kaplamanın üst üste tutkallanmasından oluşan, ince, esnek tahta.

Kordela: Belli bir biçim verilmiş saça veya giysinin yakasına takılan ince kumaş.

Koridor: Bir yapıya girmeyi sağlayan veya odaları birleştiren genellikle dar geçit, geçenek.

Kotra: Çoğunlukla bir direkli, randası olan, ince gövdeli yelkenli.

Kötek: Dayak.

Kramp: Kasınc.

Krep: İnce ipekli yemeni.

Kukuleta: Yağmur, soğuk vb. dış etkilere karşı başa geçirilen, giysiye dikili veya ayrı olarak kullanılan başlık.

Kulaç: Gerilerek açılmış iki kolun parmak uçları arasındaki uzaklık.

Kumanya: Yolculuk için hazırlanan yemek, azık.

Kup: Giysi kesimi, kesimle verilen biçim.

Kuruntu: Yanlış ve yersiz düşünce, evham.

Kuşak: Kemer.

Kuzine: Hem ısıtmaya hem de üzerinde veya içinde yemek pişirmeye yarayan büyük mutfak sobası.

Küpeşte: Gemilerde güverte hizasında ıskarmoz başlarına tutturulan dikmelerin, dış yüzeylerine kaplanan kaplamaların oluşturduğu siperler, borda kaplamalarının en üstü, güverteden yukarı kalan bölümler.

Kürümeç: Kürekle atıp temizlemek, kürelemek, kürümeç.

Lahavle: Sabrın tükendiğini belirtmek için söylenen bir söz.

Lakırdı: Söz.

Lahit: Duvarları taş veya tuğladan, üstü taş bir kapakla örtülü mezar, Taş veya mermerden oyma mezar.

Loğusa: Yeni doğum yapmış kadın.

Lup: Büyüteç.

Mahkûm: Zorunda olan, mecbur.

Mahzun: Hüzünlü kimse.

Makat: Divan gibi minder.

Malikane: Varlıklı kimselerin içinde yaşadığı büyük ev.

Maltız: oval ya da köşeli, üstü açık ve üstüne demir ızgara yerleştirilmiş, çömlek yapımı eski Türk mutfak malzemesi.

Manej: At eğitimi.

Manipülasyon: Yönlendirme, idare, seçme, ekleme ve çıkarma yoluyla bilgileri değiştirme.

Marifet: Ustalık, hüner, uzmanlık.

Maroken: Üzerine benekler basılarak marokene benzeten koyun derisi.

Masrapa: Metal, toprak, plastik vb.nden yapılmış, ağzı açık, kulplu, bardağa

benzeyen, küçük kap.

Megafon: Sesi büyütüp uzağa iletmeye yarayan koni biçiminde alet.

Mehil: Bir işin tamamlanması için tanınan ek süre, önel.

Melez: Değişik ırkta ana babadan doğmuş olan kimse.

Mendirek: Dalgakıranlarla yapılmış liman.

Menku: Bir tür içecek karışımı.

Meşveret: İki veya daha fazla kişinin birbiriyle fikir alışverişinde bulunması.

Mıdır: Ufak çakıl, manda yavrusu.

Mıço: Gemlerde kaptan yardımcısı.

Minnettar: Birinden gördüğü iyiliğe karşı kendini borçlu sayan, gönül borcu olan kimse, gönül borçlusu.

Miyet olmak: Dikkatli olmak.

Mizanpaj: Dizgi, düzenleme.

Moher: Tiftik.

Mokasen: Kuzey Amerika yerlilerince kullanılan, hayvan derisinden yapılmış, üzerleri inci boncukla süslü, ökçesiz, yarım ayakkabı.

Muavin: Bir görevlinin, bir yöneticinin işine yardımcı eden, yokluğunda yerini ve yetkilerini üzerine alan kimse.

Mucip: Gerekli.

Muhtemel: Gerçekleşmesi de gerçekleşmemesi de ihtimal dâhilinde olan, beklenen, beklenir, umulur, olası, olası, mümkün.

Mukabele: Karşılık verme, karşılama, karşılık.

Muştu: Müjde.

Mutlanmak: Mutlu olmak.

Muvaffak: Başarılı.

Muzip: Şaka etmekten hoşlanan, takılğan.

Mübadele: Değişim.

Mücellithane: Cilt evi.

Münasebetsiz: Uygun olmayan, yakışsız, çirkin.

Münasip: Uygun.

Müracaat: Başvuru, danışma.

Mürvet: Mutluluk.

Müsamere: Okullarda öğrencilerin sunduğu, programında koşuk, oyun vb. gösterilerinin yer aldığı eğlence.

Müşkül: Güç, zor, çetin, engel, güçlük, zorluk.

Müteessir: Üzölmüş, etkilenmiş.

Mütecessis: Gizliyi arayan, gizliyi gözetleyen.

Müvekkil: Birini kendine vekil olarak seçen kimse.

Nefti: Siyaha yakın koyu yeşil.

Nalın: Takunya.

Nihale: Sofrada kullanılan, tencere, çaydanlık veya tava altlığı.

Ola: Acaba.

Organze: İpek veya keten iplikle dokunmuş, tölbent inceliğinde bir çeşit kolalı kumaş.

Palaz: Hindi yavrusu.

Palet: Ressamların boyalan Üzerine dizerek fırça ile karıştırdıkları tahta veya porselen levha.

Panjur: Güneşi ve rüzgârı önlemeye, ışığı azaltmaya yarayan, açılır kapanır dar ve yatay tahtadan, plastikten veya metal gereçlerden yapılmış, pencereye takılan kapatma düzeneği.

Pastık: Dut pestili.

Patiska: Çoğu pamuktan dokunmuş sık ve düzgün bez.

Payreks: Isıya ve kimyasal etkilere dayanıklı bir tür cam.

Percinlemek: Sağılamlaştırmak, güçlendirmek.

Pervaz: Kapı, pencere vb. yerlerin kenarlarına geçirilen ensiz parça.

Peşkir: Genellikle pamuk ipliğinden dokunmuş ince havlu.

Peylemek: Ismarlamak, temin etmek, sağılamak.

Peyke: Genellikle eski iş yerlerinde bulunan, duvara bitişik, alçak, tahta sedir.

Pırnal: Kışın yapraklarını dökmeyen bir tür meşe çalıısı.

Pilov: Pilav.

Radyatör: Hava, su veya buharı ısıtmak veya soğötmek suretiyle meydana gelen sıcaklığı veya soğöklüğü yayan, böylece ısıtma ve soğötmada kullanılan cihaz.

Rafine: Arındırılmış.

Randevu: Belli bir saatte, belli bir yerde iki veya daha çok kişi arasında

kararlaştırılan buluşma.

Referans: Tavsiye mektubu, tavsiye.

Resepsiyon: Kabul, kabul etme, kabul töreni, kabul yeri, kabul yerinde çalışan kimselerin tümü.

Robdöşambr: Sabahlık.

Sacayağı: Üzerine tencere, tava vb. koymaya yarayan, ateş üzerine oturtulan, üç ayaklı çember veya üçgen biçiminde demir destek.

Sair: Başka, öteki, diğer.

Sairilfenam: Uyurgezer.

Sako: Paltoya benzer bir tür üstlük.

Samur: Kuzey Avrupa'da yaşayan, çok yumuşak ve ince tüyleri olan, postu için avlanan küçük hayvan.

Satlıcan: Akciğer zarı yangısı, zatüre.

Savuşmak: ekip gitmek.

Sayrı: Hasta.

Seğirtmek: abuk adımlarla veya sıçrayarak yakın bir yere doğru yürümek.

Sehil: Sahil, kıyı.

Seki: Oturmak için evlerin önüne yapılan taş ve çamurdan set.

Selofan: Selülozdan yapılmış, ince, ambalaj yapımında kullanılan tabaka.

Seloteyp: Yapıştırma işlerinde kullanılan, ince, saydam, bir yüzü yapışkan şerit, selobant.

Senit: Üstünde yufka açılan tahtadan ayaksız masa.

Serigrafı: İpek baskı.

Sezi: Sezgi.

Sındı: Makas.

Sıyırğa: Harmanda sap toplamaya veya damlardan kan küremeye yarayan araç.

Sıklamen: Kırmızıya çalan eflatun renk.

Sini: Üzerinde yemek de yenilebilen yuvarlak, bakır veya pirinçten büyük tepsi.

Sistira: Ateşi söndürmeye yarayan bir araç.

Sitil: Bakırdan su kovası

Sofa: Ayvan.

Söğüs: Soğuk olarak yenen haşlanmış et.

Spatula: Ev işleri, duvarcılık, boyacılık gibi alanlarda kullanılan, bir maddeyi kazımaya, yaymaya yarayan, küçük bir kürek veya ucu keskin olmayan, bükülebilen bir bıçak biçiminde metal, ağaç, kemik vb. maddelerden yapılmış araç.

Step: Bozkır, hatalı yürüme.

Stor: Ağaç, kumaş vb.den yapılmış bir kanal içinde hareket ederek açılıp kapanan perde.

Sukûnet: Sessizlik.

Sundurma: Yağmurdan, güneşten korunmak için yapılan ve arkası bir duvara verilen çatı.

Sümek: Eğrilmek için temizlenmiş, taranmış yumak biçiminde yün.

Sürmenaj: Sürekli ve aşırı çalışmadan doğan yorgunluk, bitkinlik.

Süsmek: Boynuzlamak, başıyla vurmak.

Samandıra: Halkalarına tekne bağlamak için limanda demirlenmiş olan, içi boş, her yanı kapalı, çoğunlukla metalden yapılan fıçı vb., yüzer top. Denizde yol göstermeye, bir tehlikeyi veya geçiş yolunu haber vermeye yarayan yüzer cisim.

Sebboy: Turpgillerden, güzel kokulu, dar yapraklı, değişik renkli çiçekleri olan, çok yıllık ve otsu bir süs bitkisi.

Sezlong: Üzerine uzanılabilir biçimde ayarlanan, döşeme yerine bez gerilen bir tür taşınabilir koltuk.

Silte: Üstünde oturuş, yatılan, içi yünle, pamukla doldurulmuş döşek.

Snitzel: Tavuk etinden yapılan bir tür yemek.

Sizofren: Şizofreniye tutulmuş kimse.

Taflan: Gülgillerden, 2–6 m yükseklikte, kışın yapraklarını dökmeyen, çiçekleri salkım durumunda, beyaz veya yeşil olan, süs bitkisi olarak bahçelerde yetiştirilen küçük bir ağaç, karayemiş ağacı, karayemiş.

Taka: Köy evlerine mahsus, duvar içine yapılan kapaksız dolap.

Tandır: Yere çukur kazılarak yapılan bir tür fırın.

Tas: Genellikle içine sulu şeyler konulan metal vb. den yapılmış kap.

Tavyör: Ceket ve etekten oluşan kadın giysisi.

Tebliğ: Bildirme, iletme.

Telkari: Tel durumundaki gümüşü, altını örerek veya bir şey üzerine kakarak yapılan iş.

Temkin: Tedbirli davranma.

Tetikte olmak: Her an uyanık ve hazır bulunmak.

Teyel: Seyrek ve eğreti dikiş.

Tokuc: Çamaşır yıkarken kullanılan, tahtadan, yassı tokmak, tokaç.

Topalak: Hünnapgillerden, yapraklarından yeşil boya çıkardan bir bitki.

Tünek: Kuşların, evcil kanatlıların üzerinde tünedikleri dal veya sırık.

Ulak: Haberci.

Urba: Giysi.

Uşak: Çocuk.

Ünlemek: Seslenmek.

Üsküre: Topraktan veya madenden yapılmış çorba tası, çukur çanak.

Üstübec: Boyacılıkta kullanılan zehirli, bazik kurşun karbonat.

Vasi: Ölen bir kimsenin vasiyetini yerine getirmekle yükümlü olan kimse.

Volan: Bir hareketi bir mekanizmaya aktaran veya makinelerde hareketin hızını düzgün tutmaya yarayan tekerlek.

Yaban: İnsan yaşamayan ıssız yer, ıssız yerde yaşayan veya yetişen canlı.

Yakı: Bazı hastalıkları tedavi etmek amacıyla bir bez üzerine yayılıp deri üzerine uygulanan, beden ısıyla vücuda yapışan, koyuca lapa.

Yal: Arpa unundan yapılan köpeklere mahsus bulamaç.

Yalak: Hayvanların su içtikleri, taş veya ağaçtan oyma kap.

Yakamoz: Mehtaplı gecelerde, göl ve deniz yüzeylelerinde balıkların veya küreklerin kımıldanışlarıyla oluşan parıltı.

Yama: Delik ve yırtığı uygun bir parça ile onarma, kapatma.

Yapağı: İlkbaharda kırılan koyun tüyü, yapak.

Yaşmak: Kadınların ferace ile birlikte kullandıkları, gözleri açıkta bırakan, ince yüz örtüsü.

Yayan: Yürüyerek gitme.

Yazma: Üstü çiçekli tülbenkten oluşan başörtüsü.

Yemeni: Dikişli pabuç.

Yemlik: Hayvanların yem yediği yer.

Yenlik: Suların az olduğu sığ yer.

Yunmak: Yıkanmak.

Zalim: zulmeden, kötülük yapan.

Zembil: Hasırdan örülmüş saplı torba.

Zula: Kaçak ve yasak şeylerin saklandığı gizli yer.

5.2. CAHİT UÇUK'A AİT FOTOĞRAFLAR